

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

CİNSİYET AYRIMCILIĞININ VE ÖTEKİLEŞTİRME
PRATİKLERİNİN LGBTİ+'İN CİNSİYET ALGISINA ETKİSİ:
İSTANBUL VE İZMİR ÖRNEĞİ

Özge ARAYICI

Danışman
Doç. Dr. Derya ŞAŞMAN KAYLI

Manisa-2019

T.C.
MANİSA CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

CİNSİYET AYRIMCILIĞININ VE ÖTEKİLEŞTİRME
PRATİKLERİNİN LGBTİ+'İN CİNSİYET ALGISINA ETKİSİ:
İSTANBUL VE İZMİR ÖRNEĞİ

Özge ARAYICI

Danışman
Doç. Dr. Derya ŞAŞMAN KAYLI

Manisa-2019

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü 16/04/2019 tarih ve 13/Ek5 sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz tarafından “Manisa Celal Bayar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9. Maddesi” uyarınca Enstitümüz Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı Kadın Çalışmaları Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Özge ARAYICI'nın; “Cinsiyet Ayrımcılığının Ve Ötekileştirme Pratiklerinin Lgbti+'ın Cinsiyet Algısına Etkisi: İstanbul Ve İzmir Örneği” konulu tezi incelenmiş ve aday 13.05.2019 tarihinde saat 11:00'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra .60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin,

BAŞARILI olduğuna

OY BİRLİĞİ

DÜZELTME yapılmasına

OY ÇOKLUĞU

RED edilmesine

ile karar verilmiştir.

ÜYE Prof. Dr. Aydın NALIN

BAŞKAN

Doc. Dr. DEHA SAĞMAKÇI

ÜYE

Doc. Dr. Duygu ALPCEKİN

Evet

Hayır

Tez, burs, ödül veya Teşvik programına (Tüba, Fullbright vb.) aday olabilir.

Tez, mutlaka basılmalıdır.

Tez, mevcut haliyle basılmalıdır.

Tez, gözden geçirildikten sonra basılmalıdır.

Tez, basımı gereksizdir.

* Bu halde adaya 3 ay süre verilir. İkinci tez savunma sınavında da başarısız olan öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

** Bu halde adayın Enstitü ile ilişkisi kesilir.

Hazırlayan
Enstitü Sekreteri

Onaylayan
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

“Cinsiyet Ayrımcılığının ve Ötekileştirme Pratiklerinin LGBTİ+’in Cinsiyet Algısına Etkisi: İstanbul ve İzmir Örneği” isimli tez çalışmamın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun bir şekilde yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada belirtilen eserlerden oluştuğunu, söz konusu eserleri kullanırken telif ihlali yapmadığımı onurumla temin ederim.

.../.../2019

Özge ARAYICI

ÖZET

CİNSİYET AYRIMCILIĞININ VE ÖTEKİLEŞTİRME PRATİKLERİNİN LGBTİ+'İN CİNSİYET ALGISINA ETKİSİ: İSTANBUL VE İZMİR ÖRNEĞİ

“Cinsiyet Ayrımcılığının ve Ötekileştirme Pratiklerinin LGBTİ+'in Cinsiyet Algısına Etkisi: İstanbul ve İzmir Örneği” isimli bu tez çalışmasının amacı, LGBTİ+'ların toplumsal yaşamda deneyimlediği ötekileştirilme ve ayrımcılık süreçlerini etkileyen faktörleri tespit etmektir. Bu amaçtan hareketle; tez kapsamında sosyolojik olarak böyle bir analizin, toplumsal yaşamdaki görünmeyen süreçlerin ortaya çıkarılmasında ve konuyla ilgili çözüm politikalarının oluşturulmasında önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çerçevede çalışmanın araştırma boyutunda; araştırma problemlerini kapsamlı olarak irdeleyebilmek, bir yöntemin zayıf yönünün diğer yöntemin güçlü yönüyle tamamlayabilmek amacıyla bir yöntemin diğer yöntemdeki eksik yönlerini güçlendirmek amacıyla, karma model yaklaşımı kullanılmıştır. Çalışmanın nicel aşamasında konuyla ilgili literatür doğrultusunda hazırlanan anket soruları, İstanbul ve İzmir'de ikamet eden, tesadüfi örnekleme modülüne dayalı olarak belirlenen, 146 kişiye uygulanmıştır. Araştırmanın nitel aşamasında 17 kişi ile görüşme yapılmıştır. Nicel kısımda SPSS15 analiz programı, nitel kısımda ise içerik analizi ve tematik analiz kullanılmıştır.

Araştırmada, katılımcıların sosyo-demografik özellikleri, toplumsal cinsiyet algıları, cinsiyet kimliğinin toplumsal yaşamla ilişkisi, yaşanan ayrımcılık ve önyargılara ilişkin cinsiyet algısını etkileyen unsurlar arasındaki anlamlılık düzeyi analiz edilmiştir. LGBTİ+'lar sosyalizasyon süreçlerinde sorunlarla karşılaşmakta ve bu sorunlar hayatlarının hemen her alanını etkilemektedir. Toplumda LGBTİ+'ların deneyimlediği önyargı ve ayrımcılığın iç içe geçmiş birçok nedeni araştırma bulguları arasında yer almaktadır. LGBTİ+'lar en fazla ayrımcılık ve ötekileştirme pratiklerine, LGBT+ hakkında bilgisi olmayan insanlar tarafından maruz kalmaktadırlar. Ayrıca toplumsal düzene tehdit gördükleri için ayrımcılık pratiklerinin deneyimlendiği de yine bulgular arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Ayrımcılık, Ötekileştirme, Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet Algısı, LGBTİ+, Karma Yöntem.

ABSTRACT

THE EFFECTS OF GENDER DISCRIMINATION AND PRACTICES OF MARGINALISATION ON THE SELF-PERCEPTION OF LGBTI+ TOWARDS GENDER: ISTANBUL AND ANKARA CASES

The purpose of this study is to determine the factors that affects social processes of discrimination, and marginalisation which experienced by LGBTQ+ members. By conveying this aim, it has been found out that the importance of the scope of such sociologic analysis is very prominent in terms of revealing the invisible, underlying processes so that, it will be more likely to be proposed some constructive policies on these matters.

In the frame of research approach, mixed-model-method, which is subject to both quantitative and qualitative data, has been used to extrapolate the problems of focus comprehensively, to compensate the vulnerable bits of an approach with the strengths of another thoroughly. On the quantitative stage, the survey questions prepared in accordance with the related literature were asked 146 people who were selected by complying the random sampling modulation. At the qualitative step, there has been some interviews conducted with 17 people. To analyse the obtained quantitative data, it was applied for SPSS15 program in statistics decision mapping. The methods of content analysis, and thematic analysis were used for evaluating the qualitative data.

The prevailing study tests socio-demographic backgrounds, participants' perceptions on gender, the relationship between gender identity and social habitat, and the significance levels between factors which affect ongoing discrimination, and stereotypes related to the gender perception.

Frankly, the members of LGBTQ+ community have been witnessing quite problems in the course of socialisation and these obstacles blend in as far as their whole lives. Along with preliminary findings, the research paper lists a number of reasons in the integration of marginalisation and stereotyping as well. The actors who use the practises of discrimination, and marginalisation towards the members of LGBTQ+ community are seemed to be the ones that have least knowledge about LGBTQ+ idea. Consecutively, it is among the observations that the major instinct behind discrimination practices is to realise the threat to the established social codes.

Key words: Discrimination, Marginalisation, Gender Identity, Gender Perception, LGBTQ+, Mixed-Model-Method

TEŞEKKÜR

Çalışma süresince zorlandığım ve sabrını en çok zorladığım zamanlarda pozitifliği, içtenliğiyle, araştırmanın her adımında titiz yaklaşımı, bilgi birikimi ve deneyimleri ile yol gösteren, üzerimde emeği çok olan danışman hocam Sayın Doç. Dr. Derya ŞAŞMAN KAYLI' ya; verilerin toplanması aşamasında beni reddetmeyip düşüncelerini ve hayatlarının en mahrem en özel anlarını benimle paylaşarak araştırmanın gerçekleşmesini sağlayan sevgili LGBTİ+ katılımcılara; çalışmalarım sırasında motivasyona ihtiyaç duyduğum her an yanımda olan, her zaman iyi hissetmemi sağlayan ve bana güç veren değerli Tuba BANYOCU'ya; araştırmanın her aşamasında desteğini hissettiğim sevgili arkadaşım Pelin ELVER'e, Büşra ERGÖÇMEN'e ve Koray BUĞDAYCI'ya; ve yanımda olup beni hep destekleyen aileme çok teşekkür ederim.

Özge ARAYICI
/./2019

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
EKLER LİSTESİ.....	xiv
TABLolar LİSTESİ.....	xv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ	1

BÖLÜM I

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1.CİNSİYET KİMLİKLERİNİN VE CİNSEL YÖNELİMLERİN OLUŞUMUNU ETKİLEYEN SÜREÇLER.	5
1.1.1.Toplumsal Cinsiyet.....	5
1.1.2. Toplumsallaşma.....	8
1.1.3. Ataerkil Toplum Yapısı	9
1.1.4. Heteroseksizm	13
1.1.5. Hegemonya ve İktidar.....	15
1.1.6. Cinsiyet Kimliği	17
1.1.7. Cinsel Yönelim.....	21
1.2.CİNSİYET KİMLİKLERİNİN İNŞA SÜREÇLERİNE İLİŞKİN ELEŞTİREL YAKLAŞIMLAR	25
1.2.1. Liberal Feminizm	25
1.2.2. Radikal Feminizmde Beden Ve İktidar Eleştirisi.....	26
1.2.3. Postmodern Feminist Eleştiri	29
1.3. KİMLİĞİN QUEER ELEŞTİRİSİ.....	31
1.3.1. İktidar ve Beden İlişkisi.....	34
1.3.2. Kamusal Düzenin Cinsiyet Kimliği İle İlişkisi	42

BÖLÜM II

CİNSİYET AYRIMCILIĞI VE ÖTEKİLEŞTİRME PRATİKLERİ: LGBTİ+

2.1. AYRIMCILIK VE ÖTEKİLEŞTİRME PRATİKLERİ.....	45
2.1.1. Medya Dili	48
2.1.2. Nefret Söylemi	49
2.1.3. Homofobi	50
2.1.4. Bifobi	52
2.1.5. Transfobi	53
2.2. DÜNYADA LGBTİ+ HAREKETİ	54
2.2.1. LGBTİ+'in Örgütlenme Pratikleri.....	54
2.2.2. LGBTİ+ Hareketinin Kazanımları.....	59
2.3. TÜRKİYE'DE LGBTİ+ HAREKETİ.....	60
2.3.1. Toplumsal Yaşamda LGBTİ+'lar: Ayrımcılık ve Ötekileştirme Pratikleri .	62
2.3.1.1. Eğitim	65
2.3.1.2. İstihdam	66
2.3.1.3. Sağlığa Erişim.....	68
2.3.1.4. Sosyal Hizmet	69
2.3.1.5. Adli Sistem	70
2.3.1.6. Barınma	72

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN KONUSU, YÖNTEMİ VE BULGULARI

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, HİPOTEZLERİ VE YÖNTEMİ	74
3.1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	74
3.1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	75
3.1.3. Araştırmanın Yöntemi	75
3.1.4. Bilgi Toplama ve İşleme Araçları	76
3.1.4.1. Nitel Veri Toplama Araçları	77
3.1.4.2. Nicel Veri Toplama Araçları	78
3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları	78
3.2. VERİLERİN ANALİZİ.....	79
3.2.1. Nicel Araştırma Bulguları.....	79
3.2.1.1. Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelime İlişkin Bulgular	80
3.2.1.2. Sosyo Demografik Özellikler	81

3.2.1.3. Meslek ve Sosyal Güvence	83
3.2.1.4. Toplumsal Cinsiyet Algısı	85
3.2.1.5. Cinsiyet Kimliğinin Toplumsal Yaşamdaki Yansımaları.....	86
3.2.1.6. Yaşanılan Ayrımcılık ve Ötekileştirilme Pratikleri.....	88
3.2.1.7. Cinsiyet Algısı	89
3.2.2. Nitel Araştırma Bulguları.....	91
3.2.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	92
3.2.2.2. Katılımcıların Kimlik Algısı	100
3.2.2.3. Cinsiyet Kimliğinin Toplumsal Yaşamla İlişkisi.....	105
3.2.2.4. Yaşanılan Ayrımcılık ve Önyargı	108
3.2.2.5. İnsan Hakları ve Uygulamaları	116
3.2.2.6. Cinsiyet Algısının Unsurları	119
3.2.3. Tartışma	121
3.2.4 Nicel ve Nitel Verilerin Karşılaştırılması	125
SONUÇ	128
ÖNERİLER	130
KAYNAKÇA	132
EKLER	141

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

- ABD: Amerika Birleşik Devletleri
- Akt. : Aktaran
- AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
- BM: Birleşmiş Milletler
- CEDAW: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi
- Çev.: Çeviren
- Der: Derleyen
- DİA'lar: Devletin İdeolojik Aygıtları
- DSM-IV: Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV
- ILGA: Uluslararası Lezbiyen ve Gey Birliği
- KYK: Kredi ve Yurtlar Kurumu
- LGBTİ+: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel, İnterseks ve daha fazlası
- LGSM: Geylet ve Lezbiyenler Madencilere Destek Oluyor
- SPoD : Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği
- SS.: Sayfa Sayısı
- STAR: Sokak Travestileri Eylem Devrimcileri
- STK: Sivil Toplum Kuruluşlar
- TDK: Türk Dil Kurumu
- TİHEK : Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Gönüllü Onam Formu.....	141
Ek 2: Anket Formu	144
Ek 3: Görüşme Formu.....	148

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1:	Eğitim, En Uzun Yaşanılan Yer ve Yaşanılan İl Bilgileri	82
Tablo 2:	İş ve Sosyal Güvence Bilgileri	84
Tablo 3:	Araştırma Katılımcılarına İlişkin Demografik Veriler	93
Tablo 4:	Katılımcıların İş ve Sosyal Güvence Durumları	95
Tablo 5:	Cinsiyet Kimliği Algısına İlişkin Alt Temalar	100
Tablo 6:	Cinsiyet Kimliklerinin Tanımladıkları Zamana İlişkin Alt Temalar	101
Tablo 7:	Toplumun Cinsiyet Kimliğine İhtiyacı Olmasına Yönelik Alt Temalar	105
Tablo 8:	Cinsiyet Kimliğinin Toplumsal Yaşamla İlişisine Yönelik Alt Temalar	107
Tablo 9:	Homfobinin Nedenine İlişkin Alt Temalar	108
Tablo 10:	Önyargı ve Ayrımcılığın Önlenmesine Yönelik Alt Temalar	110
Tablo 11:	LGBTİ+'lara Yönelik İnsan Hakları ve Uygulamalarına İlişkin Alt Temalar	116
Tablo 12:	Türkiye'de ki LGBTİ+ Hareketine Dair Alt Temalar	117
Tablo 13:	Cinsiyet Algısı üzerine Düşüncüyü Etkileyen Unsurlara İlişkin Alt Temalar	119

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Cinsiyet Kimliği	80
Grafik 2: Cinsel Yönelim	81
Grafik 3: Yaş Dağılımı	83
Grafik 4: Bireylerin Cinsiyet Kimliğini Toplumsal Yaşamda Tanımlanan Cinsiyet Rollerini Aracılığıyla Fark Etme Durumunun Eğitime ile İlişkisi	87
Grafik 5: Cinsiyetlerinden ve Cinsel Yönelimlerinden Dolayı Maddi ve Manevi Zararlara Maruz Kalmanın Eğitimle İlişkisi	87
Grafik 6: Cinsiyetin Doğuştan Biyolojik Bir Edinim Olması ile Cinsiyet Arasındaki İlişki	90
Grafik 7: Trans Bir Kişinin Kendini Özleştirmek İstedığı Kimlikle Cinsiyet Arasındaki İlişki	90
Grafik 8: Cinsiyetlerin Birbiri Üzerinde Baskı, Ayrımcılık, Eşitsizlik Kurmadığı Bir Toplum Modelinin Mümkün Olmasıyla Cinsiyet Arasındaki İlişki ..	91
Grafik 9: Katılımcıların Cinsiyet Kimliğine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri ..	92
Grafik 10: Katılımcıların Cinsel Yönelimine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri...	92
Grafik 11: Katılımcıların Yaş Dağılımı	94

GİRİŞ

LGBTİ+'ların toplumsal yaşamsal alanda görünürlüklerini ve var olduklarını gösterme süreçleri dünyayı etkileyen birçok olayla paralel olarak ilerlemiştir. Düşünce alanında yaşanan değişimler ve akademik çalışmalar, siyasal alanda yaşanan gelişmeler bu örgütlü yapının oluşmasını etkilemiştir. 20. Yüzyıl ile dünya genelinde toplumsal alanda dışlananlar seslerini duyuracakları ve kendilerini ifade edebilecekleri, sosyalleşebilecekleri, bir araya gelerek kendileri ile aynı sorunları paylaşan insanlarla aile olabilecekleri, yaşanan ayrımcılık ve önyargıya karşı bir arada olabilecekleri alanlar yaratmaya başlamışlardır.

Çağdaş sosyologlardan biri olan Pınar Selek'in dediği gibi: "*İnsanı ve onun toplumsal tarihini sadece kapsadığıyla değil, dışladığıyla birlikte okumak gerekir*" (Selek, 2014: 33). Toplumsal sistemi hem kapsadığı hem de dışladığıyla okumak eşit ve insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamak için bütüncül bir yaklaşım imkânı sağlamaktadır. Toplumsal normlar dahilinde olanlar ve toplumsal normun dışında kalanlara ilişkin bir analiz, oluşturulacak olan politikalar için yol gösterici olmaktadır. Bu nedenle mevcut problemlerin farklı yönleriyle ele alınması ve toplumdaki eşitsizliklerin görünür kılınması büyük önem arz etmektedir.

Bu önemden hareketle "*Cinsiyet Ayrımcılığının ve Ötekileştirme Pratiklerinin Lgbti+'in Cinsiyet Algısına Etkisi: İstanbul ve İzmir Örneği*" isimli bu çalışmada elde edilen verilerin, alanındaki sorunların ve alandaki sorunların farklı yönlerini anlaşılmasına yardımcı olacağı, LGBTİ+'ların taleplerinin, ihtiyaçlarının görünür kılınacağı ve eşitsizliğin giderilmesine yönelik politikaların oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı; LGBTİ+'ların toplumsal yaşamda deneyimlediği ötekileştirilme ve ayrımcılık süreçlerini etkileyen faktörleri tespit etmektir. Dolayısıyla sosyolojik olarak ayrımcılık, baskılanma, dışlanma ve ötekileştirilme süreçlerine dair bir analiz, toplumsal yaşamdaki görünmeyen bu süreçlerin ortaya çıkarılmasında ve çözüm politikalarının oluşturulmasında önemli görülmektedir.

Çalışma üç ana bölümden ve ilgili bölümlerin alt başlıklarından oluşmaktadır. İlk bölümde araştırılan konunun çerçevesini çizmek maksadıyla, kavramsal ve kuramsal çerçeveye ilişkin cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleriyle ilgili kavramlar ve sosyolojik içeriklerine yer verilmiştir. Cinsel yönelimlerin ve cinsiyet kimliklerinin analiz edilmesini olanaklı kılan toplumsal cinsiyet teorisi üzerinde

durulmuştur. LGBTİ+'ların sosyalizasyon süreçlerini anlayabilmek ve mevcut sorunları tespit edebilmek için toplumsallaşma kavramı açıklanmıştır. Yaşanılan önyargı ve ayrımcılığa zemin hazırladığı tespit edilen ataerkil toplum yapısı ve söz konusu toplum yapısının bir üretimi olan heteroseksizmin, hegemonya ve iktidar kanalıyla ayrımcılığa ve önyargıya etkileri irdelenmiştir. Çalışmada katılımcıların anlaşılır bir şekilde aktarılması amacıyla kimlik inşasının sosyolojik bir analizi olarak cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimlerin tanımlarına yer verilmiştir. Toplumsal cinsiyet analizlerinden biri olan kimliğin feminizmle ilişkisi irdelenmiştir. Farklı feminist akımlarda kimliğin tartışılan yönleri ve kimliğe bakışları ele alınmıştır. Araştırma kapsamında feminist hareketin diğer hareketlere sağladığı katkılar ve yol gösterici olması nedeniyle kurulan bu ilişkinin önemli olduğu görülmektedir. Son olarak toplumsal cinsiyet teorisinin günümüze kadar yapılmış analizlerinin bir yerde birleşimi ve eleştiri olan queer teoriye yer verilmiştir. Queer teori kapsamında iktidarın beden ile ilişkisi üzerinde durulmuş, söz konusu sembolik düzenin cinsiyet kimliğinin oluşmasında ve toplumsal yaşama yansımalarına nasıl bir etkisinin olduğu irdelenmiştir.

İkinci bölüm dünyada ve Türkiye'de LGBTİ+ hareketinin oluşumu ve gelişimini içermektedir. İkinci dünya savaşı sırasında ve savaştan sonra LGBTİ+'ların bir araya geldikleri ve görünür olmaya başladıkları görülmektedir. Bununla birlikte hareketin dünyanın dört bir yanında tanınmaya ve başka ülkelere de örnek olmaya başlaması, Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) yer alan New York'taki Greenwich Village'da bulunan Stonewall Inn isimli LGBTİ+'ların hem çalıştıkları hem de eğlendikleri bir yer olma özelliği gösteren barda 1969'un Haziran ayında yapılan polis baskınları ve LGBTİ+'ların yaptıkları gösteriler ile olmuştur. Bu nedenle Stonewall İsyanı LGBTİ+ hareketi için bir dönüm noktası sayılmakta ve her yıl "Onur Yürüyüşü" ismiyle dünyanın dört bir yanında haziran ayında kutlanmaktadır. Söz konusu olaydan sonra hareket ivme kazanmış ve dernekler, oluşumlar kurulmaya başlanmıştır. Türkiye'de LGBTİ+ hareketinin oluşumuna ait verilere 1970 sonrasında rastlanmaktadır. Daha çok transseksüel kadınların ve erkeklerin bir araya geldiği görülmektedir. O dönemler için genel amaç bir araya gelmek ve birbirini tanımak iken 2000'lerden sonra daha çok dünyanın geri kalanındaki örnekleri gibi dernekleşme, anayasada yer alma, hak temelli savunuculuk için yollar geliştirme gibi daha çok kamusal alanda var olmaya yönelik olmuştur. Hareketin ilk oluşumlarından olan Lambda İstanbul ve Kaos GL olmakla birlikte

günümüzde hemen hemen her ilde oluşumlar, dernekler ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) oluşmaya devam etmektedir. Yaşanılan ötekileştirilme ve ayrımcılığın irdelenmesine olanak sağlayan ve söz konusu dışlanmanın anlaşılmasına yardımcı olan homofobi, bifobi, transfobi ve nefret söylemi kavramlarının üzerinde durulmuştur. Söz konusu kuruluşların homofobi, bifobi, transfobi ve nefret söylemini görünür kılmak adına yaptıkları çalışmalardan ve akademik kaynaklardan elde edilen bilgiler doğrultusunda LGBTİ+'ların Türkiye'de en çok sorun yaşadıkları alanlar ele alınmıştır. Bu kapsamda sorun yaşanan alanlar sekiz alt başlıkta toplanmıştır. Söz konusu alanların; eğitimde sosyal dışlanma, istihdam, sağlığa erişim, sosyal hizmet sunumu, adli sistem, barınma, medya dili ve nefret söylemi olduğu saptanmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde araştırmanın konusuna, amacına, yöntemine ve bulgularına yer verilmiştir. Araştırmanın konusu LGBTİ+'ların toplumsal yaşamda deneyimledikleri ayrımcılık ve dışlama pratiklerinin cinsiyet algılarının üzerine etkisi olup olmadığını incelemektir. Araştırmada karma yöntem kullanılmıştır. Nicel ve nitel çalışmanın bir arada kullanılmasının sebebi bir araştırmanın eksik yanlarını diğer araştırmadan elde edilen bilgilerle tamamlamaktır ve bu şekilde bütüncül ve sağlıklı bir analize ulaşmak amaçlanmıştır. Konuyla ilgili daha önceden yapılan araştırmalara bakıldığında karma yöntem kullanılarak yapılan bir araştırmaya rastlanmamıştır. Karma yöntemin açıklanması amacı ile bilgi toplama ve işleme araçlarının üzerinde detaylıca durulmuştur. Nicel ve nitel verilerin toplanma süreçlerine ve araçlarına ayrı başlıklarda ayrıntılı olarak yer verilmiştir. Yöntem kısmının ardından verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması kısmında nitel ve nicel veriler ayrı ayrı analiz edilmiştir. İlk olarak araştırmanın nicel kısmından elde edilen veriler betimleyici analiz ile çözümlenmiştir. Bu kapsamda katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine, cinsiyet ve cinsel yönelimlerine dair bulgulara, toplumsal cinsiyet algılarına ilişkin bulgulara, kimliğin toplumsal yaşamla ilişkisine dair bulgulara ve yaşanan önyargı ve ayrımcılığa dair bulgulara yer verilmiştir. Nicel bölümün arkasından çalışmanın nitel kısmında elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Nitel analiz bölümünde katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine yer verilmiş ve katılımcılar detaylıca tanıtılmıştır. Görüşme kayıtlarında elde edilen veriler doğrultusunda oluşturulan alt temalar incelenmiştir. Bu kapsamda katılımcıların kimlik algısına, cinsiyet kimliğinin toplumsal yaşamda görülme şekillerine, yaşanan ayrımcılığın nedenine, çözümüne ve katılımcıların yaşadıkları ayrımcılık deneyimlerine, insan hakları çerçevesinde LGBTİ+'lara yönelik

uygulamalara ilişkin analizlere ve LGBTİ+'ların cinsiyet kimliği üzerine düşünmesine ve sorgulaması üzerinde etkisi olan unsurlara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın sonuç ve öneriler bölümünde, nicel ve nitel yöntemle elde edilen bulguların özetlenmesine, daha önceden yapılmış araştırmalar ile karşılaştırılmasına, her iki yöntemle elde edilen bulguların birleştirilmesine ve karşılaştırılmasına, tüm bu aşamalardan sonra elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Öneriler kısmında ise yaşanan önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi için kurumların veya kişilerin neler yapabileceğine ve daha sonra yapılacak olan çalışmalara ilişkin tavsiyelere yer verilmiştir.

BÖLÜM I

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. CİNSİYET KİMLİKLERİNİN VE CİNSEL YÖNELİMLERİN OLUŞUMUNU ETKİLEYEN SÜREÇLER.

Toplumsal cinsiyetin bireylerin sosyalizasyon süreçlerine etki ettiği bilinmektedir. Söz konusu etkileşim ile ilgili literatürde farklı görüşler yer almaktadır. Bu bölümde toplumsal cinsiyet kavramına ilişkin görüşlerin ve toplumsal cinsiyetin toplumsallaşma üzerine etkisinin üzerinde durulmuştur. Toplumsal cinsiyet sisteminin oluşumunu etkileyen ataerkil toplum yapısı ve heteroseksizm irdelenmiştir. Toplumsal yaşamdaki eşitsizlikleri hiyerarşileri çözümlene olanağı sunan hegemonya ve iktidar kavramları açıklanmaya çalışılmıştır.

Toplumsal yaşamın şekillenmesine etki eden toplumsal cinsiyet, ataerkil sistem, heteroseksizm, hegemonya ve iktidar gibi bileşenler aynı zamanda kişinin cinsiyet kimliğinin ve cinsel yöneliminin oluşumunu da etkilemektedirler. Söz konusu kavramların sosyolojik olarak içerdikleri anlam bütünü çözümlenmesi, toplumsal yaşam ile ilişkilerinin anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bu önemden hareketle bu bölümde literatürde sıkça kullanılan cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimlerin tanımı üzerinde durulmuştur.

1.1.1. Toplumsal Cinsiyet

Sosyologlar tarafından cinsiyet, kişinin cinsiyetine atıfta bulunulan biyolojik farklılıklarını ifade etmek için kullanılan bir terim olmuştur. Toplumsal cinsiyet ise, toplumsal alanda erkekler ve kadınlar arasındaki toplumsal ve kültürel farklılıkların, erillik ve dişillik toplumsal olarak nasıl kurulduğunu (sosyal inşacılık) ifade etmek için kullanılmaktadır. Bu bağlamda sosyolojik açıdan toplumsal cinsiyet, toplumun kendine özgü ürettiği toplumsal cinsiyet kalıplarını ifade etmekte ve incelemektedir (Giddens, 2008: 505; Bayhan, 2013: 152-153). Söz konusu toplumsal cinsiyet, kültüre ve toplumsal yapıya bağlı olduğundan toplumdan topluma ve içinde bulunulan döneme göre değişiklik gösterebilmektedir. Her toplumun kendine özgü

kültürel normları olduğu gibi aynı zamanda bu normların ürettiği kendine özgü toplumsal cinsiyet kalıpları da bulunmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet ile ilgili çalışmaların üç aks üzerinden ilerlediği görülmektedir. İlk olarak Talcott Parsons gibi işlevselci sosyologların kadınlar ve erkekler arasında biyolojik farklılığı temel alan, kadın ile erkek arasındaki farklılıkların biyolojinin bir sonucu olduğunu savunan (biyolojik determinist) tartışmalar gündeme gelmiştir. İkinci olarak toplumsal cinsiyetin toplumsal roller aracılığıyla öğrenildiğini savunan birçok feminist kuramcının (özellikle liberal feministlerin) yer aldığı, toplumsal cinsiyet ile cinsiyeti ayrı kategoriler olarak ele alan tartışma ekseninde ilerlemiştir. Son olarak ise Judith Butler, Micheal Warner gibi queer kuramcılarının cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin biyolojik bir temelini olmadığı, her ikisinin de toplumsal olarak inşa edildiğini savunan tartışmalar ile devam etmiştir (Giddens: 2008: 505). İlk ayrımında kadın ve erkek olmanın biyolojik nedenlere bağlı olduğu savunulmuştur. Toplumsal cinsiyetin de bu biyolojik yapının bir sonucu olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle kişinin toplumsal cinsiyeti aynı zamanda doğuştan gelen bir özelliği olarak görülmüştür. İkinci tartışmada ise cinsiyetin insan anatomisinin yani biyolojisinin bir sonucu olduğu fakat toplumsal cinsiyetin toplumsal ve kültürel değişkenlere göre belirlendiği savunulmuştur. Bu nedenle toplumsal cinsiyet ve cinsiyet ayrı kategoriler olarak ele alınmıştır. Üçüncü tartışmada ise cinsiyetin de toplumsal bir anlam taşıdığı yani toplumsal cinsiyetin cinsiyete bir anlam kazandırdığı gündeme getirilmiş ve hem toplumsal cinsiyetin hem de cinsiyetin toplumsal birer inşa olduğu belirtilmiştir. Hem cinsiyetin hem de toplumsal cinsiyetin biyolojik değil toplumsal bir anlama sahip olduğu dile getirilmiştir.

1940'larda cinsiyet, erkek ve kadın rolü terimleri akademik çevrelerce kullanılmıştır. Mirra Kamarovsky ve Talcolt Parsons gibi Amerikan ekolünden olan sosyologlar 1950'li yıllarda cinsiyete atfedilen rolleri ve bu rollerin kültürle ilişkisini açıklayan işlevsellik teorisini geliştirmişlerdir (Connel, 2016: 61). Delphy (2001) cinsiyet rolleri kavramının, 1970'lerde toplumsal cinsiyet terimi türetilene kadar akademik çevrelerde kullanıldığını belirtmiştir (akt. Köse, 2013: 40). 1980'lerde ise cinsiyet sosyal bir kategori olarak ele alınmıştır ve toplumsal cinsiyet de toplumsal yapıya bağlı değişken bir süreç olarak görülmeye başlanmıştır (Dökmen, 2009:39). 1990'lardan sonra eleştirel erkeklik çalışmaları ve queer teori toplumsal cinsiyet çalışmalarında ağırlık kazanmaya başlamıştır (Saygılıgil, 2016: 15).

Toplumsal cinsiyet terimini sosyolojiye 1972’de yayınlanan kitabı *Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum (Sex, Gender and Society)* ile Ann Oakley kazandırmıştır. Oakley söz konusu kitabında cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki ayrımı ve bu ayrımın temellerini cinsiyetin biyolojisi, cinsiyet ve kişilik, cinsiyet ve zekâ, cinsellik, cinsiyet ve sosyal rol, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet, cinsiyet rollerinin öğrenilmesi ve cinsiyet farklılıklarının geleceği olmak üzere sekiz bölümde incelemiştir (Oakley, 1972).

Bu tartışmalar ekseninde cinsiyet kadın veya erkek olmanın biyolojik yönünü ifade eden bir tanım olarak kullanılmıştır. Toplumsal cinsiyet hem kadın ve erkek olmanın toplumda ne ifade ettiğini hem de kültürel yapı içerisinde şekillenen toplumsal cinsiyetin biyolojik yapıyla olan ilişkisindeki psikolojik özelliklerini de içermektedir (Dökmen, 2009:19-20). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki bu ayrım 1960’ların sonlarından itibaren feminist çalışmaların temelini oluşturmuştur (Stone, 2015:53). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyeti ayrı kategoriler olarak ele alan söz konusu tanımlar günümüzde çağdaş teori alanında ki tanımların temelini oluşturmaktadır.

Çağdaş teori alanında toplumsal cinsiyet ve hegemonik erkeklik üzerine geliştirdiği kavramlarından sıkça yararlanılan bir kaynak olan Cornell (2016), *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* kitabında tarihsel olarak iktidar ve beden ilişkileriyle açıklanan toplumsal cinsiyetin her tür kurumda bulunduğunu vurgulamaktadır. Bu kurumlardaki toplumsal cinsiyet rollerinin oluşturduğu hiyerarşiler ise o kurumun toplumsal cinsiyet düzeni olarak adlandırmaktadır. Söz konusu toplumsal cinsiyet rejimi, toplumsal cinsiyetli bedenlerin, toplumdaki statülerini belirleyen faktörlerden biri konumundadır. Toplumsal cinsiyetin ve cinsiyetin ayrı kategoriler olarak ele alınması, toplumsal cinsiyetin biyolojiden kaynaklanan bir durum değil, toplum tarafından inşa edilen bir kategori olarak incelendiğini göstermektedir. Bu inşa sürecinde, toplumsal cinsiyet tartışmasının normatif düzenin işleyişi ile birlikte iktidar ve beden politikaları tartışmasıyla ele alınması, konunun anlaşılması açısından büyük önem arz etmektedir (Arpacı, 2013:131).

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet arasındaki ayrım, kadınların kültürle etkileşime girdiği andan itibaren ataerkil düzen tarafından nasıl erkektekenden daha aşağı bir cinsiyet olarak kurulduğunun irdelenmesi açısından bir imkân sağlamaktadır (Köse, 2013:42). Bu düşünceye göre toplumsal cinsiyet toplumsaldır ve toplum içerisinde hangi davranışların kadınlara ve erkeklere uygun olduğunu belirleyen

toplumsal varsayımlar ve beklentileri içerir. Bu beklentilerin bireyin psikolojik olarak davranışlarını nasıl geliştirmeye eğilim gösterdiklerini ve kavradıklarını irdelemektedir (Stone, 2015:53).

Toplumsal cinsiyet üzerine çalışan teorisyen Fine (2011), toplumsal cinsiyetin toplumsal yaşam ve kültürel normlar ile nasıl şekillendiğini ve zihne nasıl aktarıldığını incelediği *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması* kitabında, psikolojik olarak toplumsal çevrenin, toplumsal cinsiyeti önemli kabul etmesinin zihin üzerine etki ettiğini ifade etmektedir. Kişi kendisini toplumsal cinsiyeti üzerinden düşünmeye başlamakta ve toplumsal beklentiler kalıp yargılar ile birlikte daha önemli hale gelmektedir. Kimin nereye ait olduğunu belirleyen toplumsal ipuçları çevreden zihne doğru hareket etmektedir. Kültürün bir parçası haline gelen toplumsal cinsiyet normları zihinle etkileşmektedirler. Bu etkileşme sonucunda cinsiyet kalıp yargıları pekişmekte ve meşrulaşmaktadır. Bunun sonucunda kişiler zihinde meşrulaşan toplumsal cinsiyet normlarını öğrenmekte ve nesiller boyu aktarılan bir miras olarak taşımaktadırlar.

1.1.2. Toplumsallaşma

Çağdaş sosyolojinin kuramcılarında biri olan Giddens (2008), toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinin toplumsallaşma ile olduğunu vurgulamaktadır. Söz konusu toplumsallaşma, bir bebeğin içerisinde doğduğu kültür için geçerli olan becerileri öğrenerek, bilgili bir kişi haline gelme sürecini ifade etmektedir. Toplumsallaşma sırasında yaşamın ilk yıllarında, çocuklar yaşlıların değerlerini, normlarını, toplumsal pratiklerini öğrenmekte ve bu yolla onların kültürlerini kuşaktan kuşağa aktarılmasını sağlamaktadırlar. Aile, okullar, kitle iletişim araçları gibi toplumsal cinsiyet eyleyenleri, çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenmeleri üzerinde büyük rol oynamaktadırlar.

Cornell, Giddens ile benzer görüşleri paylaşmakta ve toplumsal cinsiyet teorisini şu şekilde ifade etmektedir: “*Toplumsallaşma teorisi, toplumsal cinsiyet oluşumunu, toplumsal normların kazanılması ve içselleştirilmesi olarak görür*” (Cornell, 2016: 277). Dökmen (2009), ise toplumsal cinsiyetin psikolojik olarak nasıl geliştiğini incelemekte ve toplumsal cinsiyet farklılığının, toplumsallaşma aşamasında her iki cinsiyetten çocukların öğrendikleri cinsiyete uygun gördüğü davranışlar ve tutumlardaki farklılığı ifade ettiğini belirtmektedir. Fine (2010), diğer

düşünürlerle benzer görüşleri paylaşmakta ve çocukların ikinci yaşlarına geldiğinde toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını öğrenmeye başladıklarını, toplumsal cinsiyet çağrışımlarının kısa yüklenilmiş bir miras olarak öğrenildiğini ve toplumsal bağlama uyarlandıklarını vurgulamaktadır.

İnsanların toplumsal cinsiyet pratikleriyle kurduğu ilişki ve etkileşim sonucu bedenleri toplumsal cinsiyetli hale gelmektedir (Stone, 2015:107). Beden sosyolojisi, bedenin kadın, erkek, yaşlı gibi çeşitliliğini, aidiyetini ele alan bir alandır. Bu çerçevede beden bir sosyal inşa olarak kabul edilmektedir. Toplumsal inşa sürecinde bedenin toplumsal cinsiyetli olarak cinsiyet kalıplarını öğrenmesi de sosyalleşme sürecinde olmakta ve içselleştirilmektedir (Bayhan, 2013: 149). Bedenin toplumsal cinsiyet ile şekillenmesi onun toplumsal alandaki rollerini de belirlemektedir. Rol örgütlü bir sosyal yapı içerisindeki kişinin pozisyonunu, sorumluluklarını, ayrıcalıklarını ve diğer insanlarla etkileşimini yönlendiren kuralları içermektedir. Toplumsal cinsiyet rolü de toplumun ürettiği ve kişilerden yapmasını beklediği cinsiyete ilişkin beklentileri ifade etmektedir (Dökmen, 2009:28).

Millett (2011), toplumsal koşullara göre öğrenilen toplumsal cinsiyet nedeniyle kadın ve erkeğin ayrı iki kültür niteliği taşıdığını ve her ikisinin de deneyimlediği yaşamında farklılaştığını belirtmiştir. Cornell (2016), ise farklı deneyimlerin yansıdığı bir yer olarak sokağın, toplumsal cinsiyet rollerinin belirgin bir şekilde sergilendiği, öğrenilen erkeklik ve kadınlık biçimlerinin icra edildiği bir alan olma özelliği gösterdiğini vurgulamıştır. Şaşman Kaylı (2014), *Kadın Bedeni ve Özgürleşme* kitabında benzer görüşleri paylaşarak, toplumsal cinsiyetin kadının ve erkeğin davranışlarının biçimlenmesi üzerinde etkili olduğunu ve bu davranışların dışavurumunun sokaktaki kadın ve erkeğin deneyimlediği yaşam farklılıklarında gözlemlendiğini vurgulamıştır.

1.1.3. Ataerkil Toplum Yapısı

Ataerkillik sözcüğü, İngilizce patriarchy sözcüğüne denk gelmektedir ve bu sözcük Yunanca'da baba anlamına gelen "patria" ve kural ya da temel anlamına gelen "arche" sözcüklerinden türetildiği düşünülmektedir. Arkeologlar ataerkil toplumsal örgütlenme ilkesinin temelini ne zaman oluştuğunu tam bilmemekle birlikte bu örgütlenmenin tarih öncesinde kültüre yerleştiğini düşünmektedirler (Blank, 2012: 75).

Reed (2014), iki ciltten oluşan *Kadının Evrimi* kitabında kadınların ön planda olduğu ve aile reisi olarak görüldüğü Ana-ailesinin (Morgan'ın çiftleşme ailesi) sekiz bin yıl kadar önce, barbarlığın başlangıcında ortaya çıktığını belirtmiştir. Beş bin yıl kadar sonra, barbarlık döneminin sonunda, tam anlamıyla gelişmiş ataerkil tek babalı aile ile karşılaşmıştır. Reed, uygarlaşmış Yunanistan ve Roma'da babanın, eşinin ve çocuklarının denetimini tümüyle elinde bulundurduğunu ve soydaşlık çizgisinin babadan oğula geçtiğini belirtmiştir. Millet'de (2011), Reed'le benzer bir şekilde ataerkil ailenin baba soyunu öncelediğini ve erkek üstünlüğü temelinde kurulduğunu ifade etmiştir. Ataerkil ailede baba ailenin yöneticisi konumundadır. Eşinin ve çocuklarının yaşamlarını denetimi altında tutmakta ve ailede alınacak kararlarda babanın fikri büyük önem taşımaktadır. Hatta çoğu zaman baba kararları tek başına almaktadır. Örneğin; çocuklarının eş seçiminde veya çalışacağı iş konusunda ya da bir yere gideceği (özellikle kız çocukları) zaman kararı ve izni baba vermektedir. Söz konusu babalık ise Reed'e göre, bir erkekle onun ürettiği çocuk arasında var olan, varlığı saptanabilen biyolojik ilişki temeli üzerine kurulmuş bir akrabalık çeşidini ifade etmektedir. Babayanlı soyun ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte, ataerkil uygar uluslarda soy çizgisi baba soyunu izlemektedir ve bu yasalarda da belirtilmektedir. Bu bağlamda, ataerkillik, soyun babaya yani erkeğe göre devam ettiği, toplumsal ilişkilerin erkeklerin kamusal alanda olması ve kadınların ev, çocuk bakımı ile ilgilendiği, erkeğin kadından çoğu alanda üstün tutulduğu bir toplumsal yapıyı ifade etmektedir. Ataerkil toplumda babanın ve ailenin rolü hala tartışılmaktadır.

İnsanlığın evrimsel sürecinde Reed (2012), ataerkilliğin doğal yaşamla ya da içgüdüyle oluşmadığını ve bunun hayvanların yaşamından örnek vererek açıklanamayacağını altını çizmiştir. Ataerkil işleyiş toplum ile oluşmakta ve yürütülmektedir. Bu açıdan ataerkil toplumsal yaşamın düzenlenmesi toplumsal cinsiyet rolleri ile tesis edilmektedir. Reed (2014), baba ailesinin devamlılığını sağlamak için yalnız üstünlük sağlamak ve aileyi denetim altında tutmanın yeterli olmayacağını vurgulamaktadır. Bu üstünlüğü kesintisiz bir şekilde babalar ve oğullar çizgisiyle kuşaktan kuşağa aktarmak ve korumak gerektiğinin altını çizmektedir. Engels'te (2010) *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*'nde ataerkilliğin devam etmesi için akrabalık ilişkilerinin önemini vurgulamakta, baba, oğul, kardeş gibi adlandırmaların basit akrabalık ilişkisi ve onursal sanlar olmanın ötesinde

kendileriyle birlikte toplum içerisinde belirli ve karşılıklı ödevler getiren ilişkileri de içerdiklerini belirtmektedir.

Ataerkil ailede baba, üstünlüğün ve baba soyun devamını sağlayan önemli bir figür olarak görülürken, bunun devamlılığını sağlayan dinamiklerin ne olduğu feminist araştırmacılar tarafından tartışılmaya başlanmıştır. Bu tartışmanın öncüsü olarak kabul edilen Millet (2011) *Cinsel Politika* kitabında, ataerkil toplum yapısının bir cinsel politika ile kendini idame ettirdiğini belirtmiştir. Söz konusu cinsel politika, psikolojik yapı, toplumsal alan ve durum bakımından cinsiyetlerin ataerkil ideolojiye uygun olarak toplumsallaştırılmaları aracılığı ile rızaya dayalı olarak işlemektedir. Bu rıza ise cinslerin davranış, hareket ve tutumlarını kesin bir şekilde belirleyen cinsel rol ile sağlanmaktadır. Toplum içindeki edinilecek olan yer de bu gelişmeler ve toplumsallaşma sonucunda edinilmekte veya kazanılmaktadır. Aile tam da bu noktada büyük bir öneme sahip olmaktadır. Aile, büyük toplumun bir aracı olmakla birlikte üyelerini kendi düzenine uymaya yönlendirmekte ve bu üyeleri de ailenin reisiyle yönetmek aracılığıyla devletin bünyesinde bir kurum olmaktadır. Bundan dolayı ataerkil düşünce sisteminin bütün kurumlarla ve kamusal alanla ilişkilendiği yine tartışmalar arasındadır. Ataerkil sistemde özel yaşamdan kamusal yaşama, tüm kurumlarda ve söylem biçiminde kadınlar üzerinde bir baskı kurulmaktadır. Bu baskının en belirgin biçimi kadın bedenini din, yasalar ve ahlak kuralları üzerinden tahakküm altına alınması ve nesneleştirilmesi şeklinde görülmektedir (Saygılıgil, 2016: 11).

Toplumsal cinsiyet gelişimleri arasındaki karşılıklı ilişkiler ağı, nesnelliği ve bilimselliği erillikle eşzamanlı ve bir arada tanımlayan kültürel ilişkilerden oluşmaktadır (Keller, 2016: 116). Bu tanımlamada hem toplumsal hem de bilimsel anlamda kadın, erkeğe göre daha fazla bedenleşmiş, bedeni de erkeğin bedenine göre daha fazla cinselleştirilmiştir (Elçik, 2016: 197). Erkeklik ise er, erdem ve şeref meselesinin özünü oluşturmakta ve şerefin korunmasını üstlenmektedir (Bourdieu, 2015: 22-23). Feminizmde düşünceleriyle yeni bir akım başlatan Beauvoir üç ciltten oluşan *İkinci Cins* kitabında kadının toplumsal yaşamda nasıl ikinci bir cins olarak konumlandırıldığını ve kadın olduğunu tartışmıştır. Beauvoir, erkeklerin aile içerisindeki konumuna dair şunları söylemiştir:

Erkek toplumu, üyelerinin birer koca ve baba olarak kendilerini bütünlemelerine izin vermektedir; babaların ve erkek kardeşlerin egemen olduğu aile topluluklarına bir tutsak ya da uyruk gibi katılan

kadın, öteden beri, birtakım erkekler tarafından öbür erkeklerle verilmektedir. Uzun süre, evlilik sözleşmeleri kadınla kocası arasında değil, kız babasıyla damat arasında imzalanmıştır (Beauvoir, 2010: 12-13).

Bu alışverişte kadının bakire olması yani daha önce başka bir erkekle cinsel ilişkiye girmemiş olması ve bunun ispat edilmesi büyük önem taşımaktadır. Blank de (2012), kadınların alışveriş unsuru olması üzerinde durmuş ve bekaret bilim üzerine yaptığı *Bekaretin El Değmemiş Tarihi* isimli kitabında bekaretin önemli olmasının nedeninin ataerkillik içinde mülkiyet içinde babalığın bilinmesini sağladığı düşüncesinden kaynaklandığını vurgulamıştır. Bekaret babanın bilinmesinin teminatı ve baba soyunun kesintisiz devamı için gerekli görülmüştür. Bu nedenlerden hareketle bekaret, bir şeref meselesi sayılmakta ve ailenin erkeklerince diğer ailelerin erkeklerinden korunmaktadır. Bu koruma kadın bedeninin denetim ve baskı altına alınmasıyla sağlanmaktadır. Bourdieu (2015), Blank ve Beauvoir ile benzer görüşleri paylaşarak *Eril Tahakküm* isimli kitabında kadının namusunun(bekareti) erkekler için, evlilik dışı ilişki veya tecavüzün bir tür hırsızlık olarak görüldüğünü belirtmiştir. Çalınan şeyin ise kadından değil erkekten çalınan bir şey olduğunu ve onun erkekliğine hakaret sayıldığını, namus meselesinin ise erkeklerin birbirlerine olan bir güç gösterisini ifade ettiğini belirtmiştir. Bu gelişmeler sonucunda erilliğin tezahürlerinin, yiğitlik ve kahramanlık çizgisinde yer aldığını ve bunların da şerefi oluşturduğunu vurgulamıştır.

Kültürel keyfiyeti oluşturan ayrık kimlikler, yaygın ve aralıksız bir toplumsallaştırma yönündeki muhteşem bir kolektif çalışma pahasına ve bunun sonunda, hâkim bölünüm ilkesi doğrultusunda net bir biçimde farklılaşmış ve dünyayı bu ilke ekseninde algılamaya kabiliyetli habituslar içinde kendini gösterir. Sadece ilişkisellik içinde var olabilen iki cinste diyakritik bir inşa faaliyetinin ürünüdür. Bu faaliyet, karşı cinsten farklılaşmış eril habitus ve dişil habitusun bir beden olarak üretilmesi için şarttır (Bourdieu, 2015: 38).

Söz konusu habituslar çerçevesinde, toplumsal yaşam erkeğe ait olarak görülmektedir. Kadın ve diğer cinsiyetler ise erkeğin yardımcısı, kolaylaştırıcısı ve tamamlayıcısı olarak kabul edilmektedir (Berktay, 2014: 65). Kadın bu sistem içerisinde yuvasına ev işiyle sahip olabilmektedir. Toplumsal doğrulanışını evin yönetiminden almaktadır. Ev içinde kadının görevi, ev ile ilgili günlük işleri yapmak

ve aileye bağı olan toplumun devamlılığını sağlamaktır (Beauvoir, 2010: 49). Kadının toplumda ancak ailesiyle birlikte bir statüsü olabilmektedir. Bu nedenle kadınlar, ataerkil toplum sisteminin içinde hemen hemen her zaman korunması varlıklar olarak tarif edilmiştir ve buna göre roller atanmıştır. Bunun nedeni kadın cinsiyetinin, türün devamlılığı için şekillendirilmiş olarak kabul edilmesidir. Kadınlar erkeklere göre daha narin, zarif ve ince olarak görülmüştür. Ayrıca kadın, erkeğin tohumunu büyütmek ve türün devamlılığını sağlaması açısından önemli bir yer edinmektedir. Fakat tek bir erkeğin tohumunu taşıdığından emin olunması şartıyla. Bütün bu rollerin kadına atfedilmesi, kadının doğasında var olduğu, dolayısıyla doğal amacı olarak aktarılmıştır.

Toplumsal beklentilerin biçtiği rollerin bir getirisi olarak erkek ve kadın farklı hayatları deneyimlemektedir. Bu deneyimin bir sonucu olarak erkeğin ve kadının kamusal hayata bakışı veya ev hayatına bakışı da farklılaşmaktadır. Örneğin; kadının ev için düşündüğü evin eksikleri veya akşama pişirilmesi gereken yemek olurken, erkeğin ev için düşündüğü işten dönünce televizyon izlemek veya başka bir kişisel uğraşını gerçekleştirmek olabilmektedir. Erkeğin bireysel bir yaşamı, özel alanı varken, kadının böyle bir imkânı olmadığı gibi hayatı büyük ölçüde kamusal denetime açıktır. Kadının kamusalılığı toplumun müdahalesine ve üzerine söz söylemesine açık olma halini ifade etmektedir. Örneğin; eşinin, kendi ailesinin, eşinin ailesinin, yaşadığı çevredeki insanların ve hatta dışarda karşılaştığı insanların kadının bedeni veya kişiliği üzerine söz söyleme hakkı olduğu düşünülmektedir. Bunun en çok yaşandığı konu namus temelinde üzerine tartışılan konular olmuştur. Namus, Cornell'in kuramsallaştırdığı hegemonik erkekliğin gösterildiği alanlardan biri olmuştur. *“Erkekliğin bedensel anlamının hedefleri ise her şeyden önce, erkeklerin kadınlar karşısındaki üstünlüğü ve kadınlara egemen olunması için gerekli olan hegemonyacı erkeklige bağlı güçlülük duygusunun öteki erkek gruplarına karşı da duyulmasıyla ilgilidir”* (Cornell, 2016:135).

1.1.4. Heteroseksizm

Heteroseksizm, heteroseksüelliği tek ve geçerli yönelim olarak kabul eden ve herkesin heteroseksüel olmasını zorunlu tutan bir sistemi ifade etmektedir. Heteronormative ise, heteroseksüelliğin norm dahilinde olan yegâne cinsel yönelim olarak görülmesi, herkesin heteroseksüel varsayılması ve toplumsal yaşamının her

alanının, herkesin heteroseksüel varsayımına göre düzenlenmesi ve bu yaşam biçiminin dayatılmasıdır. Toplumsal yaşamın her kesiminde yer alması ve düzenlemesi nedeniyle heteronormativite bir normlar çokluğunu ifade etmektedir. Söz konusu normlar çokluğu kendi sınırları dışında kalanı ve kendine tehdit olarak algıladığı her şeyi yasaklamaktadır. Heteronormativitenin en büyük dayanağı kendisini biyolojiye yaptığı referansla doğallaştırması olmuştur. Bu nedenle LGBTİ+'lar cinsiyet kimliği ve yönelimlerini açıklayana kadar heteroseksüel olarak kabul edilmektedirler (Kaos GL, 2016: 14).

Ataerkil toplumda, cinselliğin ve cinsel yönelimin kamusal alanda kabul edilmesi ve özgürce yaşanabilmesi için iktidar ve bilgi teknolojisi aracılığıyla belirlenen ve yasalar ile belirtilen şekilde yaşanması gerekmektedir. Yasa ile belirlenen ve mümkün olan cinsellik de bizatihi iktidarın kontrolüyle işlemektedir. Normal ve normal olmayanın bu sistem ile belirlenmesi, normal doğaya uygun, normal olmayanı doğaya aykırı olmakla eşleştirmiştir. Bu nedenle normal olmayanlar aynı zamanda hukuksal bir yaptırım gerektiren suç işlemiş kabul edilmektedirler (Foucault, 2007).

Ahmed (2014), *Duyguların Kültürel Politikası*'nda zorunlu heteroseksüelliğin gündelikliğinin, toplumsal hayatın akışıyla harmanlandığı kadar topluma tesir etmekte olduğunu vurgulamıştır. Ahmed, duyguların nasıl sosyal yaşamdaki bağların ve ilişkilerin örgütlenmesi açısından önemli olduğunu ve ne tür politik konuları beslediğini tartışmıştır. Örneğin; düğün, cenaze, bayram, aile veya akraba toplantısı(yemeği) gibi dostluk ve duygusal bağların pekiştirildiği ve devamlılığı için yatırım yapıldığı alanlardır. Bu gibi toplantılarda genelde oğul-kız ekseninde yapılan işler, eşler, torunlar gibi konular paylaşılır ve ideal yaşam olarak belirlenen heteroseksüel, beyaz yakalı, vakti gelmişse evli ve hayırlı bir evlat olarak toplumsal sınırlar dahilinde yaşayanlar gurur kaynağı olarak gösterilirken, diğer kesimin biraz daha çabalaması gerekmektedir.

Heteroseksizm üzerine konuşan yazarlardan biri de Witting'dir. Witting (2013), *Straight Düşünce* isimli kitabında straight düşüncüyü, her türden disiplin, teori, akımdan oluşan bir yığındaki ilkel kavramlar gibi işlediğini belirtmektedir. Tarih, kültür, gerçek, kadın, erkek, cinsiyet, farklılık ve bütün kavram dizilerinin bu imi taşıdığını vurgulamaktadır. Erkek ve kadın arasında zorunlu bir ilişki olduğu varsayılan heteroseksüelliğin doğal olduğu varsayımı sürdürülmeye çalışılmaktadır. Straight düşünce, bütün bilimleri önceleyen bir veri olmakta, bu ilişkinin

kaçınılmazlığına dayanarak tarihin, toplumsal gerçekliğin, kültürün, dilin ve bütün öznel fenomenlerin total bir yorumunu oluşturmaktadır. Söz konusu düşünce, heteroseksüelliğin, tüm insan ilişkilerinin ve kavramların inşa edilmesiyle birlikte bilinçten kaçan süreçleri de düzenlediği bir kültürü ve toplumu tasavvur etmektedir. Bu bağlamda heteroseksüel toplum, ötekinin gerekliliği üzerine kurulmaktadır.

Radikal feministlerden Millett'te (2011) feminist çalışmaların yapı taşlarından biri olan *Cinsel Politika* kitabında, cinsel devrimin olması için ataerkil sistemde yasal olmayan ilişkilerin kısıtlanmasına son verilmesi gerekeceğini vurgulamıştır. Ataerkil sistem kendisini tehdit eden her türlü ilişkiyi yasal olarak tanımamaktadır. Söz konusu ilişkiler yokmuş gibi davranılmakta ve görmezden gelinmektedir. Tehdidin boyutuna göre uygulamalar ve yaptırımlarda değişmektedir. Aynı zamanda bu yasaklanmış ilişkiler heteroseksizm için bir fantezi aracı olarak dönüştürülebilmektedir. Bu dönüştürülebilme ölçüsünde de yasak kalması ve denetim altında tutulması gerekmektedir.

1.1.5. Hegemonya ve İktidar

“Gramsci'nin kuramsallaştırdığı ve Hall'un yorumladığı haliyle hegemonya, egemen grubun iktidarı cebir yoluyla değil, insanları çoğu kez tezat fikir ve perspektifler içeren bir kümenin doğruluğuna ikna eden kenetlenmiş bir düşünce sistemi yaratarak ele geçirdiği çok katmanlı sistemdir” (Halberstam, 2013:31). Hegemonik ilişkinin boyutları ilk olarak, iktidar eşitsizliğinin ilişkinin kurucusu olmasıdır. İkinci olarak hegemonik ilişkinin oluşabilmesi için evrensellik/tikellik karşıtlığına ihtiyaç duymasıdır. Üçüncü boyutu ise tikellerin evrenselin temsilini üstlenmelerini olanaklı kılan boş gösterenlerin üretilmesinin gerekliliğidir. Son olarak, yayıldığı alanın toplumsal bir düzen kurmanın koşulu olarak temsil ilişkilerinin genelleştiği alan olmasıdır (Butler, Zizek ve Laclau, 2005:66-69-70).

Devlet yönetimi hem zor aracılığıyla hem de ideolojik hegemonya ile sürdürülmektedir.

Millet ataerkil ideolojinin kültürün ve hayatın her yanını kapladığını ve her kişinin hayatına dokunduğunu belirtmektedir. Aile ise bu ideolojik telkinin ana kaynağını oluşturmaktadır (Donovan, 2016: 273-274).

Hegemonya ve iktidar toplumdaki cinsiyet algısının ve toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasına etki etmektedir. İktidarın hegemonik bir şekilde oluşması ve

işleyişi neticesinde mevcut bir cinsiyet algısı ortaya çıkmaktadır. Bu cinsiyet algısı, ataerkil toplum yapısının ve bu yapının farklı kollarını besler nitelikte olan ikili cinsiyet algısının oluşumunda etkili olmaktadır. İkili cinsiyet algısı her şeyden önce üremenin temeli olarak kabul edilmektedir. Ataerkil toplum yapısında soyun baba tarafından belirlenmesi nedeniyle söz konusu cinsiyet algısı erkeklerin üstünlüğünü destekler niteliktedir. Bu nedenle cinsiyetin erkek ve kadın olarak kabul edilmesi ve heteroseksüelliğin bu işleyişi tamamlaması gerekmektedir. Bu yapıya tehdit oluşturacak herhangi bir toplumsal sapma baskı ile karşılaşmaktadır. Bu baskı her zaman fiziksel şiddet ile kurulmamaktadır.

Gramsci'nin (2014) hegemonya terimi, toplumda yöneten sınıfın karşıt gruplara uygulayacağı zorlama anlamına gelmektedir. İktidarın ele geçirilmesi hükmetmeyi sağlamaktadır. Bu durumda hegemonya her zaman şiddet ile kurulmamakta, aynı zamanda rızaya dayalı bir şekilde de oluşturulmaktadır. Bu nedenle hegemonya mevcut yönetimle ve mevcut ideoloji ile yakın ilişki içerisindedir. Hegemonyanın elde edilme sürecinde siyaset bilimi geliştirmekte, devlet evresinde ise bütün üst yapıların gelişmesi gerekmektedir. Aksi halde devlet parçalanarak dağılmaktadır. Şartlar uygun olduğunda döneme bağlı olarak her durum hegemonyayı elinde bulundurabilmektedir.

Bir sistemde her türden üretimin olması için üretim koşullarının yeniden üretiminin sağlanması gerekmektedir. Her toplum belirli biçimlerde birbirine eklemlenmiş düzeylerden oluşmaktadır. Bu düzeyler alt yapı veya üretenler ile üretim ilişkileri arasındaki birliği kapsayan ekonomik ve üst yapıyı da içermektedir. Üst yapı kendi içerisinde, hukuk ve devletin içinde yer aldığı siyasal düzey ve ahlaki, dini ve siyasi her türlü ideolojiden oluşmaktadır. Bu sistemde üst yapının temeli her daim alt yapıya dayanmaktadır. Başka bir deyişle alt yapı olmadan üst yapı tek başına varlığını devam ettirememektedir (Althusser, 2014: 42-43). Üst yapılar gelişirken aşağıdaki yapılar ötekileşmektedir. Söz konusu sistem oluşurken bir ötekiye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle hükmeden (egemen) sistemini oluştururken toplumun ötekilerini yok etmeye çalışmamakta, toplumun dışına iterek görmezden gelmektedir. Aynı zamanda kendi varlığının bir teminatı olarak baskı altında tutmaktadır.

İdeoloji, düşünceler bilimi anlamında kullanılmaktadır. 18. Yüzyılda Fransız materyalizminin bir aksı tarafından oluşturulmuştur. O dönemlerde düşüncelerin analizi başka bir deyişle düşüncelerin nereden geldiğinin araştırılmasını ifade

etmektedir. Daha sonra ideoloji belirli düşünceler sistemini ifade etmek için kullanılmaya başlanmıştır (Gramsci, 2014: 87).

Althusser'in (2014) Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA'lar) gözlemciye, ayrı ayrı profesyonel kurumlar olarak görünen belli sayıdaki gerçeklikleri ifade etmektedir. DİA'lar mevcut ideolojinin aktarılması ve devamlılığının sağlanması işlevini üstlenmektedirler. Söz konusu aygıtlar içerisinde din, haberleşme, okul gibi aygıtlar vardır ve şiddetten çok ideoloji ile işlemektedirler. Bu işleyiş genelde rızaya dayalıdır. Hegemonya gibi bu aygıtlarda çoğu zaman zorla kabul ettirilmezler ve rıza ile kabul edilirler. Toplumsal hayatın işleyişi ve gündelikliği içerisindeydirler. *“Toplumsal ve siyasal kurumlar pek ender olarak fiziksel güç esasına göre kurulur; bu kurumlar genellikle diğer toplumsal ve teknik güçlerle birlikte yürütülen değer sistemiyle ayakta dururlar”* (Millett, 2011:180). Değer sistemleri toplumsal ilişkilerin hegemonik bir şekilde kurulmasını ve işlemlerini sağlayan araç olmaktadır. Değerler sisteminin oluşmasında aile, okul, medya, dil ve daha birçok yol kullanılmaktadır. Toplumsal ilişkileri hem özel hem de kamusal alanda ideolojiye uygun olarak, kurumlarla bağlantılı bir şekilde yönlendirmektedirler.

Althusser (2014), ideolojilerin kurucusunun öznel olduğunu belirtmektedir. Fakat ideolojiler somut öznel kurabilecek işleve sahipse öznel her tür ideolojinin kurucusu olabilmektedir. Bütün bu koşullar sağlanırsa ideolojiler özneli çağırmakta ve bu çağırma işlevi ile özneli kurmaktadır. İdeoloji de bu yöntemle çağırıldığı özneli işlemektedir. Bir kişi sokakta çağırıldığı zaman dönüp gelmektedir, öznenin oluşum sürecinde sağlanan koşullar sonucunda çağırılanın kendisi olduğunu bilmektedir. Bu bilme ve dönüş çağırma kabul etme ve özne olma anlamına gelmektedir. Örneğin; doğacak çocuk aile ideolojisinin içine doğmakta ve daha doğmadan özne olarak belirli biçimlerde tasavvur edilmektedir.

1.1.6. Cinsiyet Kimliği

Cinsiyet kimliği kişinin kim olmak istediğini ifade etmektedir. Cinsel yönelim eğilime göre belirlenirken cinsiyet kimliği kişiye göre belirlenmektedir. Türk Dil Kurumu'nun (TDK) (2018) tanımına göre cinsiyet *“bireye, üreme işinde ayrı bir rol veren ve erkekle dişiye ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik, seks”* olarak tanımlanmaktadır. Biyolojik olarak cinsiyeti belirleyen birçok faktör vardır ve bu kişiden kişiye değişiklik göstermektedir. Biyolojinin yanında bir de kişinin nasıl

hissettiği ve kim olmak istediği de cinsiyet kimliğini belirleyen diğer faktördür. Örneğin; bir kişinin lezbiyen olduğu bir kadının bir kadına ilgisine göre belirlenirken, bir kişinin erkek ya da transseksüel olması kişinin beyanına göre belirlenmektedir. Cinsiyet kimliği kim olmak istediğinize, cinsel yönelim kimle olmak istediğinize göre belirlenmektedir. Cinsiyet kimliğinin belirlenme ölçütleriyle ilgili tartışmalar hala devam etmektedir.

Dünyanın her yerinde yasal olarak kabul edilmemiş olsa da çoğu yerde cinsiyet kimliğinin ikiden fazla olduğu kabul edilmektedir. Kabul eden ülkelerin sayısı giderek artmaktadır. Kadın, erkek, transseksüel ve interseks olmak üzere sıkça kullanılan dört cinsiyet kimliği bulunmaktadır.

TDK' da (2018) kadın, "*Erişkin dişi insan, hatun kişi, zen ve analık veya ev yönetimi bakımından gereken erdemleri, becerileri olan*" olarak tanımlanmaktadır. Kadın, doğduğunda XX kromozoma sahip, vajinası ve ilerde büyüyecek göğüsleri olan, östrojen hormonunu daha fazla salgılayan kişi olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama günümüzde biyolojik özcülüğe neden olduğu için eleştirilmektedir. Birçok trans kadın politik olarak belirtmek durumunda olmadığı zamanlarda kendisini kadın olarak ifade etmektedir. Bu nedenle cinsiyet tanımının tek yönlü ve biyolojik beden üzerinden yapılması hem eksik hem de ayrımcı olabilmektedir.

Erkek, doğduğunda XY kromozomuna sahip olan, penisi, testisleri olan ve testosteron hormonu salgılayan kişi olarak tanımlanmaktadır. Lakin toplumsal olarak erkek olmak için bedenen doğmak pek yeterli olmamaktadır. Büyüdükçe kişi erkek olduğunu, belirli rolleri üstlenerek ve bu rollerin devamlılığını koruyarak ispatlamak durumundadır. TDK' da (2018) erkek, "*yetişkin adam, bay, er kişi. İnsan, hayvan ve bitkilerin dişiyi dölleyecek cinsten olanı. Koca. Sert, güvenilir, mert. Girintili ve çıkıntılı olarak bir çift oluşturan nesnelere çıkıntılı olanı*" şeklinde tanımlanmaktadır. Birçok trans erkek politik olarak belirtmek durumunda olmadığı zamanlarda kendisini erkek olarak ifade etmektedir. Bu nedenle erkek tanımı da biyolojiyi referans aldığı için eksik ve ayrımcı olabilmektedir.

Trans cinsiyetler, yaygın olarak kullanılan trans erkek ve trans kadın olmak üzere iki tanedir. Trans erkek, doğduğunda cinsiyeti kadın olarak atanan kişilerin, cinsiyetlerini erkek olarak ifade etmesidir. Literatürde trans erkek, kadından erkeğe cinsiyet değiştiren olarak da tanımlanmaktadır. Trans kadın, doğduğunda cinsiyeti erkek olarak atanan kişilerin, cinsiyetlerini kadın olarak ifade etmesidir. Literatürde trans kadın, erkekten kadına cinsiyet değiştiren olarak da tanımlanmaktadır.

Transseksüel kavramı ise bu iki cinsiyeti ifade eden şemsiye bir terim olarak kullanılmaktadır. Ayrıca transgender kavramı da bu iki cinsiyeti ve diğer çeşitlerini ifade etmek için kullanılan daha kapsamlı bir kavramdır. Bu nedenle bu çalışmada transseksüel kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

TDK'da (2018) transseksüel, "*Hormon tedavisi görüp ameliyat olarak cinsiyet değiştiren*" olarak tanımlanmaktadır. Transseksüel, kişinin doğduğunda atanan ve toplum tarafından algılanan cinsiyetin kendini ifade ettiği cinsiyetle uyuşmaması olarak ifade edilmektedir. Örneğin; ailesi ve çevresi tarafından kadın olarak algılanan kişi kendisini erkek olarak tanımlıyor olabilir. Bundan dolayı kişinin ailesinin ve çevrenin atadığı cinsiyeti ile kendini ifade ettiği cinsiyeti uyuşmamaktadır. Önceden transseksüel, biyolojik cinsiyeti ile toplumsal cinsiyeti uyuşmayan olarak tanımlanmıştır. Fakat bu tanım hem özcü hem de dışlayıcı olabileceği için bu şekilde ifade etmek transfobiyi besleyen bir tanımlama olabilmektedir. Transseksüeller ameliyat olarak organını değiştirebilir veya ameliyat olmak istemeyebilmektedirler. Kendi vücudunda kısmi değişimler de isteyebilmektedir. Örneğin; göğüs aldırma ya da yaptırma, epilasyon, sadece hormon alımı gibi süreçleri olabilmektedir. Bunların hiçbirini de istemeyebilmektedir. Bu nedenle biyolojik cinsiyetten referansla trans cinsiyetlerin tanımlanması ayrımcı olmaktadır (Kaos GL, 2016)

Woolf'un (2016), *Orlando*'su yüzyıllar arasında gidip gelen değişim süreci cinsiyetin kurgusallığının ve daha çok algıya bağlı değişiminin iyi örneklerinden biri olmuştur. Uzun bir süre vajina veya penis ameliyatı olmayan transseksüeller travesti olarak tanımlanmıştır. Travesti kelimesi transvestizmden gelmektedir ve kıyafet değişikliğini ifade etmektedir. Kişinin başka bir cinsiyete atfedilmiş kıyafetleri giyme isteğidir. Kişideki transvestizmi ifade etmektedir. Bu nedenle bir cinsiyet kimliği ifadesi olmamakla birlikte günlük hayatta kimlik yerine kullanılabilir. Bu kullanım iki şekilde olmaktadır. Birincisi, vajina veya penis ameliyatı olmayan transseksüelleri belirtmek için olanıdır. İkinci kullanımı ise, transseksüelleri aşağılamak için hakaret olarak kullanılmakta olanıdır (Kaos GL, 2016: 13).

Transseksüel, cinsiyet kimliğini ifade etmektedir. Kişinin cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimi birbirinden farklıdır. Transseksüellik cinsel yönelimle karıştırılmakta ve aynı anlamda kullanılmaktadır. Transseksüel bir kişinin yönelimi lezbiyen, gey, biseksüel, heteroseksüel olabileceği gibi bunlardan başka bir yönelimi de

olabilmektedir. Bu nedenle cinsiyet kimliği trans erkek veya trans kadın olan bir kişinin yönelimi, kime cinsel veya duygusal eğilimi olduğuna göre tanımlanmaktadır.

“İnterseksler tipik kadın veya erkek tanımına uymayan anatomik cinsiyet özelliklerinin (kromozomlar, genital ve/veya üreme organları) bir karışımına sahiptirler. Birçok interseks, interseks bedenleri tıbbileştirmeyen “interseks çeşitliliği” terimini kullanır” (Kaos GL, 2018: 9). İnterseks biyolojik yapısı ikili cinsiyet yapısından farklı olan olarak tanımlanmaktadır. İnterseksüeller bedensel cinsiyetin sadece kadın ve erkek olmadığının ve cinsiyet çeşitliliğinin en somut örneklerinden biri olmuştur. Bir dönem interseksler hasta olarak görülmüştür. Cinsiyet çeşitliliğinin kabul edilmediği zamanlarda, bebeklerin interseks olduğunun örtbas edilmesi için, interseks bebekler ailenin seçtiği cinsiyete göre ameliyat edilmiştir. Bunun nedeni, ataerkil düşüncenin ve heteroseksizmin hâkim olduğu toplum içerisinde “ucube” olarak algılanan ve dışlanan çocukların “normal” kalıbına uydurulmaya çalışılmasıdır. Bu uydurma ve normalleştirme operasyonunun ardından yeni doğan çocuğun, kimse fark etmeden ya da çok az kişinin bildiği bir çevrede interseks olduğu gizlenmektedir. Böylece aile kendi üretimi olan çocuğu, ele güne karşı utanç duymadan ve saklamadan gösterebilmektedir. Bu aşamada çocuğun rızası olması ya da olmaması göz önünde bulundurulmamaktadır.

İnterseks çocuklar çoğu zaman vajina ameliyatı geçirmektedir. Bunun iki sebebi vardır. Birincisi hekimler için vajina ameliyatı yapmak daha kolaydır. İkinci sebebi ise ailelerin doğurganlığı olmayan oğlan çocuğundansa, kusurlu bir kız çocuğunu tercih etmeleridir. Bu noktada soyun erkek aracılığıyla devam etmesi ve aile için çocuğun toplumsal olarak ne kadar erkek görülürse o kadar gurur kaynağı olacağı göz önünde bulundurulmaktadır. Zira üreme ve üreme yeteneği erkeklik göstergelerinden biri olarak görülmektedir (Kaos GL, 2016). *“Öznelerin iki ‘karşıt’ cinsiyete göre sosyopolitik cinsiyetlendirilmesi, temsiliyetin bedene indirgenmesini (doğallaştırma) amaçlayan bir kültürel dikiş tutturma çabasıdır. İnterseks bireyler bariz biçimde, bedensel olarak, kültürel ölçülerle inşa edilmesi mantıksal açıdan olanaksız bir doğayı deneyimler”* (Holmes, 2011:106).

Cinsiyet kimliği toplumsal olarak bir inşa sürecinden geçmektedir. Kişi, hangi toplumda yaşıyorsa, o toplumsal sınırlar ve belirlenimler çerçevesindeki cinsiyet algısına göre cinsiyeti atanmaktadır. Cinsiyet kimliğinin toplumsal inşası sürecinde toplumun ataerkil düşünce sistemine ve heteroseksizme bakış açısı etkili olmaktadır.

Bu nedenle beden, inşa sürecinde nesnelere ve ötekiyle nasıl bir ilişkiye girdiğine bağlı olarak şekillenmektedir.

Bir dönemin feminist çizgisini değiştiren ve yön veren Beauvoir, kadının doğumdan başlayarak eğitilip kadın yapıldığını, bu nedenle de toplumsal cinsiyet rollerinin öğretilmiş olduğunu ve bu sistemin nasıl oluştuğunu *İkinci Cins* kitabında anlatmıştır. Toplumsal cinsiyet kendisini tekrar yoluyla oluşturmakta ve devamlılığını böyle sağlamaktadır. Biyolojinin cinsiyet olarak adlandırılması da toplumsal cinsiyet rollerine uygun olarak yapılmaktadır. Bu cins ayrımı ve cinsiyet rolleri bir toplumsal üretilimdir ve dille şekillenmektedir. Buradaki toplumsal cinsiyette, toplumsal olarak üretilmiş kadına ve erkeğe atfedilen rollerin kültürel olarak tasarlandığını ifade etmektedir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet ve rolleri dile, ırkta, bölgede, mekânda ve kısaca çoğu yerde farklılık göstermektedir. Her toplumsal cinsiyet ve rolleri, içinde doğduğu ve geliştiği yere ve dile göre değişmektedir.

Cinsiyeti açıklamak açısından psikanaliz önemli bir yere sahiptir. Freud'un mirasını alıp kendi kuramını oluşturan Lacan'ın kuramında, cinsiyet söylemle oluşmaktadır. Simgesel alanda adlandırma ile cinsiyet oluşmaktadır. Bu nedenle cinsiyeti belirleyen işaretler ya da bedenden çok doğduğu söylemin şekli olmaktadır. Kadın ve erkek arasındaki farklar da bu söylem içinde oluşmaktadır. Kadının ve kadınlığa yakın kabul edilen her cinsiyetin oluştuğu söylem ise fallusun simgesel gücüne sahip olmamasından dolayı her zaman eksiktir ve tanımlanmamıştır. Cinsel ilişkinin tahakküm ilişkisine dönüşmesi, erkeği aktif, kadını pasif olarak belirleyen temel ayrım ilkesinden hareketle inşa edilmiş olmasıyla gerçekleşmektedir. Bu ilke arzuyu yaratır, düzenler, dışa vurur ve yönlendirir. Bu bağlamda bir erkek için en büyük aşağılanma ise bir kadına (pasif ve güçsüz olana) dönüştürülmek olmaktadır (Bourdieu, 2015: 35, 36). Daha sonra bu ilişki biçiminin bütün yönelimlere de uygulandığı görülmektedir.

1.1.7. Cinsel Yönelim

Kişinin cinsel yönelimi cinsiyet kimliği üzerinden tanımlanmaktadır. Hangi cinsiyetin hangi cinsiyete duygusal veya fiziksel olarak eğilimi olduğunu referans almaktadır. Literatürde tanımlanmış ve cinsel yönelim çerçevesinde sıkça kullanılan lezbiyen, gey, heteroseksüel ve biseksüel olmak üzere dört cinsel yönelim kullanılmaktadır. Bu yönelimler haricinde aoseksüel, panseksüel, demiseksüel ve daha

birçok yönelim bulunmaktadır. Bu nedenle bu çalışma çerçevesinde lezbiyen, gey, heteroseksüel ve biseksüel yönelimleri açıklanmaya çalışılacaktır.

Bir kadının bir kadına duyduğu duygusal veya cinsel eğilim lezbiyen olarak adlandırılmaktadır. Kadın eşcinsel anlamına da gelmektedir. Lezbiyen kelimesinin kökeni Yunanlı şair Sappho' nun, M. Ö. 6. Yüzyılda yaşadığı düşünülen Lesbos' tan (Tükçe' deki adıyla Midilli) gelmektedir (Kaos GL, 2016: 12; Witting, 2013: 85). TDK'da (2018) ise lezbiyen “*sevici*” olarak tanımlanmıştır.

Gey (gay), bir erkeğin bir erkeğe duyduğu duygusal veya cinsel eğilimi ifade etmektedir. Erkek eşcinsel anlamına gelmektedir. Gey sözcüğünün kökeni eşcinsel hareketin başlamasına dayanmaktadır. İlk kullanıldığı zamanlar erkek ve kadın eşcinselleri de kapsayan şemsiye bir terim olarak kullanılmıştır. Daha sonrasında erkek eşcinselliği için kullanılmaya başlanmıştır. Bunun nedeni hareketin ilk zamanlarında erkek eşcinsellerin çoğunlukta ve ön planda olmasından dolayı diğer yönelimlerin görünürlük sorunu yaşamasıdır. Bu nedenle Gey hareketi denildiği zaman akla erkek eşcinseller geldiği için, diğer yönelimleri de ifade edecek farklı kavramlar kullanılmaya başlanmıştır. TDK'da (2018) gey tanımı ise “*eşcinsel erkek*” olarak geçmektedir. Gey kelime olarak, Türkiye'de 1980'lerde İngilizce' den olduğu gibi alınarak kullanılmaya başlanmıştır (Kaos GL, 2016: 11-12).

Kişinin birden fazla cinsiyete duyduğu duygusal veya cinsel eğilim ise biseksüel olarak adlandırılmaktadır. Bi+, birden fazla cinsiyete ilgi duyan, onlarla cinsellik yaşayan bireyleri tanımlamak için kullanılan şemsiye terimdir. Biseksüelleri, panseksüelleri, poliseksüelleri, omniseksüelleri, akışkan kişileri ifade etmektedir (Kaos GL, 2018). TDK'da (2018) biseksüel “*hem kendi cinsini hem karşı cinsi arzulayan*” olarak tanımlanmaktadır.

Heteroseksüel, bir kadının bir erkeğe veya bir erkeğin bir kadına duyduğu duygusal veya cinsel eğilimi ifade etmektedir. TDK'da (2018) “*karşı cinsi arzulayan*” olarak tanımlanmaktadır. Yaygın kabul gören ve kurumsal olarak desteklenen meşru norm dâhilindeki yönelimdir. Heteroseksüellik, Witting'in (2013) belirttiğine göre, Fransızca'da 1911'de yaratılmıştır. Egemen cinselliğin normalleştirilmesine yönelik bir çabaya karşılık gelmektedir. Kavram biyolojik, fiziksel, içgüdüsel insan doğasından erkek egemenliğini ve ataerkil toplum yapısını meşrulaştıran bir rasyonelleşme sürecini ifade etmektedir. Yalnızca üremeye dayalı cinselliği kabul etmektedir. Birçok heteroseksüel kişi kendisini “normal” olarak

tanımlamaktadır. Bu nedenle çoğu zaman, lezbiyen veya gey gibi bir yönelim olarak görülmemekte ve doğal olan, asıl olan olarak kabul edilmektedir.

Eşcinsel hareketin kendini var etmeye çalıştığı ilk dönemlerde, kendini yeniden adlandırma çabası sonucu homoseksüel terimi yerine eşcinsel sözcüğü kullanılmaya başlanmıştır. Eşcinsel, lezbiyen ve geyleri kapsayan şemsiye bir terim olarak kullanılmaktadır. Homoseksüellik ise tıp biliminin eşcinselleri tanımlama biçimidir. *“1800’lerin sonundan 1970’lere kadar hâkim olan hastalık anlatısı; eşcinselliği hastalık, anormallik, psikopatoloji çerçevesinde ele almıştır”* (Şah, 2017: 43). Homoseksüel tanımlama tıp dilinde bir tanımlama olması ve tıbbın da eşcinselliği uzun bir süre hastalık olarak tanımlamasından dolayı pek tercih edilmemektedir. *“1973 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği Ruhsal Bozuklukların Tanı ve İstatistiksel El Kitabı-IV (DSM-IV) ile eşcinselliğin ruhsal bir bozukluk olmadığı kararını almış ve bu kavramı hastalık sınıflandırmalarından çıkarmıştır. Türkiye’de de resmi olarak DSM-IV kullanılmaktadır”* (Kaos GL, 2016:11). Toplumsal yaşamda homoseksüel kelimesi önyargı ile karşılanmakta ve tıp biliminin hastalık olarak tanımlamasını çağrıştırdığı için homofobinin önünü açtığı düşünülmektedir. Bu nedenle, homoseksüellik hastalık kategorisinden çıkarılmış olsa da eşcinsel sözcüğünü kullanmak daha çok tercih edilmektedir.

Cinsel yönelim, kişinin duygusal veya cinsel olarak kime eğilimi olduğunu ifade etmektedir. TDK’da (2018) tanımı bulunmamaktadır. Toplum içerisinde bir kişinin cinsel yönelimi, belli hiyerarşilere göre kategorize edilmektedir. Cinsiyet çalışmalarında önemli bir teorisyen olan Gayle Rubin, modern batılı toplumlardaki cinsel edimlerin hiyerarşik bir cinsel değer sistemine göre şekillendiğini belirtmiştir. Bu sistem şu şekilde işlemektedir:

Evli ve üreme amacı olan heteroseksüeller erotik piramidin zirvesinde tek başına dururlar. Onların altında evli olmayan, çift olarak ilişki yaşayan tek eşli heteroseksüeller yarışlar, bunları da diğer heteroseksüellerin çoğunluğu izler. İstikrarlı, uzun süreli lezbiyen ve gey erkek çiftlerde saygı görme eşliğindedirler, ama erkeksi bar lezbiyenleri ve rastgele cinsel ilişkide bulunan gey erkekler, piramidin en dibindeki gurupların hemen üzerinde yer alırlar. Halihazırda en çok horlanan cinsel kastlar ise transseksüelleri, travestileri, fetişistleri, sadomazoşistleri, fahişeler ve porno modelleri gibi seks işçilerini ve

hepsinden de aşağıda bulunan, erotizmleri kuşaksal sınırları ihlal eden kimseleri içerir (Rubin, 2014: 30).

Söz konusu hiyerarşi piramidinde en üstte yer alanlar toplumun normal olanlarını ifade etmektedir. Normal olanlar toplumun kullanabileceği yasal, kamusal, geleneksel ve toplumun sınırları içerisinde yer alan bütün avantajlardan faydalanabilme hakkına sahip olmaktadır. Tepeden aşağıya doğru indikçe yasal haklar ve korunma azalmaktadır. Piramidin alt kısmında yer alanların, normal toplumun baskısına açık olma hali de artmaktadır. Bu nedenle piramidin aşağısında yer alanlar şiddete ve istismara piramidin yukarisından daha fazla maruz kalmaktadırlar. Altlarda yer alan ve toplumun ötekisi durumunda olanlar, aynı zamanda potansiyel suçlu olarak görülmektedirler. Toplumun huzurunu, ahlakını, dengesini bozanlar olarak kabul edilmekte ve dışlanmaktadır. Mekanlar içerisindeki hareketleri kısıtlanmıştır ve ekonomik olarak zor durumda kalma olasılıkları yüksektir. Söz konusu aşağıda kalan kimseler toplumu hasta eden, itibarını zedeleyen unsurlar olarak algılanmaktadır. Tepenin iyi ve norm dahilindeki halini göstermek için alt kesimler bir araç niteliği taşımaktadır. Aynı zamanda alt kesimler toplumun kanayan yarası olarak görülmekte ve temizlenmesi gerektiği düşünülmektedir (Rubin, 2014). Bu temizliğin örnekleri bir hayli fazladır. Örneğin; bir ırkı temizlemek için evlerinin işaretlenmesi, eşcinsellerin öldürülmesi veya intihara sürüklenmesi, transseksüellerin öldürülmesi, intihara sürüklenmesi veya trans temizlik timlerinin kurulması bunlara örnek olarak gösterilebilir.

Hiyerarşiye göre yaptırımlar, aynı zamanda toplumsal sınırlar ihlal edildiğinde kişileri neyin beklediğini göstermenin de bir yolunu oluşturmaktadır. Hiyerarşi piramidi, ataerkil toplum idame edilmesi için gereklidir. Bu nedenle hiyerarşi, aynı zamanda sürekli baskı ve yaptırımlarla da denetim altında tutulmaktadır. Bu denetim ve baskı çoğu zaman toplumun üstlendiği bir görevdir. Butler (2010), bu toplumsal denetim mekanizmasını toplumsal cinsiyet polisliği olarak adlandırmıştır. Toplumsal cinsiyet polisleri, ataerkil sistemin kurumsal yapısının işleyişine çevresel olarak katkıda bulunmaktadır. Toplumun sınırlarından çıkanları dışlama ve toplum dışına itme, toplumsal sınırlar içerisinde yaşamaya zorlama gibi baskı görevleri vardır. Bu görevi toplumun ahlakı ve saygınlığı için yapmaktadırlar. Mümkün olduğunca yakın çevrenin bu hiyerarşinin aşağısında yer almaması için çaba gösterilmelidir. Bu çabalarla birlikte piramidin

tepesi her daim legal, aşağısı ise illegal olarak kalmakta ve tepenin meşruluğunu pekiştirmektedir.

1.2. CİNSİYET KİMLİKLERİNİN İNŞA SÜREÇLERİNE İLİŞKİN ELEŞTİREL YAKLAŞIMLAR

Toplumsal cinsiyet teorisinin analiz kategorilerinden biri olan feminizm, ataerkil sistem içerisindeki hiyerarşileri çözümlenmeyi ve görünür kılmayı olanaklı hale getirmiştir. Feminist hareket, ırkçılık, LGBTİ+, militarizm, göçmenlik gibi önyargı ve ayrımcılığa maruz kalan birçok harekete örnek olmuştur. Feminist teorisyenler, toplum içerisindeki kimliklerin tarihsel olarak oluşumunu, bu kimliklerin kişilerin hayatı üzerine etkisini incelemişler ve ataerkil sisteme birçok açıdan eleştirilerde bulunmuşlardır. Kadınların toplumdaki yerini ve deneyimledikleri önyargı ve ayrımcılıkları görünür kılmışlardır. Feminist hareketteki bu süreç daha sonra LGBTİ+ hareketinde de örnek olarak kullanılmıştır. Bu bölümde söz konusu süreçlerin farklı feminist bakış açılarıyla nasıl ele alındığı incelenmiştir.

1.2.1. Liberal Feminizm

Aydınlanmacı Liberal Feminizm, Aydınlanma liberalizminin içinde gelişmiştir. Aydınlanma çağının insanın evrensel haklarına ve özgürlüğüne vurgusu liberal feminizmin temel çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu dönemde doğal haklar doktrini ön plana çıkmıştır. Doğal haklara sahip olan kişiler, ailelerin efendileri olan erkekler olmuştur. Doğal hakları kadınlara ilk Duygular Bildirgesini yazarak dönemin oy hakkı savunucularından olan Elisabeth Candy Stanton uygulamıştır. Daha sonra Duygular Bildirgesi Seneca Fals Kongresinde imzalanmıştır. Duygular Bildirgesi'nde ilk ikisi oy verme hakkının kadınlara tanınmaması ve yönetilenlerin kanunlara rıza gösterme hakkıyla ilgili, diğerleri ise kadının kocasının vesayetinde bulunma hakkıyla ilgili olmak üzere 15 şikâyet sıralanmıştır. 1848'de ABD'de toplanan Seneca Fals Kongresi'nde kadın hareketi için büyük önem taşıyan ilk politik birliğin adımları atılmıştır (Donovan, 2015:31-33; Cornell, 2016:53).

Fırsat eşitliği ve oy hakkı liberal feministlerin üzerine tartıştığı ve mücadele ettiği alanlar olmuştur. Bu dönem feministleri mademki doğal haklar her insan için var neden kadınlar bunun dışında olsun söylemiyle yola çıkmışlardır. Kadınların da

erkekler gibi kamusal alandaki haklardan yararlanması ve kamusal hayata katılması için çalışmışlardır. Mary Wollstone Craft'ın da aralarında bulunduğu oy hakkı savunucuları uzun bir süre oy hakkı için mücadele etmişlerdir. Wollstonecraft, 1972'de feminist teorinin ilk önemli çalışması olarak kabul edilen *Kadın Haklarının Gereçeklendirilmesi* eserini yazmıştır. Bu eserde Wollstonecraft, erkeklere verilen eğitimin kadınlara da verilmesini talep eden ideal bir eğitim anlayışını savunmuştur. Orta sınıf beyaz kadınların bütün gayesinin süslenmek ve bir erkek dolayısıyla yaşamını sürdürmek olduğunu, bu nedenle de kendi kararını kendi veremediği için özgür olmadığını vurgulamıştır. Wollstonecraft, ahlak, adap, eğitim ve din konularıyla ilgilenmiştir. Bu konular cinsel ideolojiyle bağlantılı konular olmak bakımından Wollstonecraft'ın düşüncelerinde önemli bir yere sahip olmuştur (Tong, 2006; Donovan, 2015).

Aydınlanmacı Liberal Feministler akla inanç, kadınların ve erkeklerin ontolojik olarak özdeş oldukları inancı, değişim ve dönüşüm için eğitimin önemi, bireyin her şeyiyle özerk bir varlık olduğu ve genel olarak doğal haklar doktrininde yer alan bütün haklarla ilgili düşünceleri gerçekleştirmenin yollarını aramışlardır. Bu haklardan en çok öne çıkanı ve talep edileni oy verme ve siyasete katılma hakkı olmuştur. Wollstonecraft, Netty Friedan, Grimke, Maria Stewart, Wright, Stanton, Anthony, Mill gibi daha birçok feminist oy hakkı için mücadele etmişlerdir.

19. Yüzyıl süresince, oy kullanma hakkı aşamalı olarak feminist taleplerin merkezine yerleşmiştir (Walters, 2005: 98). Siyaset uzun bir zaman kadınların dahil olmadığı bir alan olarak kalmıştır. Daha sonra kadınlar oy hakkı kazanmak için uğraş vermişlerdir. Kadınların o dönemde oy kullanma hakkını elde etme amacıyla kurdukları örgütler ve başlattıkları eylemlilik süreci Sufraj Hareketi olarak adlandırılmaktadır. Sufraj, Latince oy anlamına gelen suffragium kelimesinden türemiştir (Adak, 2016:21). Sufraj Hareketi oy hakkı için varını yoğunu ortaya koyan kadınlardan oluşmuştur. Büyük ve zorlu çabalar sonucunda kadınlar oy hakkını elde etmişlerdir.

1.2.2. Radikal Feminizmde Beden ve İktidar Eleştirisi

Radikal feministler 1970'lerde gündeme gelmeye başlamıştır. Kadın cinsinin ilk baskıya uğrayan ve en şiddetli baskıya maruz kalan kesim olduğunu vurgulamışlardır. Bu düşüncenin devamında kadın kadına dayanışma ve kız

kardeşlik ilkesi radikal feministler tarafından benimsenmiştir. Kişisel olanın politik olduğunu vurgulamışlar ve kadın bedenini tartışmışlardır. Ataerkilliğin kadın bedenini hangi yollarla kontrol altında tuttuğunu irdelemişlerdir. Kadın cinselliğinin erkekler tarafından belirlendiğini vurgulamışlardır. Bu belirlenimin her kadının nihai bir anne olarak görülmesi sonucunu doğurduğunu belirtmişlerdir.

Erkek için çocuk, adını, mülkünü, sınıfını ve etnik kimliğini ölümsüzleştirmenin bir yolu olmaktadır, bir kadın için eve bağımlılığının zorunluluğunu ifade etmektedir. Evlilik kadınlar için toplumsal hayata katılmanın ve belli bir yer edinmenin yolunu açmaktadır. Ataerkil toplumlarda bir erkekle evlenmemiş (evde kalmış) kadın hayatının nihai gereğini yerine getirmemiş kabul edilmektedir. Annelik kurumunun toplumda kadınları ikinci konuma düşüren ve kamusal alana çıkmasını engelleyen bir durum olduğu sıkça dile getirilmiştir. *“Analık içgüdüğü diye bir şey yoktur: hiç değilse, bu sözcük insan türüne uygulanamaz. Ananın çocuk karşısındaki tutumu toplum içindeki durumuyla analığı yüklenişine bağlıdır”* (Beauvoir, 2010: 145). Doğum kontrol yöntemleri ve alternatif annelikler üzerinde durulmuştur. Örneğin Fristone, teknoloji ile yapay yolların geliştirilmesi sonucu, bebeğin bir tüpte dünyaya gelmesinin kadın ve erkek arasındaki ayrımı kaldıracağını düşünmüştür. Radikal feministler, toplumun kadın bedenine yüklediği anlamlar ve roller değişmediği müddetçe, kamusal olarak elde edilmiş hakların cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmayacağını belirtmişlerdir. Bu nedenle özellikle annelik ve kadın cinselliğini kısıtlayıcı her durumu sorunsallaştırmışlardır (Tong, 2006).

Çağdaş teori alanında hala tartışma konusu olan “biyolojik özcülük” ise radikal feministlerin belirgin görüşlerinden biri olmuştur. Modern dönemdeki bilim anlayışının biyolojik özcülüğü desteklemesi ve doğallığını kanıtlamak üzere çalışmalar yapması ataerkilliğin pekişmesi için bir zemin oluşturmuştur (Tong, 2006; Donovan, 2015). Stone’un (2015) *Feminist Felsefeye Giriş* kitabında belirttiği üzere özcülük tartışmaları 1970’lerden bu yana sürmektedir ve bu tartışmalarda şu konular üzerinde durulmuştur:

1. Biyolojik belirlenimci iddialarda bulunmak.
2. Kadınların bir kısmını ifade etmesine karşın bütün kadınları kapsayıcı iddiaları savunmak.
3. Bazı kadınların deneyimlerinin bütün kadınlar için geçerli ve ortak nokta olduğunu iddia etmek.

4. Kadının geçerli tek tanımı olduğunu varsaymak.

Ataerkil sistem söz konusu biyolojik özcü yaklaşım ile doğa ile özdeşleştirilmiş ve doğal olduğuna bir kanıt olarak gösterilmiştir. Bu nedenle sadece biyolojiye referansla cinsiyet kimliğini tanımlamak, kadın ve erkek haricindeki cinsiyet kimliklerinin dışlanması ve ötekileştirilmesine neden olduğu tartışma konuları arasındadır.

Radikal feministlerden biri olan Kate Millet, ataerkilliğin toplumsallığının ortaya konulması ve üzerine konuşulması için birçok çözümlenme yapmıştır. Feminist çalışmaların yapı taşlarından biri olan *Cinsel Politika* kitabına örnek bir hikayeye başlamaktadır. Bu hikâyeye cinsel politikanın roller aracılığıyla nasıl işlediğini tartışmaktadır. Örneğin; cinsellikle ilgili talepler ve cinsellikte istenilen çoğu zaman erkek merkezli olmaktadır. Millet bunun kadın bedeninin cinsel bir imge olması ve konuşmadan sadece cinsellik aracı olarak kullanılması olduğunu belirtmiştir. Erkeklerin başka kadınlarla görüşmesinin sorun olmadığı hatta kadının aldatıldığını bilmesinin sorun olmaması, fakat kadının başka bir erkekle görüşmesinin katlanılmayacak bir şey olması bu örneklerin sonuçlarından bazılarıdır. Bu tür ilişki biçimleri temel cinsel ilişki düzeyinde ortaya konulan bir cinsel politikayı ifade etmektedir. Söz konusu cinsel politika da toplumsal cinsiyet üzerinden şekillenmekte ve yürütülmektedir. Cinsiyetin bu aşamada sorun olarak kabul edilmemesi ise çoğu cinsiyet rolünün doğal ve değişmez olduğu anlamına gelmektedir. Kadın cinselliği de bunlardan biridir. Millet'e göre kadının zevk alması, cinsel politika dahilinde yer alan bir konu değildir. Zira erkek merkezinde ve her şey erk olan erkek içindir. Erk olmayan erkekler ve erkeklikler de kadınlar gibi pasif ve ikincil kabul edilmektedir. *"Cinsel ilişki, insan yaşantısının, insan ilişkilerinin geniş ortamında öylesine köklü bir yere oturmuştur ki, kültürü meydana getiren davranış ve değerlerin yüklü olduğu bir mikrokozmos gibidir. Bu ilişki, diğer nitelikleri yanı sıra, bireysel ya da kişisel bir ortamdaki cinsel politikanın bir örneği yerine geçer"* (Millet, 2011: 44). Kadın toplumdaki her kuruma özellikle aile, din, devlet kurumlarına erkek üzerinden eklemlenmekte ve topluma erkek üzerinden dolaylı olarak dahil olabilmektedir. Bunun bir sonucu olarak kadının birey olarak bir kimliği ve varlığı olamamaktadır. Beauvoir'ın da söylediği gibi kadın ikinci cins olarak görülmekte ve inşa edilmektedir.

Rowbotham *Kadının Gizlenmiş Tarihi* adlı kitabında tarihte toplumsal düzenlerin kadın hareketini nasıl değersiz kılmaya çalıştığını ve toplumsal düzenin

nasıl kadın üzerinden işlendiğini anlatmaktadır. *“Kadınların yeri evleriydi. Bunun yarattığı düşünce ise, ortalama ücretin, bir erkeğin kendisini ve ailesini geçindirmeye yetecek kadar olmasıydı. İyi bir koca karısıyla çocuklarını korur, beslerdi; bunu olanaksız kılan bir dizgeyse haksızlık yapıldığı anlamına gelirdi dolayısıyla yok edilmesi gerekirdi”* (Rowbotham, 2011:66).

Kadının yaptığı herhangi bir şey her an namusun konusu olabilmektedir. Bu da kadının denetlemeye ve baskılanmaya açık olmasına neden olmaktadır. *“Erkeğin değeri açık pazarda emeğine dönen parayla ya da iş becerisi ile ölçülmesine karşın kadınların değeri namuslarıyla belirleniyordu”* (Rowbotham, 2011:22). Radikal feminizm bu düşünceye karşı çıkmakta ve kadının kendi bedeni üzerinde sadece kendisinin söz sahibi olabileceğini belirtmektedir. Kürtaj hakkı ve annelik için getirilen öneriler radikal feministlerin temel sorunsalı olmuştur. Ayrıca kadınlara bir diğer baskı unsuru olan bekaret konusunda da tartışmışlardır. *“Bize öğretilen kadın kavramı, erkeklerin yarattığı ve erkeklerin gereksinmelerine karşılık verebilecek biçimdeki kadındır”* (Millett, 2011:84). Bundan dolayı radikal feministler bu kadının değiştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

1.2.3. Postmodern Feminist Eleştirisi

Postmodern feminizm 1990’larda ortaya çıkmış ve 21. yüzyılın ilk yarısında gelişen üçüncü dalga feminizm olarak adlandırılan akımın içinde yer almıştır. 20. yüzyılın sonuna doğru feminist teorinin merkezini, tekil kavramlara direnmek, postmodernist ve çok kültürcü teorinin de etkisiyle kadınlar arasındaki farklılığa özellikle ırk, sınıf, etnik kimlik ve cinsellik farklılığına vurgu oluşturmuştur. Aydınlanma teorisinin söylemlerinin ve vurgusunun doğruluğuna şüphe ile bakılmıştır. Özellikle rasyonellik temelinde vurgulanan istikrarlı ve tutarlı benlik, nesnel ve evrensel gerçeğe ulaşmada bilim ve akla olan inanca şüphe duyulmaya başlanmıştır (Donovan, 2015).

Postmodern feminizm tek bir açıklayıcı kuramı reddetmektedir. Yapıbozumculuk söz konusu feminizmin fazlaca yer verdiği kuramlardan biri olmuştur. Yapıbozumculukta; öteki olmayı olumlama, konumsuzlaştırma, marjinalleştirme ana temalar arasında yer almaktadır. Hemen hemen her şeye eleştirel bakılmaktadır. Anti-özcülük ben kimliği ve dil ile gerçek arasındaki hakikatin sorgulamasını da kapsayacak bir şekilde kullanılmaktadır (Tong, 2006).

Postmodern feminizm içerisinde gelişen queer teori ile birlikte cinsiyet kimliklerinin ve cinsel yönelimlerin de ataerkil dil ve pratik üzerinden tanımlandığı bu nedenle cinsiyetçi ve hegemonik olduğu üzerine konuşulmaya başlanmıştır. Üzerine düşünülen problem, kimliklerin dönüştürülmesi ve cinsel devrimin gerçekleşmesi için cinselliğin ve cinsiyet kimliğinin hegemonikliğinin çözümlenmesi gerektiği olmuştur. Her kimliğin kendi farklılığı olduğu bu nedenle bir değil birden çok cinsiyetin olduğu tartışılmaya başlanmıştır. Böyle bir talebin gerçekleşmesi için ise kimliklerin birbiri üzerine kurduğu baskının çözümlenmesi gerekmektedir. Sınırsız, sınıfsız, patronsuz ve hegemonik olmayan bir dünya görüşü benimsenmeye başlanmıştır. “*Toplumsal cinsiyet rollerinin içeriğini değiştirmek toplumsal cinsiyeti <yeniden yapılandırmak>, toplumsal cinsiyet rollerini ortadan kaldırmak ise toplumu toplumsal cinsiyetsizleştirmektir*” (Stone, 2015:91). Mevcut tanımların nereden nasıl türetildiği ve neye tekabül ettiği sorgulanmaya başlanmıştır.

Toplumsal cinsiyeti kader haline getiren hiçbir sabit kategoriden söz edemeyiz. Toplumsal cinsiyetin inşası, bedeni, cinsiyet ve kimlik kategorilerine sabitleyen iktidar ilişkilerinin normatif işleyişinin içerisinde gerçekleşir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet tartışması, iktidar ve beden politikaları tartışmasıyla birlikte anlamlı bir zemine oturan tarih yüklü bir alandır (Arpacı, 2013:131).

Feminist harekette uzun bir süre boyunca toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyet ayrımı yapılmış, meselenin toplumsal cinsiyetle ilgili olduğu savunulmuştur. Bu nedenle feminizmde biyolojik özcülük yerini korumaya devam etmiştir. Radikal feministler kadın bedeniyle ilişkili durumları toplumsal olarak sorun kabul etmişlerdir. Lakin postmodern feminizmde biyolojik olarak belirleniminde toplumsal olarak inşa edildiği konuşulmaya başlanmıştır. Dolayısıyla biyoloji artık kader olmaktan çıkmaya başlamıştır. “*Toplumsal olan her şey gibi kadınlık da sabit değildir; zamana ve mekâna göre algılanır ve ifade edilir*” (Gazioğlu, 2013:94).

Feminizm üzerine konuşan bir başka yazar da Monique Witting'dir. Witting, *Straight Düşünce* isimli kitabında, heteroseksizm ile şekillenen bir gerçekliğin içinde kadının ne olduğu üzerinde ve straight düşüncenin değdiği noktalar üzerinde durmuştur. Witting “*Lezbiyenler kadın değildir*” diyerek, Simone de Beauvoir'ın bir dönemin feminist düşünce alanına etki eden sözü gibi kadın olmayı sorgulamıştır. Dolayısıyla, toplumsal olarak tanımlanan cinsiyet ve roller dahilinde kadın olarak atfedilen cinsiyetten beklenenler: bir erkek ile evlenmesi, çocuk sahibi olması,

çocuğuna ve evine bakması gibi daha birçok rol belirlenmiştir. Bu belirlenimler dahilinde olmayan lezbiyenler ise Witting'e göre, kadın tanımına uymamakta ve o halde kadın sayılmamaktadırlar. Simone'de ise toplumsal roller ile kadın olunmaktadır. Bu bağlamda biyolojik özcülüğün cinsiyetin doğal olduğunu ve toplumsal cinsiyet ile cinsiyetin ayrı olduğuna dair savlarını tekrar düşünmek gerekecektir. Heteroseksüelliğin reddi, bir nevi kadın veya erkek olmayı reddetmek anlamına gelmiştir. Witting'de normun bu anlamda çözümlenmesi arzu ve arzunun özgürleşebilmesiyle mümkün olacaktır (Beauvoir, 2010; Witting, 2013).

Toplumsal cinsiyet ve cinsiyetin toplumsal birer kurgu olduğunu savunan teorisyenlerden bir de Judith Butler'dır. Butler (2012), feminist hareketin ataerkil sistem içerisinde tarif edilen kadınlar kategorisinin bir yandan biyolojik özcülüğü desteklemekle birlikte bir yandan da kadınları kısıtlamakta olduğunu savunmaktadır. Bu nedenle sistemden talep edilen hakların feminist eleştiri süzgecinden geçirilmesi gerektiğini birçok çalışmada dile getirmiştir. Toplumsal cinsiyet, cinsiyetli bedenlerin oluşturduğu kültürel anlamlar bütünüyse, toplumsal cinsiyetin bir cinsiyetten tek bir şekilde kaynaklanmadığını; bu nedenle cinsiyetin de istikrarlı bir yapısının olduğundan söz etmenin mümkün olmadığını belirtmiştir. Cinsiyetin istikrarsız olması aynı zamanda onun toplumsal yönüne de işaret etmektedir. Söz konusu cinsiyette kültürün bir ürünü olduğuna göre toplumsal cinsiyet ve cinsiyette aynı şeyi ifade etmektedir. Bu nedenle Butler, feminist harekette temsilin ancak kadınlar öznesi hiçbir şekilde var sayılmadığı zaman mümkün olacağını vurgulamaktadır.

1.3. KİMLİĞİN QUEER ELEŞTİRİSİ

Çağdaş teori alanında modern sonrası toplumsal yaşamın analiz kategorilerden biri olan queer teori; dilbilim, yapısalcılık, modernizm, feminizm gibi birçok farklı teorinin eleştirilerek harmanlanmasını içermektedir. Kimlik kategorisini bir nevi yerinden eden ve varlığını sorgulayan söz konusu teori daha önceki bölümlerde açıklanmaya çalışılan kategorilerin çağdaş teori alanında yorumlanabilmesi ve araştırmanın alandaki önemini açıklanabilmesi için önemli görülmektedir. Söz konusu önemden hareketle bu bölümde queer teorisinin çalışma kapsamında ele alınan çerçevesinin, kimlik kategorisinin iktidar ve beden ile

ilişkinin, cinsiyet kimliğinin sembolik düzende ifade ettiği anlamların üzerinde durulmuştur.

Yapısalcılığın kökeni Ferdinand Sasure'nin yaptığı dilbilimsel çalışmalara dayanmaktadır. Öğrencilerinin tuttuğu notlardan derlenen *Genel Dilbilim Dersleri* isimli eser Sasure'nin kuramının dayanaklarını anlatmaktadır. Sasure'de dil, toplumsal uzlaşım sonucu ortaya çıkan bir sistemin adıdır. Sasure'nin çalışmasında kullandığı sistem kavramı daha sonra sosyal bilimlerde yapı olarak kullanılmıştır ve yapısalcılık da bu anlayıştan doğmuştur. Sasure'nin ikili karşıtlıkları temel alması ve dili göstergeler sistemi (semiyotik sistem) olarak görmesi yapısalcılığın da temelini oluşturmaktadır (Ritzer, 2011).

20. yüzyılda edebiyattan matematiğe birçok bilim dalını etkileyen yapısalcılık, sosyolojide toplumun bireyden önce geldiğini temel alan sosyolojik yaklaşım olarak ele alınmıştır. Yapı göstergelerden oluştuğu için sadece sistemleri göstermemekte aynı zamanda o sistemleri yaratmaktadır. Bu nedenle yapısalcılıkta yapı toplumu belirlemekte ve kısıtlamaktadır. Buna göre toplumun, bireylerin üzerinde bir önceliğe sahip olduğu ve kendi yararına olacak şekilde bireyleri kısıtlayabileceği sonucu çıkmaktadır. Toplumsal yapı, birbirleriyle uyum içerisinde işleyen ve toplumun genelinin yapacağı ve yapmayacağı şeyleri düzenleyen bir üst kurum olarak görülmektedir. Örneğin; okul, aile, din gibi toplumsal kurumların birleşmesiyle birlikte toplumsal yapı oluşmaktadır. Bu sistemde öznen ve bireyden çok toplumu baz almaktadır ve dilin temelini değişimini sistem ile açıklamaktadır.

Postyapısalcılık, yapısalcılığa bir eleştiri olarak doğmuştur. Birçok postyapısalcı aydınlanmanın akılcılığına ve bilim anlayışına şüphe ile yaklaşmaktadır. Postyapısalcılara göre dilin yıkıcı bir etkisi vardır ve sanıldığından daha özerk bir yapıdadır. Derrida, Deleuze, Lyotard, Lacan postyapısalcılığın temsilcileri arasındadır. Yapısalcılıktan, postyapısalcılığa geçiş Derrida'nın 1966'da yaptığı konuşmada belirttiği görüşler ile başlamış sayılmaktadır.

Yapısalcıların, özellikle dilbilimsel dönüşü izleyenlerin ve insanları dilin yapısı tarafından kısıtlanmış olarak görenlerin tersine Derrida, dili, özneleri kısıtlamayan "yazıya" indirgedi. Toplumsal kurumların yazıdan başka hiçbir şey olmadığını ve bu nedenle insanları kısıtlama yeteneklerinin olmadığını düşündü. Çağdaş terimlerle Derrida dilin ve toplumsal kurumların yapısını söktü (Ritzer, 2011:473).

Yapısalcılar, modern toplumu ele alırken postyapısalcılar, postmodern toplum ile ilgilenmektedirler. 1960'lı yıllarda sanat ve estetik alanında, 1970'li yıllarda ise felsefe, epistemoloji ve toplum kuramlarını etkileyen postmodern kuram, yeni bir tarihsel dönemi, yeni kültürel ürünleri ve yeni bir kuramlaştırmayı ifade etmektedir. Derrida'nın yıkma ve yapı sökülme üzerine söyledikleri postmodernizmin zeminini hazırlamıştır ve postmodernizmin böylece postyapısalcılık içinden çıktığı belirtilmiştir. Postmodernistler, çoğulculuk ve farklılığa vurgu yapmakta ve toplumları tasavvur eden büyük anlatıların -makro sosyolojinin- önemini kaybettiğini vurgulamaktadırlar (Giddens, 2008; Şaylan, 2009: 285; Ritzer, 2011:486).

Derrida'dan alınan yapıbozum düşüncülere göre şöyledir: *“Bir etkinlik biçimi ya da kavramsal bir alanı sorgulamak onu yasaklamak ya da sansürlemek değildir; oluşumunu sorgulamak için olağan yürüyüşünü sorgulama süresince askıya almaz. Bir kavram söküme alınabilir ve aynı zamanda yürütülebilir”* (Butler, Zizek ve Laclau, 2005: 292). Butler (2012), kimliğin yapıbozumunun siyasetin yapı bozumunu değil, kimliğin ifade edildiği anlamların siyasi kılınmasını işaret etmekte olduğunu belirtmiştir. Örneğin; Türkiye’de *ibne* sözcüğü eşcinsellere hakaret etmek amacıyla kullanılırken ve toplumda küfür olarak algılanırken, tıpkı queer gibi yapısı bozularak sahiplenilmiş ve bir hareketin adı olarak anılmaya başlanmıştır. Bu gibi sözcükler mevcut anlamından koparılarak, yapısı bozularak tekrar dolaşıma sokulabilmektedir.

Queer kuramının ortaya çıktığı dönem koşullarının bir diğer ayağını da LGBTİ+ hareketinde meydana gelen gelişmeler oluşturmuştur. Toplumsal düzende yeni hakların ve oluşumların yolunun açılması ile eşcinsel ve transseksüel hareketi de daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Dernekler, topluluklar, sokak eylemlerinin Stonewall ile artmaya başlaması, LGBTİ+ çalışmalarının yaygınlaşması ve verilen mücadeleler sonucunda elde edilen haklar queer kuramının oluşumunu etkilemiştir.

“Queer kelimesi Türkçe’de garip, tuhaf, yamuk gibi anlamlara geliyor. (İngilizceye ise Almanca çapraz kesen, transversal anlamına gelen ‘queer’ den geçmiş. Bunun yanı sıra argoda ‘ibne’ demek” (Güçlü & Yardımcı, 2013:17). Queer bir kimlik kategorisini ifade etmekten ziyade, sürekli kesintiye uğrama sürecine işaret etmektedir (Moon ve Woodland, 2013:287). Micheal Warner queer’i ‘normalin rejimlerine direniş’ olarak tanımlamaktadır. Normal olanlar nasıl formelleştiyse, normal olmayanlar da kendilerini normal olana direnişle tanımlamakta ve kendi toplumsal coğrafyasında aynı derecede formelleşmişlerdir. Queer’i LGBTİ’den farklı

kılan şiddetin mekânını heteroseksizm ve homofobiden çok genel olarak normativitede gören aktif bir direnişi ifade etmesi olduğu belirtilmektedir (Güçlü ve Yardımcı, 2013:306; Hocquenghem, 2013:57). Queer'in bir yandan normalin zıt anlamlısı olduğunu savunan teorisyenler -Micheal Warner gibi- varken, bir yandan da Butler ve Sedgwick gibi kimlik için bir terim değil bir bağlantılı olma durumu olarak ifade eden teorisyenlerde vardır (Erol ve Öztop, 2010:13).

Queer kuram, feminist teori ve LGBTİ+ hareketi önce olmak üzere, sınır, göçmenlik, milliyetçilik, militarizm, sanat ve psikoloji gibibirçok alanda eleştiren ve dönüştüren bir yöntem olarak kullanılmaya başlanmıştır (Wittig, 1992:7). Queer yoldaşlığı hegemonik olmayan kimlikleri sahiplenmeyi ancak bu sahiplenmenin yeni hegemonik ilişkiler kurmadan işlemlerini önermektedir (Şeker, 2013:207).

Butler (2014), queerin hegemonikleşmeden bir mücadele sahası olacaksa şimdiki zamanda tamamıyla sahip olunamayan fakat her zaman yeniden tertiplenebilen, bükülebilen, çarpıtılabilen, bir önceki kullanımından, acil ve genişleyen siyasal amaçlar doğrultusunda, “queer”leştirilebilen olarak kalması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle queer LGBTİ+ için söylemsel bir toplanma alanı haline gelmiştir.

1.3.1. İktidar ve Beden İlişkisi

Foucault iktidarın hem beden üzerinde hemde bedenin içinde işlediğini belirtmektedir. Bu nedenle iktidar hem öznenin sınırlarını çizmekte hemde öznenin içinde yayılmaktadır. Tabiyet hem iktidar tarafından madun bırakılma hem de özne olma sürecini ifade etmektedir. Söz konusu iktidar hem öznenin kurucusu, varoluş koşulu, hem de öznenin arzusunun yörüngesi olmaktadır. Bu nedenle iktidar karşı konulan ve aynı zamanda varoluşun koşulu için bağlı olunan bir şey olmaktadır. Althusser'de özne çağırma sahnesi toplumsal öznenin dilsel araçlar yoluyla nasıl üretildiğini tarif etmektedir. Bu çağırma Foucault'un öznenin söylemsel üretimine bir zemin sunmaktadır. Her ikisinde de assujetissement (özneleşme) sürecinde bir maduniyetin varlığı kabul edilmektedir. Öznenin oluşum süreci otoriter sese ve konuşma biçimindeki dil nosyonuna performatif bir güç atfetmektedir. Althusser'in çağırması ve Foucault'un söylemsel üretkenliğinde özne iktidarda bir boyun eğişle başlamaktadır. Özne normlara boyun eğmekte ve normlarda özneleştirmektedir. Toplumsallık en mahrem düzeylerde dahi kendini göstermektedir. Bir kişinin kendisi

dışında, kendini önceleyen ve aşan kültürel normlar dahilinde kurulması nedeniyle kişi, temel düzeyde koşullandırılan ve bir dizi kültürel norma ve iktidar sahasına teslim edilmiş bulunmaktadır. (Butler, 2005; Butler, 2013). Yaşamsal pratikleri de iktidarla bağlantılı olarak şekillenen bedenin performesine göre şekillenmektedir.

Foucault (2000) *Hapishanenin Doğuşu*'nda iktidarın hapisane yöntemiyle bedeni nasıl şekillendirdiğini ve bu şekil üzerinden kamusal hayatın da nasıl idame ettirildiğini incelemiştir. Foucault'nun iktidarın kamusal alanda hastahane, okul, hapisane gibi kurumlarda işleyiş mekanizması ve panopticon modeli ile bağlantısı çağdaş teori alanında önemli bir yer edinmiştir. Foucault, disiplinlerin 17. ve 18. yüzyılda genel egemenlik kurma formülleri haline geldiğini belirtmiştir. Söz konusu disiplinler, bedenin denetimine veren ve güçlerinin tıbbileştirilmesini sağlayan, itaatkarlık-yarar oranını dayatan yöntemleri ifade etmektedir. Disiplinler dört tip bireysellik oluşturmuştur. Disiplinler hücrelidir, organik, olumsaldır ve birleştiricidir.

Foucault, iktidar ve beden üzerine işlenen yeni nüvelere vurgu yapmıştır. Farklı bir iş alanı olarak düzenlenen hapisane sistemi ve aynı zamanda mahkumların da iktisadi düzene katılımının sağlanması, Aydınlanma ile birlikte belirmeye başlayan yeni düzenin ayrı bir belirtisi olmuştur. Normalleştirme, Aydınlanmanın istediği bireyin nasıl olması gerektiğiyle aynı şeyi ifade etmektedir. Norm dahilindeki tanımıyla akıllı, sağlıklı, heteroseksüel ve bunların bir getirisi olarak üretken olmalıdırlar. Holmes, tıbbın amacının normal olmayı farklılıkla değil hastalıkla eşitleyerek normu üretmek olduğunu belirtmektedir. Bu durumda engelliler, eşcinseller, AIDS ve daha birçok hastalık olarak atfedilen durum içinde tanımlananların kamusal alanda görünür olmadan fakat; bir yandan da örtük yerlerde sistemi idame ettirir vaziyette tutulduğu tartışılmaktadır. Görünür olan kamusal alanda ise homojen ve türdeşliğe vurgu yapılarak normalin dahil edileceği alan belirlenmiştir. Bu normalleştirme disiplinsel düzenleme ile toplumun her kesiminde kendini göstermektedir. Panopticon hapisane modeli de bu sistemin somut göstergelerinden biri olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda bu sistem mevcut suçlu olarak atfedilen kesimi bir yandan sistem içerisinde tutmuş bir yandan da bu sistem içerisinde belirlenen “öteki” kesimine dahil ettiği vurgulanmaktadır. Yeni ceza sistemi kendini ötekinin farklı şekillerde farklı alanlarda işlenmesiyle idame ettirmiştir. Yeni ceza artık tüm muhtemel suçluları ilgilendirmektedir. Bu olağan şüpheliler aslında tüm insanları kapsamaktadır. Her koşulda herkes bir gün suç

işleme potansiyeli olan bireyler olarak atfedilmiştir. Böylece hastahane, hapishane ve okul gibi kurumların işleyişi de buna göre düzenlenmiştir. Olağan şüphelilerin ıslahı ve düzenlenmesi bu kurumlarca üstlenilmiştir ve her üçünün de işleyiş mantığının aynı olduğu vurgulanmıştır. Beden iktidar ilişkilerinde, kamusal alanda neyin olup olmayacağı ve neyin nerede duracağı belirlenmiştir. Örneğin dinsel azınlıkların konumu ve farklı cinsel yönelimlerin kamusal alanda görünüşleri bu yollar ile belirlenmiştir. Dinsel azınlıklar mevcut yönetimin bir yandan meşruiyetini devam ettirirken diğer yandan yönetimin farklılığa olan hoşgörüsünü belirtmektedir. Farklı cinsel yönelimler heteroseksizmin gözü önünden pek ayrılmadan, yine heteroseksizmi üretmekte ve pekiştirmekte icra edilmiştir. Fakat heteroseksüellikten bir farkla: görünmezlik (Foucault, 2000; Şeker, 2011:127; Colebrook, 2011:216).

Normatif düzende normal olmayanın konumu bazı iktidar temsilleri – olumsuzluk, yasak ve sansür- ile oluşturulmuştur. Heteroseksüelliği meşru yönelim ve cinsellik olarak atfeden sistem bu pekiştirmeyi kendi sistemi içindeki atadığı normal olan ve normal olmayanlarla devam ettirmektedir. Foucault *Cinselliğin Tarihi*'inde bunu şu şekilde belirtmiştir: “*Cinsellik doğmaktaydı; hareket noktası ve kökeninde de evlilik bağını merkez alan bir iktidar tekniği bulunuyordu*” (Foucault, 2007:79). Yasa ile belirlenen ve mümkün olan cinsellikte bizatihi iktidarın kontrolüyle işlemeye başlamıştır. Bu türden bir işleyişin sonucunda normal olmayanlar aynı zamanda doğaya da aykırı olarak kodlanmış ve ötekileştirilmiştir. Norm hem cinselleştirilmekte hem de cinselleştirmektedir. Cinsellik de norm temelinde oluşmaktadır. Bu çerçevede beden norm arzusunun şekil aldığı yer olmaktadır ve söz konusu norm arzuyu kendi doğallaştırılışının çerçevesinde oluşturmaktadır. (Butler, Zizek ve Laclau, 2005:175). Yeni cinsellikler böylece modern dönemin tanım çerçevesini belirlemiştir. Söz konusu yeni cinsellikler heteroseksizm üzerinden, üreme odaklı işleyen heteroseksüelliği de doğallaştırmanın büyük ölçüde dayanak noktası olmuştur. Eşcinselliğin heteroseksüel söylemler üzerinden üretilmesi de bu idame ettirmenin bir yolunu ifade etmektedir.

Öznenin oluşumu veya inşası sürecinde iktidarın işleyişi iki yol ile olmaktadır: Öznenin psikanalizde de bahsedilenle benzer olan olanaklılık koşulu ve özne ile öznedeki yinelenen şeydir. Öznenin olanaklılık koşulu, Lacan'ın bahsettiği öteki üzerinden öznenin kendisini kurmasıdır. İkincisi ise öznenin tamamlanmamış tarafı ile kendini reddettiği pratikler üzerinden kurarak yenilemesidir. “*Dilin bizi yaralayabilmesinin nedeni, var olmak için dile ihtiyaç duyan, yani varlığı dilde öteki*

tarafından çağrılmasına bağlı olan kırılğan varlıklar olmamızdır. Dilin şiddeti de buradan kaynaklanır” (Özkazanç, 2015: 36). Söylemin insan yaşamında etkili olması, yaralanabilirliğe açık olmasına neden olmaktadır. Althusser ile Foucault’un özneleşme süreci ile ilgili söyledikleri Butler’ın performatif kuramında bahsettiği ile bağlantılıdır. Dil nosyonuna performatif güç atfedilmesi aynı zamanda toplumsal cinsiyetin performatifliğine de yaptırımın otoritesini atfetmektedir. Toplumsal cinsiyetin de oluşumu mevcut otoriteye bağlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Mutsuz bilincin sonucu da kendini reddettiği şey üzerinden tanımlayan ve bağlarını koparamayan mutsuz bilinçte ötelediği şeyi üretmeden oluşmamaktadır. Bu şekilde oluşumda ise ötelenen, kırılğanlığa neden olmaktadır. Bir yanda norm dahilinde baskılanarak üretilen bir şey yani korku ile oluşan şey mutsuz bilinci pekiştirmiştir. Ötelenen ise değişebilir olan korku ile sabitlenmeyen taraf olmuştur. Bu şekilde sabitlenemeyen taraf ise özneleşmedeki tamamlanmamış olana denk düşmektedir.

Butler’da bedeni bastıran şey aynı zamanda bedeni bastıran araç tarafından korunmuştur. Bu arzuyu patalojik olarak atfeden psikanaliz aynı zamanda patalojik olarak atfettiği şeyin yayılmasında sağlamıştır. Bunlardan biride eşcinsel kültür olmuştur. İktidar ve beden ilişkisi üzerine Foucault’nun dikkat çektiği noktalar, postmodernizm kuramı içinde yararlanılan kaynaklardan olmuştur. Sonuç olarak öznenin çoğu alanına müdahil olan iktidar aynı zamanda özneleştirirken özneyi kendi sistemi içinde inşa ederek kendini idame ettirmiş olmaktadır. *“Eşcinsellik, önce heteroseksüelliğin normalleştirilmesinin, sonra da kendisinin patolojiktikten arındırılmasının hizmetini verebilecektir” (Butler, 2005:91).*

Ruh da, iktidarın beden üzerinde işleyiş biçimlerinden birini oluşturmaktadır. İktidarın bu tabiyeti özneyi hem madun edip hem devamlı kılarak özneyi koruyup sonuç olarak özneleştirmiştir. Eşcinselliğin idamesinde ve heteroseksüellikle ilişkisinde de bu bağlantı üzerine kurulmuştur.

İnsan bütünlüğünü her zaman koruyamaz. Korumak isteyebilir ya da korumayı bir süreliğine başarabilir. Ama elinden geleni yapmasına rağmen ötekinin karşısında, dokunuşla, kokuyla, hisle, dokunuş umuduyla, hissin hatırasıyla çözülür. Dolayısıyla “cinselliğim” den ya da “toplumsal cinsiyetim”den bahsettiğimizde, ki bahsederiz ve bahsetmeliyiz, kullanımımızın kısmen karmaşıklığını örttüğü bir şeyi kastederiz. Bir ilişki biçimi olarak ne toplumsal cinsiyet ne de cinsellik tam anlamıyla sahip olunan şeydir, daha ziyade bir

yoksunlaşma, ele geçirilme tarzı, bir başkası için ya da bir başkası sayesinde olma şeklidir (Butler, 2013: 39).

Yasanın işleyişi ve iktidarın özne üzerine etkisi nedeniyle, kimlik politikaları iktidar ile üretilmiştir. Bunu tersine çevirmek için ise Foucault, alternatif, devlet elinden üretilmeyen bir kimlik politikasının üretilmesinin gerektiğini belirtmiştir. Çağırmaı tersine döndürebilmek için ise farklı bir hukuki sisteme ve tersine işleyişe ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyacı karşılamının bir yolu ise queer kuramdan faydalanmaktır.

Arzunun kültürel alanda olması arzuyu orjinal halinden saptırması ve inşa arzular oluşturmuştur. Heteroseksüelliğin de üretimi ve devamı için kültürel haz alanına başvurulmuştur. Böylece normal olan ile normal olmayanın alanı ayrılmıştır. Buradan çıkan bir şey toplumsal cinsiyetin bu alanı meşrulaştırmanın yolu olarak kullanılmasıdır. Daha sonra queer çalışmalarla birlikte toplumsal cinsiyet ile cinsiyetin aslında aynı şey olduğu belirtilmiştir. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet birbirinden ayrı değilse o halde cinsiyette, toplumsal cinsiyet içinde bir inşa ve meşru aracını ifade etmektedir. Bu da doğal olarak addedilen kimliklerin sorgulanmasının ve üzerine düşünülmesinin yolunu açmaktadır.

Butler, hegemonik ilişkilerden dolayı, bazı kişilerin ötelenerek kırılabilirliklerinin arttırıldığını belirtmektedir. Bu kırılabilirlik ise mevcut ideoloji/devlet tarafından oluşturulmuştur. Kırılabilirlik sosyal ve ekonomik destekten yoksunluk, yaralanma, şiddet ve tecavüze başkalarından daha fazla maruz kalma riskinin olması halini ifade etmektedir. Kırılabilir olmak risk altında olmanın, dezavantajlı olmanın çeşitli şekillerde dağılması olarakta okunabilir. İnsan bedenine atıflarla inşa edilen cinsiyet, ırk, hastalık gibi konular kırılabilirliklere neden olan konular olmaktadır. Bir kimse sahip olduğu bir kimlikten ötürü başka bir kimlik tarafından söz konusu durumlar içinde kalabilmektedir (Erol ve Öztop, 2010:21).

Kırılabilirliğe neden olan unsurlardan biri de devletin meşruiyet yolu olmaktadır. Devlet meşruiyetini ulustan almaktadır. Ulusal aidiyet vasfını taşımayanlar ise ulusal azınlık ve ülkenin gayrimeşru sakinleri sayılmaktadır. Devletsiz kişiler hem statüden arındırılmış hemde mülksüzleştirilerek yerlerinden ve yurtlarından edilmiş olmaları temelinde bir statü edinmeye hazırlanmışlardır (Butler ve Spivak, 2010:12-23). Söz konusu gayrimeşru sakinler daha fazla kırılabilirlik yaşamaktadır. Tamamlanmamışlık ise hegemonyanın devamlılığını sağlayan pekiştirici unsurlarından biri olabilmektedir.

Bedenin ve biyolojik beden tasavvurunun tartışmaya açılması queer teorisinin ele aldığı noktalardan biri olmuştur. Sağlıklı beden tasavvurunun neye işaret ettiği, içerisinde hangi sağlık ölçütlerini taşıdığı ve bu ölçütlerinin kim tarafından nasıl belirlendiği konularına tartışmanın yolu açılmıştır. *Hapishanenin Doğuşu*'nda Foucault (2000), beden üzerinden şekillenen ve tasarlanan ceza sisteminin ve hukuk sisteminin nasıl işlediğini aralarındaki ilişkinin nasıl olduğunu çözümlenmeye yoğunlaşmıştır. Beden üzerinde disiplinlerin nasıl olduğunu Foucault, bedenin denetiminin 17 ve 18 yüzyılda egemenlik kurma biçimi ve tıbbi olarak sürekli kılındığını ele almıştır.

Foucault, Derrida daha sonra Butler gibi düşünürlerin beden ve yapıbozum konularını ele almasıyla, bedenin gerçekliğinin ya da doğallığının ölçütünü belirleyen unsurların ne olduğu akademik çevrelerde tartışma konusu olmuştur. Modern hukukun ikili karşıtlıklarla ötekini belirleme halinde hasta-sağlıklı, akıllı-deli vb. gibi ikilikler üzerinden işlemesi durumu gibi örnekler incelenmiştir. Bu örnekler bir bakıma heteroseksüel “normal” bedenin ve kimliğin tanım çerçevesini oluşturmuştur. Beden algısının dışında kalan öteki bedenler ve kimlikler ise “normal” bedenin pekiştireci olmuşlardır. Bunun nedeni ikili karşıtlıklar sisteminde her şeyin zıttı ile kendi var oluşunu düzenlemesidir. Queer kuramcılardan biri olan Sedgwick, *Aşk Üzerine Bir Diyalog* kitabında sağlıklı bedeni tartışmıştır. İnsanların doğumlarından önce sahip oldukları hiçbir şey olmadığını, doğduktan sonra içinde bulunduğu toplumsal alana göre şekillendiğini belirtmiştir. Başkaları tarafından hasta olarak atfedilen beden ile kişinin kendisini gördüğü ve deneyimlediği beden arasında fark olduğunu ve aynı şeyi ifade etmediklerini vurgulamıştır (Sedgwick, 2013:60-108). Nazlı'nın (2008) meme kanseri ‘hastaları’ üzerine yaptığı bir araştırma sonuçlarının da -hasta olarak adlandırılan kesimin, kendini hasta olarak ifade etmemesi bakımından- Sedgwick'in düşünceleriyle benzerlik gösterdiği görülmektedir. Başka bir açıdan HIV pozitif kişilerin yaşadığı atıfları değiştirmeye çalışması da bu konuyla ilgilidir. Aynı şey engelliler için de dile getirilmiştir. Hastalık olarak adlandırılan durumlarda örnekleri çoğaltmak pekâlâ mümkündür. Varmak istenilen yer burada queer'in başka bir aksıdır. Hasta beden atıflarını queer açıdan değerlendirmek, genel bilinen kanılardan farklı bir pencereden bakmaya denk düşmektedir. Sedgwick'in de kitabında belirttiği gibi kişinin deneyimiyle genel algı aynı olmamaktadır. Hastalık konusunu biyolojik ve sağlıklı atfedilen beden konusuna ilişkilendirmek bu şekilde mümkün olmuştur. AIDS, engelliler ve hasta

olarak adlandırılan kesimler bu konunun böyle olmadığını iddia etmekte ve bunun üzerine çalışmalar yapmaktadırlar. Aynı zamanda bu çalışma alanındaki pratikler, queer pratikler olarak da görülmektedir. Aynı durum interseks bedenler için de belirtilmiştir. Queer teorisyenlerden biri olan Holmes'ın (2011) da belirttiği gibi dışarıdan görünen ile bir interseksin kendi olma deneyimi örtüşmemektedir. Deneyimlenen doğanın olanaksız olmasının nedeni, ataerkil cinsiyet temelinde sadece iki cinsiyetin ve dolayısıyla iki doğanın varlığından söz edilmesi ve kabul edilmesi olmuştur.

Butler'ın (2014), kuramında fazlaca yer verdiği performatif edimler, otoriter söz söyleme biçimlerini ifade etmektedir. Bir yetkilendirme ve cezalandırma ağı barındıran performatifler yasal hükümleri, vaftiz ritüellerini, açılış merasimlerini, mülkiyet ilanlarını bir eylemi gerçekleştirmekten öte icra edilen eyleme bağlayıcı bir iktidar atayan sözleri de içermektedir. Performatiflik, icra edenin öncesinde duran, onu sınırlayan ve aşan normların tekrarından oluşmaktadır. Performatif iktidarın söylem olarak işlediği bir alan olmaktadır. Kısıtlamalar performatifliği harekete geçiren ve sürdüren şey olması nedeniyle performatifliğin koşulu olmaktadır. Söz konusu tekrar özne tarafından icra edilmemektedir, özneyi mümkün kılan ve özne için zamansal koşulu kuran şey tarafından icra edilmektedir.

Toplumsal cinsiyet ne bir ismi ne de bir yüzer gezer nitelikler kümesini ifade etmemektedir. Toplumsal cinsiyet, üretilmiş ve toplumsal cinsiyeti tutarlı kılan düzenleyici pratikler gereği zorla var edilmektedir. Her zaman bir yapma edimini ifade etmektedir. Yapılandıktan önce var olduğu söylenebilecek bir özneye ait olmamaktadır. Toplumsal cinsiyet ifadelerinin ardında bir toplumsal cinsiyet kimliği bulunmamakta, o kimlik, tam da kendisinin birer sonucu olduğu söylenen dışavurumlar, ifadeler tarafından performatif olarak kurulmaktadır. Toplumsal cinsiyetin bu şekilde kurulması, biyolojik cinsiyetin ve ürettiği erillik ve dişilliklerin de toplumsal cinsiyetin performatif niteliğini gizleyen ve toplumsal cinsiyet rollerinin erkek egemenliğinin ve zorunlu heteroseksüelliğin devamını sağlayan stratejinin birer parçası olarak kuruldukları anlamına gelmektedir (Butler, 2012:77-231).

Queer kuram biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyetin ayrı ele alınmasını sorgulamıştır. Toplumsal cinsiyet ile biyolojik cinsiyetin ayrı olarak düşünülmesi sonucunda toplumsal cinsiyet tartışma konusu olurken, biyolojik cinsiyetin doğallığı kabul edilmiş ve sorgulanmamıştır. Beden üzerinden (organlar dahilinde) tanımlanan

cinsiyet de tartışılmadığı vakit sadece cinsiyet rollerine atıfta bulunulmuş ve farklı cinsiyetler ile ilgili mevcut olan sorunlar incelenmemiş veya eksik incelenmiştir. Bu ve bunun gibi başka konuların gündeme getirilmesiyle feminizme bakış ve feminizmden beklenti de bir ölçüde değişmiştir. Örneğin; Liberal Feminizmin yürüttüğü politikaların beyaz İngiltereli kadınları baz alması nedeniyle, Siyahi Feministler başka bir feminizm aksı oluşturmuştur. Radikal feminizmin özcü vurgusu gerekçesiyle, lezbiyenler ve transseksüeller, Trans Feminizm üzerine konuşmaya başlamışlardır. Bu yeni akşların gelişmesinde queer kuramın eleştiri açısından açtığı yol etkili olmuştur. Bu nedenle queer kuramda beden temel tartışma konularından biri olmaktadır.

Bedenin doğallığına atıfların aslında inşa olduğu meselesi, bedenin doğallığının tartışılması, sorgulanmasıyla olmuştur. Kadın cinsinin de ataerkil toplum yapısının bir getirisi, inşası olduğu belirtilmiştir. Eğer kadın doğulmuyor, kadın olunuyorsa, bu toplumsal cinsiyetin belirlediği bir kadındır. Biyolojik cinsiyet ile toplumsal cinsiyet arasındaki fark artık etkisini kaybetmeye başlamıştır.

Cinsiyetin belirlenmesinde organdan ziyade, toplum içerisinde sahip olunan statü ve bedenin inşasıyla icra edilen eylemler de etkili olmaktadır. “*Abbott’a göre cinsiyeti(gender) belirleyen şey anatomik cinsiyet değil, toplumsal statü ve kişisel tarzıdır*” (Halperin, 2013:104). Etek giymenin kadın cinsiyetine atfedildiği bir toplumda, trans erkeklerin etek giymek istememesi ve bu duruma karşı sosyal/toplumsal alanda karşı çıkmaları gibi örnekler, *Dikkat Okulda Trans Var* belgeselinde ele alınmıştır. İlk ve ortaokul eğitiminde, zorunlu erkek ve kadın üniformalarından dolayı yaşadıkları sorunlar dile getirilmiştir. Ali Gül de birçok yerde ve *Amargide ki Erkek* yazısında, trans erkeklerin toplumsal belirlenimlerle deneyimini şöyle belirtmiştir: “*Dolayısıyla o bildiğiniz toplumsal cinsiyet normlarını kendimi ifade etmek için kullanmak zorunda bırakılıyorum. Kabul edildiğimi hissettiğim yerlerde bu normlara daha az ihtiyaç duyuyorum*” (Gül, 2013:376). Ali Gül’ünde ifade ettiği gibi LGBTİ+’lar kendilerini en az ifade etmek zorunda oldukları yerlerde daha rahat hissetmekte ve o yerleri benimsemektedirler. Bu nedenle heteroseksüelmiş ya da kendisine atanan cinsiyettenmiş gibi davranmak zorunda kalmadıkları yerler LGBTİ+’lar için temel sosyalleşme alanı olmaktadır.

Transseksüeller de atanan cinsiyet kodlarına uymamış ve cinsiyet karıştırıcı, ezber bozucu bir konumda yer almışlardır. Bunun nedeni ise, belirlenen toplumsal cinsiyet normlarıyla şekillenmiş cinsiyet çerçevesini aşan bir yerde durmaları

sayılmıştır. Gabriele Le Roux'un bir söyleşide belirttiği gibi “*İnsanların birbirlerinin cinsiyetlerini nasıl sahiplendiklerini ve elli metre öteden birinin cinsiyetini tahmin edemediklerinde ne kadar sinirlendiklerini gördüm*” (Şeker, 2013:253). Bir şeyin ilk görüşte ne olduğunu algılamanın verdiği rahatlık için belirli kalıplar kullanmak gerekmektedir. Bu kalıplar da heteroseksizmin belirlediği kalıplar olmuştur.

1.3.2. Kamusal Düzenin Cinsiyet Kimliği ile İlişkisi

Lacan öznenin oluşumuna dair fikirlerini Freud'dan yararlanarak oluşturduğunu belirtmiştir. Özne ötekinden hareketle kendi imgesini düzenleyebilmektedir. Söz konusu özne, bu imge düzenlemelerinin toplamı üzrinden temel bir bütünleşme fırsatı yakalamaktadır. Bu şekilde oluşan özne, dilin etkisiyle bölünmüşlüğünden dolayı bir kesinlik taşımamaktadır. Sözün etkisiyle özne kendisini daha fazla gerçekleştirebilmekte fakat ancak kendisinin yarısını takip edebilmektedir. Cinsiyet açısından kişinin erkek ya da kadın olma biçimleri ötekinin alanındaki bir senaryoyla Lacan'ın bir diğer ifadesiyle Oidipus ile belirlenmektedir. Bu süreçte bilinçdışının dilden oluşması ve dilin etkisi ile analitik deneyimin temeli olan bir olgu olarak özne ancak ötekinin alanına tabi olduğu sürece özne olmaktadır. Ruhsallıkta öznenin erkek veya kadın olacağı bir alan bulunmamaktadır. Bütün bu süreç sonucunda cinsellik de öznenin alanında eksiklik yoluyla kurulmaktadır. Gösteren, bir öznenin bir başka gösteren için ifade ettiği şeyi ifade etmektedir. Gösterenin anlamı ötekinin alanında ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle özne gösterene bağlı olmaktadır (Lacan, 2013).

Lacan'ın Althusserci yorumlanması, imgeselin sürekli yanlış tanıma olanağı olarak edindiği işleve, yani sembolik talep (çağırılan ad) ile bu adın sahiplenilişinin istikrarsızlığı ve tahmin edilemezliği arasındaki eşölçülemezliğe odaklanır. Eğer çağırılan ad gönderme yaptığı kimliği gerçekleştirmeye çalışırsa, imgeseldeki yolundan çıkan performatif bir süreç olarak işlemeye başlar. Zira imgesel kesinlikle yasa tarafından işgal edilmiş, yasa tarafından yapılandırılmıştır ama doğrudan yasaya itaat etmez. O halde Lacancıya göre imgesel, kimliğin söylemsel – yani sembolik- kuruluşunun imkansızlığına işaret eder. Kimlik sembolik tarafından asla tamamen bütünselleştirilemez, çünkü

düzenleyemediği şey, imgeselde kimliği tartışmalı olan bir alan, bir düzensizlik olarak ortaya çıkar. Bilinçdışına işaret eden şey, imgeselin dildeki işleyişine niteliğini kazandıran kaymalar ve boşluklardır (Butler, 2005:94).

İngeselin kimliğin imkansızlığına işaret etmesi, kimliğin hususi olarak tamamlanmamış bir yanının olduğuna ve kimliklerin bu tanımlanamama yoluyla kurulduğunun bir göstergesi olmaktadır. Kimliğin kuruluşunun inşa olarak sorun teşkil edecek şekilde oluşmasına yol açmaktadır. Örneğin; kadın kimliğinin tam anlamıyla tanımlanamaması ancak bazı bileşenler- vajina, uzun saç, naif olma, çocuk doğurabilme gibi-ile tariflenebilmesi, söz konusu kimliğin doğallığının sorgulanma yolunu açmıştır. Toplumlara göre farklılık gösteren anatomik ve fiziksel özellikler aracılığıyla tanımlanan cinsiyet kimliklerinin de bahsedildiği kadar doğal olmadığı ve toplumsal cinsiyetin bahsedildiği gibi birbirinden ayrı olmadığı Butler ve başka birçok düşünür tarafından belirtilmiştir. Butler, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetin aslında aynı şeyler olduğunu ve bu nedenle cinsiyetin doğallığının sorgulanması gerektiğini savunmuştur. Butler'a göre toplumsal cinsiyet de söz konusu tamamlanmamışlık dolayısıyla içselleştirelemeyecek olan bir norma denk düşmektedir. Cinsiyet ancak maddeleştirildiğinde kendini gösterebildiğinden maddeleştirilmesi zorunlu bir ideali ifade etmektedir. Söz konusu maddeleştirme düzene sokulmuş belli pratikler aracılığıyla var olabilmektedir (Butler, 2012:230; Butler, 2014:8).

Butler sembolik ve toplumsal yasa arasındaki ilişkinin sonsuz olmasının mümkün olmadığını, sembolik düzenin toplumsal uygulamaların bir kalıntısı olduğunu ve akrabalıkta dolayısıyla toplumsal statüde köklü değişikliklerin sağlanması için psikanalizin ve çağdaş toplumsal cinsiyet kuramlarının yapısalcı önkabulleri yeniden düzenlemesi gerektiğini belirtmektedir (Butler, 2000:35).

Alternatif akrabalık ataerkil toplum yapısının devamlılığını sağlayan en önemli kaynaklardan biri olan aile kavramını dönüştürmek ve anlamını değiştirmek için LGBTİ+'ların bir kesimi tarafından desteklenen bir görüş olmuştur. Kath Weston, Gayle Rubin ve Esther Newton gibi antropologlar yeni akrabalık biçimlerinin oluşmasını desteklerken, Judith Butler ve David Eng gibi çoğunlukla psikanalitik kuramla ilgilenenler ise aileyi disiplinin bir çeşidi olarak değerlendirmektedirler. Evlilik kurumuna LGBTİ+'ların dahil olma isteği söz konusu kurumun iktidarını genişletmekte ve devlet tarafından meşrulaştırılan ile meşru

olmayan ilişki biçimleri arasındaki ayrımı belirginleştirmekte ve pekiştirmektedir (Halberstam, 2013:108-109; Butler, Zizek ve Laclau, 2005:197). Alternatif akrabalık ve aile ile ilgili tartışmalar hala devam etmektedir.

Lacan'daki simgesel düzen, öznenin ortaya çıkması için zemini oluşturan ve dilin önceden var olan düzenini, yasasını ifade etmektedir (Witting, 2000:86). Babaya ait yasa simgeleyen ve oluşturan isimler aynı zamanda bedenin bütünlüğünü de sürdürmektedir. Bedenin bütünlüğünü kuran şey doğal bir sınır ya da bedensel bir durum değildir. Bedenin bütünlüğü isim üzerinden işleyen akrabalık yasası ile işlemektedir. Babaya ait olan yasa ise bedensel bütünlüğün çeşitlerini üretmektedir. Bunun bir sonucu olarak toplumsal cinsiyeti ve akrabalığı kuran isim, politik olarak çevrelenmiş ve kuşatıcı bir performative olarak işlemektedir. Söz konusu yasa ile kuşatılmış olmak, bu yasaya göre bedensel olarak şekillenmek ve inşa edilmek anlamına gelmektedir (Butler, 2014:108).

Foucault, *Herculine Barbin'e Giriş'te* cinsiyete yaklaşımı Butler ve birçok queer ile ilgilenen kesimlerin de görüşlerini etkilemiştir. “Gerçekten hakiki bir cinsiyete ihtiyacımız var mı? Yüzyıllar boyu hermafroditlerin çift cinsiyetli oldukları açıkça kabul edilmişti. Modern batı toplumları cinsiyete ihtiyaç duydu” (Foucault, 2011:132). Tarihsel açıdan düşünüldüğünde de cinsiyetler ve cinsel ilişkilere yaklaşım ve bunlara dair anlayışlar farklılık göstermiştir. Antik Yunan, Roma veya Doğu'da cinsiyet ve cinsel yönelim biçimleri modern dönemin bakış açısıyla anlaşılabilir değildir. Bu nedenle cinsiyet ve cinsel ilişki biçimleri tarihsel dönem, üretim ilişkileri ve iktidar yapısı da göz önünde bulundurularak incelenmelidir (Candansayar, 2011:154). Kişiler ancak toplumsal cinsiyetin belirlediği biçimlere uygun hale geldiğinde toplum içerisinde anlaşılabilir ve kabul edilebilir hale gelmektedirler. Bu nedenle kimlik üzerine yapılan tartışmalarda toplumsal cinsiyet kimliğinin de göz önünde bulundurulması gerekmektedir (Butler, 2012:65).

BÖLÜM II

CİNSİYET AYRIMCILIĞI VE ÖTEKİLEŞTİRME PRATİKLERİ: LGBTİ+

Ataerkil ve ataerkil toplum sisteminde bazı kesimlerin önyargı ve ayrımcılığa maruz kaldığı görülmektedir. Daha önceki bölümlerden anlaşılacağı üzere söz konusu deneyimleri görünür kılmak hak talebi ve gerekli politikaların üretilmesi için büyük önem arz etmektedir. Bu bölümde önyargı ve ayrımcılık kavramlarının tanımına, konu ile ilgili yapılmış araştırmalara ve bu araştırmalardan hareketle yaşanan sorunlara, bu sorunları incelemeyi olanaklı kılan homofobi, bifobi ve transfobi gibi kavramlara, LGBTİ+ hareketinin Türkiye özelinde yaşadıkları sorunlara yer verilmiştir.

Modern hukukta insan hakları çerçevesinde kişilere birçok haklar verilmiş ve bu haklar birçok uluslararası anlaşmalar ile koruma altına alınmıştır. Fakat söz konusu hakların yasal düzlemde var olmasının insanlar arasındaki eşitliğin sağlanması açısından yeterli olmadığı görülmektedir. Soyut anlamda sahip olunan hakların uygulanması ve hakkaniyetli bir şekilde kullanılması açısından sorunlar yaşanmaktadır. Göregenli (2011), Türkiye özelinde LGBTİ+'ların birçok haklarının kâğıt üzerinde bulunmakla beraber yasanın ucu açık şekilde işlemesinden dolayı hak kullanımında sorunlar ortaya çıktığını vurgulamaktadır.

2.1. AYRIMCILIK VE ÖTEKİLEŞTİRME PRATİKLERİ

Hiyerarşik olan toplumlarda iktidar kendini güç eksenli kurmaktadır. Bu güç ilişkisi sosyal yaşamda dolaşıma girdiği zaman toplumun zihni tarafından “normalleştirilmekte” ve doğallaştırılmaktadır. Örneğin; kadının toplumdaki yerinin ev, annelik ve hizmet olarak görülmesi doğasında varmış gibi aktarılmaktadır. Heteroseksüelliğin normal olarak algılanması ve eşcinselliğin sapıklık olarak görülmesi, heteroseksüelliğin doğal ve eşcinselliğin de doğaya aykırı olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bu şekilde norma uygun olan grup avantajlı olurken, normun sınırları dışında kalan grup dezavantajlı konuma düşmektedir. Söz konusu dezavantajlı gruplara karşı önyargı ve ayrımcılık oluşmakta ve yaygınlaşmaktadır. Örneğin; eşcinselliğin öğrenildikçe özenileceğinin ve çoğalacağı düşünülmesi nedeniyle birçok kişi yasaklanmasını isteyebilmektedir.

Morris, *Psikolojiyi Anlamak* isimli kitabında önyargının bir tutum olduğunu ve bir guruba ilişkin adil olmayan, hoşgörüsüz ya da aleyhte bir görüş olarak belirtmiştir. Önyargının inanç, duygular ve davranışsal eğilimler olmak üzere üç nedeninin olduğunu öne sürmüştür. Ayrımcılığı ise önyargılı olunan gruba ve grubun üyelerine karşı yöneltilen eylem ya da eylemler olarak ifade etmiştir (Morris, 2002: 622). Sosyal psikolog Melek Göregenli, Morris ile benzer görüşleri paylaşarak ayrımcılığı şu şekilde tanımlamıştır:

Ayrımcılık, bir gruba veya grubun üyelerine karşı önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümüyle ilgili bir süreçtir. Önyargılar ve dolayısıyla ayrımcılık, bir gruba ya da grup üyelerine yönelik olumsuz düşüncelerin yanı sıra hoşlanmama, hor görme, kaçınma ve nefret etmeye kadar uzanan olumsuz duyguları içeren tutumlara da yol açarlar. Önyargılar, diğer insanları, bireysel varoluşlarından değil, grup aidiyetlerinden hareketle değerlendiren bir tutumu ve olumsuz, dogmatik kanaatleri ifade eder (Göregenli, 2011: 5)

Önyargı bileşenleri davranışa dönüştüğünde, toplumsal dışlanma meydana gelmektedir. Toplumsal dışlanmayı Giddens (2008), *Sosyoloji* isimli kitabında kişilerin toplumun geneliyle tam olarak bütünleşmesinin engellenme biçimi yani birinin veya bir şeyin bir başkası tarafından dışarıda bırakılması olarak ifade etmiştir. Söz konusu dışlanmanın, kamusal hizmetlerden eşit şekilde yararlanmayı engellediğini vurgulamıştır.

Ataerkil sistemde erkekliğin toplumun çoğunluğunu yönetmesi, erkekliğin sınırları içerisinde yer almayan grupların söz sahibi olmasını engellediği görülmektedir. Bu grupların önyargı ve ayrımcılığa maruz kalması ve bu durumun sürekliliği o grupların toplumun çoğunluğu tarafından kabul edilen yönetim sisteminde temsil edilmediği anlamına gelmektedir. Temsil edilmeyen ötekilerden biri de LGBTİ+'lar olmaktadır. Söz konusu temsil edilmezlik sonucunda LGBTİ+'lar, şiddete ve ayrımcılığa açık hale gelmektedirler. Butler, ayrımcılığın önlenmesinin ancak ayrımcılığa uğrayan bütün ötekilerin söz konusu ayrımcılıktan korunması, özgür olması ve deneyimlenen özgürlüğe sahip çıkılması ile olabileceğini vurgulamaktadır (Butler, 2010:19)

Toplumsal ideallere uygun bir yaşam seçmeyen ötekilerin çoğu zaman yaşamları yaşam olarak görülmemekte, bu nedenle de yası tutulmamaktadır (Butler,

2015). Örneğin; sex işçiliği yapan bir trans kadının öldürülmesi, tecavüze uğrayan ya da biriyle ilişkiye girdiği için bir kadının namus için öldürülmesi, bir eşcinselin AIDS'ten ölmesinin yası tutulmamaktadır. Bu nedenle toplumsal yaşamdan dışlananlar adil ve insan onuruna yakışır bir yaşam sürememekte ve yasal hakları kendisine teslim edilmemektedir.

Akrabalık kurumu ayrımcılığın çoğu zaman ilk yaşandığı ve hayat boyu sürecek hasarlar bırakabilen bir kurumsal yapı olabilmektedir. Aynı zamanda akrabalık bir kimliğe ait olmanın bir yolunu da oluşturmaktadır. Bu konuda iki görüş tartışılmaktadır. Bir kesim alternatif akrabalık sistemini önerirken, diğer kesim akrabalık sistemini herhangi bir şekilde kabul etmenin mevcut sistemi pekiştirmek olacağı görüşündedir. Queer, bu konuyu kimliklerin reddi ve kimliklerin hegemonik oluşunu çözümlenmek açısından ele almaktadır. Akrabalık çalışmalarında queer müdahaleler pek çok biçim almıştır. Kimi ailenin yeni modeller almasını istemiş; diğerleri arkadaşlık bağlarının akrabalık olarak tanınmasını talep etmiş; başkaları ise gey ve lezbiyen ebeveynlerin ailenin anlamına getirdiği farkın tanınmasını istemiştir. Kan bağı ve diğer akrabalık türlerinden farklı alternatif bir akrabalık önerilmiştir (Butler, 2000:103). Eşcinsel evlilikler dünyanın birçok yerinde yasal olarak kabul edilmiş olsada aileler arasında ve toplumsal yaşamda sorunlar yaşanmaya devam etmektedir. Dr. Tanginika Cuascud (2012) *The Challenges of Gay Parenting* yazısında eşcinsel çiftlerin ailelerine açıldıklarında ve çocuk sahibi olmak istediklerini söyledikleri zaman buna karşı çıktıklarını, bazı ailelerin ise çocuk olduktan sonra kabullendiğini belirtmiştir. Bununla birlikte toplumsal alanda, okulda ve yaşadıkları çevrede insanlar tarafından ayrımcılıkla karşılaştıklarını ifade etmiştir. Akrabalık meselesinin tartışıldığı *Duvarların Dili Olsa İki* filminin ilk hikayesinde lezbiyen bir çift hayatlarını paylaşmakta ve birlikte yaşamaktadırlar. Sahip oldukları her şeyi birlikte almışlardır. Çiftlerden biri öldüğünde (alınan mülkler ölen kişinin üzerine kayıtlıdır), diğeri kurumlar tarafından tanınan bir resmiyete sahip olmadığından, eşinin hayatında yokmuş gibi görünmüştür. Ölen kişinin, resmi tek akrabası yıllar boyunca görmediği yeğenidir. Bu nedenle yasal varis olarak her şey ona kalmıştır. Aynı zamanda çiftlerden hayatta kalan kişi, eşini hastanede görememiş, cenazesini alamamıştır. Burada iki durum söz konusu olmaktadır; eşinin hayatında yasal açıdan yok sayılması nedeniyle mirastan mahrum kalması ve sahip olduğu her şeyi kaybetmesidir; ikinci durum ise manevi olarak sahip olduğu mirastan da mahrum kalmasıdır. Bu ve bunun gibi nedenlerden ötürü bazı aktivist ve

kuramcılar, hak talep etmenin gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Bazıları ise, hak talebi yerine alternatif akrabalık biçimi, evlilik şeklinde olmayan ilişkilerin de tanınması gibi farklı öneriler üzerinde durmaktadırlar (Andersan, 2000).

LGBTİ+'lar dünya genelinde ve Türkiye'de kendilerine yönelik önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi ve insan onuruna yakışır bir şekilde hayatlarında kendi olma deneyimlerini yaşayabildikleri bir dünya için çabalamaktadırlar. Homofobi, Transfobi, Bifobi ve her türlü ayrımcılığın nedenleri ve çözümleri için mücadele etmektedirler.

2.1.1. Medya Dili

Devletin İdeolojik Aygıtları içerisinde medya günümüzde önemli bir yere sahiptir. Hemen hemen her kesimin toplumun ötekisi ile tanışması ve mevcut ideolojinin aktardığı, biçimlendirdiği şekilde tanınması bu yolla olmaktadır. Medyada LGBTİ+'ların temsili kullanılan medya kanalına göre değiştiği görülmektedir. Kaos GL'nin 2017 Medya Raporunda, haberlerin %86'sında LGBTİ+'ları olumsuz olarak hedef alan haberlerin tespit edildiği görülmektedir. Medyanın LGBTİ+'ları sunum şekillerine bakıldığında şöyle bir tablo çıkmaktadır: Suç, günah, sapkınlık olarak ifade etme, zihinsel olarak hasta, stereotipik tek boyutlu gösterme, cinsel nesne, sansasyonel ve yargılayıcı başlıklar, olumsuz yargılar, transseksüeller fuhuş, terör ve polisle çatışma, HIV-AIDS üreten, taşıyan olarak sunma, homofobik dil, şiddeti meşrulaştırma, karikatürize etme, küçük düşürücü fotoğraf ve görsel kullanma, nefret söylemi üretme, kullanılan kelimelerin yanlışlığı: cinsel tercih, gay, lezo... (Pembe Hayat, 2016; Kaos GL, 2018).

Pınar Selek'in Ülker Sokak ile ilgili yaptığı araştırmada, görsel ve yazılı medyada Ülker Sokak sakinleri olarak bahsedilen kesimin rahata kavuştuğundan, sokağın transseksüellerden temizlendiğinden bahsedildiği ve transseksüellerin mahalle sakini sayılmadığı gibi işgalci olarak görüldüğü saptanmıştır (Selek, 2014). Medyada şekillenen ve toplumsal sınırları belirleyen bu gibi yaklaşımları Butler, medyanın oluşturduğu bir imge üzerinden insan olanın içini boşaltması olarak ifade etmektedir. Söz konusu boşaltılan insanın içi, normatif şemalar ile insanın ne olduğunu belirleyen normlar, kimin yaşamının değerli olduğunu, kimin yasının tutulabilir olduğunu ve hangi ölümün ölüm sayıldığını belirleyen göstergeler ile doldurulmaktadır. Bu durum daha çok insan olan ile daha az insan olanı ayıran

idealler üretmektedir. Söz konusu idealler bazı hayatları hiç olmamış, hiç yaşanmamış ve dolayısıyla o hayatın ölümü hiç olmamış gibi aktarmaktadırlar (Butler, 2013:148-149). Günümüzde medyanın iletişim açısından önemi düşünüldüğünde bu tür haberlerin ideolojik bir bakış açısıyla yapılması ve yansıtılması LGBTİ+'lara yönelik ayrımcılık ve önyargının artmasına ve meşrulaştırılmasına neden olmaktadır. Büyük kitlelerin izlediği televizyonda LGBTİ+'ların ayrımcı bir dille sunulması nefret ve ayrımcılığın beraberinde şiddeti de meşrulaştırmaktadır. Örneğin; Star TV'nin 07.09.2005 yılında yaptığı "*Travesti özel timi ağaç altında travesti aradı. Şehirde terör estiren travestiye özel tim*" haberinde transseksüellerin toplumdan temizlenmesi gereken bir şey olarak sunulması ve bunun devletin özel bir tim kurup yaptıracak kadar ciddi bir toplumsal problem şeklinde aktarılması, önyargı ve ayrımcı tutumları desteklemekte ve toplumu yönlendirebilmektedir. "*Görsel medyada, bir transseksüelin dahil olduğu bir tartışmanın yalnızca transseksüellerin kendilerine karşı yapılanlara tepki verdiği bölümün ekranlara yansıtıldığı ve böylece dayak yemiş, tacize ve hakarete uğramış bir kişinin haklı tepkisi yerine; ortaya sinirli, saldırgan bir transseksüel görüntüsünün çıktığının altını çizmektedirler*" (Berghan, 2007: 47). LGBTİ+'lar toplumun bir parçası olarak değil dışına atılması gereken, üreme ve erkek egemen toplum modeli açısından işlevsiz ve sapkın olarak görülmekte ve gösterilmektedir. Bu önyargı ve ayrımcı tutumun meşrulaşmasında günümüzde medyanın büyük bir rol oynadığı görülmektedir.

2.1.2.Nefret Söylemi

Toplumsal yaşamın cinsiyetçi söylemi kendi dışındaki kimliklere toleransı oldukça sıkıntılı olduğu araştırmalar arasında görülmektedir. Nefret söylemi: "*Bir gruba -ya da o gruba üyeliği nedeniyle bir kişiye- yönelik düşmanlıktan kaynaklanan ve o gruba yönelik düşmanlığı gösteren cesaretlendiren ifade biçimleri genellikle "nefret söylemi" olarak adlandırılır. Nefret söylemi, nefret suçuna teşvik ya da eşlik edebileceği için, bu iki kavram birbirleriyle bağlantılıdır*" (AGİT, 2015: 15).

Nefret söylemiyle ilgili yapılan araştırmalarda nefret suçlarının ve nefret söyleminin ciddi bir hak ihlali olduğu vurgulanmaktadır. Ördök'in (2016) derlediği bir araştırmaya göre, bir yılda 7 transseksüel kişi öldürülmüştür. Kaydedilen 326 olayın 98'i (%30) tehdit ve psikolojik şiddeti içermektedir. Aynı olayların 59'unun

(%18) kalıcı bedensel hasara neden oldukları görülmektedir. Tüm kayıtlı olayların 9'u (%0,2) cinsel saldırı; 55'i (%16) nefret söylemi; 44'ü (%13) ayrımcı davranış örneği olmaktadır. Ayrımcılığın ve nefret söyleminin transseksüeller ve özellikle trans kadınlar açısından daha yoğun yaşandığı görülmektedir. Bunun nedeni transseksüellerin kimliklerinden ötürü diğer LGBTİ+'lardan daha görünür olmaları, kayıt dışı işlerde çalışmaları ve dolayısıyla şiddete ve keyfi muameleye daha fazla maruz kalmaları olarak belirtilmektedir. Transseksüeller barınma, istihdam, eğitim gibi kamusal alanlarda yaşadıkları dışlanma nedeniyle yoksulluk ve güvencesizlikle karşı karşıya kalmaktadırlar. Sex işçiliği yapan trans kadınların kolluk kuvvetleri, çeteler ve müşterileri tarafından şiddete uğradıkları görülmektedir (Ördek, 2016). Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği'nin 2014 yılında Türkiye'de 12 ilde gerçekleştirdiği topluluk temelli saha çalışmasında 233 transseksüel kadın sex işçisinin %75'inin, hayatlarında en az bir kez kalıcı hasarı olan fiziksel şiddete maruz kaldığı saptanmıştır. Söz konusu şiddeti uygulayan kesimin ise daha çok müşterileri olduğu anlaşılmaktadır. Kolluk kuvvetlerinin ve çete üyelerinde diğer fail gruplarını oluşturduğu görülmektedir.

Göregenli ve Kaos GL'nin birlikte yürüttükleri bir araştırma sonucuna göre, kişi suçlarının, nefret suçu vakalarının (%60) yanlılık içermeyen suçlarla kıyaslandığında (%32) daha çok kamuya açık yerlerde olduğu, yanlı olmayan suçların daha çok kapalı alanlarda gerçekleştirildiği görülmektedir. Hırsızlık suçlarının ise daha çok mağdurun yaşadığı evin önünde gerçekleştiği görülmektedir (Göregenli, 2013: 88).

Araştırmaların da gösterdiği üzere nefret söylemi ve nefret suçları, LGBTİ+'lar için toplumsal yaşamda ciddi hak ihlallerine neden olabilmektedir. Bu hak ihlalinin önlenmesi ve insan haklarının teslim edilebilmesi için hem yasal düzlemde hakların LGBTİ+'lar özelinde güvence altına alınması hem de söz konusu hakların kullanımına ilişkin imkanların sağlanması büyük önem arz etmektedir.

2.1.3. Homofobi

Heteroseksizmin baskın olduğu toplumlarda kadın erkek rolünü toplumda tanımlanan şekliyle üstlenmeyen kesimlere karşı önyargılı ve ayrımcı tutum ve davranışlar oluşabilmektedir. Homofobi, eşcinsellere yönelik olumsuz, duygu ve davranışları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Homofobi Amerikalı bir klinik

psikoloğu tarafından 1972’de, heteroseksüellik haricinde yönelimi olanlara karşı akıl dışında bir korku olarak kullanılmıştır. 17 Mayıs 1990’da Dünya Sağlık Örgütünün eşcinselliği zihinsel hastalıklardan çıkarması Uluslararası Homofobi Karşıtı Gün olarak kabul edilmiştir. 17 Mayıs’ın da içinde olduğu haftada Türkiye’de genelde Ankara’da ve dünyanın birçok yerinde etkinlikler yapılmakta ve etkinliklerin sonunda da homofobi karşıtı yürüyüş düzenlenmektedir (Kaos GL, 2016).

Ellis’in belirttiğine göre: “*Homofobi çok çeşitli şekillerde işler ve tezahür eder ve çoğul biçimiyle ele alınması daha uygundur. Bilinçli ve bilinçdışı homofobi veya homofobiler deneyimleri, çocukluğundan itibaren cinselliğini yaşadığı bir dizi iç içe geçmiş söylem tarafından şekillenir*” (Ellis, 2011: 201-212). Weinberg ise homofobiyi, heteroseksüeller dışındakilere karşı akıl dışı bir korku olarak tanımlamıştır. Toplumsal olarak eşcinsellere karşı korkunun, olumsuz davranış ve tutumların bütünü aynı zamanda ayrımcılığının bir türü olmaktadır. Bu nedenle homofobi, bir korku veya tiksinden daha fazlasını ifade etmektedir. Homofobiyi oluşturan ve besleyen kültürel ve toplumsal arka planı da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Homofobi, belirli çıkarlar doğrultusundaki sosyo kültürel bir alanda oluşabilmektedir (Kaos GL, 2016:51). Ataerkil toplum yapısının devamlılığının sağlanması söz konusu belirli çıkarları beslemektedir. Eşcinsellik de bir nevi ataerkil toplum yapısına tehdit olarak algılanmaktadır. Bu nedenle eşcinselliğin, görünür oldukça artacağı veya bulaşacağı korkusu, eşcinselliği günah ve suç olarak görme, doğaya ve dolayısıyla kutsala karşı olduğunu düşünme gibi birçok neden homofobinin nedeni olarak görülebilmektedir.

Eşcinsel anlaşılmağının nedeni olarak Butler, analistin eşcinselliği heteroseksüellik dahilinde açıklamaya çalışması sebebiyle, eksik ve yanlış aktarılmasında gördüğünü belirtmektedir. Eşcinsellik heteroseksüel yönelimi belirleyen kültürel normlar ile açıklanamayacağından heteroseksüelliğe uymayan olarak anlaşılmağıştır. Homofobinin bir nedeni de analistlerin bu şekilde inceleme yapmaları olmuştur. Butler, homofobiyi cinsiyetin maddeselliği dolayısıyla heteroseksizmin belirleyici rollerini hatırlayarak düşünmek gerektiğini vurgulamaktadır. Cinsiyetin maddeselliği ise belli bir düzen çerçevesinde belli pratikler aracılığıyla oluşmakta ve devam etmektedir (Butler, 2014:8). Bu düzenin işleyişini aksatacak veya bozacak şekilde davranan her unsur ise ötekileştirmeyle ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır.

Homofobi ile ilgili yapılan çalışmalar da homofobide, kültürel normların etkili olduğunu göstermektedir. Örneğin; Şah'ın (2012), yaptığı bir araştırma sonucunda elde edilen verilere göre homofobi düzeyinin erkeklerde kadınlardan daha fazla olduğu saptanmıştır. 320 kişinin katıldığı araştırmada kadınların %44,1'i (79), erkeklerin ise %57,7 (79) oranında yüksek homofobiye sahip olduğu görülmektedir. Eşcinsel tanıdığı olanlar daha olumlu tanımlamalar yapmışlardır. Bu araştırmaya göre homofobi düzeyi yüksek olanların; erkek, geleneksel cinsiyet rollerini benimsedikleri, güçlü dini inanç, LGBTİ+'lara yönelik olumsuz tutumları bulunan arkadaşlarının olduğu, ırkçılık ve cinsiyetçilik içeren önyargılarının bulunduğu, sosyal açıdan üstün olmayı amaçladıkları ve düşük eğitim seviyesinde oldukları anlaşılmaktadır.

80'lere doğru AIDS hastalığının yaygınlaşması ve bu hastalığın gey vebası olarak adlandırılması dünya genelinde eşcinsellere dair olumsuz tutum ve davranışların tetiklenmesine neden olmuştur (Bayramoğlu, 2011: 391). Toplumsal felaketlerin sorumlusu olarak eşcinsellik görülebilmektedir.

2.1.4. Bifobi

LGBTİ+'lara karşı olumsuz tutum ve davranışların ortak nedenleri olmakla birlikte farklı yönelimlere karşı farklı nedenlerden dolayı önyargılı ve ayrımcı tutum ve davranışlar sergilenebilmektedir. Bifobi, biseksüellere yönelimlerinden dolayı beslenen olumsuz duygu, tutum ve davranışlardır. Biseksüeller eşcinsellerden farklı olarak arada kalmış veya kararsız olarak görülmektedir. Bundan dolayı güvensiz oldukları ve ilişki içerisinde sadakatsiz olacakları düşünülmektedir (Deschamps, 2018: 39).

Trans biseksüel aktivist Shiri Eisner, bi+fobi ile monoseksizmi birbirinden ayırarak bi+fobiyi monoseksizmin neden olduğu bir durum olarak tanımlamaktadır. Monoseksizm bir kişinin tek bir cinsiyete yönelimi olabileceğini - ya eşcinsel ya da heteroseksüel- ifade etmektedir. Monoseksizm, bi+fobiye sebep olan daha geniş kapsamlı bir kültürü ifade ederken bi+fobi biseksüellere karşı sistematik olarak işlenen olumsuz tutum ve davranışları ifade etmektedir (Kaos GL, 2018: 15-16).

2.1.5. Transfobi

Transfobi, transseksüellere karşı olumsuz tutum ve davranışları ifade etmektedir. Transfobi, homofobiden farklı bir kavramdır. Homofobi, cinsel yöneliminden dolayı birine karşı olumsuz tutum ve davranışları ifade ederken; transfobi cinsiyet kimliğinden dolayı birine karşı olumsuz tutum ve davranışları ifade etmektedir. Transfobi, transseksüellerden korkma, nefret etme, tikslenme veya hoşlanmama olarak da tanımlanmaktadır. Krikorian (2018), transfobi, transseksüellerin, transgenderların, travestilerin, drag queenlerin, drag kinglerin toplumsal cinsiyet ve görünüm ilişkisini sarstıkları ve cinsiyet kimliği ile cinsellik arasındaki ilişkinin kesinliğini ihlal ettikleri gerekçesi ile düşmanca tavır ve sistematik bir tiksinti şeklinde kendini gösterdiğini belirtmiştir. Transseksüeller kimlik tanımlaması veya değişimi için hem tıbbi hem de hukuksal otoriteye bağlı olduklarından bu tür bir bağıllığın transfobiyi kurumsallaştırdığını vurgulamaktadır. Kimliklerinin ve fiziksel dönüşümlerinin ifadesi çerçevesinde aile, okul, iş ve daha birçok alanda ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar. Bu sosyal kırılmalar, transfobinin kültürel boyutlarının açığa çıktığı durumları göstermektedir. Söz konusu durumlar sosyal ve politik ayrımcılık düzenini oluşturmaktadırlar.

Transfobi kendisini çıkar çatışmalarında da gösterebilmektedir. Çıkarına uymayan durumlarda kişiler transseksüellere karşı ayrımcı ve dışlayıcı söylemleri dayanak olarak kullanabilmektedir. Pınar Selek'in (2014), Ülker Sokak'taki dışlanma kültürü üzerine yaptığı araştırmada anlatıldığı üzere, Ülker Sokak ve transseksüellerin dışlanması, bir çıkar kavgası olarak başlamıştır.

Türkiye'de transseksüel kadınların bir kısmının sex işçiliği yaptığı bilinmektedir. Bu durum eşcinseller ile transseksüellerin yaşam deneyimini bir ölçüde farklılaştırmaktadır. Sex işçiliğinin yaşam biçimi, çalışma yeri ve kendine özgü sorunları olmaktadır. Bu nedenle transseksüeller, eşcinsel alt kültüründen farklı alt kültürlerle de etkileşim halindedirler. Örneğin; sex işçiliği yapan transseksüeller genelde gece çalıştıkları için gündüz faaliyet gösteren derneklere gidememektedir. Bu nedenle de eşcinsellikten farklı sorunları olan bir örgütlenme ihtiyacı oluşmaktadır. Cinsiyet ameliyatı gibi, kıyafet sorunu gibi konuların tartışılacağı ya da danışılacağı Pembe Hayat, T-Der, Kırmızı Şemsiye gibi transseksüel odaklı dernekler kurulmuştur.

2.2. DÜNYADA LGBTİ+ HAREKETİ

LGBTİ+'ların toplumsal yaşamsal alanda görünürlüklerini ve var olduklarını gösterme süreçleri dünyayı etkileyen birçok olayla paralel olarak ilerlemiştir. Düşünce alanında yaşanan değişimler ve akademik çalışmalar, siyasal alanda yaşanan gelişmeler bu örgütlü yapının oluşmasını etkilemiştir. Araştırmanın bu bölümünde LGBTİ+ hareketinin oluşumuna, tarihsel sürecine, hareket için kilit bir öneme sahip olan kişilere ve kazanımlarına yer verilmiştir.

2.2.1. LGBTİ+'in Örgütlenme Pratikleri

İkinci Dünya Savaşı öncesinde, Amerika'da LGBTİ+'ların bilinçli ve örgütlü bir kitle yaratmaya yöneldikleri görülmektedir. Savaş sırasında askerlerin ihtiyacını karşılamak için çalışan LGBTİ+'lar, kendileri gibi olan başka kişilerle karşılaşmışlardır. Savaş bitiminde bir arada kalmak ve kimliğini daha rahat yaşayabilmek için evlerine dönmedikleri ve büyük şehirlerdeki alt-kültür mekanlarına yerleştikleri görülmektedir. Oluşan alt-kültür çevrelerinde zamanla LGBTİ+'ların eğlendikleri, çalıştıkları ve sosyalleştikleri barlar açılmıştır. Söz konusu mekanlar eşcinsel hareketin örgütlenmesi ve oluşumu için zemin hazırlamıştır. Daha sonraki yıllarda eşcinsel hareketin kitleselmeye ve siyasetten medyaya çoğu alanda daha görünür olmaya başladığı görülmektedir. Yakın çevrelerde toplanmaları ve yaşamaları görünürlüklerini etkileyen durumlardan biri olmuştur. 1959'da San Francisco belediye başkanlığı seçiminde başkan adayının, rakibini bölgeyi cinsel sapkınlığın ulusal merkezi yaptığına dair suçlamasıyla eşcinsellik ilk kez siyasete taşınmıştır. 1960'lı yıllarda medyada eşcinselliğin tartışılmaya ve görünür olmaya başladığı görülmektedir. 1964'te San Francisco'daki eşcinsel barlarına yapılan baskınlardan korunmak ve kurtulmak amacıyla *Bireysel Haklar Derneği* isimli ilk eşcinsel derneği kurulmuştur. O dönemlerde görünürlüğün ve bir arada olmanın baskıyı azalttığı ve kişiyi güçlendirdiği düşünülmüş bu nedenle bir arada olmaya büyük önem verilmiştir. LGBTİ+'ların daha görünür olmasını sağlayacak yollar aranmış ve kimliğini açıkça yaşamak bir aktivizm halini almıştır. O dönemin eşcinsel hareketi (Homofil hareketi) bazı aktivistler tarafından eşit haklar ve eşit toplumsal statü için verilen mücadele olarak ifade edilmiştir (Duberman, 2008).

Rubin ve Duberman 1940'ların sonundan 1960'ların başına kadar Amerika'nın toplumsal normlarına uygun davranmayan, bu normların sınırları içerisinde yer almayan veya alamayan toplulukların, toplum dışına itilmeye çalışıldığını vurgulamaktadırlar. LGBTİ+'ların hemen hemen her dönemde toplumsal yaşamın çoğu alanında ayrımcılığa ve şiddete maruz kaldıkları görülmektedir. Duberman ve Rubin, 1960'ların başında eşcinselliğini açıklamanın işsiz kalmak anlamına geldiğini belirtmişlerdir (Duberman, 2008: 74; Rubin, 2014: 24).

20. yüzyılın ortalarında başlayan ve uzun süre devam eden baskılar LGBTİ+ hareketinin gelişmesini ve daha fazla kitleselleşmesini hızlandırmıştır. Toplumda temizlenmesi gereken olarak görülen LGBTİ+'lar aynı zamanda illegal yoldan bir para kazanma aracı olarak görülmüşlerdir. LGBTİ+'lara ürünler daha pahalıya satılmış, ev daha pahalıya kiralanmış, barlara ve eğlence yerlerine daha yüksek fiyatla alınmışlardır. Bu düzenin devam edebilmesi için baskıların ve şiddetin daha fazla arttığı görülmektedir. O dönemlerde artan intiharlar ve faili meçhul trans cinayetleri insanları güvensiz ve güvenliksiz bırakmıştır. Bu durum bir süre devam etmiş, baskılara ve yüksek fiyatlara karşı LGBTİ+'lar ses çıkarmaya başlamış, Stonewall ile ayaklanma ve başkaldırı büyümüştür. 1969 yılı eşcinsel hareket için bir dönüm noktası kabul edilmektedir. Eşcinsel hareket o gün başlamamıştır fakat o günden önce de bu kadar kitlesel olduğu da görülmemektedir. Bu nedenle 1969 yılı LGBTİ+'ların kitlesel olarak gün yüzüne çıkması ve haklarını talep etmeye başlaması olarak da kabul edilmektedir. O dönemler için özellikle polis baskısı ve şiddetinin yaygın olması, eşcinsel bar sahiplerinin kötü tavırları ve uyguladıkları yüksek fiyatlar gibi birçok nedenden dolayı eşcinsellerin kapalı olan dolapları açtığı ve çıkmaya başladıkları görülmektedir. Bu dönemin ve sonraki dönemlerin dilde dolaşan sloganı "*Eşcinsel hakları, hemen şimdi*" hem o dönemin kararlılığını hem de baskıların LGBTİ+'ların hayatlarını zorlaştırdığını özetlemektedir (Duberman, 2008:15). Stonewall İsyanı bugünkü Gay Pride'ın başlangıcı sayılmaktadır ve her sene Haziran sonunda çeşitli ülkelerde yürüyüş ve etkinlikler düzenlenmektedir. LGBTİ+ hareketi için Stonewall önemli bir dönüm noktasını ifade etmektedir. Bu hareket sonrasında cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimler konusunda çalışmalar yoğunlaşmıştır.

Dolap terimi, LGBTİ+'ların toplum içerisinde cinsel yönelimini veya cinsiyet kimliğini gizleme durumunu ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Dolaptan

çıkmak ise görünür olmak ve açık kimliği ile toplum içerisinde yaşamayı ifade etmektedir. Winning (2011), terimin Stonewall ayaklanmasından sonra kullanıma girdiğini belirtmiştir. Eşcinselliğin tanınması ve kabul görmesi için bir araç olarak görülmüş ve kullanılmıştır. Günümüzde hala LGBTİ+’lar için tanınma pratiği olarak kullanılmaktadır. Birçok sokak eyleminde “dışarı çıkmak” anlamında sloganlaştırılmıştır. LGBTİ+’ların bir istisna değil toplumun her yerinde olabileceği ve toplumun bir parçası olduğunu göstermek için insanlara açılmasını ifade etmektedir. “Okulda, işte, mecliste eşcinseller her yerde” sloganı da Türkiye’de ki LGBTİ+ hareketinin kullandığı yaygın bir slogandır. Bu alanlarda LGBTİ+’ların varlığından haberdar olunması ve tanınması için dolaptan çıkmak gerektiği birçok çevre tarafından savunulan bir görüş olmaktadır. Dolaptan çıkmak, LGBTİ+ olduğunu gizleyerek heteroseksüel gibi yaşamaktan vazgeçmek anlamına gelmektedir. Toplumda LGBTİ+ kimliğiyle açık olmayan kişi heteroseksüel gibi davranmasa da ataerkil toplum yapısında heteroseksüel varsayıldığından, dolaptan çıkmak farklı cinsiyet kimliklerinin ve cinsel yönelimlerin olabileceğinin görünür olması açısından önemli bir aktivizm olarak görülmektedir. “Açılmak eşcinseller açısından, kendi benlikleri, varoluşları, seçimleri düzleminde yeni bir kimlik aramak, hatta bu kimliği yaratmak demektir” (Selek, 2014: 64). LGBTİ+ hareketi için görünürlük kamusal alanda var olduğunu göstermenin bir yolu olmuştur. Kamuda var olmanın aynı zamanda dönüştürücü bir etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır. Toplumun LGBTİ+’larla ilgili önyargısının bu görünürlükle değişeceği düşünülmektedir.

Homofil hareketten farklı olarak, eşcinsel özgürleşme hareketi gey olmanın onurunu vurgulamıştır. Eşcinsel hareketin ilk dönemleri geyler daha çok ön planda olduğu için GeyLBT olarak anılmıştır. Sonrasında ise lezbiyenler hareket içinde görünür olmadıklarını ifade etmiş ve rahatsızlıklarını dile getirmişlerdir. Aynı sorun feminist hareketin içerisinde de yaşanmıştır. Hem eşcinsel hareket içerisinde hem de feminist harekette görünür olmadıklarını düşünen lezbiyenler kendi aralarında örgütlenmişlerdir. 1970’te Lavanta Tehdidi isimli bir oluşum kurmuşlar, daha sonra bu ismi Radikal Lezbiyenler olarak değiştirmişlerdir. Lezbiyenlerin oluşturduğu bir başka oluşum olan Bilitis’in Kızları, ilk başta 4 lezbiyen çift tarafından lezbiyen barları dışında bir örgütlenme olarak oluşmuştur. Bu oluşumda lezbiyenlik kavramlarını dönüştürmeye çalışmışlardır. “1956 yılında Bilitis’in Kızları annelik, heteroseksüel evliliklerde lezbiyenler ve istihdam gibi pek çok farklı konunun ele

alındığı Ladder adlı bir dergi çıkarmaya başlamıştır” (Jose, 2015: 40). Lezbiyenlerin diğer guruplardan ayrılmasının nedeni eşcinsel hareket içerisinde gey odaklı çalışmalar yapılması ve geylelerin sorunlarına değinilmesi, feminist hareket içerisinde ise heteroseksüel ve evli kadınların sorunlarının tartışılması nedeniyle görmezden gelindikleri ve kendi sorunlarına yer verilmediği için ayrıldıklarını belirtmişlerdir.

LGBTİ+ hareketinin gün yüzüne çıkmasının ve ilk dönemlerinin anlatıldığı birçok belgesel film çekilmiştir. Bu belgeselerde harekete yön veren kişilerin hayatları ve o dönemlerin genel atmosferi anlatılmıştır. Milk, Paris Is Burning, Pride, Marsha P. Johnson’ın Yaşamı ve Ölümü söz konusu belgesellerden bazılarıdır.

Harvey Milk’in yaşamında görünür bir eşcinsel olan Milk’in belediye başkanı seçilme süreci anlatılmaktadır. Bir fotoğrafçı dükkanında başlayan dayanışma ve eylemlilik ile 1970’lerde ki eşcinsel harekette gelişmiş ve görünür olmaya verilen önem daha da artmıştır. Castro mahallesinde bulunan Milk ve sevgilisinin açtığı fotoğrafçı dükkanı aynı zamanda o dönemin bir eşcinsel oluşumu haline gelmiştir. Mahalle ve polis baskısına maruz kalan LGBTİ+’ların toplanma alanı olmuştur. Daha sonrasında bu dayanışma ile altkültürden insanlar Harvey Milk’in 1978’de dönemin belediye başkanı seçilmesini sağlamışlardır. Milk, mücadelenin iş ya da politika olmadığını LGBTİ+’ların hayatları için savaştığını belirtmiştir (Sant, 2008).

Paris Is Burning belgeselinde, 1980’lerde LGBTİ+’ların toplanma alanlarından biri olan Harlem anlatılmaktadır. Kendi aralarında yaptıkları yarışmalarda (balolarda) farklı konseptlerde hem moda ile ilgilerini hem de sahne şovlarını sergilemişlerdir. Bu balolar LGBTİ+’ların hem dayanıştıkları hem de nasıl istiyorlarsa öyle olabildikleri bir alan olmuştur. O dönemlerde yöneliminden veya kimliğinden dolayı evden kaçanlar ya da atılanlar, kimsesiz eşcinseller ve bir aileye, kalacak bir yere ihtiyacı olanların bir araya geldiği alanı ifade etmektedir. Söz konusu balolar, farklı ailelere ayrılan(evlere) guruplar arasında yapılmaktadır. Bu aileler daha deneyimli LGBTİ+’ların yönettiği ve ev ahalisini baloya hazırladığı, her evde bir annenin olduğu evlerden oluşmaktadır. Bir nevi aile kavramının değişimini, yapıbozumunu ve alternatif akrabalığın örneğini de teşkil etmektedirler. Balolar, eşcinsel hareketin oluşması hem dayanışmanın ve yardımlaşmanın artmasını sağlamakta hem de o dönemin eşcinsel kültürünü oluşturması açısından büyük önem taşımaktadır (Livingston, 1990).

Pride filminde, 1984 yılında LGBTİ+'ların madencilerin grevine verdiği destek ve bu süreçte yaşadıkları zorluklar anlatılmaktadır. Bir grup eşcinsel bir araya gelerek ağır çalışma şartlarından dolayı grev yapan madencilere destek olmak için para toplamaya başlamışlardır. *Geyler ve Lezbiyenler Madencilere Destek Oluyor* (LGSM) isimli bir oluşumla yardım göndermişlerdir. Daha sonra yardımın eşcinsellerden geldiği öğrenilince yardım etmeleri istenmemiştir. Madencilerin, eşcinsellerden yardım kabul etmesinin grevi geriye düşüreceği düşünülmüştür. LGSM ise vazgeçmemiş ve greve destek olmaya devam etmiştir. Bir süre sonra birçok kişi LGSM ile kaynaşmış birlikte mücadele etmişlerdir. Grevin sonunda 1985 yılındaki onur yürüyüşüne madenciler de eşcinsellere destek olmaya gelmiştir (Warchus, 2014).

Marsha P. Johnson'ın Yaşamı ve Ölümü'nde, 1992'lerde trans kadınlara yönelik şiddet anlatılmaktadır. Marsha Village'lı bir travesti ve Stonewall ayaklanmasına öncülük edenlerden biridir. O dönemlerde transseksüellere ve sokakta çalışan sex işçilerine karşı artan polis şiddeti ve faili meçhul cinayetlerin yaşandığı vurgulanmaktadır. Marsha'nın arkadaşı ise ölümünün şüpheli olduğunu düşünmüş ve araştırmaya karar vermiştir. Daha sonra bu süreç belgesel haline getirilmiştir. Marsha ve Sylvia Rivera LGBTİ+ hareketi için birçok şey yapmış iki yakın arkadaştır. O dönemlerde trans cinayetlerinin çoğu çözülmemekte ve dosyalar kapatılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak transseksüellere uygulanan şiddet görünmez kılınmakta ve yenilerini de teşvik edebilmektedir. Stonewall İsyanı'nın başladığı zamanlar Sylvia "Eşcinsel haklarımı istiyorum. Şimdi. Eşcinsel gücü" sloganlarıyla hareketin öncülerinden biri olmuştur. Transseksüellerin eşcinsel hareket içerisinde hak ettikleri yeri bulamadığını ve sorunlarının konuşulmaması sebebiyle Marsha ve Sylvia *Sokak Travestileri Eylem Devrimcileri* (STAR) yerini kurmuşlardır. STAR, sokakta yaşayan insanlara yardım amacıyla kurulmuştur. Sokakta yaşayan insanların toplumun dışlanmışları ve ötekileri olduklarını ve hayatlarının hayat olarak görülmediğini belirtmişlerdir. Bu nedenle STAR, bu şekilde sosyal dışlanma yaşayan insanların özel olduklarını hissedecekleri bir alan yaratmayı kendine amaç edinmiştir (France, 2017). Daha sonra STAR örnek alınarak trans evleri kurulmaya başlanmıştır.

2.2.2. LGBTİ+ Hareketinin Kazanımları

LGBTİ+ hareketin gelişmeye başladığı ilk yıllardan sonra verilen mücadeleler sonucunda dünyanın birçok yerinde LGBTİ+'ların hakları yasalarla güvence altına alınmıştır. Birçok şehirde dernekler, uluslararası kuruluşlar ve bir çok oluşum LGBTİ+ çalışması yapmaktadır. Bunlardan 1978 yılında kurulan Uluslararası Lezbiyen ve Gey Birliği (ILGA) gibi kuruluşlar derneklere fonlar sağlayarak LGBTİ+ hareketin kurumsallaşmasına destek olmakta ve dünya çapında eşcinsel hareketin arşivinin oluşmasına da katkı sağlamaktadırlar.

Dünyada birçok ülkede LGBTİ+'lara evlenme, birliktelik, evlat edinme ve siyasete katılma gibi haklar elde edilmiştir. Örneğin Avruda'da İsveç'te 1944'te eşcinselliğin suç olmaktan çıkarılması bir ilk olmuştur. ILGA'nın verilerine göre dünyanın en LGBTİ+ dostu ülkesi seçilmiştir. Bununla birlikte Arjantin, Belçika, Kanada, Danimarka, İzlanda, Hollanda, Norveç, Güney Amerika ve İspanya gibi ülkeler, eşcinsel evliliği, evlat edinme, LGBTİ+'lara karşı ayrımcılığın yasaklandığı yasaları bulunan ülkelerin başında gelmektedir (Alacaoğlu, 2014).

LGBTİ+'ların seslerine duyurmak için siyasete katılma girişimleri Harvey Milk ile başlamıştır. Milk 1977 yılında ABD'de San Francisco'da belediye meclisine seçilen ilk açık eşcinsel oldu. Bununla birlikte, 1995 yılında Yeni Zellenda'da Georgina Beyer Carterton dünya tarihindeki ilk transseksüel belediye başkanı, daha sonra da ilk milletvekili olmuştur. 2001 yılında Fransa'da ilk transseksüel kadın kimliği ile Camille Cabral, Paris'in 17. bölgesinde belediye meclis üyesi olmuştur. Nüfusun çoğunluğunun Katolik Hristiyan olduğu İtalya'da, eşcinsel siyasetçi Rosario Crocetta 2003 yılında Gela şehrinde belediye başkanı seçilmiştir. Dünyanın ilk açık interseks belediye başkanı olan Tony Briffa, 2011'de Avustralya'da Hobsons Bay'daki seçimi kazanmıştır. Siyasette seçilen söz konusu kişiler evlilik, eğitim, sex işçileri gibi LGBTİ+ alanına özgü sorunların çözülmesi için mücadele etmişlerdir (SPoD, 2014).

Sözcü gazetesinin 26 Mayıs 2017 haberinde yer verdiği üzere NATO zirvesine katılan Lüksemburg'un ilk eşcinsel Başbakanı olan Bettel'in eşi Destenay'ın diğer siyasetçilerin eşleriyle aynı karede yer alması bütün dikkatleri hem üzerine çekmekte hem de LGBTİ+ haklarının dünyanın bazı yerlerinde geldiği noktayı özetlemektedir. Medyada gündeme gelen bir diğer isim ise Sırbistan'ın 2017 Haziranda seçilen ilk kadın ve lezbiyen başbakanı Ana Brnabic ve yakın zamanda

doğum yapan eşi olmaktadır. BBC’de 21 Şubat 2019 tarihinde *Sırbistan Başbakanı'nın Eşcinsel Partneri Doğum Yaptı* başlığıyla yer verilmiştir.

Gay Star News’un belirttiğine göre dünyada 72 ülkede eşcinsellik yasa dışı kabul edilmekte ve 8 ülkede ise ölümle cezalandırılmaktadır. Pew Research Center’in 2017 de açıkladığı üzere dünya genelinde 27 ülkede (Arjantin (2010) , Grönland (2015), Güney Afrika (2006), Avusturalya (2017), İzlanda (2010), İspanya (2005), Belçika (2003), İrlanda (2015), Amerika Birleşik Devletleri (2015), Brezilya (2013),Lüksemburg (2014), İsviçre (2009), Kanada (2005), Malta (2017), Kolombiya (2016), Uruguay (2013), Danimarka (2012), Hollanda (2000), İngiltere (2013), Yeni Zellanda (2013), Finlandiya (2015), Norveç (2008), Fransa (2013), Portekiz (2010), Almanya (2017), İskoçya (2014), Meksika (2009)) eşcinsel evlilikler yasal olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte LGBTİ+ hareketinin birikimleri ve kazanımları doğrultusunda olumlu yönde bir ilerleme olduğu görülmektedir.

2.3. TÜRKİYE’DE LGBTİ+ HAREKETİ

Dünyadaki örneklerinden yola çıkarak oluşmuş olan Türkiye LGBTİ+ hareketi kültürel, politik ekonomik, sosyal koşulların etkisiyle şekillenmiştir. Söz konusu hareketin batıda yaşanan deneyimleri kendisine bir miras olarak kabul ettiği ve bu birikim üzerine kendi örgütlenmesini oluşturduğu görülmektedir (Ertan, 2009: 96). Kültürel ve politik farklılar aynı zamanda yaşanan önyargı ve ayrımcılık deneyimlerini de farklılaştırmaktadır. Dünyanın diğer yerlerinde yaşananlar ile benzerlik göstermekle birlikte her toplumun kendine özgü sorunları olmaktadır. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizi ve yorumlarının açıklanabilmesi için LGBTİ+ hareketinin Türkiye seyri ve yaşanan sorunlara dair araştırmaların incelenmesi önemli görülmektedir.

Türkiye’de LGBTİ+’lara ait verilere 1970 sonrasında ulaşılmaktadır. Bu dönemde eşcinsel erkeklerin ve trans kadınların birlikte hareket ettikleri görülmektedir. İlk olarak Abanoz Sokağı etrafında yaşayan ve çalışan transseksüeller buradan çıkarılmış ve Dolapdere etrafına yerleşmişlerdir (Siyah Pembe Üçgen, 2012). Hareketin ilk medyada yer alması 1987 yılında Gezi Parkı’nda yapılan açlık grevi ile olmuştur. 1990’larda Türkiye’deki LGBTİ+ hareketi -o zamanki ismiyle LBTT hareketi -dernekleşmeye başlamıştır. İlk dernekler Ankara’da Kaos GL ve

İstanbul'da Lambda İstanbul olmuştur. 1994'ün Eylül ayında Kaos GL ilk dergisini çıkarmıştır. 1999'da ise Kültür Merkezi ve Kütüphane kurulmuştur. Bu dönem hareketin ilk dönemleri olarak ifade edilmektedir. 90'lı dönemlerde LGBTİ+ hareketinin amacı daha çok bir araya gelebilme ve birbirini bulabilmeye yönelikken, 2000'lerde ise kamusal alanlarda var olduğunu göstermeye ve yasal haklarını talep etmeye yönelik olmuştur (Erol, 2011; Güneş, 2018).

Güneş (2016) *Göğe Kuşak Lazım* isimli kitabında Türkiye'de ilk kez 1998'de eşcinsel buluşması yapıldığını belirtmiştir. Söz konusu kitapta hareketin ilk dönemlerinden bugüne geçirdiği değişim ve dönüşüm ile birlikte oluşum süreci anlatılmaktadır. İlk dönemlerde altı ayda bir İstanbul ve Ankara'da buluşmalar yapılmış, yapılan buluşmalar Güzistanbul ve Baharankara olarak adlandırılmıştır. Güneş, 80'lerde daha çok olmakla birlikte, 80'ler ve 90'larda LGBTİ+'lar için birbirini bulma ve bir araya gelmenin amaç olduğunu belirtmiştir. Buluşmaların daha çok hamam gezileri ve partilerden oluştuğu görülmektedir. Bu toplantılar sonucunda bir sonuç bildirgesi de çıkarılmıştır. 80 ve 90 dönemleri sosyal medyanın henüz yaygın olmadığı ve batıda konuşulan meselelerin henüz daha yeni yeni bilinmeye başladığı bir dönem olması açısından bir arada olmak ilk amaç olmuştur. Çoğu kişi heteroseksüel ve ataerkil bir toplum yapısı ve ailede yaşamaktadır. Bu nedenle kendisinden başka eşcinselin veya transseksüelin olduğunu bilmesi kişiye güç vermektedir. Aksi durumda LGBTİ+'lar kendisini hasta veya sapkın olarak görmekte ve bu durum ciddi ruhsal bozukluklara neden olabilmektedir.

2000'lerde hem akademik anlamda hem de sosyal anlamda LGBTİ+ hareketi için hızlı bir değişimin başladığı görülmektedir. Sokak eylemleri ile görünürlük kazanılmış ve çalışma, barınma hakkı gibi konularda hak talebi için çalışmalar başlamıştır. Daha çok kamusal ve kişisel haklar açısından çalışmalar yapılmış ve haklar talep edilmiştir. Türkiye'de her kesimin içinde bulunduğu kitlesel bir hareket olan LGBTİ+ hareketi güçlenmeye ve gelişmeye başlamıştır. Türkiye genelinde çoğu ilde dernekler, okullarda resmi ve gayri resmi topluluklar- kulüpler, birçok ilde onur yürüyüşleri, etkinlikler ve oluşumlar artmaya başlamış ve hala da artmaya devam etmektedir. Özellikle Gezi Parkı eyleminden sonra bu oluşumlar ve dernekleşmenin arttığı görülmektedir (Güneş, 2016).

LGBTİ+ hareketin 2000'lerde bu derece hızla değişmesinde Türkiye'de ve dünyada sosyal medyanın ve teknolojik araçların kullanımının artmasının büyük etkisi olmuştur. İnsanlar istediği bilgiye her an ulaşabilme imkanına sahip

olmaktadır. Alternatif medya aracılığıyla daha önceden olumsuz şekilde aktarılan LGBTİ+’lar farklı yönleriyle yer alabilmektedir. Yine alternatif medya ile (örneğin Kaos GL dergi ve haberleri) insanlar LGBTİ+’ların nerede ne yaptığından haberdar olabilmekte, bir sorun yaşadığında veya sadece ulaşmak istediğinde nereye gidebileceğini bilmektedir.

2003’te Türkiye’de düzenlenen ilk Onur Yürüyüşü LGBTİ+’ların bir arada olarak hak talep etmesi ve dolaptan çıktığını göstermesi açısından önemli bir gelişme olmuştur. Daha sonra 2008’de LİSTAG aile gurubunun İstanbul’da oluşmasıyla birlikte aileler içinde danışabileceği ve dayanışabileceği bir yerin olması açısından önem taşımaktadır. 2007’de öznesi translar olan İstanbul LBTT Dayanışma Derneği kurulmuştur. 20 Kasım’da nefret suçu mağduru transları anma haftası dolayısıyla çeşitli etkinlikler yapılmaktadır. Pembe Hayat LBTT Dayanışma Derneği, 30 Haziran 2006’da kurulmuştur. Siyah Pembe Üçgen 2006 da faaliyete başlayıp, 2009 da yasal dernek olmuştur. 2011’de Sosyal Politikalar, Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD) kurulmuştur (Güneş, 2016).

LGBTİ+ hareketinin Türkiye seyrinde her alanda çalışmaların, hak ihlallerini raporlama çalışmalarının arttığı ve daha fazla kurumsallaştığı görülmektedir. Türkiye gibi ataerkil gelenek ve göreneklerin etkili olduğu bir toplumda, toplum içerisinde yaşanan ayrımcılığın ve önyargının azaltılması ve önlenmesi için çalışmalar devam etmektedir.

2.3.1. Toplumsal Yaşamda LGBTİ+’lar: Ayrımcılık ve Ötekileştirme Pratikleri

Türkiye anayasasında ayrımcılık, uluslararası anlaşmalara uygun olarak yasaklanmıştır. Fakat Türkiye anayasasında ilgili maddelerin ucunun açık bırakılması uygulamada açıklıklara neden olabilmektedir. Örneğin; tahrik indiriminin bu gibi ayrımcılık davalarında ya da nefret suçu davalarında sıkça kullanıldığı görülmektedir. Ayrımcılık yasalar ile ucu açık bir şekilde güvenceye alınmıştır fakat yasada yer alan ahlaka aykırılık, tahrik indirimi, yüz kızartıcı suç gibi nedenler ile LGBTİ+’lara yönelik ayrımcılık veya nefret suçu davalarında cezada indirim veya tahliye ile sonuçlanan davalar olabilmektedir (Duman, 2017).

İnsan haklarına ilişkin düzenlemeler yapılırken Sivil Toplum Örgütlerinin görüşleri çoğu zaman alınmadığı ve alınan görüşlerde de daha sonra değişiklik yapıldığı görülmektedir. Örneğin; 20 Nisan 2016 tarihinde Türkiye İnsan Hakları ve

Eşitlik Kurumu Kanunu (TİHEK) oluşturulurken benzer sorunlar yaşanmıştır. Sivil Toplum Örgütlerinin eleştirilerine rağmen gerekli düzenlemeler yapılmamış ve resmî gazetede yayınlanmıştır. TİHEK, Paris ilkelerine uygun bir şekilde ulusal anlamda ayrımcılığın yasaklanması ve güvence altına alınması amacı ile yapılmıştır. Lakin Sivil Toplum Kuruluş'larının (STK) görüşünün alınmaması ve içerdiği çelişkiler nedeniyle uygulamada başarılı olamamaktadır. Türkiye'de kadın hakları ve LGBTİ+'lar konusunda yasal düzenleme ve uluslararası anlaşmalar var olsa da uygulamaya geçmede yıllardır süren problemler yaşanmaktadır. TİHEK' in internet sitesinin ulaşılamıyor olması ve üyelerinin ilan tarihinden bir sene sonra resmî gazetede yayınlanması ve kurumun işlerliğinin olmayışı da göstermektedir ki Türkiye'de İnsan Hakları ve ayrımcılık konusunda kurumsal olarak yeterli çalışma ve özen gösterilmemektedir. Söz konusu kurumların oluşması Avrupa Birliği müzakere süreci için koşulların kâğıt üzerinde sağlandığının gösterilmesine yönelik işlemektedir (Duman, 2017).

LGBTİ+'lar toplumun hemen hemen her alanında cinsiyet kimliğinden veya yöneliminden dolayı bir şekilde ayrımcılığa maruz kalabilmektedir. Ayrımcılığın birçok çeşidi ve yönü vardır ve şiddeti de duruma göre değişiklik göstermektedir. Bir ülkede, kurumda veya oluşumda ayrımcılığı önlemeye yönelik çalışmaların olup olmaması, yasal düzenlemelerle güvence altına alınıp alınmaması, insanların LGBTİ+'lara yönelik algısı ve tutumu gibi birçok etken ayrımcılığa etki etmektedir. Medya, sağlık, barınma, istihdam, eğitim, askerlik, sosyal hizmet gibi alanlarda ayrımcılığın kurumsal hizmete erişimi ve temel yaşam olanaklarını engellemesi nedeniyle Türkiye'deki derneklerin ve oluşumların çoğu bu alanlarla ilgili çalışmalar yapmaktadır.

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından 1970'lerde başlayan çalışmalar sonucu birçok anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaların çoğunda ayrımcılıkla ilgili konulara yer verilmiştir. Türkiye de bu anlaşmaların birçoğunun imzacısıdır. Örneğin; İstanbul Anlaşması, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi'nden (CEDAW) daha kapsamlı bir şekilde cinsel yönelimin de açıkça ifade edildiği önyargı ve ayrımcılığı önleyen maddeler içermektedir. İstanbul sözleşmesinin 4. Maddesi CEDAW'da açıkça ifade edilmeyen cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği gibi ifadeleri de içermektedir. Söz konusu madde: *"Bireylerin cinsiyet, toplumsal cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasi görüş veya farklı görüşe sahip olma, ulusal veya sosyal menşee, herhangi bir etnik azınlık, mülkiyet, doğum, cinsel*

tercih/yönelim, toplumsal cinsiyet kimliği, yaş, sağlık durumu, medeni durum, göçmen ya da mülteci olma, yaş veya engelinin ve diğer bir durumunun bulunmasına bakılmaksızın özellikle mağdurların haklarını korumaya yönelik tedbirler başta olmak üzere işbu sözleşme hükümlerinin taraflar tarafından uygulanması güvence altına alınmıştır” (İstanbul Sözleşmesi, 2011: 4-5).

İnsanların yasal düzlemde tanınması ve temsil edilmesi toplumsal hayatta insan onuruna yakışır bir şekilde yaşamasına olanak sağlamaktadır. Bir bütün olarak temsiller incelendiğinde, söz konusu temsillerin çoğu zaman yaygın toplumsal değerler etrafında kurulduğu, genel olarak heteroseksüel kişileri olumlamakta ve yüceltmekteyken, heteroseksüellik dışındaki yönelimleri olumsuzladığı ve dışladığı gözlemlenmektedir. Yapılan bilimsel araştırmalar bu düşünceyi destekler niteliktedir. Şah’ın (2011), *Türkiye’deki Gençlerin Cinsel Yönelimlere İlişkin Sosyal Temsilleri* isimli araştırması sonucunda, genç nüfusun heteroseksüel yönelim haricindeki yönelimleri olumsuzladığı ve dışladığı sonucuna ulaşmıştır. Bunun nedeninin ataerkil toplumsal değerlerin, temsilleri şekillendirmesi olduğunu saptamıştır.

Güngör’ün *Öteki Erkekler* isimli trans erkeklerle yaptığı araştırma sonuçları da diğer araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir. Bu araştırmaya göre başlıca sorun alanlarından ilki eğitim alanındaki kıyafet zorunluluğudur. Kişinin giyeceği kıyafete kimliğinin rengine göre karar verilmesi, trans erkeklerin eğitim hayatlarında özellikle ilkokul ve lise döneminde zorluklara neden olduğunu belirtmiştir. Yaşamın her alanında olduğu gibi eğitim kurumunda da atanmış cinsiyet ve cinsiyet rollerinin getirdiği mecburiyetler ve beklentiler kişinin hayatını şekillendirmekte büyük rol oynamaktadır. Bu beklentileri karşılamayan çocukları ise aileler istemeyebilmektedir. Bazı aileler çocuğunu tedavi ettirmeye çalışmakta, kendisini suçlamakta veya suçlu aramakta, bu süreçte kendini çaresiz hissedebilmekte ve çocuğunu dışlamaktadır. Bazı durumlarda ise çocuğunun kimliğini görmezden gelmekte ve öyle değilmiş gibi davranabilmektedirler. Ailelerin verdiği tepkiler ve uygulamaları her ailede farklı olmakla birlikte ailenin kabul ve tanıma sürecinin genelde sancılı geçtiği görülmektedir. Çocuğun kimliğinin öğrenilmesi veya anlaşılması kimi ailelerde namusun kirlenmesi olarak görülmekte ve aile cinsiyet kimliği veya cinsel yöneliminden dolayı ölüm kararı verebilmektedir. Güngör’ün araştırma sonuçlarına göre; transseksüellerin toplumsal yaşamda karşılaştığı başlıca sorun alanları: eğitim (kıyafet zorunluluğu), sağlık (kimliklerinin deşifre edilmesi,

personelin ayrımcı uygulamaları), aile (trans çocuklarını aile dışlamaktadır), hukuk, toplumsal cinsiyet olmaktadır (Güngör, 2013)

Göregenli'nin *LGBT'lerin Günlük Hayatta Maruz Kaldığı Ayrımcılık ve Şiddet Araştırması* sonucuna göre: “İşe alınmama, hizmet alamama ya da normalden daha yüksek bedellerle hizmet alma, en temel insan hakkı olan sağlık hizmetlerinde bile hizmet alamama şeklinde ortaya çıkan ayrımcı davranışlar dile getirilmiştir. Dini inançlarla ilgili ibadetler sırasında olumsuz bakış ve jestler, hakaret ve tehditler yaşanabilmektedir. Askerlik sırasında hakaret tehdit vb. olumsuz deneyimler sıklıkla dile getirilmiştir” (Göregenli, 2013: 133). LGBTİ+'ların toplumsal yaşamın her alanında ayrımcılığa maruz kalabildiklerini belirtmekle birlikte bu çalışma kapsamında genel bir çerçeve çizilebilmek açısından eğitim, istihdam, sağlık, sosyal hizmetler, adalete erişim, barınma, medya ve nefret suçları alanları incelenecektir.

2.3.1.1. Eğitim

LGBTİ+'ların cinsiyet kimliklerini veya cinsel yönelimlerini açıkladıkları veya bunun anlaşıldığı andan itibaren birçok alanda ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kaldıkları görülmektedir. Neredeyse hayatın her alanında ayrımcılığa uğrama ihtimalleri vardır. Eğitimde bu ayrımcılıklardan biridir.

Eğitim ile ilgili LGBTİ+ özelinde bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle çeşitli araştırmalarda geçen bölümlerden yararlanılarak genel bir çerçeve çizmeye çalışılacaktır. Kimliği ve yönelimi açık olan insanlar aileleri ile sorun yaşayabilmektedir. Yaşadığı sorunlar maddi ve manevi okul hayatını etkilemektedir. Çoğu kişi ailesinden ayrı yaşamaya başlamaktadır. Aile üzerinde “Elalem ne der” düşüncesi etkili olabilmekte ve bu da çocuklarından utanmalarına neden olmaktadır. Kimi ailesini utandırmamak için evden ayrıldığı, kiminin kovulduğu ve ailesi tarafından ölümle tehdit edildiği görülmektedir. Etek giymenin kadın olarak tarif edilen cinsiyete atfedildiği bir toplumda, trans erkeklerin etek giymek istememesi ve bu duruma karşı sosyal/toplumsal alanda karşı çıkmaları gibi örnekler, *Dikkat Okulda Trans Var* belgeselinde ele alınmıştır. İlk ve ortaokul eğitiminde, zorunlu erkek ve kadın üniformalarından dolayı yaşadıkları sorunlar dile getirilmiştir (Sulu, 2013). Bunların dışında okulda akran zorbalığına, okul yönetiminin homofobik tutumuna maruz kalabilmektedirler. “*Üniversite yurt yönetmeliklerinin birçoğunda*

“genel ahlak ve adaba” aykırı davranışta bulunmak gibi genel ifadelerin yorumlanmasıyla yurttan çıkarılmaktadırlar. Askeri okullara öğrenci olarak kabul edilmemektedirler” (Kaos GL, 2013). Tüm bu etkenlerden dolayı LGBTİ+’lar eğitim hayatını tamamlamadan okulu bırakabilmektedir. Eğitim alamayan kişiler meslek edinmekte ve kalifiye olmakta zorlanmaktadır. Bu nedenle de çoğu zaman sosyal güvenceleri ve işleri olmamakta ve kayıt dışı işleri tercih etmektedirler, bu da güvensiz ve güvenliksiz kalmalarına neden olmaktadır.

Eğitim alanında bir başka ayrımcılıkta cinsiyet kimliklerini değiştirmek isteyen kişiler için söz konusudur. Eğitimini tamamladıktan sonra ya da eğitimine devam ettiği sırada geçiş sürecine başlayan transseksüeller kurumsal kimliklerin değişmesinde sorun yaşamaktadırlar. Tekrar düzenlenmiş diplomaların çıkarılması sırasında keyfi uygulamalar yapılmaktadır. Diplomanın tekrar düzenlenmesi esnasında kimliğin deşifre edilmesi söz konusu olabilmekte ve bu da iş bulma veya herhangi bir yere başvuru sırasında dezavantaja dönüşebilmektedir. Trans kadınların eğitim hakkına erişimde çok fazla engel bulunmaktadır ve genelde eğitim alamayan trans kadınlar istediği mesleği seçememekte ve çalışma konusunda da problemler yaşamaktadır. Çalışma hayatında ise çok fazla ayrımcılık olmasına rağmen bu ayrımcılıklar görünür olmamaktadır (Güner, 2015: 29).

2.3.1.2.İstihdam

Ayrımcılığın kamusal alanda en zorlayıcılarından birinin de çalışan LGBTİ+’ların maruz kaldığı ayrımcılık olduğu görülmektedir. Günümüz koşullarında ekonomik anlamda sahip olunan imkanlar hayatın çoğu alanını etkilemekte ve şekillendirmektedir. Bir toplumda sosyal refah olması için, toplumun her kesiminin hayatlarını insana yaraşır bir biçimde devam ettirebilmesi gerekmektedir. Lakin çoğu ülkede toplumun bazı kesimleri görmezden gelinmekte ve sosyal haklarından faydalanamamaktadır. Bu kesimlerden biri de LGBTİ+’lardır. Kadınlar ve erkeklerin çalışma hayatında aynı işi yapmasına karşın erkekten daha az maaş alması, işe alınmak istenmemesi ya da işten çıkması için zorlanması gibi uygulamalar eşcinseller ve heteroseksüeller arasında da görülmektedir. Yapılan çeşitli araştırmalarda da iş yerinde gizli olmanın veya heteroseksüel gibi davranmanın çoğu LGBTİ+’in kendini savunma mekanizması olarak kullandığı saptanmıştır.

Öner (2015), *Beyaz Yakalı Eşcinseller* isimli çalışmasında beyaz yakalı olan LGBTİ+'ların durumunu araştırmıştır. Araştırmada feminist metodolojiden yararlanmış ve görüşme tekniği kullanmıştır. Görüşmede 8'i lezbiyen, 12'si gey beyaz yakalı eşcinselle görüşmeler yapılmıştır. Öner'in araştırmasının sonuçlarına göre iş yerinde uğranan ayrımcılık hem kişinin özel hayatını hem de iş hayatını olumsuz olarak etkilemektedir. Çalışma hayatındaki ayrımcılığın derecesi ve yaptırımı da içinde bulunulan duruma göre değişmektedir. Cinsel yönelim veya cinsiyet kimliği ile açık olmasına, iş yerinin LGBTİ+'lar ile ilgili şirket politikasına, çalışma arkadaşlarının tutumuna göre değişiklik göstermektedir. Araştırma sonucuna göre dolaylı açık geyleyler, dolaylı açık lezbiyenlerden daha fazla yaptırımı olan ayrımcılığa maruz kalırken, lezbiyenler daha çok sözlü ve sözsüz tacize maruz kalmaktadırlar. İş yerinde bu derece ayrımcılığa maruz kalınmasının ve savunmasız olmanın nedeni ise cinsel yönelime dayalı ayrımcılıktan koruyan kanun ve yönetmeliklerin olmaması olarak belirtilmiştir.

İş yerinde ayrımcılık resmi ve gayri resmi olarak sınıflandırılmaktadır. Resmi ayrımcılık direkt yöneticiler ve patronlar tarafından yapılan ayrımcılık olmaktadır. Bu ayrımcılıkta direkt olarak işe almama veya işte resmi olarak çeşitli engeller çıkarma veya işten çıkarma gibi birçok yaptırımı olmaktadır. Gayri resmi ayrımcılıkta ise, kişilerin algısına ve tutumuna bağlı olarak değişmektedir. Bunlar arasında dışlama, alay etme, yok sayma, taciz ve daha birçok şey sayılabilmektedir. Örneğin; yemek molalarında aynı masada oturmama ve yalnız bırakma gibi dışlama pratikleri olabilmektedir. Öner'in araştırmasında da açığa çıkarıldığı gibi açık olan gey ve lezbiyenlere cinsel nesne olarak yaklaşılmakta ve belli şeyler karşılığı cinsel ilişkiye zorlanmaktadırlar. Bunlara maruz kalmamak için genelde eşcinsellerin gizlenmeye çalıştığı ve heteroseksüel taklidi yapma yoluna başvurdukları görülmektedir (Öner, 2015).

657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 125. Maddesine dayanarak memurluğa yakışmayan, ahlak kurallarına uymayan davranışlarda bulunmak kapsamında LGBTİ+'lar yaptırımı maruz kalmaktadırlar. Bu yaptırım genelde işten atılmayla sonuçlanmaktadır. Örneğin; hakem Halil İbrahim Dinçdağ, eşcinsel olduğu için askere gitmemiş ve eşcinsel olduğunun anlaşılması sonucunda da işten çıkartılmıştır. Bu süreç sonucunda ise Dinçdağ dava açmıştır. Söz konusu ahlak çerçevesinde değerlendirilecek yargıya ise yetkililerin kişisel kanaatleri sonucu ulaşılmaktadır (Güner, 2015). Örneğin; bir polis memurunun ihraç edildikten sonra sendikada yer

bulamadığını çünkü polis-senin de eşcinselliği D dilimi hastalık olarak değerlendirdiği belirtilmiştir. Kurumların içinde bu şekilde yapılaşmış ayrımcılığın ve cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin kurumların tüzüklerinde geçmemesinin bir sonucu olarak LGBTİ+'lar hem görünmez hem de hakları karşısında korunmasız bırakılmaktadır (Kaos GL, 2013; Tahaoğlu, 2015).

Göregenli'nin (2015), özel sektör çalışanı 85 kişinin katıldığı, *Türkiye'de Özel Sektör Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İntersekslerin Durumu* adlı çalışmada özel sektörde çalışma koşulları incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarından anlaşıldığı üzere 3 LGBTİ+'tan biri iş yerinde cinsel kimliğini gizli tutmaktadır. 10 kişi içerisinde 3 kişi kimliğini açık yaşamakta veya kısmen açık davranmaktadır. İş arama aracı olarak, İŞKUR ve özel istihdam büroları dışlanma ve fişleme olabileceği kaygısı ile düşük oranda tercih edilmektedir. Ölçülü, göze batmadan davranma ayrımcılıktan korunmak için bir kalkan olarak kullanılabilir. Cinsiyet kimliği ve yönelim ile ilgili mevzuatta düzenleme olmaması LGBTİ+'ların ayrımcılığa açık ve korunmasız olmasına neden olmaktadır. İş yerinde ayrımcılığa maruz kalmamak için kapalı olan LGBTİ+'ların dışlanma, öfke ve gelecek kaygısı taşımalarının verimliliklerini olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu durum iş arkadaşlarıyla özel hayata da yansıyan arkadaşlık ilişkisi kurmalarını engellemektedir.

2.3.1.3.Sağlığa Erişim

Sağlık alanındaki ayrımcılıkta sağlık personelinin tutumu ve algısı önemli rol oynamaktadır. Her hastaya heteroseksüel, kadın veya erkek ön kabulüyle yaklaşan sağlık personeli, ayrımcılığı da beraberinde getirmektedir. Sağlık hizmetlerinden faydalanma konusunda çalışan personelin konuya ilişkin algısına göre tutum ve davranış sergilediği görülmektedir. Özellikle HIV/AIDS ve cinsel yolla bulaşan hastalıkların eşcinsel hastalığı olduğu önyargısı, eşcinsel insanlardan kan bağışı kabul etmeme gibi birçok soruna neden olmaktadır. Yapılan çoğu araştırmada LGBTİ+'ların sağlık alanında da ayrımcılığa maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Örneğin mavi kimlikli kadınlar ve pembe kimlikli erkekler hem çalışanlardan dolayı sorun yaşamakta hem de sağlık sisteminin kimlik rengine göre cinsiyet atamasından dolayı tahliller, ilaçlar ve tedaviler için SGK'lı dahi olsa ücret ödemek durumunda kalmaktadırlar (Ördek, 2016).

LGBTİ+'lar hastanelerde fiziksel veya psikolojik şiddete maruz kalabilmektedir. Bu nedenle kişiler cinsiyet kimliğini veya cinsel yönelimini gizlemektedir. Örneğin; cinsel yollarla bulaşan hastalıklar ile ilgili tahliller her yerde yapılmamakta, yapılan yerlerde ise gizlilik ilkesine bağlı kalınmamaktadır. Bu nedenle kendisini gizleyen LGBTİ+'lar ifşa olma korkusu ile gereken sağlık hizmetinden faydalanamamaktadır (Kaos GL, 2013). Çoğu LGBTİ+ hastaneye başvurmayı en son çare olarak düşünmektedir. Örneğin psikolog veya psikiyatrların homofobik tutumu, tedavisi mümkün olmayan hasarlara neden olabilmektedir. Kimliğin deşifre olması gibi bir durum da söz konusu olabilmektedir. LGBTİ+'ların hem kendilerini kabul sürecinde hem de sonrasında yaşadığı psikolojik şiddet ve uğradığı ayrımcılıklar düşünüldüğünde yardım almak için gittiği psikolog veya psikiyatrin tutumu hayatının şekillenmesinde ve süreci en iyi şekilde atlatabilmesin açısından önem taşımaktadır.

2.3.1.4.Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, sosyal dışlanma yaşayan kesimlerin, topluma kazandırılması ve sahip olduğu insan haklarından yararlanabilmesi için çalışmalar yapması nedeniyle LGBTİ+'lar açısından büyük önem taşımaktadır. Sosyal hizmet tanımı: *"...insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini temel alan; sosyal değişimi destekleyen, insanların iyilik durumunu geliştirmesi için insan ilişkilerinde sorun çözmeyi, güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan ve bunun için insan davranışlarını ve sosyal sistemlere ilişkin teorilerden yararlanarak insanların çevreleri ile etkileşim noktalarına müdahale eden bir meslektir"* (Güner, 2013: 6). Sosyal hizmetler eşcinsellerin ayrımcılığa uğradığı bir diğer alandır. Bu alanda ayrımcılık kurum içinde yapılmakta ve kalmaktadır. Mağdurların ifşa edilmesi, yargılanması ve eşcinselliğinden dolayı ceza aldığı bir durum haline gelebilmektedir.

LGBTİ+'lar heteroseksüellerin yaşadığı sorunlara ek olarak kimliklerinden veya yönelimlerinden dolayı da sorunlar yaşayabilmektedirler. Örneğin; açılma konusu birçok LGBTİ+ için zor bir süreç olabilmektedir. Bu nedenle LGBTİ+'ların ailelere danışmanlığı, mali sorunlar ve ev-iş dengesinin sağlanması konusunda özel gereksinimleri olabilmektedir. LGBTİ+'ların reddedilmesi, yanlış anlaşılması, baskı ve kınama ile karşılaşmaları hayatlarının diğer alanlarında çekimser olmalarına ve kendilerini kapatmalarına neden olabilmektedir. Söz konusu dışlanma barınma,

istihdam, sağlığa erişim, sosyal hizmetlere ulaşmalarını ve bunu talep etmelerini engelleyebilmektedir. Bu nedenle LGBTİ+’lar için sosyal hizmet sunumunun ayrımcı, dışlayıcı ve ataerkil bakış açısıyla işlememesi büyük önem arz etmektedir.

Araştırmaların da gösterdiği üzere LGBTİ+’lar sistematik bir ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Eğitim, istihdam, barınma gibi temel yaşam alanlarında ayrımcılığa maruz kalan LGBTİ+’lar, sosyalleşme dönemlerindeki olumlu rol modellerinin az olması, olumsuz tutum ve yargılara sahip çevrenin baskısı gibi etkenler nedeniyle kimlik gelişimini sağlıklı bir şekilde tamamlama konusunda zorluk çekmektedirler. Söz konusu sorunların giderilmesi için, kurumlardaki homofobik, bifobik ve transfobik tutumların değişmesi ve kurumların LGBTİ+’ların ulaşımına ve müracaatına açık olmasının sağlanması gerekmektedir (Güner, 2013).

LGBTİ+ derneklerinin ve oluşumlarının kendi imkân ve yöntemleri ile oluşturdukları sosyal hizmetler bulunmakla birlikte kurumsal olarak yeterli bir uygulamanın eksikliği görülmektedir. Örneğin; Dilek İnce Giysi Bankası hapis hane deki LGBTİ+’lar için bir dayanışma ağı olmaktadır. Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD)’ da 2017 yılında açılan danışma hattı birçok alanda hizmet sağlamaktadır. İstanbul LGBTİ+’nin zor durumda, kalacak yeri olmayan, şiddet gören transseksüellere yardım amaçlı 2012 yılında kendi imkanlarıyla açılan Trans Misafirhanesi derneğin kendi imkanlarıyla ve LGBTİ+ hareketinin yardımlarıyla devam ettirilmektedir. Birçok LGBTİ+ derneği ve oluşumu çalıştıkları öz örgütlenmeleriyle ilgili sosyal hizmet imkânı sağlamaya çalışmaktadır.

2.3.1.5. Adli Sistem

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 90. maddesinde belirtildiği üzere: *“Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası anlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyumsuzlıklarda milletlerarası anlaşma hükümleri esas alınır”*. Anayasanın 2. Maddesinde sosyal adaletin eşit biçimde sağlanması, 10. Maddesinde yasalar önünde eşitlik, 17. Maddesinde yaşam hakkı ve kötü muamele yasağı, 20. Maddesinde ise özel hayatın gizliliği, yasalarla güvence altına alınmaktadır. Söz konusu maddelerin içerisinde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinin açık bir şekilde yer almaması nedeniyle uygulamada sorunlar yaşanmaktadır.

Pembe Hayat LGBTT derneğinin 2008-2016 yılları arasında Türkiye’de ki 67 trans kadın mahpusla mektuplaşmaya dayalı olarak yaptığı çalışmada, trans mahpusların deneyimlerine yer verilmiştir. Araştırmaya katılanlardan sadece bir tanesi kadınlarla aynı cezaevinde 66 kişi ise erkeklerle aynı cezaevinde bulunmaktadır. Trans mahpuslarla ilgili başka bir çalışma ise 20 Kasım 2014’te kurulan Dilek İnce Giysi bankasıdır. Gönüllülerden gelen kullanılabilir eşyalar ihtiyaç sahibi mülteci ve mahpus LGBTİ+’lara ulaştırılmaktadır. Uluslararası anlaşmalardan Yogyakarta ilkelerinin 9. İlkesinde; özgürlüğünden alıkonulma süresince insanca davranılma hakkı yer almaktadır. Bu kapsamda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden ötürü kişilerin ayrımcı muameleye maruz kalmamaları, cinsel tacize ve sömürüye karşı korunmaları, sağlık ihtiyaçlarına ulaşmalarının sağlanması, devletten bağımsız örgütlerce hapisanenin bağımsız denetime açık olması konularına yer verilmiştir. Trans mahpuslar çalışması kapsamında adalete erişim, cinsiyet kimliğinin reddi, bir güvenlik önlemi olarak tecrit, sağlık hakkı konularında deneyimler analiz edilmiştir. Adalete erişim konusunda translara baştan suçlu gözüyle bakıldığı vurgulanmaktadır. Benzer davalara göre transeksüellerin davalarının daha çabuk sonuçlandığı ve cezaların belirlendiği görülmektedir. Fail oldukları zaman trans kadınların karakolda gördükleri kötü muamele, baro avukatlarının ve hakimlerin önyargılı tavırları, cezaevinde yapılan şikayetlerin dikkate alınmaması (dilekçelerinin ilgili makama ulaştırılmaması gibi) ya da trans kadınların cezaevindeki hakları hakkında bilginin keyfi bir şekilde verilmesi ya da verilmemesi gibi durumlar adalete erişimde trans kadınların önüne engeller çıkarmaktadır.

Hapishanelerin, ikili cinsiyet sistemine göre düzenlenmesi ve cinsiyetin kimlik rengine bakılarak atanması nedeniyle transeksüel kadınlar bu sisteme aykırı kabul edilmekte ve şiddete açık hale gelmektedirler. Araştırmada da ameliyat olmamış veya olmak istemeyen 66 kişi erkeklerle aynı cezaevine konulmuştur. Bu ise trans kadınların ayrımcılığa ve şiddete uğrama riskini arttırmaktadır. Diğer yandan erkek cezaevi erkeklerin ihtiyacına göre düzenlendiği için trans kadınların ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Cezaevine girişte talep edilmesine rağmen trans kadınları erkek görevlilerin araması ve yasal olmamasına rağmen tamamen çıplak bir şekilde aramaları da cinsiyet kimliğinin ihlal edildiğini göstermektedir. Diğer yandan saçları kesilmekte ve erkek kıyafetleri giymeye zorlanmaktadırlar. Genel olarak trans kadınlar cezaevinde “erkek gibi” yaşamaya zorlanmaktadır.

Bir başka hak ihlali ise tecrittir. Trans kadınlar güvenlik ve yeterli koğuşun olmaması nedeni ile tek başına hücreye kapatılmaktadır. Hücreye kapatılan kişi İş-kur eğitimlerine katılamamakta, ortak alanlara çıkamamakta, dolayısıyla dışardan para alamayan mahpuslar çalışmadığı için maddi destekten tamamen mahrum kalmakta ve sosyal ilişkiler kuramamaktadır. Cezaevinde bir cezası olmayan mahkumları tecritte tutmak yasak olmasına karşın kişinin güvenliği gerekçesi ile translara karşı bu uygulanabilmektedir.

Sağlık hakkı konusunda transların yaşadıkları zorluklar nedeni ile öncelikle psikolojik desteğe ihtiyaçları olmaktadır. Hormon kullanan veya kullanmaya başlayacak olanlara hormon ilaçlarının sağlanması, organ değışim (cinsiyet değışim) ameliyatı için gerekenlerin yapılması önemli olmaktadır. Bu aşamada da hizmet verecek personelin translar konusunda deneyimsiz ve bilgisiz olması ya da önyargılı olması mahpuslar için yararlı olmaktan ziyade daha fazla zarar verici olabilmektedir. Lakin personelin özellikle psikologların bu konuda deneyimli olması trans mahpuslar için büyük destek sağlamaktadır. Örneğin; hormon kullanımı konusunda ilaçların tedarik edilmesi tamamen doktor inisiyatifine bırakılmıştır. Beghan'ın belirttiğı üzere doktorlar: *“Senin tedavini yapmıyorum, beni kime şikâyet ediyorsan et”* (Berghan, 2017: 19) diyebilmektedir. Bu da LGBTİ+ mahpuslar için idari sürecin keyfi işlediğini ve müracaat edilen kişilerin kişisel inisiyatifine ve LGBTİ+'lara karşı tutumuna bağılı olduğunu göstermektedir. Verilen dilekçeler savcılığa ulaşmadığı ve LGBTİ+ mahpusların genel anlamda adaletten yoksun ve insan onurunu kırıcı koşullarda cezalandırıldıkları görülmektedir.

LGBTİ+'ların adalete erişimde yaşadığı sorunlar kamusal alanda sahip oldukları haklarını kullanmalarını da engellemektedir. Göregenli'nin (2013), yaptığı bir araştırma sonucuna göre adalete başvuru sırasında katılımcıların %50'si bakış ve jestlerle ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir. Henüz başvuru sürecinde bakış veya jestler ile ayrımcılığın deneyimlenmesi, diğere yargı kanallarına erişimi zorlaştırmakta ve kişinin adalete olan inancını sarsabilmektedir.

2.3.1.6.Barınma

LGBTİ+'ların yaşadığı bir diğere ayrımcılık ise barınma konusundadır. Cinsiyet kimliği ve yönelimiyle açık olan kişilere ev sahipleri ev kiralamamakta veya satmamaktadır. Kiraladığı zaman ise fiyatının üstünde bir rakama kiralamaktadır.

Özellikle transseksüeller ve sex işçileri barınma konusunda birçok zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Mahalle baskısı, komşuların olumsuz tutumları ve çevre esnafın hizmet vermek istememesi de barınma konusunda yaşanan ayrımcılığın şiddetini arttırmaktadır. *“LGBTİ+’lar, özellikle trans kadınlar, yetkililer tarafından evlerinden zorla çıkarılma tehdidi altında yaşamaktadırlar. Ev sahipleri tarafından seks işçisi olarak görüldüklerinden ev kiralamakta zorluk çekmektedirler. Travesti ve transseksüellerin evleri fuhuş yaptıkları iddiasıyla polis baskınlarına uğramakta ve kapatılıp, mühürlenmektedir”* (Kaos GL, 2013).

Alpar’ın (2018) bir haberine göre, Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYY) yurtlarına transseksüel öğrenciler alınmamaktadır. Yurda alınmayan öğrenciler barınma sorunu yaşadığı için eğitimlerine de devam edememekte, eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalabilmektedirler. Genç LGBTİ+ derneğinin 2018 *LGBTİ+ Yurt Deneyimleri* isimli çalışmasında LGBTİ+’larla ilgili yurt yönetmeliklerinde bir mevzuat bulunmadığı ve bu nedenle kişisel inisiyatifle karar verildiği saptanmıştır. Oda arkadaşlarının ayrımcı tutum ve davranışları, yurt personelinin keyfi uygulamaları LGBTİ+’ları zor durumda bıraktığı ve psikolojik sorunlara neden oldukları görülmektedir. Bu nedenle LGBTİ+ öğrencilerin eğitim hayatlarını daha iyi geçirebilmeleri için yasal düzenlemenin gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

BÖLÜM III

ARAŞTIRMANIN KONUSU, YÖNTEMİ VE BULGULARI

Bu araştırma karma yöntem kullanılmış, betimleyici bir araştırmadır. Birinci bölümde araştırma çerçevesinde yer alan kavramların içeriklerine ve analiz kategorilerine, ikinci bölümde ise tarihi arka plana ve yapılmış araştırmalara yer verildikten sonra üçüncü ve son bölümde araştırmanın konusuna, yöntemine ve bulgularına yer verilmiştir.

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, HİPOTEZLERİ VE YÖNTEMİ

Bir araştırmanın yapılabilmesi için, belli bir çerçevesinin olması ve önceden tasarlanmış bir yöneme göre aşama aşama gerçekleştirilmesi önemli görülmektedir. Bu bölümde araştırmanın söz konusu aşamalarının planlanmasına değinilmiştir. Araştırmanın konusu ve amacı açıklanmaya çalışılmış, hipotezlerine yer verilmiş ve araştırma yöntemi bütün detayları ile anlatılmıştır.

3.1.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu araştırmanın konusu LGBTİ+'ların toplumsal yaşamda deneyimledikleri ayrımcılık ve dışlama pratiklerinin cinsiyet algılarının üzerine etkisi olup olmadığını incelemektir. Konuya ilişkin yapılmış araştırmalara bakıldığında (Şah, 2011; Siyah Pembe Üçgen, 2012; Güngör, 2013; Göregenli, 2013; Kaos GL, 2013; Selek, 2014; Güner, 2015; Öner, 2015; Ördek, 2016; Pembe Hayat, 2016; Kaos GL, 2018) ataerkil ve ataerkil toplum yapısında LGBTİ+'ların cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimlerinden dolayı toplumsal yaşamın birçok alanında ayrımcılığı ve dışlanmayı deneyimledikleri görülmektedir. Söz konusu deneyimler LGBTİ+'ların sosyalizasyon süreçlerinde zorluk yaşamasına neden olabilmektedir. Araştırmalardan hareketle sosyalizasyon sürecinde yaşanan güçlüklerin kişilerin yaşamının çoğu alanını etkilediği anlaşılmaktadır. Literatürde konuyla ilgili sınırlı sayıda araştırma olduğu görülmektedir. Karma yöntemden faydalanılarak yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle konunun hem nitel hem de nicel yöntem ile derinlemesine ele alınması ihtiyacı doğmaktadır.

Bu kapsamda çalışmanın temel amacı; LGBTİ+'ların toplumsal yaşamda deneyimlediği ötekileştirilme ve ayrımcılık süreçlerini etkileyen faktörleri tespit etmektir. Dolayısıyla sosyolojik olarak ayrımcılık, baskılanma, dışlanma ve ötekileştirilme süreçlerine dair bir analiz, toplumsal yaşamdaki görünmeyen bu süreçlerin ortaya çıkarılmasında ve çözüm politikalarının oluşturulmasında önemli görülmektedir.

3.1.2. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın hipotezlerine aşağıdaki gibi maddeler halinde yer verilmiştir. Söz konusu hipotezler şu şekildedir:

- Cinsiyet kimliklerinin toplumsal yaşamda tanınmasında cinsiyetlere atfedilen roller ve bu rollere bağlı olarak fiziksel görünüş etkili olmaktadır.
- LGBTİ+'lar toplumsal yaşamın birçok alanında dışlama ve ötekileştirme süreçlerine maruz kalmaktadırlar.
- İnsan hakları çerçevesinde Türkiye'de LGBTİ+'lara yönelik yasal düzenlemeler olmasına karşın bu yasaların uygulama sürecinde hala sıkıntılar bulunmaktadır.
- Deneyimlenen dışlama ve ötekileştirilme süreçleri, kurulan arkadaşlıklar ve bu yöndeki literatür kişilerin cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve cinsiyet algısını şekillendirmektedir.

3.1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada ataerkil ve ataerkil düşünce sistemi ile bağlantılı olarak oluşan, toplumsal cinsiyet kategorilerinin, cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimler arasındaki eşitsizliklerine, bu eşitsizliklerin de toplumsal yaşama yansması ve bu faktörlerin LGBTİ+'ların cinsiyet algıları üzerine etkisi araştırılacağı için feminist yöntemden faydalanılmıştır. Feminist yöntem bilimciler, bilginin üretiminin ve işlenmesinin ataerkil sistemin bakış açısıyla yapıldığı zaman, erk hiyerarşisinin devam edeceğini ve bu nedenle kadınların kadın bakış açısıyla araştırma yapmasının ve bilgi üretmesinin önemini vurgulamaktadırlar (Stanley ve Wise, 1996).

Bu araştırmada; nitel ve nicel olmak üzere karma yöntem, araştırma deseni olarak çeşitleme deseni seçilmiştir. Desen bir araştırmada yapılan planı ifade etmektedir (Creswell, 2015). “Çeşitleme deseninin amacı nitel ve nicel yöntemleri birlikte kullanmak, elde edilen verileri çeşitlendirmek, karşılaştırmak, bütünleştirmek ve farklı, ancak araştırma soruları ile doğrudan ilgili veriler elde etmektir” (Morse, 1991 akt; Yıldırım ve şimşek, 2013). Söz konusu desende her iki araştırma yönteminin zayıf taraflarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bilimsel araştırmalarda, araştırma yapılacak evrene ulaşmak mümkün olamayacağından, evreni temsil edebilecek ve genelleme yapılmasını sağlayabilecek belli bir örneklem seçilmektedir. “Örneklem: Araştırmacının ilgilendiği, hakkında fikir sahibi olmak istediği evrenden aldığı ve o evreni temsil ettiğine inanılan gruptur” (Güler, Halicioğlu ve Tařđın, 2013:87). Bu nedenle araştırmada örneklem seçimi kritik bir önem taşımaktadır. Araştırmanın örnekleminin belirlenmesinde, amaçlı örnekleme tekniklerinden ölçüt örnekleme ve kartopu örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır. Kartopu örnekleme yönteminde konuyla ilgili kilit kişiler bulunarak başlanmaktadır. Bu kilit kişiler vasıtasıyla araştırmaya katılabilecek diğer kişilere ulaşılmaktadır. Örneklem zincirleme bir şekilde kartopu gibi giderek büyümektedir (Merriam, 2015).

Araştırma evrenini, İstanbul ve İzmir’de yaşayan farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinde kendini tanımlayan LGBTİ+ katılımcılar oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde; gönüllülük, İstanbul veya İzmir’de ikamet ediyor olmak, kendini LGBTİ+ olarak tanımlama kriterleri temel alınmıştır. Söz konusu ölçütlere göre belirlenen katılımcılara kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Nicel ve nitel görüşme soruları alanla ilgili literatür taranarak oluşturulmuştur. Araştırmanın nicel kısmında, İstanbul ve İzmir’de yaşayan 146 katılımcıya ulaşılmıştır. Nitel kısmında ise 17 katılımcıyla yüz yüze görüşme yapılmıştır. Nicel kısmın analizinde SPSS 15 analiz programından faydalanılmıştır. Nitel kısımda ise içerik ve tematik analizden faydalanılmıştır.

3.1.4. Bilgi Toplama ve İşleme Araçları

Çalışmanın nicel ve nitel aşamasında alanla ilgili literatür taranarak hazırlanmış, yapılandırılmış ve yarı yapılandırılmış soru formları kullanılmıştır. Hazırlanan formların ölçübilirliğini değerlendirmek ve soruların işlerliğini görebilmek amacıyla alanda pilot çalışma yapılmıştır. Nicel aşamada anket soruları farklı eğitim

durumlarından, farklı cinsel yönelimden ve cinsiyet kimliğinden 6 kişiye uygulanmış ve anlaşılamayan, sorular çıkarılarak anket formunun son hali verilmiştir. Ayrıca araştırmanın nitel bölümü için 3 kişi ile ön uygulama yapılarak nitel görüşme formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Ön uygulamada elde edilen veriler araştırmaya dahil edilmemiştir.

3.1.4.1. Nitel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nitel kısmı için İzmir’de ve İstanbul’da ikamet eden toplam 17 katılımcı ile görüşme yapılmıştır. Araştırmacı görüşmelerde önce kendisini tanıtmış, araştırmanın konusu, amacı, gönüllük esasına dayandığı ve edinilen bilgilerin araştırma dışında kullanılmayacağı hakkında bilgi verilerek, görüşme için izinleri alınmış ve güven ilişkisi kurulmaya çalışılmıştır. Görüşmeler katılımcıların uygun oldukları zamanlar belirlenerek önceden alınan randevular ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların 9’u İstanbul’da, 8’i İzmir’de yaşamaktadır. İstanbul’daki görüşmelerin 4’ü görüşmecilerin evlerinde ve arkadaşlarının evlerinde, 1’i katılımcının iş yerinde, 4’ü ise kafede gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin en kısası 13:10 dakika, en uzun 27:44 dakika sürmüştür. Görüşmeler Kadıköy ve Taksim yakınlarında yapılmıştır. İzmir’deki görüşmelerin 4’ü müzik stüdyosunda, 2’si evde ve 1’i de Genç LGBTİ+ derneğinin ofisinde gerçekleştirilmiştir. İstanbul’da kafelerde gerçekleştirilen görüşmelerde dışardan müdahale ve gürültüyle karşılaşıldığı için İzmir’de mümkün olduğunca sessiz ve katılımcıyı etkileyecek dış etkenlerden uzak mekanlar seçilmiştir. Katılımcılardan uygun vakitleri öğrenilerek randevu alınmış ve görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden en kısası 15:13, en uzun 34:57 dakika sürmüştür. Görüşmeler Bornova’da ve Alsancak’ta yapılmıştır.

Kullanılacak yöntem çerçevesinde yapılan görüşmelerde not tutulmuş ve görüşmelerde kayıt cihazı ve telefon kullanılmıştır. Sonrasında görüşme deşifreleri ve analizi için bu kayıtlar ve notlar kullanılmıştır. Elde edilen verilerin temalar dahilinde, görüşülen bireyin söylediklerinden alıntılarla raporlaştırılacağından betimsel veri analizden faylanılmıştır. Betimsel analiz, elde edilen verilerin önceden belirlenmiş temalara uygun olarak özetlenmesi ve yorumlanması anlamına gelmektedir. Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak için kelimesi kelimesine anlatılara sıkça yer verilmektedir (Creswell, 2015). Veri analizi yapılırken tümevarımcı analiz stratejisi kullanılmıştır. İlk olarak araştırmacı tarafından veriler

yazıya dökülmüş ve teyit edilmiştir. Daha sonra bu veriler notlar ile birleştirilmiştir. Elde edilen metin katılımcılara gönderilmiş ve onayları alınmıştır. Sonuç olarak betimsel analiz yapılarak araştırma raporlaştırılmıştır.

3.1.4.2. Nicel Veri Toplama Araçları

Araştırmanın nicel bölümü için LGBTİ+'ların çoğunluk olarak gittikleri mekanlar tercih edilmiştir. Bu mekanlarda tanıdıklar vasıtasıyla kişilere araştırma tanıtılmış, katılmak isteyen kişilere öncelikle araştırmanın konusunun, amacının açıklandığı ve araştırmacının iletişim bilgilerinin yer aldığı gönüllü onam formu ile izin alınmış ve daha sonra anket formuna geçilmiştir. Çalışmanın anket uygulama sürecinde, İstanbul'da ve İzmir'de yaşayan farklı cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine sahip katılımcılara, kartopu örneklem yöntemi ile ulaşılmıştır. Anketlerin analizinde SPSS for Windows 15 programından yararlanılmıştır. Çalışmada, veri toplama aracı konuyla ilgili, literatür taranarak oluşturulan 40 soruluk bir anket formu uygulanmıştır. Anket formu 3 ana bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde, sosyo-demografik özelliklere, ikinci bölümde (A ve B bölümleri), toplumsal cinsiyet ile toplumsal yaşam arasındaki ilişkiye, üçüncü bölümde (C ve D bölümleri), katılımcıların cinsiyetlerinden ve cinsel yönelimlerinden dolayı yaşadığı deneyimler ve cinsiyet ile ilgili görüşlerine yönelik sorular sorulmuştur.

Araştırmanın konusu, amacı ve tahmini anket doldurma süresi bildirildikten sonra, yazılı onay alınmıştır. Anketler araştırmacı gözetiminde doldurulup toplanmıştır. Kartopu örnekleme yöntemi ile 76'sı İzmir'de, 70'i İstanbul'da yaşayan toplam 146 kişiye ulaşılmıştır. Anketler LGBTİ+'ların daha çok bir araya geldikleri ve sosyalleştikleri alanlarda yapılmıştır. İstanbul ve İzmir'de sık gidilen kafeler, barlar ve katılımcıların iş yerlerinde anketler doldurulmuştur. Kimliğini gizleyen ve katılmak isteyen katılımcılardan ise randevu alınarak uygun oldukları zamanda anketler bire bir doldurulmuştur.

3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmaya yönelik karşılaşılan sorunlardan hareketle araştırmanın sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

- İstanbul ve İzmir’de araştırmanın gerçekleştirilmesi, iki ilin birbirinden uzak oluşu.
- Çalışılan sahada kişilerin daha önceden katıldığı araştırmalarda kimliğinin isteği dışında ifşa edilmesi ve araştırma yayımlanmadan geri dönüş yapılmaması nedeniyle çekimser davranabilmeleri.
- LGBTİ+’ların toplumsal yaşamda deneyimledikleri dışlanma ve ayrımcılığı ölçmeye yönelik ölçeklerin geliştirilmemiş oluşu.

3.2. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırmanın bu bölümünde nicel ve nitel yöntemler ile elde edilen veriler analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın nicel bölümü için soru formu setleri numaralandırılarak SPSS for Windows 15 programı ile bilgisayar ortamına aktarılmış, değişkenler yeniden kodlanmış ve betimsel analizler (sayı, yüzde gibi) yapılmıştır. Bu Araştırma için istatistiksel anlamlılık %95 ($p < 0.05$) olarak alınmıştır. Elde edilen veriler tablolar ve grafikler şeklinde gösterilmiş ve araştırma çerçevesinde gerekli görülen değişkenler karşılaştırılarak anlamlılık bulunmaya çalışılmıştır.

Nitel araştırma kısmında veriler, katılımcıların izni dahilinde ses kayıt aleti ile kaydedilmiştir. Yapılan görüşmelerin kayıtları araştırmacı tarafından deşifresi yapılmış ve tematik analiz gerçekleştirilmiştir. Tematik analiz aşamasında her tema için bir üst tema ve ilgili alt temalar oluşturulmuştur. Katılımcıların kimlik algısı konusunda “*Cinsiyet Kimliği Algısı*” ve “*Cinsiyet Kimliğinin Tanımlandığı Zaman*” olmak üzere iki üst tema ve her tema için beşer alt tema oluşturulmuştur. Cinsiyet kimliğinin toplumsal yaşamla ilişkisi konusunda “*Toplumun Cinsiyet Kimliğine İhtiyacı Olmasına*” ve “*Cinsiyet Kimliğinin Toplumsal Yaşamla İlişisine Yönelik*” üst temaları ve her tema için dört tane alt tema belirlenmiştir. Yaşanılan ayrımcılık ve önyargı konusunda “*Homofobinin Nedenine İlişkin*” ve “*Önyargı ve Ayrımcılığın Önlenmesine Yönelik*” üst temalar ve her tema için beşer tane alt tema belirlenmiştir. İnsan hakları ve uygulamaları konusunda “*LGBTİ+’lara Yönelik İnsan Hakları ve Uygulamalar*” ve “*Türkiye’de ki LGBTİ+ Haraketine İlişkin*” üst temalar ve her tema için beşer tane alt tema belirlenmiştir. Son olarak “*Cinsiyet Algısı Üzerine Düşünceyi Etkileyen Unsurlara İlişkin*” üst temasında dört adet alt tema belirlenmiştir. Katılımcılara ait veri dosyaları analiz sürecinde kullanılmak üzere *Katılımcı 1*,

Katılımcı 2 ... şeklinde kodlanmış, çalışmanın bu aşamasından sonraki bölümlerinde, tüm bölümlerin katılımcı numarası ile kullanılması için kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır. Analiz aşamasında çalışmanın güvenilirliğini artırmak için, katılımcıların ifadelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Son aşamada ise analiz edilen nicel ve nitel veriler birleştirilmiştir. Birleştirme esnasında deşifreleri yapılan nitel veriler nicel verilerden sonra eklenmiştir.

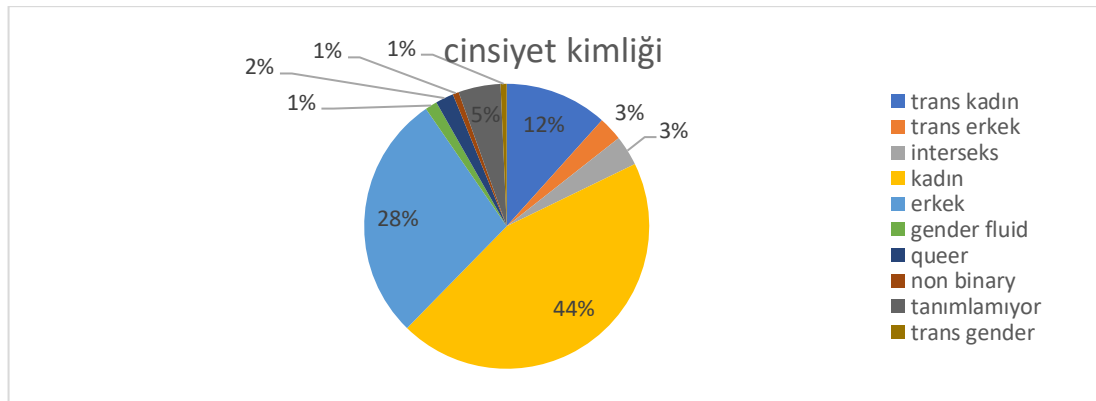
3.2.1. Nicel Araştırma Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde, yaş, cinsiyet, cinsel yönelim, eğitim durumu, yaşanılan yer, iş, sosyal güvence gibi katılımcıların genel profilinin ortaya çıkması amaçlanmıştır. Çalışmanın nicel kısmında verilerin toplanması, İstanbul ayağı için Mart ayı boyunca, İzmir 2018'in Ekim ve Şubat aylarında toplanmıştır. Bu kapsamda nicel bölümde 76'sı İzmir'de, 70'i İstanbul'da yaşayan toplam 146 kişiye ulaşılmıştır.

3.2.1.1. Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelime İlişkin Bulgular

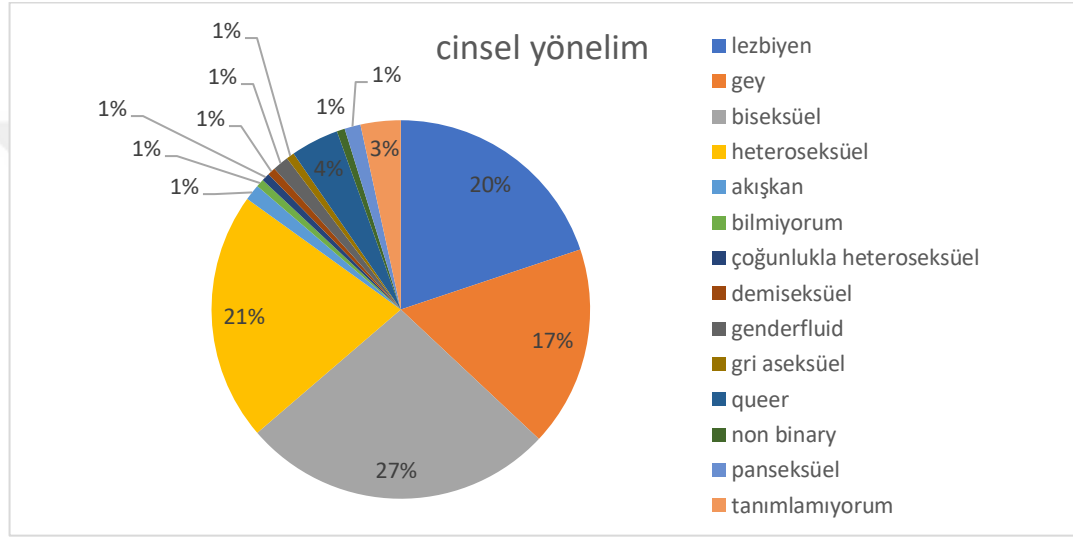
Cinsiyet değişkenine ilişkin veriler farklı dağılım göstermekle birlikte, katılımcıların önemli bir kısmının kadınlardan oluştuğu görülmektedir. Araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet kimliğine bakıldığında çoğunluk olarak %44'ü (n=65) kadın, %28'i (n=41) erkek ve %12'si (n=17) cinsiyet kimliğini trans kadın olarak tanımlamaktadır. Diğer %16'ya bakıldığında ise %3'ü (n=4) trans erkek, %3'ü (n=5) İnterseks, %1'i (n=2) gender fluid, %2'si (n=3) queer, %1'i (n=1) non binary, %5'i (n=7) tanımlamıyor ve %1'i (n=1) transgender olarak tanımladığını belirtmiştir.

Grafik 1: Cinsiyet Kimliği

Bu kapsamda katılımcıların cinsel yönelimlerinin genel olarak %20'si (n=29) lezbiyen, %17'si (n=25) gey, %27'si (n=39) biseksüel, %21'i (n=31) heteroseksüel olduğu görülmektedir. Diğer %15'in ise %1'i (n=2) akışkan, %1'i (n=1) bilmiyorum, %1'i (n=1) çoğunlukla heteroseksüel, %1'i (n=1) demiseksüel, %1'i (n=2) genderfluid, %1'i (n=1) gri aseksüel, %4'ü (n=6) queer, %1'i (n=1) nonbinary, %1'i (n=1) panseksüel ve %3'ü (n=5) tanımlamıyorum olarak ifade etmiştir.

Grafik 2: Cinsel Yönelim

3.2.1.2. Sosyo Demografik Özellikler

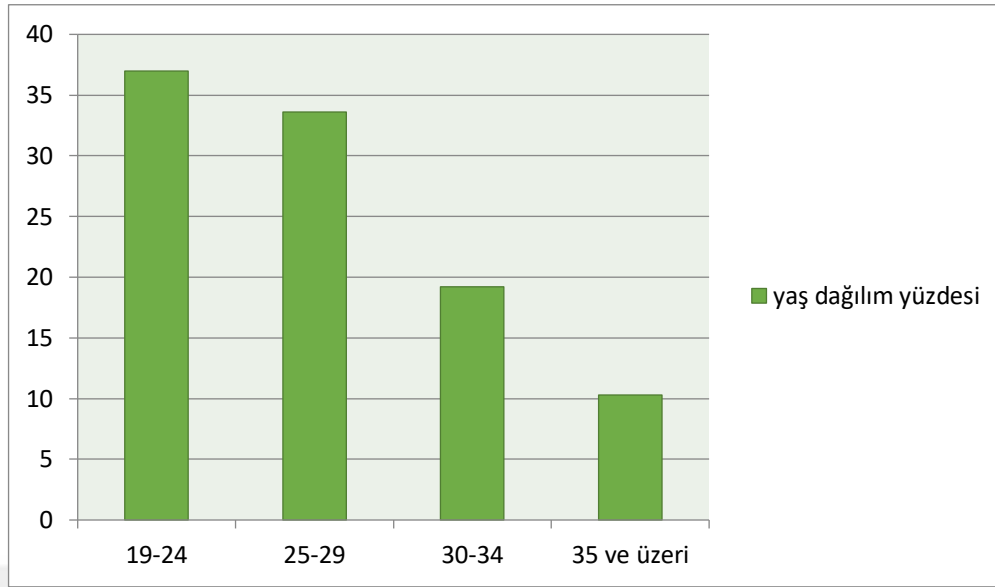
Araştırma çerçevesinde katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında %67,1'inin (n=98) üniversite mezunu, %20,5'inin (n=30) lise mezunu olduğu görülmektedir. Okur yazar olmayan ve ortaokul mezunu olan katılımcı ise bulunmamaktadır. Bununla birlikte katılımcıların büyük bir çoğunluğu %72,6'sı (n=106) 18 yaşına kadar en uzun il merkezinde yaşadığını belirtmiştir.

Tablo 1: Eğitim, En Uzun Yaşanılan Yer ve Yaşanılan İl Bilgileri

Özellik	Sayı (n)	Yüzde (%)
Eğitim durumu		
Okur yazar değil	0	0
Ortaokul	0	0
Lise	30	20,5
Yüksek okul/üniversite	98	67,1
Yüksek lisans/doktora	18	12,3
Toplam	146	100
Özellik	Sayı (n)	Yüzde (%)
En uzun yaşanılan yer		
İl merkezi	106	72,6
İlçe merkezi	30	20,5
Bucak/köy	10	6,8
Toplam	146	100
Özellik	Sayı (n)	Yüzde (%)
Yaşanılan İl		
İstanbul	70	47,9
İzmir	76	52,1

Analiz sırasında verilerin daha kolay işlenebilmesi için katılımcıların yaşları 19-24, 25-29, 30-34 ve 35 ve üzeri olmak üzere gruplandırılmıştır. Çalışma kapsamında katılımcıların daha çok genç nüfustan oluştuğu ve yaşlarının %37'si (n=54) 19-24, %33,6'sı (n=49) 25-29 arasında olduğu saptanmıştır. Diğer iki yaş gurubundan kişilerin ise %19,2'si (n=28) 30-34, %10,3'ü (n=15) 35 ve üzeri yaş grubunda olduğu görülmektedir.

Grafik 3: Yaş Dağılımı

3.2.1.3. Meslek ve Sosyal Güvence

Katılımcıların mesleklerine ve sosyal güvencelerine dair bulguları daha çok SGK'lı olma yönündedir. Sosyal güvencesi olmayanlar ise azımsanmayacak kadar çoktur. Katılımcıların çoğunluğunu genç nüfusun oluşturması iş durumlarına da yansımıştır. Katılımcıların %43,8'i (n=64) çalışmamaktadır. Çalışmama nedeni ise çoğunluk olarak öğrenci olmaları veya iş aramaları olarak ifade edilmiştir. Çalışan kesimin ise %56,2'si (n=82) daha çok garson, tezgahlar ve yüksek eğitim gerektiren işlerde çalıştığı görülmektedir. Bunu sırasıyla teknik beceri gerektiren işler, sex işçisi, yanında 3 ve üzeri işçi çalıştıran, esnaf/zanaatkar gibi farklı iş kolları takip etmektedir.

Tablo 2: İş ve Sosyal Güvence Bilgileri

Özellik	Sayı (n)	Yüzde (%)
Sosyal güvence		
Sosyal güvencesi olmayan	26	17,8
SGK	106	72,6
Yeşil kart	4	2,7
Özel sigorta	8	5,5
Diğer (emekli sandığı, gss)	2	1,4
Toplam	146	100
Özellik	Sayı (n)	Yüzde (%)
İş Durumu		
Çalışmıyor	64	43,8
Çalışıyor	82	56,2
Toplam	146	100
Özellik	Sayı (n)	Yüzde (%)
İş Bilgisi		
Üretim İşçisi	0	0
Tezgahtar Garson	19	13
Pazarlama	0	0
Teknik Beceri	11	7,5
3 ve Üzeri İşçi Çalıştıran	7	4,8
3ten Az İşçi Çalıştıran	3	2,1
Yüksek eğitim gerektiren işler	16	11
Esnaf Zanaatkar	5	3,4
Günlük işler	1	

Seks İşçisi	8	5,5
Diğer (etkinlik koordinatörü)	1	1
Diğer (kuaför)	1	1
Diğer (müziyen)	1	1
Diğer (orta düzey yönetici)	1	1
Diğer (özel sektör öğretmen)	1	1
Diğer (sahne sanatları)	2	2
Diğer (stk)	1	1
Diğer (stüdyo işletmecisi)	1	1
Toplam	146	100

Özellik	Sayı (n)	Yüzde (%)
Çalışmama Nedenleri		
İş Bulamadı/İş Arıyor	14	9,6
Yeni işe başlayacak	1	7
Öğrenci	43	29,5
İhtiyacı yok	5	3,4
Diğer (uyuşmazlık, okula hazırlık)	2	1,4
Toplam	146	100

3.2.1.4. Toplumsal Cinsiyet Algısı

Katılımcıların toplumsal cinsiyete yönelik görüşlerine bakıldığında; erkeklik durumlarının toplumsal alanda gelenek görenek ile kazanıldığını düşünenler %67,8, erkeğin değerli olmasından hareket edilerek kadınlık durumlarının tanımlandığı

görüşünde olanlar %54,1, cinsiyetin doğuştan geldiğine ve değişmediğine ilişkin kabullerin toplum tarafından şekillendirildiği görüşünde olanlar %82,2, cinsiyet ayrımcılığının insan hakları ihlallerini, toplumsal dışlanmayı ve ötekileştirmeyi pekiştirdiği görüşünde olanlar %97,3, pembe rengin kız çocuğunu, mavi rengin oğlan çocuğunu tanımlamasının, cinsiyetin doğuştan kazanıldığına dair toplumsal inancı gösterdiği görüşünde olanlar %79,5, cinsiyet kimliğinin kişinin beyanı doğrultusunda belirlenmesi gerektiği görüşünde olanlar %95,2 olarak saptanmıştır.

Dört farklı yaş grubundan (19-24 yaş arası, 25-29 yaş arası, 30-34 yaş arası ve 35 ve üzeri) katılımcılardan 35 yaş altı gruplar için uygulanan Independent Samples Test sonucunda, “*Cinsiyetin doğuştan geldiğine ve değişmediğine ilişkin kabuller toplum tarafından şekillendirilir*” Sorusuna verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,027$, $p < 0,05$).

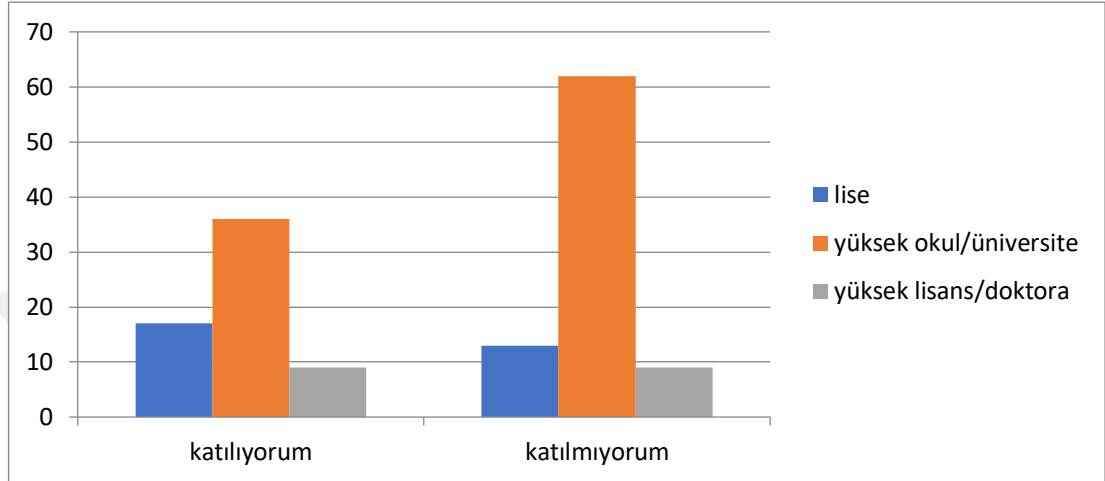
Katılımcıların eğitim durumları “Yüksek okul / Üniversite” ve “Yüksek lisans / Doktora” şeklinde belirlenen grup, homojen dağılım göstermediği için, yüksek öğrenim gören gruba soru grupları için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Bu teste göre, eğitim durumuyla “*Erkeklik durumları, toplumsal alanda gelenek görenekler ile kazanılır*” ($p = 0,048$, $p < 0,05$) ve “*Erkeğin değerli olmasından hareket edilerek kadınlık durumları tanımlanır*” ($p=0,037$, $p < 0,05$) seçeneklerine verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir.

3.2.1.5. Cinsiyet Kimliğinin Toplumsal Yaşamdaki Yansımaları

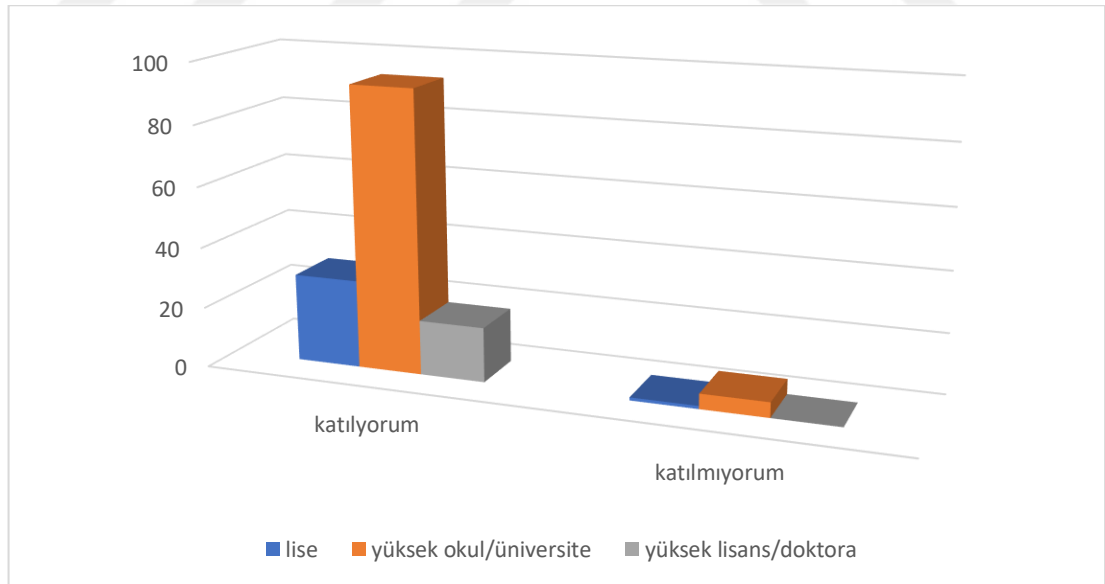
Katılımcıların toplumsal cinsiyetin toplumsal yaşamla ilişkisine dair görüşlerine bakıldığında; bireyler cinsiyet kimliğini, toplumsal yaşamda tanımlanan cinsiyet rolleri aracılığıyla fark ettiği görüşünde olmayanlar %57,5, farklı cinsel yönelime sahip olmanın toplumsal yaşamın işleyişini tehdit ettiği görüşünde olmayanlar %90,4, toplumsal cinsiyetin, biyolojik cinsiyetle ilişkili bir kavram olmadığı görüşünde olanlar %67,1, cinsiyet organının, cinsiyet kimliğinin belirlenmesinde yeterli olmadığı görüşünde olanlar %93,2, toplumsal yaşamda cinsiyet kimliklerine pozitif ve negatif değer (kadının zayıf, erkeğin güçlü olması değeri gibi) yüklemenin ataerkil toplum yapısı için bir gereklilik olmadığı görüşünde olanlar %54,8, cinsiyet kimliklerine yüklenen toplumsal değer yargıları nedeniyle, cinsel yönelimlerinden ve cinsiyet kimliklerinden dolayı insanların maddi ve manevi zararlara maruz kaldıkları görüşünde olanlar %95,9 olarak sıklıkla saptanmıştır.

Ayrıca katılımcıların cinsiyet kimliğinin toplumsal yaşamla ilişkisine yönelik sorular sorulmuş ve seçilen iki sorunun sonuçlarının eğitim durumuna göre dağılımı aşağıdaki 2 grafikte özetlenmiştir:

Grafik 4: Bireylerin Cinsiyet Kimliğini Toplumsal Yaşamda Tanımlanan Cinsiyet Rollerini Aracılığıyla Fark Etme Durumunun Eğitim İle İlişkisi

Grafik 5: Cinsiyetlerinden ve Cinsel Yönelimlerinden Dolayı Maddi ve Manevi Zararlara Maruz Kalmanın Eğitimle İlişkisi.

Eğitimi lise, üniversite, yüksek lisans ve doktora olan katılımcılar için uygulanan Ki Kare Testi sonucunda, “*Toplumsal yaşamda cinsiyet kimliklerine pozitif ve negatif değer (kadının zayıf, erkeğin güçlü olması değeri gibi) yüklemek ataerkil toplum yapısı için gerekliliktir*” ifadesine yanıtları arasındaki farklılıkların

istatistiki açıdan anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,035$, $p < 0,05$). Eğitim durumu yüksek katılımcıların sayısı homojen dağılım göstermediği için, bu nitelikteki katılımcıların cevaplarına Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Buna göre; “*Farklı cinsel yönelime sahip olmak toplumsal yaşamın işleyişini tehdit eder*” ($p = 0,046$, $p < 0,05$), “*Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetle ilişkili bir kavram değildir*” ($p = 0,021$, $p < 0,05$) ve “*Toplumsal yaşamda cinsiyet kimliklerine pozitif ve negatif değer (kadının zayıf, erkeğin güçlü olması değeri gibi) yüklemek ataerki toplum yapısı için gerekliliktir*” ($p = 0,023$, $p < 0,05$) ifadelerine yanıtları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır.

En uzun yaşadığı yer il merkezi, ilçe merkezi, bucak ve köy olan katılımcılar için uygulanan Ki Kare Testi sonucunda, “*Cinsiyet organı cinsiyet kimliğinin belirlenmesinde yeterlidir*” ifadesine verilen yanıtlar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,044$, $p < 0,05$).

4 farklı yaş grubundan (19-24, 25-29, 30-34 yaş arası ve 35 ve üzeri yaş) katılımcıların, “*Toplumsal yaşamda cinsiyet kimliklerine pozitif ve negatif değer (kadının zayıf, erkeğin güçlü olması değeri gibi) yüklemek ataerki toplum yapısı için gerekliliktir*” Sorusuna cevapları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,019$, $p < 0,05$).

3.2.1.6. Yaşanılan Ayrımcılık ve Ötekileştirilme Pratikleri

LGBTİ+’ların cinsel yönelimlerinden dolayı yaşadığı sorunlara bakıldığında, kimliğinin toplumsal cinsiyet rollerine uymadığı bir durum yaşayanlar %78,1, cinsiyetinin herhangi bir işte çalışmasına engel olmadığını belirtenler %76, cinsiyetinden dolayı ev kiralama konusunda sorun yaşamadığını belirtenler %76, herhangi bir kişinin kimliğini algılayamadığı bir durum yaşamadığını belirtenler %53,4, kimliğinden dolayı partneri ile sorun yaşamadığını belirtenler %79,5 sıklıkla saptanmıştır.

Ki Kare Testi sonucunda eğitim durumu lise, üniversite, yüksek lisans ve doktora olan katılımcıların, “*Cinsel yönelimim tanımlanmış/kabul gören toplumsal cinsiyet rollerine uymaktadır*” İfadesine yanıtları arasındaki farklılıkların istatistiki açıdan anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,025$, $p < 0,05$). Aynı soru grubu için yüksek öğrenim görmüş katılımcıların cevaplarına Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Bu sonuca göre; “*Cinsel yönelimim tanımlanmış/kabul gören*

toplumsal cinsiyet rollerine uymaktadır” İfadesine yanıtların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır (p = 0,026, p <0,05).

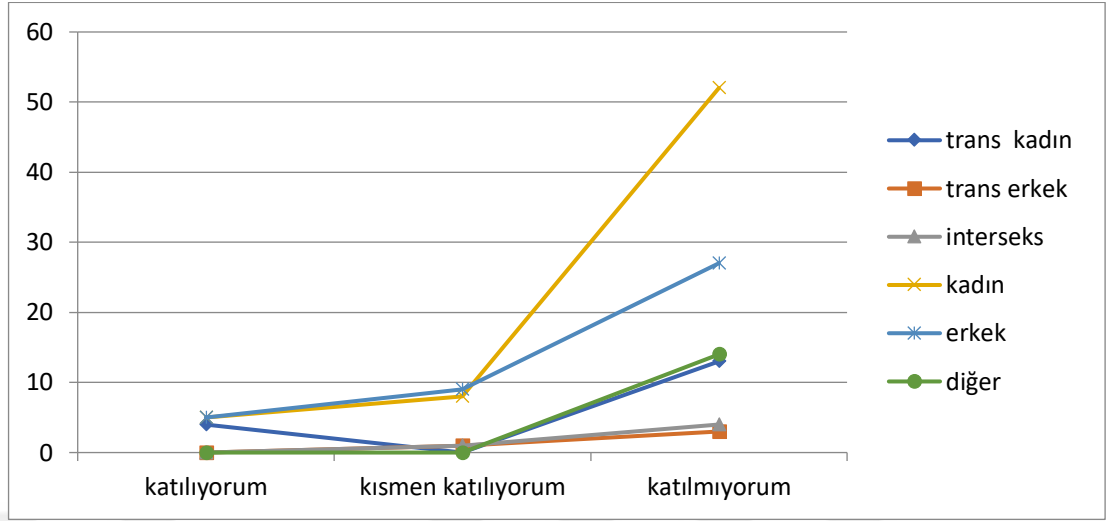
Test Statistics tablosunun Asymp.Sig. (Anlamlılık) satırındaki değerlerden: İzmir ve İstanbul illerinden katılımcıların, “*Cinsiyet kimliğim düzenli bir işte çalışmama engel oldu*” sorusuna cevapları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır (p = 0,005, p <0,05).

3.2.1.7. Cinsiyet Algısı

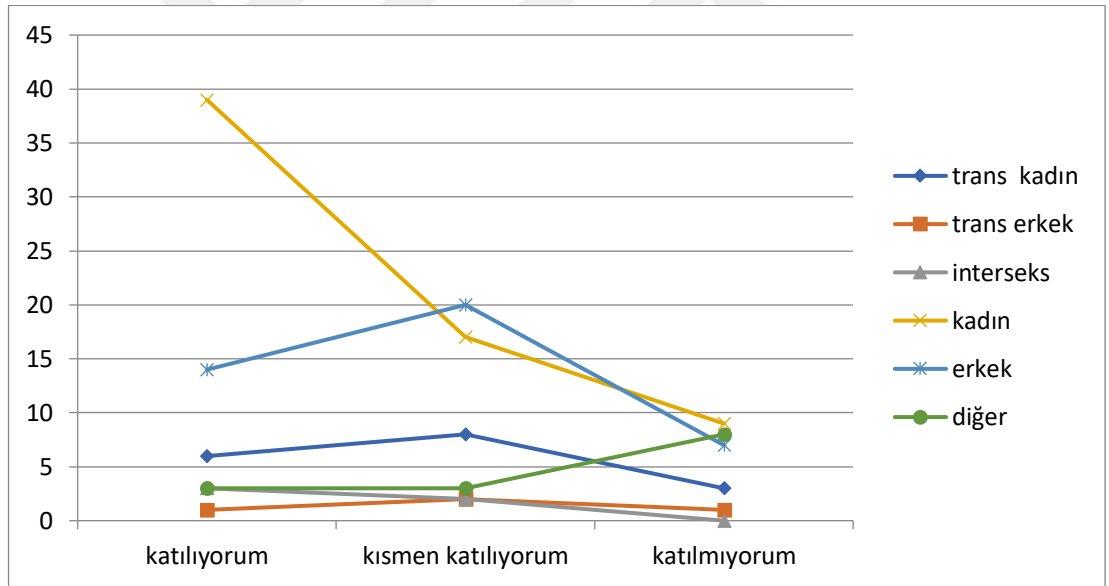
LGBTİ+’ların cinsiyet algısına yönelik görüşlerine bakıldığında cinsiyetin ancak doğuştan gelen biyolojik bir durum olmadığı görüşünde olanlar %77,4, kişinin herhangi bir ameliyat veya operasyon geçirmeden de transseksüel olabileceği görüşünde olanlar %79,5, cinsiyet kimliği için kişinin kendini nasıl tanımladığının esas alınması gerektiği görüşünde olanlar %91,1, cinsiyet kimliğinin, zamanla değişebilir akışkan bir şey olduğu görüşünde olanlar %53,4, toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde cinsiyet kimliğinin tanımlanmayabileceği görüşünde olanlar %70,5, toplumsal cinsiyet ve cinsiyetin ayrı şeyler olduğu görüşünde olanlar %67,1, cinsiyet değişim ameliyatı için hukuki süreçlerin yeterli olmadığı görüşünde olanlar %61, cinsiyet değişim ameliyatı öncesi psikiyatru gitmenin gerekli olduğuna kısmen katılanlar %43,8, trans bir kişinin kendisini erkek/kadın olmak istediği bireyle özdeşleştirdiği görüşünde olanlar %45,2, travesti kelimesinin toplum tarafından iyi karşılanmadığı görüşünde olanlar %87,7, travestinin bir cinsel kimliği ifade ettiği görüşünde olanlar %41,1, ataerkil toplumsal yaşamda bireylerin cinsiyet kimlikliklerini tanımlamak durumunda olduğu görüşünde olanlar %46,6, cinsiyetlerin birbiri üzerinde baskı, ayrımcılık, eşitsizlik kurmadığı bir toplum modelinin mümkün olduğu görüşünde olanlar %84,2 sıklıkla saptanmıştır.

Ayrıca katılımcıların cinsiyet algılarına yönelik sorular sorulmuş ve seçilen üç sorunun sonuçlarının cinsiyete göre dağılımı aşağıdaki üç grafikte özetlenmiştir:

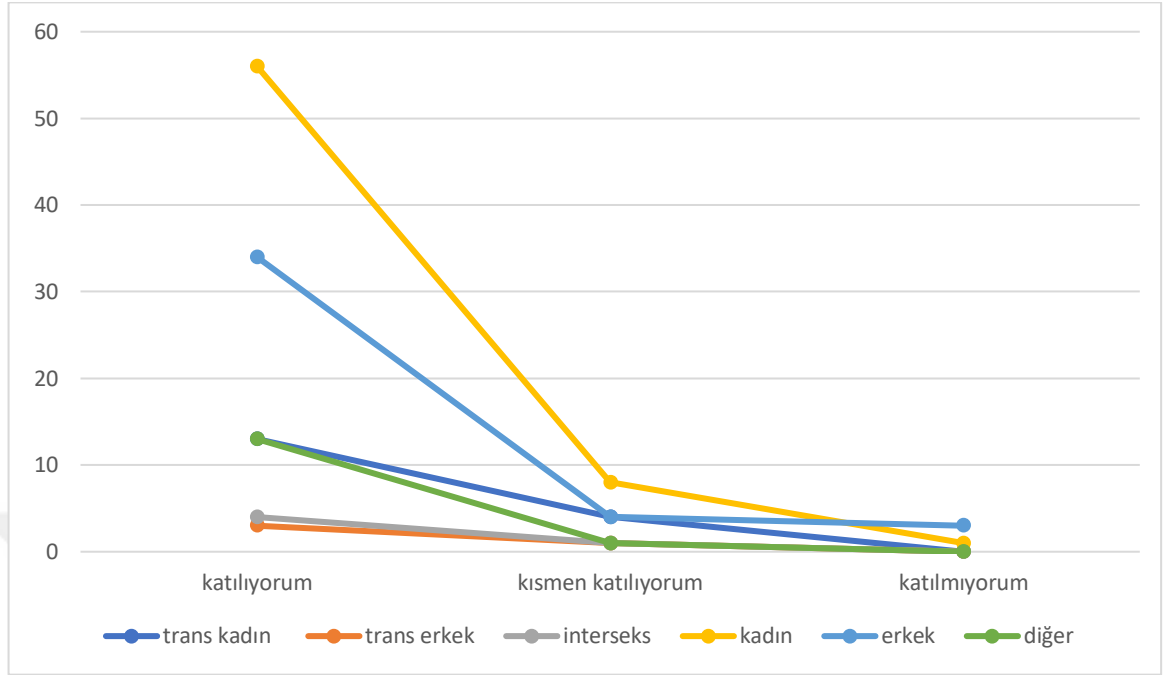
Grafik 6: Cinsiyetin Doğuştan Biyolojik Bir Edinim Olması İle Cinsiyet Arasındaki İlişki.

Grafik 7: Trans Bir Kişinin Kendini Özleştirmek İstedığı Kimlikle Cinsiyet Arasındaki İlişki

Grafik 8: Cinsiyetlerin Birbiri Üzerinde Baskı, Ayrımcılık, Eşitsizlik Kurmadığı Bir Toplum Modelinin Mümkün Olmasıyla Cinsiyet Arasındaki İlişki.

İzmir ve İstanbul illerinden katılımcıların, “*Travesti kelimesi cinsel kimliği ifade etmektedir*” Sorusuna cevapları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,006$, $p < 0,05$).

35 ve üzeri, 30-34, 25-29 ve 19-24 yaş arası olmak üzere 4 farklı yaş grubundan katılımcıların, “*Ataerkil toplumsal yaşamda bireyler cinsiyet kimliklerini tanımlamak durumundadır*” sorusuna cevapları arasındaki farklılıkların Ki Kare Testi sonucu istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,022$, $p < 0,05$). Yine yaş gruplarından 25-29 yaş arası ve 19-24 yaş arası katılımcı grup için uygulanan Independent Samples Test sonucunda, “*Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet aynı şeydir*” ($p = 0,048$, $p < 0,05$) ve “*Cinsiyet değişim ameliyatı öncesi psikiyatru gitmek gereklidir*” ($p = 0,03$, $p < 0,05$) sorularına verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.2. Nitel Araştırma Bulguları

Araştırmanın bu bölümünde katılımcıların genel özelliklerine, cinsiyet algısına yönelik görüşlerine, cinsiyet kimliği ve toplumsal yaşam arasındaki ilişkiye dair görüşlerine, yaşadıkları ayrımcılık deneyimlerine ve cinsiyet algılarını etkileyen

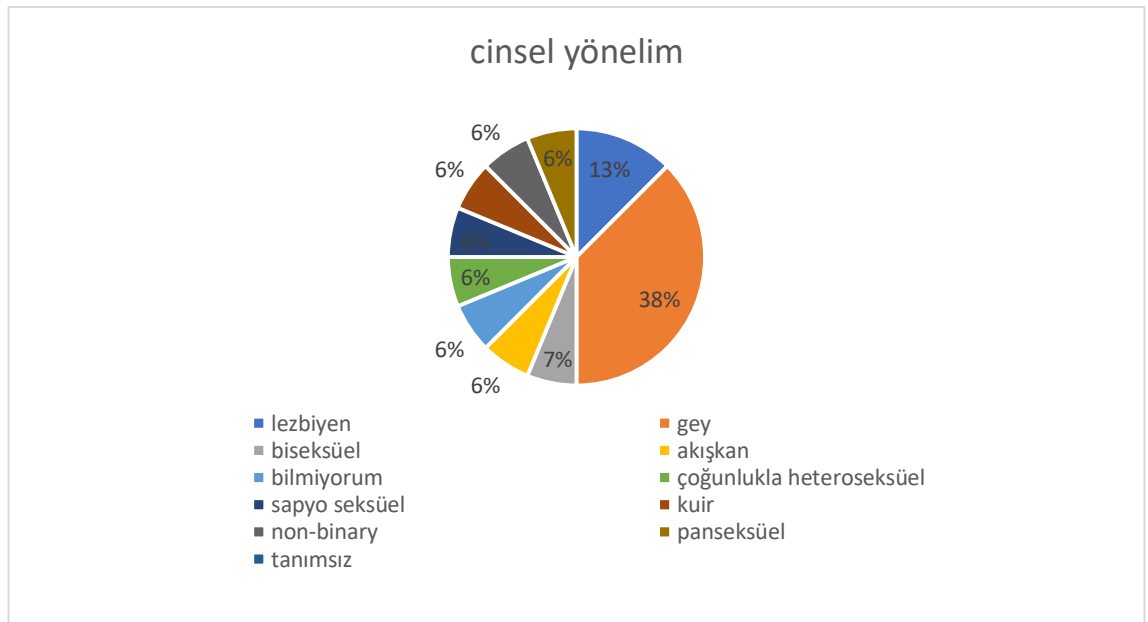
unsurlara yer verilmiştir. Çalışmanın nitel kısmında verilerin toplanması, İstanbul ayağı için Mart ayı boyunca, İzmir 2018'in Ekim ve Şubat aylarında toplanmıştır. Bu kapsamda nitel bölümde 8'i İzmir'de, 9'u İstanbul'da ikamet eden toplam 17 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme gerçekleştirilen LGBTİ+'ların genel özellikleri aşağıda yer almaktadır:

3.2.2.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Grafik 9. Katılımcıların Cinsiyet Kimliğine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.

Grafik 10. Katılımcıların Cinsel Yönelimine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.

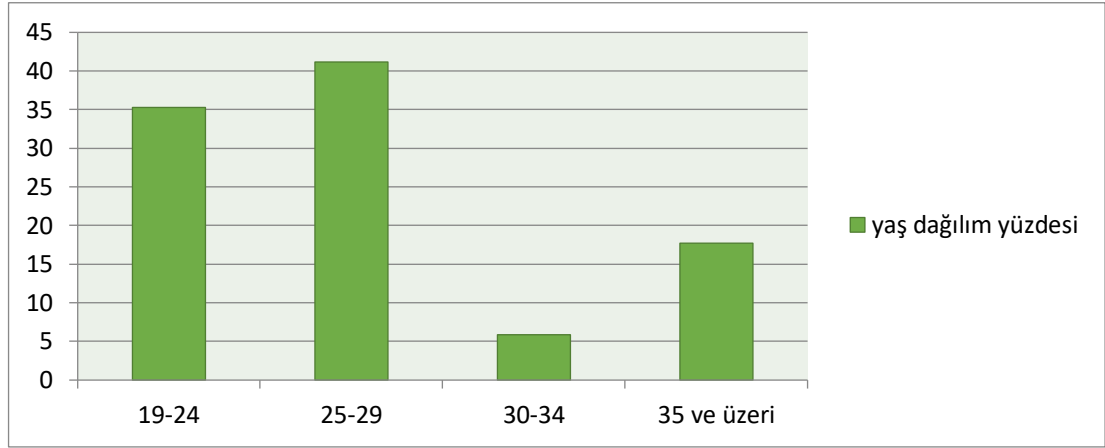

Katılımcıların cinsiyet kimliğine ve cinsel yönelimlerine ilişkin verilere bakıldığında çoğunluğun erkek %41'i (n:7) ve gey %38'i (n:6) olduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamına yakınının üniversite %52,9'u (n:9) ve yüksek lisans %35,3'ü (n:6) mezunu olduğu görülmektedir. Buna ek olarak katılımcılardan bir kişi hariç tamamının %94,1'i (n:16) 18 yaşına kadar il merkezinde yaşadıkları saptanmıştır.

Tablo 3. Araştırma Katılımcılarına İlişkin Demografik Veriler.

Özellik	Sayı (n)
Eğitim durumu	
Okur yazar değil	0
Ortaokul	0
Lise	2
Yüksek okul/üniversite	9
Yüksek lisans/doktora	6
Toplam	17
Özellik	
En uzun yaşanılan yer	
İl merkezi	16
İlçe merkezi	1
Bucak/köy	0
Toplam	17
Özellik	
Yaşanılan İl	
İstanbul	9
İzmir	8

Grafik 11. Katılımcıların Yaş Dağılımı

Katılımcıların daha çok 19-24 %35,3'ü (n:6) ve 25-29 %41,2'si (n:7) yaş aralığında oldukları görülmektedir. Bunu %17,7 (n:3) oranı ile 35 ve üzeri yaş gurubu takip etmektedir. Genç ve üniversite eğitimi alan katılımcıların çok olması iş durumlarına da yansımıştır. Katılımcılardan %64,7'si (n:11) çalışmamaktadır. Çalışmama nedeni ise %41,2 (n:7) öğrenci olmaları olarak saptanmıştır. Bir kişinin sosyal güvencesinin olmadığı ve %76,5'i (n:13) oranla büyük çoğunluğun SGK'lı oldukları görülmektedir.

Tablo 4. Katılımcıların İş ve Sosyal Güvence Durumları.

Özellik	Sayı (n)
Sosyal güvence	
Sosyal güvencesi olmayan	1
SGK	13
Yeşil kart	1
Özel sigorta	1
Diğer (emekli sandığı)	1
Toplam	17
Özellik	Sayı (n)
İş Durumu	
Çalışmıyor	11
Çalışıyor	6
Toplam	17
Özellik	Sayı (n)
İş Bilgisi	
Tezgahtar Garson Pazarlama	1
Teknik Beceri	1
3 ve Üzeri İşçi Çalıştıran	2
Yüksek eğitim gerektiren işler	1
Orta düzey yönetici	1
Toplam	6
Özellik	Sayı (n)
Çalışmama Nedenleri	
İş Bulamadı/İş Arıyor	2
Öğrenci	7
İhtiyacı yok	1
Yüksek lisansa hazırlanıyor	1
Toplam	11

Katılımcı 1(K1): 1992 doğumlu, erkek ve geydir. Yüksek lisansa devam etmektedir. İstanbul'da yaşamakta, SGK'lı şu anda öğrenci olduğu için çalışmamaktadır. Görüşmede kendisini tanıtmakta zorluk çektiğini ifade etmiştir.

Katılımcı 2(K2): Kendisini tanıtmayı istendiğinde: “1993 doğumluyum Marmara’da mütercim tercümanlık okuyorum. İstanbul’da yaşıyorum” şeklinde ifade etmiştir. Erkek, gey, SGK'lı, düzenli bir işte garson olarak çalışmaktadır.

Katılımcı 3(K3): 1997 doğumlu erkek, geydir. Üniversite mezunu, SGK'lı, iş aradığını belirtmiştir.

Katılımcı 4(K4): 1995 doğumlu, erkek, gey ve İstanbul'da yaşamaktadır. Üniversite mezunu, oyunculuk sınavlarına hazırlanmaktadır. Bir kahvecide barista olarak çalışmaktadır. Şu anda bir sosyal güvencesi bulunmamakta, iş aramaktadır.

Katılımcı 5(K5): 1989 doğumlu, kadın, panseksüel ve İstanbul'da doğup büyümüş şu anda da orada yaşamaktadır. Sosyoloji mezunu, SGK'lı teknik bilgi gerektiren bir işte çalışmaktadır.

Katılımcı 6(K6): 1981 doğumlu, trans kadın, cinsel yönelimini akışkan olarak tanımlamakta ve İstanbul'da yaşamaktadır. Üniversite mezunu, SGK'lı orta düzey yönetici olarak çalışmaktadır. Görüşmede kendisini tanıtmayı istendiğinde: “İstanbul LGBTİ dayanışma derneği yönetim kurulu üyesiyim. 4-5 yıllık bir aktivizm geçmişim var. Ondan öncesinde de yakın olduğum anlar oldu ama bir türlü fırsatım olmadı. SPoD’la tanıştım ilk defa aktivizm anlamında, sonra gezi zamanından sonra ya SPoD’da örgütlenmedim hiçbir zaman ama insanlarla ilişkilerim vardı. Hevi LGBTİ dayanışma derneğinin -o zaman dernek değil bir inisiyatifti- kuruluş aşamasında yer aldım. Daha sonra onlarla bazı ufak tefek yani politik sorunlar değil de başka sebeplerden kaynaklı yollarımızı ayırdık hala ilişkilerim var. İstanbul LGBTİ dayanışma derneği eski adı İstanbul LGBTT dayanışma derneğinin yönetim kurulundayım yaklaşık 3 yıldır” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 7(K7): 1982 doğumlu, İstanbul'da yaşıyor, Kürt kökenli olduğunu belirtiyor ve kendisini “Kuir” olarak tanımlıyor. Yüksek lisans mezunu, özel sigortaya sahip. Aslı Erdoğan’ın belgeselini çekmektedir. Görüşmede kendisini tanıtmayı istendiğinde: “Bu tanıtmaya en zorlandığım şey (gülüyor). Bigudi Club diye kadınlar için açılan, bundan 10 yıl önce sadece kadınların girebildiği bir mekânın işletmecisiyim. Ama bunu dışında yönetmenlik ve senaryo yazarlığı yapıyorum. Kürt kökenliyim. Onun dışında kendimle ilgili en önemli şeyler herhalde bunlar(gülüyor)” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 8(K8): 1995 doğumlu, erkek, gey ve İstanbul'da yaşamaktadır. Görüşmede kendisini tanıtmayı istendiğinde: "21 yaşındayım. İstanbul'da oturuyorum. Bilgi üniversitesinde okuyorum. Gaziantepliyim. Bir ablam bir kardeşim var. Başka ne söyleyebilirim. Geyim, eşcinsel olarak tanımlıyorum kendimi. Başka kendimi nasıl tanıtayım. Bir yıl yurtdışında kaldım Brezilya'da. Mastürümü da Kanada'da filan yapmayı düşünüyorum. Ülkeyi pek sevmiyorum. Onun haricinde okuduğum bölüm Uluslararası Ticaret ve İşletmecilik. Yani çok memnun muyum? Bilmiyorum. Ama hani okuyorum şimdilik. Bitirince ne yapacağıma karar vereceğim, henüz karar vermedim. Böyle aplanla aram çok iyi (gülüyor). Bana baya destek oluyor hayatımda. Ailemle biraz daha kapalıyız. Öyle bir ilişkim var ailemle. Öyle" şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 9(K9): 1982 İstanbul doğumlu, kadın, lezbiyen ve İstanbul'da yaşamaktadır. Lise mezunu, SGK'lı, Club işletmeciliği yapmaktadır.

Katılımcı 10(K10): 1994 doğumlu, erkek, gey ve İzmir'de yaşamaktadır. SGK'lı öğrenci olduğu için çalışmıyor. Üniversiteye devam ediyor. Kendisini tanıtmayı istendiğinde: "23 yaşındayım aslen İzmirliyim. Birkaç senedir İstanbul'a gidip geliyorum okumak için. Yani böyle düzenli bir eğitim hayatım yok aslında. Bunun dışında işte çeşitli iki bölümde okudum Siyaset Bilimi ve Türk Dili Edebiyatı. Çeşitli işler yaptım işte gazetecilik, muhabirlik, garsonluk, bulaşıkçılık filan böyle çok farklı alanlarda. Çevirmenlik yaptım herhalde en sevdiğim iş o oldu. Bunun dışında genelde böyle yazmaya çizmeye edebiyata yönelik bir beceri geliştirmeye çalıştım ne kadar oldu bilmiyorum, belki bir şeyler olmuştur. Bunun dışında ben böyle duygu durumum yerinde diyemem zaman zaman çok kırılğan oluyor o yüzden belki de az evvel ankette sorulan bazı şeyler benim için daha akışkan hale geliyor çok kırılğan olduğu için daha da akışkan yani sadece seksüel yani cinsel kimlik cinsel yönelim üstünden değil bütün kimliklerin kırılması üstünden bir hale yola geliyor. Bu nedenle artık eskiden çok nettim hani böyle ben siyasette şuradayım buradayım falan diyordum işte toplumsal cinsiyet olarak buradayım falan şimdi (gülüyor) amaaaan yaa ne o öyle bir kimlik mi kaldı Allah aşkına hepsi çok kırılğan geçişken ve akışkan durumdalar. O yüzden yani çok fazla kırılma gösteriyor ama şeyi yanlış buluyor değilim. Kimlik siyasetini yanlış buluyor değilim burada ama bunun kırılğan olduğunu her zaman göz önünde bulundurmak gerekiyor" şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 11(K11): 1995 doğumlu, erkek, biseksüel ve İzmir’de yaşamaktadır. Üniversite mezunu, SGK’lı öğrenci olduğu için çalışmamaktadır. Ege Üniversitesinde Sanat Tarihi bölümü mezunu, Genç LGBTİ+ derneğinde ve LeGeBİT Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Araştırmaları Topluluğu’nda gönüllü çalışmalar yürütmektedir.

Katılımcı 12(K12): 1994 doğumlu, İzmir’de yaşamaktadır. Kimliğini “*Cinsiyet kimliği algısına sahip değilim*” şeklinde ifade etmiş, yöneliminin ise çoğunlukla heteroseksüel olduğunu belirtmiştir. Üniversite mezunu, emekli sandığına bağlı ve şu anda yüksek lisansa hazırlandığı için çalışmamaktadır. Kendisini tanıtmaması istendiğinde “*Psikoloji mezunuyum iki sene evvel mezun oldum şu an bir şey yapmıyorum ara ara gönüllü çalışmalara katılıyorum çocuklarla ve sığınmacılarla yapılan çalışmalara. Aynı zamanda cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği politikası yürüten örgütler yani sivil toplum örgütlerinde ve kuruluşlarla çalışıyorum. Sokak hayvanlarıyla ilgileniyorum*” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 13(K13): 1994 doğumlu, kendisini non-binary olarak tanımlamakta ve İzmir’de yaşamaktadır. Yüksek lisans öğrencisi, SGK’lı, ihtiyacı olmadığı için çalışmamaktadır. Kendisini “*2017 Temmuz Ege Gazetecilik mezunuyum. Sonra Manisa Kadın Çalışmalarına girdim. Bu yıl işte birtakım problemler falan filan vardı. Onun dışında fotoğrafla görsel sanatlarla falan biraz ilgileniyorum. Bunun üstüne kafayı yoruyorum ve aynı zamanda bunu nasıl toplumsal meseleye dönüştürebiliriz şeklinde biraz daha görsel hazırlama ve işte fotoğraf çekimi vs. üstüne kafa yoruyorum onun dışında çok fazla bir şey yok aslında*” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 14(K14): 1990 doğumlu İzmir’de yaşıyor. Kimliğini ve yönelimini “*Bilmiyorum*” şeklinde ifade ediyor. Bütünleşik doktora öğrencisi. SGK’lı, öğrenci olduğu için çalışmıyor. Kendisini; “*Felsefe okuyorum doktora yapıyorum bu kadar*” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 15(K15): 1990 doğumlu, kadın, lezbiyen ve İzmir’de yaşamaktadır. SGK’lı, eğitim gerektiren bir işte çalışmaktadır. Kendisini; “*Yüksek lisans yapıyorum kadın çalışmalarında Celal Bayar Üniversitesi’nde, felsefe lisansı çıkışlıyım. Onun dışında akademiye dair hiçbir hayalim kalmadı. Kariyer planlarımda değişiklik aşamasındayım. Yaşım da geçiyor yeni işler düşünüyorum. İşte yaşam koçu olmayı düşünüyorum, para kazanmayı düşünüyorum. Öyle*” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 16(K16): 1989 doğumlu, kadın, sapyo seksüel ve İzmir’de yaşamaktadır. Yüksek lisans öğrencisi, SGK’lı, çalışmamakta, iş aramaktadır. Kendisini; “*Genel olarak tanıtım gerekirse profesyonel öğrenciyim diyebilirim (gülüyor). Gerçekten 28 yılın 7 yılı hariç tamamen öğrencilikle geçti. Onun dışında mesleksi açıdan yani işsizim iş arıyorum herkes gibi. Evet genel hal olarak çoğu gencin özeti çoğu yeni mezunun özeti bir insanım*” şeklinde ifade etmiştir.

Katılımcı 17(K17): 1989 doğumlu, İzmir’de yaşamaktadır. Kimliğini ve yönelimini “*Tanımsız*” olarak ifade etmektedir. Yüksek lisans öğrencisi, SGK’lı öğrenci olduğu için çalışmamaktadır. Kendisini; “*Yüksek lisans yapıyorum kadın çalışmalarında. Toplumsal cinsiyet teorisi, queer teori, LGBTİ hareketi vesaire bu konular üzerine çalışıyoruz. Ondan önce de İletişim Fakültesinde lisansta halkla ilişkiler okudum Ege Üniversitesi’nde. Şimdi Celal Bayar’da yüksek lisans yapıyorum daha sonrasında da işte doktora da tekrar halkla ilişkilere dönme planım var. Almanya’da doğdum 6 yaşında Türkiye’ye geldim. Edirne’de büyüdüm üniversiteye gelene kadar da işte 19 yaşına kadar ailemle yaşadım. Orada birlikte çok rahat bir ailenin içerisinde büyüdüm. Zaten Edirne’nin de çok yapısı böyle yaşam tarzı çok böyle rahat bir yerdir o yüzden çok sıkıntılı bir ortamda büyüdüm. Hatta aksine böyle çok rahat bir ailenin içerisinde çok rahat bir çevrenin içerisinde büyüdüm. Üniversiteye gelene kadar böyle kendimle ilgili çok kendimi tanımlayamadığım şeylerle boğuşuyordum ama internetin olmadığı bir dönemde henüz toplulukların oluşumların sivil toplum kuruluşlarının çok olmadığı bir dönemde kendimle ilgili çok böyle bilinçlenemediğim için çok böyle problemler yaşadım bir şeyleri çözebilmek için kendi içimde. Ama üniversiteye geldiğimde artık böyle biraz daha kendi başıma kaldığımda birey olarak böyle artık daha fazla böyle bir şeylerin farkına varmaya başladım aile sorumluluğunun içerisinde kaçarak böyle. Ondan sonra burada kendimle ilgili biraz böyle üniversite yaşamımda kendimle ilgili bir şeyleri falan daha çok farkına varıp artık kendimi daha çok yaşamaya başlayıp daha sonrasında da böyle aktivist bir hareketin içerisinde de bulunmaya çalıştım. Daha çok bilgilenmeye çalıştım. Kendi hayatımla ilgili bu da tabi biraz da böyle feminist teoriyi, LGBTİ hareketini vesaire queeri daha çok öğrenmeyi de gerektirdi tabi e onunla alan olarak da bunu çalışmak için yüksek lisansı da bu alanda tercih ettim öyle” şeklinde ifade etmiştir.*

Deşifre edilen görüşmelerden elde edilen veriler tematik analiz ile üst temalar ve ilgili alt temalar olarak düzenlenmiştir. Söz konusu temalardan ilkinde “*Cinsiyet Kimliği Algısı*” ve “*Cinsiyet Kimliğinin Tanımlandığı Zaman*” olmak üzere iki üst tema ve her tema için beşer alt tema oluşturulmuştur. İkinci üst temada ise; “*Toplumun Cinsiyet Kimliğine İhtiyacı Olmasına*” ve “*Cinsiyet Kimliğinin Toplumsal Yaşamla İlişisine Yönelik*” üst temaları ve her tema için dört tane alt tema belirlenmiştir. Üçüncü üst temada ise; “*Homofobinin Nedenine İlişkin*” ve “*Önyargı ve Ayrımcılığın Önlenmesine Yönelik*” üst temalar ve her tema için beşer tane alt tema belirlenmiştir. Dördüncü üst temada; “*LGBTİ+’lara Yönelik İnsan Hakları ve Uygulamalar*” ve “*Türkiye’de ki LGBTİ+ Haraketine İlişkin*” üst temalar ve her tema için beşer tane alt tema belirlenmiştir. Son üst temada ise; “*Cinsiyet Algısı Üzerine Düşünceyi Etkileyen Unsurlara İlişkin*” üst temasında dört adet alt tema belirlenmiştir.

3.2.2.2. Katılımcıların Kimlik Algısı

Tablo 5: Cinsiyet Kimliği Algısına İlişkin Alt Temalar.

Katılımcılar	Cinsiyet kimliği toplumsal olarak üretilir	Kişinin kendini ait hissettiği ve tanımladığı şeydir	Cinsiyet kimliği çok değişken ve akışkandır	Mantıklı bir şey değil, olmaması gerek	Anlam ifade etmiyor	Öğrenilmiş bir şey
K1	+					
K2		+				
K3	+					
K4		+		+		
K5	+					
K6			+			
K7				+		
K8				+		+
K9						
K10			+			
K11		+				
K12		+	+			
K13					+	
K14					+	+
K15	+					
K16	+					

K17	+					
f	6	4	3	3	2	2

Tablo 5'ten anlaşılacağı gibi cinsiyet kimliğinin ne olduğu hakkındaki alt temalar incelendiğinde; n=6 ile “Cinsiyet kimliği toplumsal olarak üretilir” in ilk sırayı aldığı görülmektedir. Bunu, n=4 ile “Kişinin kendini ait hissettiği ve tanımladığı şeydir” alt teması takip etmektedir. “Cinsiyet kimliği çok değişken ve akışkandır” ve “Mantıklı bir şey değil, olmaması gerek” alt temaları n=3 ile aynı oranda yer almaktadır. “Anlam ifade etmiyor” ve “Öğrenilmiş bir şey” alt temaları ise n=2 ile diğer alt temalardan daha az ve aynı oranda olduğu görülmektedir. Bir katılımcının bu konudaki görüşüne aşağıda yer verilmiştir:

“Kişi cinsel yönelim olarak nasıl hissediyorsa odur” (K9).

Cinsiyet kimliği algısına ilişkin görüşler incelendiğinde, LGBTİ+’ların cinsiyet kimliğinin toplum tarafından üretilen bir kategori olarak algıladıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte cinsiyet kimliğinin tanımlanması veya atanması aşamasında kişinin kendi beyanının ve kendisini neye ait hissettiğinin baz alınması gerektiği öne çıkmaktadır.

Tablo 6: Cinsiyet Kimliklerinin Tanımlandığı Zamana İlişkin Alt Temalar.

Katılımcılar	3-4 yıl öncesi	Cinsel yönelimimi fark ettiğim zaman	Doğduğumdan beri öyle olduğum söylendi	Aktivizmde yer alınca	5-6 yaşlarında	Üniversite de tam olarak tanımladım
K1			+			
K2	+					
K3		+				
K4			+			
K5				+		+
K6				+		
K7						
K8			+			
K9			+			
K10				+		
K11						+

K12						+
K13						
K14					+	
K15			+			
K16					+	
K17						+
f	1	1	5	3	2	4

Tablo 6’da görüldüğü üzere cinsiyet kimliklerinin sorgulanmaya başlandığı ve tanımlandıkları zamana ilişkin alt temalara bakıldığında n=5 ile çoğunluğun cinsiyet kimliğinin doğduğunda atandığı görülmektedir. Bununla birlikte n=4 ile cinsiyet kimliğini üniversitede tanımlayanlarda azımsanmayacak kadar çok olduğu görülmektedir. Aktivizm ile ilgilenmeye başladıktan sonra kimliğini tanımlayanlar ise n=3 olarak saptanmıştır. Bu sırayı n=2 ile 5-6 yaşlarında farkedenler ve n=1 ile aynı orana sahip olan “3-4 yıl öncesi” ve “Cinsel yönelimimi fark ettiğim zaman” takip etmektedir. Katılımcıların bu konuyla ilgili görüşlerine doğrudan atıflarla aşağıda yer verilmiştir:

“Bu yere göre değişiyor aslında. Hani nasıl desem, felsefi değil de politik olarak diyim kendimi cinsiyetsiz olarak tanımlıyorum. Ama işte, sakalın vermiş olduğu o, yani sakal işte feministler derler ya erkeklerin ekmeğine bal sürüyor diye, çoğu yerde erkek olarak tanımlanıyoruz. Bundan bazen rahatsız olsam da çoğu zaman değilim. İşte 8 Mart’da kadındık yani(gülüyor). Zaten Türkiye’de yaşıyorum bana erkeklik dayatıldı. Yani ben bunu fark etmedim bu bana dayatıldı. Ama işte okumaya düşünmeye başladıktan sonra aslında kadın olunabilirliği fark ettim. Erkekliği değil de kadınlığı fark ettim aslında. Bu da işte lise 2 lise 3 zamanlarına üç dört yıl önceye denk geliyor” (K2)

“Yani toplumsal normlara göre erkeğim ama kadınım da demiyorum, ben erkeğim de demiyorum hani sırf penisim var diye erkek olmak zorunda değilim.4-5 yaşlarımdayken daha küçükken ister istemez zaten sen erkek çocuğusun sen erkek çocuğusun diye dır dır eden insanlar vardır. Erkeksem hani eee hani erkeklerin yaptığı şeyleri yapmak zorundasın. Futbol oynamak zorundasın, ne bileyim kızlara bakmak zorundasın daha böyle dövüşmek ne bileyim böyle mahallede maç yapmak zorundasın kavga olduğu zaman senin de gitmen gerekir. Çünkü erkeklerin bunu yapması gerektiğini düşünürsün” (K4)

“Benim o kadar çok ufak değildi. Ben kendimin gay olduğunu düşünüyordum. Hani bilinçsiz biri de değildim. Hani böyle çok yalnız bilmem ne falan. İstanbul’da okudum her şeyi üniversteyi falan ve gay barlara giden çevresi olan fena da bir tip değildim yani çevremde erkekler de vardı. Gay barlarda mesela rahat edemediğimi fark ediyordum hani onlardan olmadığımı farkettim. Niyeyse hiç sorgulamıyordum kendimi. Sonra zamanla ya ben biraz aktivizmi öğrendikten sonra aslında, bir ufak tefek ben galiba kadınım gay değilim demeye başladım yani çok eski değil. Bu hikâye 5 yıllık falan” (K6)

“Kendimi erkek olarak tanımlıyorum. Neden; çok fazla bilmediğim için queer falan filan hani. Şu an için erkek olarak tanımlıyorum ama muhtemelen değişecektir diye düşünüyorum. Çünkü fikirlerim sürekli değişiyor, bu konuda da fazla okuyup öğrendikçe muhtemelen tanımlamamaya başlayacağım cinsiyetimi. Kendimi erkek olarak tanımladığım zamanı hatırlamıyorum. Zaten tanımlamadım yani erkek olduğum söylendi. Hala şu anda da erkek olduğum söylendiği için, o kimliği sahiplenmeye devam ediyorum diyim. Hani tanımlıyorum demiyim aslında erkek olarak kendimi, o bana verilen kimliği taşımaya devam ediyorum henüz. Yani en başından beri her şeyi etkiliyor” (K8)

“Dönüp baktığımda ilişkilerimde hep kendimi erkek olarak tanımladığımı gördüm. Ama politik olarak bunun lgbti mücadelesi içinde bir politikasını yürütürken gender queer diyorum. Kulaktan dolma öğrendim sonra okudum. Nerede okunacağını bilmezdim yani o kitaplar nerede kütüphanenin neresinde söyleyin okuyayım filan yani. Onu bilmiyordum yani belki sosyal ekonomik ve kültürel durumdan öyle bir çevrem de olmadı benim. Ege üniversitesinde ilk 2013 LeGeBiT’le tanıştığımda böyle bir şey söz konusu oldu. Bir arkadaşın söylediği belki sen genderfluidsin sözünün ardından oha bir dakika ne len bu şu anda çok önemli bir şey söylüyor filan demiştim. 2013 yazında öyle tanımlamaya başlamışım kendimi, ilk kez o zaman karşılaştım. Ama erkeklik dediğim kavram herhalde doğduğumdan beri var yani o. Çok fazla aslında. Birincisi herkesi rahatsız etmeye başladım. Ben erkek değilim filan diye böyle derste el kaldırıyorsun ve herkes nasıl olmayabilir ki o çocuğu ben biliyorum bir penisi var sakalı var ses tonu kalın bilmem ne nasıl bir erkek olarak tanımlamayabilir ki kendini o zaman kadınsın. Aaa sen transsın. Bir trans kimliği yapıştırılıyor. Hayır diyorum değilim, o zaman işler zaten sarpa sarmayı bırak hiçbir şekilde çıkış noktası bulunmuyor. Bazıları için dünyalarının değişimine yol açıyor. Sınıftaki pek çok arkadaşım açılmıştı biliyor musun? Şimdi

bakıyorum ben aslında o kadar güç olmuşum ki onlara öyle deli halimle o kendimi akışkan cinsiyetli tanımlarken ki ben kadın da değilim erkek de değilim olmak zorunda da değiliz bir şey yani cinsel verilerim anlamında da bir şey olmak zorunda değiliz Şimdi döndüm baktım sınıfın yarısı ibneymiş (gülüyor). Hepsi mezun olmuş gökkuşağı bayrakları ellerinde. Demek ki hep bunların etkisi varmış yani biri bana böyle dokundu, dediğim gibi biri birine böyle bir tavsiye verirken bana dokundu ben başka birine dokundum o başka birine yani çok hayati anlamlarda dönüşümler yaşadık. Böyle yönetici pozisyonunda olduklarında bu insanlar bir şey değiştirebilir yani gerçekten bir şeyler değişebilir yani işte trans çocukların tuvaleti kullanmaları kendini iyi hissettikleri cinsiyetteki tuvaleti kullanmaları meşru olabilir. Zaten meşru da hani yasal olabilir anlamında. Ve bu çok önemli bir değişim. O yüzden çok önemli” (K10)

“Toplumun algıladığı ataerkilliğin gerektirdiği güç sahibi, ayrıcalıklı, hegemonik bir erkeklik üzerinden tanımlamıyorum. Örneğin; misafirlğe gittiğimizde kadınlar hizmet ederken hiç sorun olarak görmüyordum normal geliyordu. Herkesin görevi olduğunu düşünüyorduk ve kimse şikayetçi değildi. Şimdi yapılacak bir iş varsa benim de sorumluluğum olduğunun bilincinde hareket etmeye çalışıyorum” (K11).

“Herkesi gerçekten daha biricik olarak algılamamı sağladı diyebilirim yani hem cinsiyet ifadesi anlamında hem de cinsel kimlik anlamında, cinsiyet kimliğinin tüm bileşenleriyle bunu sağladı diyebilirim” (K12).

“Biraz daha rahat hissetmeye başladım çünkü hiçbir cinsiyetin gerektirdiği şeyleri üretmek zorunda kalmadım” (K13).

“Tek bildiğim erkek olmadığım ama onu da sorguluyorum arada. Ne zaman kadın oluyorum? Alsancak’ta yürürken bir erkek laf attığında erk dilinden dolayı öyle hissediyorum” (K14).

LGBTİ+’ların kimliklerini tanımladıkları ve sorguladıkları zamanın daha çok üniversite yıllarında aktivizmle ilgilendikleri zamana denk geldiği görülmektedir. Bu dorgulama sürecine kadar, genellikle doğduklarında aileleri tarafından atanan cinsiyeti kabullendikleri anlaşılmaktadır. Toplumsal alanda karşılaştıkları tepkiler ve algılandıkları cinsiyet kategorisinin düşünceleri ve kimlik oluşumları üzerinde etkisi olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.2.3. Cinsiyet Kimliğinin Toplumsal Yaşamla İlişkisi

Tablo 7: Toplumun Cinsiyet Kimliğine İhtiyacı Olmasına Yönelik Alt Temalar.

Katılımcılar	Kalıplaşmış bir algı ve insanların idaresini kolaylaştırıyor	Ekonomik, politik ve kültürel sistemin sürdürülmesi için	Üreme ve iş bölümü yapılabilmesi için	Yaşam için değil ataerkil toplum yapısı için gerekli
K1	+			
K2		+		
K3				+
K4			+	
K5			+	
K6				
K7			+	
K8		+		
K9				+
K10		+		
K11	+			
K12				+
K13				+
K14			+	
K15		+		
K16		+		
K17		+		
f	2	6	4	4

Tablo 7’de görüldüğü gibi toplumun cinsiyet kimliğine ihtiyacı olma nedenine yönelik alt temalar incelendiğinde; n=6 ile “*Ekonomik, politik ve kültürel sistemin sürdürülmesi için*”in ilk sırayı aldığı görülmektedir. Bunu, n=4 ile “*Üreme ve iş bölümü yapılabilmesi için*” ve “*Yaşam için değil ataerkil toplum yapısı için gerekli*” alt temaları aynı oranda yer almaktadır. “*Kalıplaşmış bir algı ve insanların idaresini kolaylaştırıyor*” n=2 ile diğer alt temalardan daha az oranda olduğu görülmektedir. Katılımcılardan bazılarının bu konudaki görüşlerine aşağıda doğrudan alıntı yapılarak yer verilmiştir:

“*Bir de şöyle bir şey var hani cinsiyeti tanımladığın zaman bir sürü şeyin belli oluyor söylediğim gibi kural. Ve cinsiyetsizsen eğer bir tür kuralsızsın da. Bir sürü kuralı da reddediyorsun, bu da bir devletin veya otoritenin işine gelmeyecek bir*

şey. Hani cinsiyet bence bizi diğer şeylerle birlikte kontrol etmek için verilen bir şeylerden birisi” (K8).

“Toplum değil ama toplumu şekillendiren mekanizmaların buna ihtiyacı var galiba çünkü bir şeyi adlandırıp sınıflandırmak onun ne olduğunu bilmeyi ve dolayısıyla onunla ilgili bir şeyler öğretebilmeyi pratikleştirme olabilir politika olabilir rol biçme olabilir atama olabilir her hangi bir şey olabilir yani bu şunun gibi bir şey birinin cinsiyet kimliğinin kadın ya da erkek olduğunu biliyor olmak aynı zamanda o kadının turnak içinde ne giyeceğini atayabileceğini düşünmekle de ilişkili bir şey tabi bu bir akılla aynı zamanda bunun gibi şey yani galiba daha çok iktidarı elinde bulan bulunduran ve bunu kullanmayı hedefleyenler için gerekli bir şey toplum için gerekli mi sorusunu bilmiyorum yani ben bu toplumdaki nasıl ayrılır çok da emin değilim” (K12).

Toplumun cinsiyet kimliğine neden ihtiyacı olduğuna bakıldığından ekonomik, politik ve kültürel sistemlerin sürdürülebilmesi için ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu ihtiyacın aynı zamanda ataerkil toplum yapısını oluşturan sistemlerin işleyişini kolaylaştırmak için büyük önem arz ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 8: Cinsiyet Kimliğinin Toplumsal Yaşamla İlişisine Yönelik Alt Temalar.

Katılımcılar	Toplumun her alanında roller atanıp, statüler belirlenerek	Atanan roller ve ikili karşıtlıklar ile	Geleneksel cinsiyet rollerinin çocuklara öğretilmesi ile	Belli başlı görünüş(fiziksel) kalıpları üzerinden yansıyor
K1			+	
K2				
K3		+		
K4	+			
K5	+			
K6				
K7				
K8				
K9				
K10			+	
K11				+
K12				+
K13				+
K14		+		
K15				+
K16		+		
K17		+		
f	2	4	2	4

Tablo 8’den anlaşılacağı gibi, cinsiyet kimliğinin toplumsal yaşama yansımalarına ilişkin alt temalar incelendiğinde; n=4 ile “*Atanan roller ve ikili karşıtlıklar ile*” ve “*Belli başlı görünüş(fiziksel) kalıpları üzerinden yansıyor*” alt temalarının ilk sırayı aldığı, bunu “*Toplumun her alanında roller atanıp, statüler belirlenerek*”, geleneksel cinsiyet rollerinin çocuklara öğretilmesi ile alt temalarının aynı oranla n=2 ile izlediği görülmektedir. Katılımcıların tamamı söz konusu cinsiyet rollerinin toplumun her alanıyla ilişkili olduğunu ve yaşamın her alanını etkilediğini vurgulamışlardır. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşlerine aşağıda doğrudan alıntı yapılarak yer verilmiştir:

“İşte en basiti, bizim toplumumuzda kadının hep geri planda olması gibi. Yani, erkek ne derse o olur. İşte kadın çalışmaz, kadın temizlik yapar, bu gibi şeyler. Bunlar hani öğretilen değil, ama daha sen doğarken ve büyüme sürecinde, bir şekilde sana kodlanan, yaşayışın parçası haline gelmiş şeyler” (K3).

“Mastektomi (meme aldırma) ameliyatı oldum. Bir ay önce ablacım diyen şimdi kardeşim diyor. Memelerim hariç her yerim aynı ama nasıl görüyorsa öyle cinsiyet atıyor” (K13).

LGBTİ+’lar cinsiyet kimliğinin toplumsal yaşama geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri aracılığı ile aktarıldığını vurgulamaktadırlar. Örneğin; her topluma göre farklılık gösrebilen kadına ve erkeğe atfedilmiş belli başlı fiziksel görünüşler üzerinden olabilmektedir. Söz konusu cinsiyet rollerinin ise çocuklara öğretilmesi ile toplumda kalıcı hale geldiği alışılmaktadır.

3.2.2.4. Yaşanılan Ayrımcılık ve Önyargı

Tablo 9. Homfobinin Nedenine İlişkin Alt Temalar.

Katılımcılar	Öğrenilen kültür içerisinde yer almaması	Mevcut düzene tehdit olarak algılandığı için	Kendinden olmayanı istememe. Toplum içerisinde ki kötü algı	Eşcinsellerin gizlenmek için homofobik davranması ve kendi içinde ayrımcılık	Erkeklığe hakaret sayıldığı için
K1	+				
K2					+
K3			+	+	
K4		+			
K5		+			
K6					+
K7				+	+
K8			+		
K9	+				
K10			+		
K11		+			
K12		+			
K13			+		
K14		+			
K15		+			
K16			+		
K17		+			
f	2	7	5	2	3

Tablo 9'dan anlaşılacağı üzere homfobinin nedenine yönelik alt temalara bakıldığında n=7 ile "Mevcut düzene tehdit olarak algılandığı için" alt temasının belirgin olduğu görülmektedir. Bu sırayı n=5 oranı ile "Kendinden olmayanı istememe, toplum içerisinde ki kötü algı" alt teması takip etmektedir. "Erkekliğe hakaret sayıldığı için" alt teması n=3 ile takip etmektedir. "Öğrenilen kültür içerisinde yer almaması" ve "Eşcinsellerin gizlenmek için homofobik davranması ve kendi içinde ayrımcılık" alt temaları ise n=2 oranı ile aynı sırayı paylaşmaktadırlar. Katılımcıların homofobinin nedenine ilişkin görüşlerine aşağıda doğrudan yer verilmiştir:

"Şöyle diyeyim, mesela ben daracık bir pantolon giyiyorum. İşte böyle daha dekolteli daha feminen kıyafetler giyip sokağa çıkıyorum mesela. Bahsettiğimiz o ataerkil toplumu kafasına yerleştirilmiş insanlar bunu gördüğünde, beni toplumu kırarak bir unsur olarak görüyorlar. Çünkü ben onların erkekliğini tehlikeye atıyorum. Erkekliklerine bok sürüyorum" (K2).

"Eğer sen gelirsen eşcinseller kötü dersin, bir başkası gelirse bana eşcinseller kötü derse, ben bunu hiç algılamamış bir insansam, daha önceden görmemiş bir insansam bana arkadaşlarım "eşcinseller kötü" dediği zaman ben de "evet, kötü" derim. Çünkü arkadaşlarım bunu bana söylüyor, arkadaşlarım da toplumun bir parçasıdır" (K4).

"Türkiye'de çünkü, çocukluğundan beri televizyonu açtığında travesti terörü diye başlıklar gören, işte eşcinselleri ahlaksız, kötü şeyler yapan, toplumun dışında bir grup olarak gösteren toplumun içinde büyüyen birisi, kendisi araştırıp bir şeyleri veya doğru kişiler ile tanışıp doğru bilgiler almadığı taktirde homofobik olması mantıksız değil yani" (K8).

"Çizgi film vardı, çizgi filmde böyle bir tane farklı çürük bir bezelye koyuyorlar koca bir tencere yemeğin içine. Ardından işte geniş bir aile bunlar, ailenin küçük çocuğunun bir arkadaşı geliyor bezelyeyi dağıtıyorlar herkes yiyor daha sonra o yabancı çocuğun tabağında çıkıyor bezelye, önce bezelyeyi tokmakla dövüyorlar falan bakıyorlar bezelye hiçbir türlü bozulmuyor meğerse plastik bezelyeymiş o çocuğu dövmeye başlıyorlar falan neden çünkü farklı çünkü çürük. Hikâye bundan ibaret. Başka hiçbir şey değil" (K10).

"Hukukla, eğitimle, hükümet politikalarıyla, polisle, aileyle, arkadaşla zorbalıkla yapıyor. Bir şekilde seni ya sistemin içine yedirmeye çalışıyor ya da seni komple sistemin dışında bırakıp dışlamaya çalışıyor. Aslında çok boyutlu bir şey bu

yani bir tarafından şey kısmı da var bir kısmı sadece öğrenilmiş bir şey de. Toplum nefret ediyor sen de edeceksin topluma uymak istiyorsan sen de nefret edeceksin” (K11).

Toplumunda LGBTİ+’lara karşı var olan önyargı ve ayrımcılığın nedenleri incelediğinde, LGBTİ+’ların mevcut düzene (ataerkil düzene) tehdit olarak algılanmaları, toplumun söz konusu tehdit olarak gördüğü durumu istememesi ve buna ilişkin ürettiği kötü algının etkili olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca LGBTİ+’ların kendi kimliklerini gizlemek için homofobik davranabildikleri de vurgulanmaktadır.

Tablo 10. Önyargı ve Ayrımcılığın Önlenmesine Yönelik Alt Temalar.

Katılımcılar	Bireysel tanışmalar	Kamusal alanda açık olmak	Medyada LGBTİ+ temsili olması	Toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesi	Ailenin bu konuda bilinçlendirilmesi. Çocukların farklılıkları bilerek büyümesi
K1	+	+			
K2		+	+		
K3			+		+
K4		+	+	+	
K5				+	+
K6				+	
K7				+	
K8	+			+	
K9					+
K10		+			
K11					+
K12					
K13		+			
K14				+	
K15		+	+		
K16	+				
K17				+	
f	3	6	4	7	4

Tablo 10’a bakıldığında önyargı ve ayrımcılığın önlenmesine ilişkin alt temalara bakıldığında n=7 ile “*Toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesi*” ve n=6 ile LGBTİ+’ların kimlikleriyle “*Kamusal alanda açık olmaları*” gerektiği anlaşılmaktadır. “*Medyada LGBTİ+ temsili olması*” ve “*Ailenin bu konuda*

bilinçlendirilmesi. Çocukların farklılıkları bilerek büyümesi” alt temaları n=4 oranı ile aynı derece önemli görülen çözümlerden oldukları anlaşılmaktadır. Önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi için n=3 oranı ile “Bireysel tanışmalar” alt teması diğer görüşleri takip etmektedir. Katılımcıların görüşlerine aşağıda doğrudan yer verilmiştir:

“Herkes böyle kendinden başlayıp böyle en yakınındakini bilinçlendirerek bir şeyler değiştirecek. Ben, sevgilim, annem, babam, eşim hani böyle böyle ilerleyeceğiz” (K7).

“İlk açıldığında ve ifşa olmam nedeniyle zorluk yaşadım ama daha rahat ettim. Hepsi olmasa da açıldığım kişilerin de bakışı bir nebze değişti. Temas etmek en önemli olanlardan bence. Çünkü Türkiye’de toplum içinde olmadıkları düşünülüyor. Okula gitmiyor işe gitmiyor ayrı bir toplulukları var gibi davranılıyor. İkincisi de eğitim cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim eğitimlerinin verilmesi lazım” (K8).

Önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi için önerilere bakıldığında okullarda toplumsal cinsiyet eğitiminin verilmesinin büyük önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte LGBTİ+’ların açık kimlikleri ile toplum içerisinde yaşamalarının, toplumun farklılıklara alışabilmesi açısından önemli olduğu görülmektedir. Ayrıca günümüzde hayatın hemen hemen her alanını etkileyen medyada LGBTİ+’ların iyi bir şekilde temsil edilmesinin söz konusu önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi için acil yapılması gerekenler arasında yer aldığı görülmektedir.

Katılımcıların tamamı LGBTİ+’ların toplumsal yaşam içerisinde hemen hemen her alanda ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların görüşlerine doğrudan aşağıda yer verilmiştir:

“Temel yaşam yani temel insan haklarının hepsiyle ilgili ayrımcılığa maruz kalınıyor (fiziksel veya sözlü taciz, özel alanın ihlali, kirayla ilgili ev ve iş bulma, yaşam hakkı, ifade özgürlüğü) tabi bunlar olabildiği için diğerleri de çok tırnak içinde kolay olabilir hale gelebiliyor. Çünkü temel hak ihlallerinin yaşanabiliyor olması bunun ne kadar kolay yapılabildiği mesajını verdiği için, diğer anlarda da hem ciddiye alınma meselesinde hem de o haklarını kullanabilme konusunu da zorlaştırıyor ve bu nedenle bir sürü alanda yaşayabiliyor diyebilirim” (K12).

“Genel olarak heteroseksüellerle karşılaştıkları her alanda bir ayrımcılığa uğruyorlar” (K14).

Yaşadıkları ayrımcılık ve önyargıya dair deneyimlerine kendi ifadeleriyle aşağıda yer verilmiştir:

“Önceden erkek evlatlarıyken artık toplumsal cinsiyete göre kadın evlatlara davranış şekliyle, hani bunu bir kalıp olarak görürsek toplumdaki erkek evlat algısı kız evlat algısı şeklinde şu an erkek evlatlıktan kız evlatlığa geçmiş durumdayım. Ailem açısından bu böyle gelişti. İşte stereotiplere uygun olarak dışarıya çıkarken nereye gittiğimi ne zaman döneceğimi daha önce sormazlarken işte kimle buluşacağımı şimdi artık sormaya başlıyorlar. Arada arıyorlar ne yaptın gittin mi gibisinden. Yani tamamen aslında değişmez denilen benim cinsiyetim değişti. Toplumsal cinsiyetim” (K1).

“Aslında böyle birkaç şey var yani ama ortaklaşıyor hepsi, mesela sokakta yürürken ya tabi işte kız arkadaşım ile oturuyorsak mesela ya da el eleysek ya da öpüştürsek diyelim ki hani gelip doğrudan sen ne yaptığını zannediyorsun lezbiyen misin sen deyip üstümüze saldıranlar oldu birkaç kere en sık bunu yaşadığım için yani tek bir hikâye gibi anlatmadım o yüzden. Bir gece sokakta yürürken aynı saatte aynı sokakta başka bir adam var ve bana şey diye işte hani ne kadara çalışıyorsun, ne kadar diye sordu ben de çalışmıyorum dedim o da çalışmıyorsan bu saatte burada ne işin var dedi ve dönüp sen de bu saatte buradasın o zaman sen de çalışıyorsun sen ne kadarsın ne kadara satıyorsun diye sordum mesela hani orda şey algısı sadece bunun kadınların veya işte transların yapabileceği atıyorum veya bir kadının işte eğer seks işçisi değilse o saatte orada yürüyemeyeceğini varsayması” (K5).

“Üniversitede öğrenciydim. O zaman gey olarak tanımlıyordum ama feminen bir geydim zaten ben. Eee okula bir şey teslim etmem gerekiyordu. İstanbul’da bir üniversite de okuyordum. Okuldan eve dönerken, böyle sabaha kadar çalışmışım falan proje gibi bir şey var böyle yıl sonu ödevi gibi bir şey dil öğreniyorduk o zaman. Onu teslim edicem gelicem böyle hani o gün okul yok sadece okula onun için gidiyorum sabah saatlerinde okuldan geride dönüyorum böyle. Sabah saatlerinde döndüğümde 10 buçuk 11 falan trafiğin en az olduğu saatler böyle sokakta artık işine giden gitmiş okuluna giden gitmiş otobüste de 3-5 kişi var falan. Ben otobüste otururken karşımda bir genç delikanlı oturuyordu ve “amına koduğumun oğlanı” dedi gözümün üzerine koca bir yumruk attı hani ben günlerce gözümün altı burnum falan mosmor gezdim. O gün eve gidemedim mesela suratım morardığı için. İşte eve yalan atmak zorunda kaldım çünkü bunun açıklaması yok şusu yok busu yok. Bir erkek arkadaşım vardı yine üniversitedeydim seks yapacak yerimiz yoktu. Arada

otele gidiyorduk falan. Meğerse otellerin öyle bir şeyi varmış sabaha karşı polise teslim ediyorlarmış kimlik bilgilerini kimlik fotokopilerini benim askerlik davasından dolayı okul bir belgeyi göndermemiş asker kaçağı görünüyorum falan. Beni pat diye polisler sabaha karşı aldılar. Babama Allahtan babam çok algılayamadı çocuğunuzu otelde bir erkekle aynı odadaydı diye böyle pat diye polisler babama bunu söylediler falan. Ben bunu aylar sonra ablam bana telefon açtı “ya babam böyle bir şey dedi o neydi?” falan diye. Allahtan yüzleşmediler ailemin böyle şeyleri yoktur, hani ne yapıyorsa yapsın ayıp bir şey varsa öyle bir ahlaki bariyer var onlar da beni utandıracak hiçbir şey yapmazlardı. Öyle bir saygıları vardı ailemin. Cahil insanlardı ama böyle asgari saygılar içerisinde hareket ediyorduk. Ablama ne diyeceğimi şaşırđım. Evin içinde işte kendi ablamın eşinin falan “Sen ne biçim erkeksin amına koyayım” deyip böyle bir yerde yürüyemeyince falan, böyle erkeklik algısını yürümeyle eş değer tutup ya da kendi öz ablamın dışarı çıkarken hazırlanırken “Erkeklerle mi hazırlanıyorsun kadınlara mı süsleniyorsun belli değil” diye böyle yüzüme baka baka söylemesi. Şimdi mesela bunlara çok daha hızlı göğüs gerebilirim. Ama o dönem hem çok cahilsin, yaşın küçük, ekonomik özgürlüğün yok bilmem ne bilmem ne vesaire bir sürü şey yoksa şu anda hani hiçbir şey yıkamaz beni örgütlü olmanın ama avantajı bu yani affedersin o travesti kültürüne sahip çıkıyorum dedim ya dehşet saçırım yani hayatta kimse bana bundan dolayı bir şey yapamaz yani hele ailem anında üzerlerini çizerim” (K6).

“Ben çocukluğumdan beri zaten kendisini bilmiş ve kabullenmiş ve ailem tarafından kabul edilmiş bir kişiliğim. Ama herkes tabi ki benim gibi değil. Çünkü ben böyle çok çocukken fark ettim ve onlara böyle anlattım, onlar da ilk başta kabul etmediler. Ama zaman içerisinde kabul ettiler. Çok az şanslı kişi var ben onlardan biriyim. O yüzden de toplumda o özgüvenle hani çalıştığım her yerde zaten özel sektörde çalıştığım için, bunu çok yaşamadım. TV kanalında çalışırken sözleşmem bitmeden işten çıkarılmıştım” (K7).

“Küfretti ve eşcinsel olduğum için kovdu “erkek olsan karşılık verirsin ibne” dedi. Akademide essay yazarken lgbti konusu olunca başka bir konu bul denildi. Psikiyatriste gidiyordum bana kız arkadaşın var mı neden eşcinselsin dedi. En çok canımı yakan bu sanırım sağlık alanındaki ayrımcılık. Hpv testine gidince kimseye verme falan diyorlar” (K10).

“Böyle çok net şu tarihte şurada şöyle bir ayrımcılığa uğradımdan ziyade aslında bazen özellikle LGBT çevrelerde de bunu yaşıyorum. Mesela sosyal ortamda

görünmezmişim gibi hissediyorum bunu şöyle anlatabilirim. Çoğu zaman mesela işte genelde bu LGBT'ler alanında yapılan akademik çalışmalarda da aynı şey oluyor işte yapılan etkinliklerde de aynı şey oluyor ya da arkadaş sohbetlerinde de aynı şey oluyor. Sanki aslında biseksüeller hiç yokmuş gibi işte sadece lezbiyenler gayler ve translar üzerinden konuşuluyor. Ben işte kendimi biseksüel olarak tanımlıyorum ve bu tanımlamayı yaptığım zaman yani kendimi bu konuşulan grubun dışında hissettiğim zaman oraya bir şekilde işte müdahale etmeye oraya bir şekilde hayır ben de varım demeye çalışsam da çok da açıkçası bu şey olmuyor. Çünkü bazı insanlar bunu ya işte alışlagelmişlikten yapıyor yani zaten işte biseksüellik çok konuşulmuyor ya da işte zaten biseksüellerin ayrıcalıkları varmış gibi davranılıyor. Bu en sık yaşadığım şey bu aslında. İnsanlar şeyi düşünüyorlar işte o biseksüelse işte zaten ileride evlenip çoluk çocuğa karışabilir onun öyle bir fırsatı var gibi davranıyor ya da o biseksüel değil zaten biseksüel diye bir şey yok işte eşcinselliğini kabul edemediği için biseksüelim diyor gibi. Böyle kafalarındaki kalıp yargılar üzerinden gittiklerinden zaten biseksüelleri konuşmayı tercih etmiyorlar” (K11).

“Bunu gündelik hayatta sürekli deneyimliyorum ve bir süre sonra bununla eğlenmeye başladım. Daha çok cinsiyetçiliğe maruz kalıyorum ve ben bunu hayatımın çok uzun süresince yaşadım. Çünkü cinsiyet ifadem toplumsal cinsiyetteki rollere uygun değil bunun farkındayım ve bununla ilgilenmiyorum. Çünkü ben kendimi böyle algılamıyorum. Sadece insanların benden beklentisi bu yönde olduğu için bu her zaman böyledir zaten ayrımcılığa maruz kalmak ayrımcılığa maruz kalan kişiyle ilgili değil ayrımcılığı yapan kişiyle ilgili bir şey. Çok temel bir ve çok basit gündelik bir pratik olarak cinsiyetimin ne olduğu sorusuyla çok karşılaşıyorum. Bu aslında bence çok temel bir cinsiyetçilik meselesi belki bunu söyleyebilirim çok böyle yaşantımdan” (K12).

“Okul eteği giyme ve giymeme üzerinden okul yönetimiyle problem yaşadım. “Beniz sen etek giy” denildi. Üniversitede kendi çevremi kendim seçtiğim için çok fazla ayrımcılığa maruz kalmadım” (K13).

“Erkeksi tavırların var denildi hatta sevgilim yeterince kadın değilsin dedi. Saçım uzun olduğu için herkes heteroseksüel muamelesi yapıyor” (K14).

“Taşrada bir yerde büyüdüğüm için biseksüel olduğumu söyleyince “Nasıl oluyor?” vs gibi bir ayrımcılıkla karşılaştım” (K15).

“Radyo, sinema, televizyon mezunu olduğum için işe başvurduğumda “makyaj yapıp gel, muhabir de olursun” demişlerdi” (K16).

“Aile içerisinde ayrımcılığa maruz kaldım istediğim gibi ilişkiyi vesaire mutluluğumu belki detaylıca paylaşıp onunla keyif alamadım” (K17).

Önyargı ve ayrımcılığın birçok farklı nedeni olduğu gibi yaşanan ayrımcılıklarda çeşitlilik göstermektedir. Ataerkil toplum yapısında LGBTİ+'ların yaşamın hemen hemen her alanında ayrımcılığa maruz kalabildikleri görülmektedir. En temel ayrımcılığın kadın ve erkeğe atfedilen toplumsal rollere uyulmadığı zaman ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Örneğin; gey olan bir kişinin ailesinin çocuğu üzerindeki denetimi arttırması, saçı uzun olan bir kadının heteroseksüel olarak algılanması, gece dışarı çıkan kadınların özellikle belli saatlerde belli sokaklarda seks işçisi olarak kabul edilmeleri sayılabilmektedir. Söz konusu kişilerin genel toplumsal cinsiyet rollerine uymayışları nedeni ile iş yerlerinde, okulda ve sağlık alanı gibi kamusal kurumlarda ve yerlerde ayrımcılık ile karşılaştıkları anlaşılmaktadır. Bununla birlikte biseksüel kişilerin çevreleri tarafından anlaşılması veya önemsenmemesi kendilerini görünmez hissetmelerine neden olduğu görülmektedir.

3.2.2.5. İnsan Hakları ve Uygulamaları

Tablo 11. LGBTİ+'lara Yönelik İnsan Hakları ve Uygulamalarına İlişkin Alt Temalar.

Katılımcılar	Türkiye’de yasal anlamda düzenleme yok ve sistem koruyucu değil	Kâğıt üzerinde var ama uygulama da sorun yaşıyor	Düzenleme ve uygulama var ama yeterli değil	Uygulama kamu personelinin insiyatifinde göre işliyor	Meclise sunulmuş öneriler ve anayasa kampanyaları var fakat mecliste birkaç parti hariç destek görmüyor
K1	+			+	
K2		+			
K3	+			+	
K4			+		
K5	+				
K6	+				+
K7		+			+
K8	+				
K9	+				
K10	+				
K11		+			
K12					
K13			+		
K14		+			
K15	+				
K16		+			
K17	+				
f	9	5	2	2	2

Türkiye’de LGBTİ+'lara yönelik insan hakları ve uygulamalarının durumuna ilişkin alt temalara bakıldığında Tablo 11’de görüldüğü üzere n=9 oranı ile büyük oranda “Türkiye’de yasal anlamda düzenleme yok ve sistem koruyucu değil” alt teması yer almaktadır. “Kâğıt üzerinde var ama uygulamada sorun yaşıyor” alt teması ise n=5 oranı ile ikinci sırada yer almaktadır. “Düzenleme ve uygulama var ama yeterli değil”, “Uygulama kamu personelinin insiyatifinde göre işliyor”, “Meclise sunulmuş öneriler ve anayasa kampanyaları var fakat mecliste birkaç parti hariç destek görmüyor” alt temaları n=2 ile aynı oranda yer almaktadırlar.

Türkiye'nin birçok uluslararası anlaşmanın imzacısı olmasına karşın LGBTİ+'lara yönelik yasal anlamda düzenlemenin olmadığı, sistemin koruyucu davranmadığı ve bu nedenle kamu personellerinin LGBTİ+'lara kendi inisiyatiflerine göre davrandıkları anlaşılmaktadır. Bu gibi durumlar LGBTİ+'ları kamu kuruluşlarından uzaklaştırabileceği gibi ihtiyaç duyduğu durumların çözülmesi için illegal yollara başvurmalarının da yolunu açabilmektedir.

Tablo 12. Türkiye’de ki LGBTİ+ Hareketine Dair Alt Temalar.

Katılmalar	Dünyanın geri kalanıyla aynı standartta	Pek bilgim yok	Çok iyi örgütlenemiyorlar. Biraz dağınık ve yetersiz.	Hızlı değişen ve gelişen dayanışma içinde bir hareket	Baskılardan dolayı bir durgunluk var
K1	+				
K2			+		
K3		+			
K4			+		
K5			+		
K6				+	
K7			+		
K8					+
K9			+		
K10			+		
K11			+		
K12				+	
K13				+	
K14			+		
K15					+
K16			+		
K17			+		
f	1	1	10	3	2

Tablo 12’de Türkiye’de ki LGBTİ+ hareketine ilişkin alt temalara bakıldığında n=10 oranı ile “Çok iyi örgütlenemiyorlar. Biraz dağınık ve yetersiz” alt temasının ilk sırada olduğu görülmektedir. Bu sırayı n=3 oranı ile “Hızlı değişen ve gelişen dayanışma içinde bir hareket” alt teması takip etmektedir. Bunlara ek olarak n=2 oranı ile “Baskılardan dolayı bir durgunluk var” alt teması yer almaktadır. Ayrıca bir kişi dünyanın geri kalanıyla aynı standartta gördüğünü ve bir kişi de pek

bir bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Katılımcıların konu hakkındaki görüşlerine aşağıda doğrudan yer verilmiştir:

“Çünkü tabii kimse senin mücadelen için gelip mücadele etmiyor, yani o da başka bir handikapta ama yani yine de bu insanlar da görünür olamıyorlar. Aile, çevre baskısı işte, homofobi yüzünden görünür olamıyorlar. Görünür olamayınca da gönüllü olamıyorlar doğal olarak. Örgütler sıkışıp kalıyor” (K5).

“Bizim tahayyül ettiğimiz dünyada herkese yer var ama başkalarının tahayyül ettiği dünyada bize yer yok maalesef. LGBT hareketinin (lubunya hareketinin) en güzel tarafı, bu durduğu yerden mih gibi hiç ayrılmadı, “hayır, biz değişmeyeceğiz kardeşim! Siz değişeceksiniz!” dedi, “biz böyleyiz” dedi ve bunu kabul ettirdi insanlara, değişiyorlar da. Kötü yanı ise apolitik lubunyalardan sıranın kendilerine gelmeyeceğini düşünerek partilemesi” (K6).

“Her ne kadar 90’lardan beri işte örgütleniyor olsak da çok yetersiz bir örgütlenme olduğunu düşünüyorum. Çünkü bunlar işte üç beş şehirle sınırlı kalan örgütlenmeler ve dayanışmanın çok az olduğu bir ortam var aslında. Yani LGBT örgütleri birbirleriyle dayanışmıyor ya da dayanışmamayı tercih ediyorlar” (K11).

LGBTİ+’lar Türkiye’deki LGBTİ+ örgütlerin çok iyi örgütlenemediklerini, bu nedenle biraz dağınık ve yetersiz olduklarını düşünmektedirler. Söz konusu yetersizlik bir yandan alanın zor olması ve eşcinselliğini gizleyerek yaşayanların fazlalığı öte yandan derneklerin bir kısmının profesyonel olarak işleyememesinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

3.2.2.6. Cinsiyet Algısının Unsurları

Tablo 13. Cinsiyet Algısı Üzerine Düşüncelerini Etkileyen Unsurlara İlişkin Alt Temalar.

Katılımcılar	Yazınsal kaynaklardan edinilen bilgiler	Farklı insanlarla karşılaşma ve paylaşımlar	Kendi kimliğini sorgulama	LGBTİ+ hareketi içerisinde yer alma
K1	+			
K2	+			
K3				
K4				
K5	+			
K6				+
K7				
K8	+			+
K9				+
K10		+		
K11	+	+	+	
K12	+	+	+	
K13	+		+	
K14		+	+	
K15		+		
K16		+	+	
K17	+	+	+	
f	8	7	6	3

Tablo 13 incelediğinde, LGBTİ+'ların cinsiyet algısını etkileyen unsurların yakın oranlarla n=8 “*Yazınsal kaynaklardan edinilen bilgiler*”, n=7 “*Farklı insanlarla karşılaşma ve paylaşımlar*” ve n=6 “*Kendi kimliğini sorgulama*” alt temalarının yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu sırayı n=3 oranı ile “*LGBTİ+ hareketi içerisinde yer alma*” alt teması takip etmektedir. Katılımcıların kendi ifadeleriyle görüşlerine aşağıda yer verilmiştir:

“*Güzel karşılaşmalar. Daha sonra cinsiyet kimliği deyince benim kafamdaki değişim herhalde hareketin değişimiyle birlikte oldu*” (K10)

“*2012 senesinde hayatımda ilk örgütlü lgbtlere gördüm ve benim için mesela LGBT falan bu kadar uzun değildi işte eşcinseller vardı ve translar vardı. Sadece*

bunu biliyordum sonrasında kendime biseksüel olarak açılmamla onlarla tanışmamla oldu çünkü biseksüel diye bir kavramı da bilmiyordum. Kendimi çok ciddi eksik hissettim yani kendimi bir şekilde böyle o zamanlar eşcinsel olarak tanımlıyordum falan ve çok da doğru da gelmiyordu. Bunun üzerinden aslında işte derneklere ulaşmaya çalıştım. İşte böyle derneklerin internet sitelerinden yayınlarını okudum işte haberlerini okudum işte hepsini böyle facebooktan takip etmeye falan başladım. Onun üzerine işte yani üniversiteye başlayınca biraz daha değişti makalemsi şeyler okumaya da başladım. Başka bir erkeklik mümkün diyen insanlarla böyle işte tanıştım ve baya bunların insiyatifleri olduğunu işte erkekliği tartışmaya başladıklarını falan gördüm ve o bence muazzam çığır açıcı bir şeydi. Pek çok erkek toplum ona erkek dediği için kendine erkek diyor. Hiçbir zaman da aslında bu erkekliğini sorgulamıyor bu erkekliğinin ona getirdiklerini de sorgulamıyor yani alışmış yani işte böyle şey erkek olduğu için pek çok şeyi yapabiliyor. Ama bunları mesela erkek olduğu için yapabildiğinin de farkında değil. Yani atıyorum mesela işte gece geç saatlerde dışarıda geziyor ve hiçbir sıkıntı yaşamadan böle evine dönüyor sağ salim mutlu mesut. Hiçbir tacize uğramamış hiçbir travma yaşamamış o gün. Hayatında hiç sokakta böyle şeyler yaşamamış ve bunu sorgulamamış da yani neden o kadar insan işte bu travmaları yaşıyor bu tacizleri yaşıyor da ben yaşamıyorum diye sorgulamamış” (K11).

“Ben neyimle başladı. Neyde mutlu oluyorum sorularıyla başladı. Sonra Google aramaları bazen kitaplar vs falan halen şekillenmeye devam ediyorum” (K13).

“Vücut hatlarım geç oluştuğu ve adet dönemim diğerlerinden geç başladığı için iki tarafa da kaynayamadım ve bazı şeyleri sorgulamaya başladım” (K14).

“Araştırmalarla birlikte okuduğum makaleler, internette yazılar, izlediğim filmler, sonrasında örgütlenmelere dahil olmam, topluluklar içerisinde oluşumlar içerisine dahil olmam, buradan edindiğim bilgilerle biraz daha böyle kendimi geliştirdim. Bunlarla birlikte bir farkındalık oluşturdum kendimde de” (K17).

LGBTİ+'ların kendi kimliklerini sorgulama başlamasıyla birlikte, özellikle günümüzde internet aracılığı ile bilgilere kolay ulaşılabilmesi, farklı insanlara bir araya gelmek ve bir şeyler paylaşmak, yazınsal kaynaklardan edinilen bilgiler ve akademik tartışmaların cinsiyet kimliğine dair düşünceleri etkilediği görülmektedir.

3.2.3. Tartışma

Bu çalışmaya katılan LGBTİ+'ların genel özelliklerine bakıldığında farklı dağılım göstermekle birlikte, katılımcıların önemli bir kısmının cinsiyet kimliğinin kadınlardan oluştuğu ve çoğunluğun cinsel yöneliminin biseksüel olduğu görülmektedir. %67,1'i (n=98) gibi büyük bir çoğunluğunun üniversite mezunu olduğu ve %72,6'sının (n=106) 18 yaşına kadar en uzun il merkezinde yaşadığı görülmektedir. Bu oranın hem iş hem de yaşanan ayrımcılık deneyimini etkilediği düşünülmüştür. Katılımcıların mesleklerine ve sosyal güvencelerine dair bulguları daha çok SGK'lı olma yönündedir. Sosyal güvencesi olmayanlar ise azımsanmayacak kadar çoktur. Çoğunluğunu genç nüfusun oluşturması iş durumlarına da yansımıştır. Katılımcıların %43,8'i (n=64) çalışmamaktadır. Çalışmama nedeni ise çoğunluk olarak öğrenci olmaları veya iş aramaları olarak ifade edilmiştir.

Çalışmanın nitel kısmına katılan katılımcıların ise cinsiyet kimliğine ve cinsel yönelimlerine ilişkin verilere bakıldığında çoğunluğun erkek ve gey olduğu görülmektedir. Katılımcıların tamamına yakınının üniversite ve yüksek lisans mezunu olduğu veya devam ettiği anlaşılmaktadır. Buna ek olarak katılımcılardan bir kişi hariç tamamının 18 yaşına kadar il merkezinde yaşadığı saptanmıştır. Katılımcılar üniversite dönemlerinde hem ailelerinden ayrı yaşama hem de kimliğini kabul edecek çevreleri kendileri seçtikleri için ayrımcılık ve önyargı yaşama oranları azalmaktadır. Ek olarak kendi çevrelerini seçmeleri ve kabul gördükleri kişilerle görüşmeleri toplumdan izole olmalarına neden olabilmektedir.

Türkiye'de LGBTİ+'lara yönelik yasal düzenleme ve uygulanmasına ilişkin daha önceden yapılmış araştırmalara (Göregenli, 2011; Duman, 2017) bakıldığında araştırma sonuçları ile benzer bulgulara rastlanmaktadır. Yasalar ve uluslararası anlaşmalar (CEDAW, İstanbul Sözleşmesi) ile verilmiş haklar olsa da bu hakların ve koruyucu önlemlerin faaliyete geçirilmesinde sorun yaşandığı gözlemlenmektedir. Katılımcıların tamamına yakını (%95,9) cinsiyet kimliklerine yüklenen toplumsal değer yargıları nedeniyle, cinsel yönelimlerinden ve cinsiyet kimliklerinden dolayı insanların maddi ve manevi zararlara maruz kaldıkları görüşündedirler. Bununla birlikte, %84,2'si cinsiyetlerin birbiri üzerinde baskı, ayrımcılık, eşitsizlik kurmadığı bir toplum modelinin mümkün olduğu görüşündedir. Türkiye'de LGBTİ+'lara yönelik insan hakları ve uygulamalarının durumuna ilişkin "*Türkiye'de yasal*

anlamda düzenleme yok ve sistem koruyucu değil” ve “Uygulama kamu personelinin inisiyatifinde göre işliyor” görüşleri öne çıkmaktadır.

Araştırmanın nicel kısmında elde eden analizlerde LGBTİ+’ların cinsiyetin doğuştan geldiğine dair inancın, toplumun ürettiğini ve bu düşüncenin bir getirisi olan cinsiyet ayrımcılığının insan hakları ihlallerini, toplumsal dışlanmayı ve ötekileştirmeyi pekiştirdiğini göstermektedir. Yapılan testlerde, dört farklı yaş grubundan (19-24 yaş arası, 25-29 yaş arası, 30-34 yaş arası ve 35 ve üzeri) katılımcılardan 35 yaş altı gruplar için uygulanan Independent Samples Test sonucunda, *“Cinsiyetin doğuştan geldiğine ve değişmediğine ilişkin kabuller toplum tarafından şekillendirilir”* sorusuna verilen cevapların istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p = 0,027$, $p < 0,05$). 4 farklı yaş grubundan (19-24 yaş arası, 25-29 yaş arası, 30-34 yaş arası ve 35 ve üzeri) katılımcıların, *“Toplumsal yaşamda cinsiyet kimliklerine pozitif ve negatif değer (kadının zayıf, erkeğin güçlü olması değeri gibi) yüklemek ataerkil toplum yapısı için gerekliliktir”* Sorusuna cevapları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,019$, $p < 0,05$). En uzun yaşadığı yer il merkezi, ilçe merkezi, bucak ve köy olan katılımcılar için uygulanan Ki Kare Testi sonucunda, *“Cinsiyet organı cinsiyet kimliğinin belirlenmesinde yeterlidir”* ifadesine verilen yanıtlar arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,044$, $p < 0,05$). LGBTİ+’lar cinsiyeti belirleyen şeyin sadece organ olamayacağı görüşündedirler. %93,2 gibi büyük bir çoğunluk cinsiyet organının, cinsiyet kimliğinin belirlenmesinde yeterli olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca katılımcıların %91,1’i cinsiyet kimliğinin belirlenmesi için kişinin beyanın esas alınması gerektiğini vurgulamışlardır. Aynı şekilde nitel araştırma sonuçlarında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmanın nitel kısmına dair analizlere bakıldığında katılımcıların cinsiyet kimliğinin *“Cinsiyet kimliği toplumsal olarak üretilir”* ve *“Kişinin kendini ait hissettiği ve tanımladığı şeydir”* görüşü hâkim olmaktadır. Cinsiyet kimliklerini sorguladıkları ve tanımladıkları zamana ilişkin çoğunluğu doğuştan atandığını ve üniversite zamanında kendi kimliklerini tanımladıkları anlaşılmaktadır. 35 ve üzeri, 30-34, 25-29 ve 19-24 yaş arası olmak üzere 4 farklı yaş grubundan katılımcıların, *“Ataerkil toplumsal yaşamda bireyler cinsiyet kimliklerini tanımlamak durumundadır”* sorusuna cevapları arasındaki farklılıkların Ki Kare Testi sonucu istatistiksel açıdan anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,022$, $p < 0,05$). Yine yaş gruplarından 25-29 ve 19-24 yaş arası katılımcı grup için uygulanan Independent

Samples Test sonucunda, “*Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet aynı şeydir*” (p = 0,048, p <0,05) ve “*Cinsiyet değişim ameliyatı öncesi psikiyatra gitmek gereklidir*” (p = 0,03, p <0,05) sorularına verilen cevapların istatistiksel açıdan anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Toplumda cinsiyet kimliğine ihtiyacın ise “*Ekonomik, politik ve kültürel sistemin sürdürülmesi için*” olduğu görülmektedir. Söz konusu cinsiyet kimliklerinin toplumsal yaşamla ilişkisine dair analiz, “*Atanan roller ve ikili karşıtlıklar ile*” ve “*Belli başlı görünüş(fiziksel) kalıpları*” aracılığıyla yansıdığı yönündedir.

LGBTİ+’lar dünya genelinde ve Türkiye’de kendilerine yönelik önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi ve insan onuruna yakışır bir şekilde hayatlarında kendi olma deneyimlerini yaşabildikleri bir dünya için çabalamaktadırlar. LGBTİ+ odaklı birçok STK ve üniversite toplulukları mevcut ayrımcılığı görünür kılmak ve yetkili mercilere seslerini duyurmak için çalışmalar yapmaktadırlar. Homofobi ve genel olarak ayrımcılık ve önyargı üzerine çalışan teorisyenler, homofobinin bir çok nedeni olduğunu belirtmektedirler. Katılımcıların da görüşleri yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Ataerkil toplum yapısının devamlılığının sağlanması söz konusu belirli çıkarları beslemektedir. Bu çıkarlar doğrultusunda, ataerkil ve ataerkil toplum yapısının kendisine tehdit olarak gördüğü her şeyin toplumsal olarak görmezden geldiği, var olduğunun bilindiği fakat yok sayıldığı ve belli bir baskı ile bu tehditleri denetim altında tutmaya çalıştığı vurgulanmaktadır.

Homofobi ile ilgili yapılan çalışmalar (Şah, 2012; Şah, 2011; Selek, 2014)), homofobide kültürel normların etkili olduğunu göstermektedir. Özellikle mevcut erkeklik algısının ve söz konusu erkekliği tehdit edecek her unsurun homofobiyi tetiklediği görülmektedir. Bunun nedeninin ataerkil toplumsal değerlerin, temsilleri şekillendirmesi olduğu saptanmıştır. Ataerkil ve ataerkil toplum yapısında LGBTİ+’ların cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimlerinden dolayı toplumsal yaşamın birçok alanında ayrımcılığı ve dışlanmayı deneyimledikleri görülmektedir. Söz konusu deneyimlerin, yapılan araştırmalardan ve bu araştırmadan hareketle LGBTİ+’ların sosyalizasyon süreçlerinde zorluk yaşamasına neden olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim, LGBTİ+’ların toplum içerisinde ayrımcılığa ve önyargıya en çok maruz kaldıkları alan olmaktadır. Küçük yaşlarda başlayan ve gençlik yıllarına kadar süren, kişinin gelişimini şekillendiren eğitim süreci, LGBTİ+’ların sosyalizasyon süreçlerinde büyük önem taşımaktadır. Özellikle kıyafet zorunluluğu ve geçiş sürecinden sonra değiştirilmesi zor olan diploma süreci en çok zorlanılan

alanlar olduğu görülmektedir. İş alanında yaşanan ayrımcılık ise eğitimden sonra hayatın büyük bir bölümünü oluşturması nedeniyle zorluk yaşanan bir diğer alan olmaktadır. İş ve eğitim hayatında yaşanan zorluğun yanında medyada LGBTİ+ temsilinin toplumun mevcut algısını şekillendirdiği ve yönlendirdiği görülmektedir. Yapılan akademik çalışmalardan (Selek, 2014), Kaos GL ve Pembe Hayat gibi LGBTİ+ odaklı derneklerin medya inceleme raporlarından da anlaşılacağı üzere haberlerin büyük bir çoğunluğunda LGBTİ+'lar olumsuz olarak aktarılmaktadır. Bu aktarımlar toplumun söz konusu kesime önyargı ve ayrımcılık ile yaklaşımlarını tetiklemekte ve pekiştirmekte olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yapılan araştırmalarda ve bu araştırmada da (Güngör, 2013; Göregenli, 2013; Sulu 2013; Güner, 2015; Kaos GL, 2013; Tahaoğlu, 2015; Göregenli, 2015) LGBTİ+'ların hemen hemen her alanda ayrımcılık ve önyargı ile karşılaştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

LGBTİ+'ların cinsel yönelimlerinden dolayı yaşadığı sorunlara bakıldığında, kimliğinin mevcut toplumsal cinsiyet rollerine uymadığı (%78,1) ve bundan dolayı sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Ki Kare Testi sonucunda eğitim durumu lise, üniversite, yüksek lisans ve doktora olan katılımcıların, "*Cinsel yönelimim tanımlanmış/kabul gören toplumsal cinsiyet rollerine uymaktadır*" ifadesine yanıtları arasındaki farklılıkların istatistiksel açıdan anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,025$, $p < 0,05$). Aynı soru grubu için yüksek öğrenim görmüş katılımcıların cevaplarına Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre; "*Cinsel yönelimim tanımlanmış/kabul gören toplumsal cinsiyet rollerine uymaktadır*" ifadesine yanıtların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,026$, $p < 0,05$). Test Statistics tablosunun Asymp.Sig. (Anlamlılık) satırındaki değerlerden: İzmir ve İstanbul illerinden katılımcıların, "*Cinsiyet kimliğim düzenli bir işte çalışmama engel oldu*" Sorusuna cevapları arasındaki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu anlaşılmaktadır ($p = 0,005$, $p < 0,05$). Eğitim durumu yüksek katılımcıların sayısı homojen dağılım göstermediği için, bu nitelikteki katılımcıların cevaplarına Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Buna göre; "*Farklı cinsel yönelime sahip olmak toplumsal yaşamın işleyişini tehdit eder*" ($p = 0,046$, $p < 0,05$) sorusu ile arasındaki fark anlamlı bulunmuştur.

Ataerkil toplum yapısında homofobinin nedeninin heteroseksüellik dışındaki yönelimlerin "*Mevcut düzene tehdit olarak algılandığı*" ve toplumun "*Kendinden olmayanı istememe, toplum içerisindeki kötü algı*" görüşleri öne çıkmaktadır.

Katılımcıların tamamı LGBTİ+'ların toplumsal yaşam içerisinde hemen hemen her alanda ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Söz konusu önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi için “*Toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesi*” ve LGBTİ+'ların kimlikleriyle “*Kamusal alanda açık olmaları*” gerektiği savunulmuştur. Ayrıca “*Medyada LGBTİ+ temsili olması*” ve “*Ailenin bu konuda bilinçlendirilmesi. Çocukların farklılıkları bilerek büyümesi*” görüşleri de büyük önem taşımaktadır.

Toplumsal alanda cinsiyet kimliğinin adlandırılması üzerine etkisi olan durumlara bakıldığında LGBTİ+'ların eğitim durumlarına göre “Yüksekokul / Üniversite” ve “Yüksek lisans / Doktora” şeklinde belirlenen grup, homojen dağılım göstermediği için, yüksek öğrenim gören gruba soru grupları için Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Bu teste göre, eğitim durumuyla “*Erkeklik durumları, toplumsal alanda gelenek görenekler ile kazanılır*” ($p = 0,048$, $p < 0,05$) ve “*Erkeğin değerli olmasından hareket edilerek kadınlık durumları tanımlanır*” ($p=0,037$, $p < 0,05$) seçeneklerine verilen yanıtlar arasında istatistiksel olarak anlamlılık tespit edilmiştir. LGBTİ+'ların cinsiyet kimliğini sorgulamalarını tetikleyen ve etkileyen unsurların “*Yazınsal kaynaklardan edinilen bilgiler*”, “*Farklı insanlarla karşılaşma ve paylaşımlar*” ve “*Kendi kimliğini sorgulama*” olduğu görülmektedir. Araştırmanın nicel ve nitel sonuçlarından hareketle toplumsal alanda farklı dinamiklerin LGBTİ+'in cinsiyet algısı üzerine etkisi olduğu görülmektedir. Katılımcıların çoğunun yüksek eğitimli olması ve şehir merkezinde yaşamalarının da söz konusu durumu etkilediği düşünülmektedir.

3.2.4 Nicel ve Nitel Verilerin Karşılaştırılması

Hem nicel hem de nitel araştırmada katılımcıların çoğunluğunu genç nüfus, üniversite veya yüksek lisans/doktora mezunu veya öğrenim hayatına devam eden kesim oluşturmaktadır. Bu nedenle çalışmayan kesim her iki kısımda da çoğunluğu oluşturmaktadır. Bununla birlikte araştırmaya katılanlar daha çok il merkezinde yaşamış ve şu anda da büyük şehirde yaşamaktadırlar. Yaşadıkları şehirlerin İstanbul ve İzmir olmasının düşünceleri üzerinde etkisi olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın her iki kısmından da elde edilen veri analizleri doğrultusunda cinsiyet kimliğinin kişinin kendini nasıl tanımladığı esas alınarak oluşturulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca cinsiyetin ve cinsiyet rollerinin toplum tarafından üretildiği belirgin görüşler arasındadır. Buna ek olarak araştırmanın nitel

kısımında cinsiyet kimliğinin çok değişken ve akışkan olduğu, öğrenilmiş bir şey olmasa toplumda pek bir anlam ifade etmediği, mantıklı bir şey olmadığı ve bu nedenle olmaması gereken bir şey olduğu saptanmıştır.

Katılımcıların cinsiyet kimliklerini tanımladıkları zamanın çoğunluğun doğduğunda atanan cinsiyette kendini tanımladığı, bununla birlikte üniversiteye başladıkları zaman cinsiyet üzerine düşüncelerinin değiştiği ve aktivizmle tanışmaları sonucunda kendi cinsiyetlerini tanımladıkları görülmektedir.

Araştırmanın nicel kısmında farklı cinsel yönelime sahip olmanın toplumsal yaşamın işleyişini tehdit etmediği, cinsiyet kimliklerine yüklenen toplumsal değer yargıları nedeniyle, cinsel yönelimlerinden ve cinsiyet kimliklerinden dolayı insanların maddi ve manevi zararlara maruz kaldıkları görülmektedir. Nitel kısımda bu görüşlerin nedenini daha anlaşılır kılınmasını sağlayacak sonuçlar elde dilmıştır. Bundan hareketle toplumun cinsiyet kimliğine ihtiyacı olma nedenine yönelik görüşler incelendiğinde; ekonomik, politik ve kültürel sistemin sürdürülmesi üreme ve iş bölümü yapılabilmesi, ataerkil toplum yapısında insanların idaresini kolaylaştırdığı için gerek duyulduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu cinsiyetin günlük hayatta, toplumsal cinsiyet rolleri ve belli başlı kalıplaşmış fiziksel görünüşler üzerinden anlaşıldığı görülmektedir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rollerinin ve görünüşlerin ataerkil toplumsal yaşamda öğrenildiği ve özellikle erkeklik durumlarının toplum içerisinde kazanıldığı, bunda ataerkil toplumsal yaşam için bir gereklilik olduğu saptanmıştır.

Cinsiyet ayrımcılığının insan hakları ihlallerini, toplumsal dışlanmayı ve ötekileştirmeyi pekiştirdiği araştırmanın her iki ayağı içinde belirgin bir görüş olmaktadır. Nitel analizlere bakıldığında ise homofobinin nedeninin; LGBTİ+'ların mevcut düzene tehdit ve erkeklige hakaret olarak algılanmaları, toplum içerisindeki öğrenilen kültürde yer almamasından dolayı LGBTİ+'lara yönelik kötü algı veya bilmeme, toplumun kendi sınırları içerisinde yer almayanları dışlama isteği, LGBTİ+'ların gizlenmek için homofobik davranması ve kendi içlerindeki ayrımcılığın olduğu görülmektedir.

Nitel analizler sonucunda LGBTİ+'ların kimliklerinin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine uymadığı için sorunlar yaşayabildiğine bununla birlikte kimliğinin herhangi bir işte çalışmasına engel olmadığı görülmektedir. Fakat araştırmanın nitel kısmında ise LGBTİ+'ların çalıştıkları işlerde kimliklerinden dolayı sorun yaşadıkları ve hakarete uğradıkları görülmektedir. Bunlara ek olarak katılımcıların

toplumun hemen hemen her alanında ayrımcılığı deneyimlediği özellikle kurumlardaki ayrımcılığın belirgin olarak hayatlarının işleyişini etkilediği görülmektedir.

Araştırmanın nitel kısmında konuyu derinlemesine ele alabilmek ve nicel kısımda elde edilen sonuçları destekleyip desteklemediğini anlayabilmek adına önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi için neler yapılabileceği sorulmuştur. Elde edilen sonuçlardan hareketle, okullarda ve özellikle üniversitelerde toplumsal cinsiyet eğitiminin verilmesi, LGBTİ+'ların kamusal alanda açık kimlikleri ile yaşamaları, medyada iyi anlamda LGBTİ+ temsili olması, ailelerin bilinçlendirilmesi ve bireysel tanışmaların büyük önem arz ettiği görülmektedir.

Türkiye'de LGBTİ+'lara yönelik insan hakları ve uygulamalarına ilişkin nicel ve nitel sonuçlara bakıldığında, genel olarak yasal anlamda düzenlemenin yeterli olmadığı, olan düzenlemelerin ise uygulanma kısmında sorunlar yaşandığı anlaşılmaktadır. LGBTİ+ hareketinin Türkiye'de kitleyi toplama açısından biraz dağınık ve yetersiz olduğu, baskılardan dolayı durgunlaştığı ve hızlı gelişip değişebilen bir hareket olduğu ifade edilmiştir.

Katılımcıların cinsiyeti sorgulamalarına ve cinsiyet algılarının şekillenmesi üzerine etki eden unsurlar incelendiğinde, araştırmanın her iki kısmından elde edilen bilgilerin birbirini desteklediği görülmektedir. Buna göre LGBTİ+'ların cinsiyet algılarını, başta yazınsal kaynaklardan edinilen bilgiler olmak üzere, farklı insanlarla tanışmanın ve paylaşımların, LGBTİ+ hareketi içerisinde yer almanın ve kendi kimliğini sorgulamanın etkileyen unsurlar olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Karma yöntem deseni ile gerçekleştirilen bu çalışmada, LGBTİ+’lar ve yaşadıkları toplum ile etkileşimini inceleyen queer teori yaklaşımı kullanılarak İstanbul ve İzmir örneğinde yaşayan LGBTİ+’ların, sosyo-demografik özellikleri, toplumsal cinsiyet algıları, yaşadıkları ayrımcılık ve önyargı, sosyalizasyon süreçleri, cinsiyeti sorgulamalarına etki eden unsurlara ilişkin bulgular incelenerek deneyimlenen ayrımcılık ve önyargıya dair bütüncül bir kavrayış geliştirmek amaçlanmıştır. Bu çerçevede son bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar özetlenmeye çalışarak bu sonuçlar doğrultusunda “LGBTİ+’ların ataerkil toplum yapısında yaşadığı sorunların çözümlenmesi için neler yapılabilir? ve LGBTİ+’ların sorgulama süreçlerine etki eden unsurlar nelerdir?” sorularına cevap aranmıştır.

Katılımcıların çoğunluğunun üniversite ve üzeri eğitim almasının yaşanan ayrımcılığı etkilediği düşünülmektedir. Çoğunluğu genç ve üniversite çağında kişilerden oluşması nedeniyle çalışmada oranının yüksek çıktığı görülmektedir.

İnsan hakları çerçevesinde daha önceden yapılmış çalışmalarda yasal düzenleme olmasına karşın uygulamada sorunlar yaşandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırmada ise yasal düzenleme olsa dahi uygulamanın kamu personelinin insiyatifine göre işlediği; bu bilgiye ek olarak yasal anlamda düzenleme olmadığı ve sistemin koruyucu davranmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın nicel kısmında elde edilen analizlerde, insanların toplumsal değer yargılarından dolayı cinsel yönelimlerinden ve cinsiyet kimliklerinden dolayı maddi ve manevi zararlara maruz kaldıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca cinsiyetin doğuştan geldiğine dair inancı, toplumun ürettiğini ve bu düşüncenin bir getirisi olan cinsiyet ayrımcılığının insan hakları ihlallerini, toplumsal dışlanmayı ve ötekileştirmeyi pekiştirdiği görülmektedir. Bununla birlikte cinsiyet eşitsizliklerinin ve kimlikler arası hegemonyanın olmadığı bir toplum modelinin mümkün olduğu en çok belirtilen görüşler arasındadır.

Kişilerin hayatlarının her evresini etkileyen ve şekillendiren cinsiyet kategorisinin belirlenmesinde sadece “*cinsiyet organının*” yeterli olmayacağı ulaşılan sonuçlardan bir diğeridir. Cinsiyet kimliğinin veya cinsel yönelimin belirlenmesi hususunda kişinin beyanının esas alınması gerektiği göze çarpan bulgular arasındadır. Buna ek olarak araştırmanın nitel kısmından hareketle cinsiyet kategorisinin toplum tarafından üretildiği ve sadece doğuştan gelen bir şey olmadığı

görülmektedir. Araştırmanın nicel ve nitel kısmından elde edilen sonuçların da gösterdiği gibi cinsiyet kategorisi, ataerkil toplumsal yaşamda belirli düzenlerin (ekonomik, politik, kültürel) kurulması ve işlemesi için bir ihtiyaçtan dolayı oluşmaktadır. Söz konusu atanmış cinsiyetlerin toplumsal yaşamda anlaşılması ise her bir cinsiyet kategorisi için belirlenmiş roller ve bu rolleri besleyen fiziksel görünüşler üzerinden olmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre LGBTİ+'ların cinsiyet kimliklerinin ve cinsel yönelimlerinin mevcut toplumsal cinsiyet rollerine uymadıkları anlaşılmaktadır. LGBTİ+'ların yaşadıkları ayrımcılık ve önyargıya dair araştırmalarda homofobinin kültürel normlardan kaynaklandığı görülmektedir. Bu araştırma sonuçlarında ise LGBTİ+'ların mevcut düzene ve erkeklik algısına tehdit olarak algılanması, toplum içerisindeki LGBTİ+'lara yönelik kötü algı ve toplumun kendi düzenine dahil edemediğini istememesi olduğu görülmektedir. En çok ayrımcılık yaşanan alanlar eğitim, iş hayatı ve medya olmaktadır. Bununla birlikte hemen hemen ataerkil yaşamın her alanında önyargı ve ayrımcılıkla karşılaştığı görülmektedir. Bahsi geçen alanlarda ve yaşamın diğer alanlarındaki önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi için; okullarda toplumsal cinsiyet eğitimi verilmesi, ailelerin bu konularda bilinçlendirilmesi ve çocuklarını sadece heteroseksüelliği değil farklı yönelimlerin ve cinsiyetlerin olabileceğini göstererek büyütmeleri, LGBTİ+'ların toplum içerisinde kimliklerini açıkça ifade etmeleri ve heteroseksüelmiş gibi yaşamamaları, medyada iyi LGBTİ+ temsillerinin yer alması gerektiği saptanmıştır.

LGBTİ+'ların cinsiyet algısı ve kimlik kategorisini sorgulama süreçlerini, kendi kimliklerini sorgulamaları, yazınsal kaynaklardan edindikleri bilgiler, özellikle üniversite zamanında farklı insanlarla karşılaşmaları ve bu insanlarla olan paylaşımlarının etkilediği görülmektedir.

ÖNERİLER

Öneriler bölümünde queer teori yaklaşımıyla LGBTİ+'ların yaşadığı önyargı ve ayrımcılığın cinsiyet algıları üzerine etkisinin incelendiği bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda, LGBTİ+'ların yaşadıkları önyargı ve ayrımcılığın çözümlenmesine yönelik neler yapılabileceği veya yapılması gerektiğine ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Bu doğrultuda; medyanın LGBTİ+'ı yansıtması, toplumsal cinsiyet eğitiminin verilmesi, kamu personellerinin tutumuna, oluşturulacak olan politikalara ve son olarak yapılacak araştırmalara ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

LGBTİ+'ların yaşadıkları önyargı ve ayrımcılığın cinsiyet algısına etkisine yönelik olan bu çalışmanın sonuçları çerçevesinde oluşturulan öneriler şu şekildedir:

- Yaşanılan ayrımcılık ve önyargının nedeninin LGBTİ+'ların topluma bir tehdit olarak görülmesi olduğu saptanmıştır. Bu nedenle LGBTİ+'ların çoğu alanda kimliklerini gizledikleri ve toplumda heteroseksüel gibi davrandıkları anlaşılmaktadır. Bundan hareketle LGBTİ+'a yönelik önyargının önlenmesi için ilk olarak okullarda çocuklara ve ailelere yönelik olarak toplumsal cinsiyet eğitimi verilmelidir.

“Önceliği medya. Medyada vejetaryenliğe, eşitsizliğe, LGBTİ+ konusuna yurt dışındaki örnekleri gibi değinilmesi yer verilmesi lazım. Çünkü Türkiye televizyona bağımlı bir ülke” (K2).

- 2. katılımcının da söylediklerinden anlaşılacağı üzere Türkiye’de medyanın, özellikle televizyon kanallarının takip edildiği göz önünde bulundurulduğunda; LGBTİ+'ların medyada ne şekilde yer aldığı toplumun algısını büyük oranda şekillendirmektedir. Televizyon kanallarında ve internet dizilerinde LGBTİ+'ların iyi temsillerinin olması söz konusu önyargının ve ayrımcılığın çözümlenmesine katkı sağlayacaktır.

LGBTİ+'lara yönelik politikalara ilişkin çalışmanın sonuçları çerçevesinde oluşturulan öneriler şu şekildedir:

- Yaşanılan bir diğer ayrımcılık ise kamu kuruluşlarında olmaktadır. Kamu personelinin özellikle hastanelerde, kişisel tutumuna ve inisiyatifine göre hizmet verdiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle kamu personeline hem LGBTİ+'larla çalışmaya yönelik eğitim verilmesi hem de hasta bilgilerinin gizliliği konusunda koruyucu önlemlerin alınması gerekmektedir.

- LGBTİ+'ların özellikle transseksüellerin iş bulma veya çalıştıkları işlerde önyargı ve ayrımcılıkla karşılaştıkları görülmektedir. Çoğu kişi kimliğinden dolayı işe alınmamakta veya kimliği ifşa olan kişiler işten çıkarılmaktadırlar. Ayrıca geçiş sürecinde olan transseksüellerin diplomasının yeni kimliğine göre düzenlenmesinde sorunlar yaşaması nedeniyle aynı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu nedenle üniversitelerin diplomanın düzenlenmesi ve kimliğin gizliliği konusunda koruyucu davranması büyük önem taşımaktadır. Diğer konular için iş yeri tüzüklerinde ve iş kanunlarında açıkça LGBTİ+'ları koruyucu ve keyfi muameleyi önleyici maddelere yer verilmelidir.
- LGBTİ+'lara ilişkin koruyucu ve kollayıcı düzenlemelerin ve uygulamaların ya olmadığı ya da hukuksal anlamda düzenleme olsa da uygulamada sorunlar çıktığı görülmektedir. Hükümet yetkilileri LGBTİ+ özelinde politikalar hazırlarken LGBTİ+ odaklı STK'lar ve oluşumlar ile iş birliği içerisinde çalışmalıdır. Söz konusu düzenlemelerin uygulama kısmının denetlenmesi ve ilgili raporların hazırlanması, uygulamada yaşanan problemlerin çözümlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılacak araştırmalara yönelik olarak araştırmanın sonuçları çerçevesinde oluşturulan öneriler şu şekildedir:

- Çalışma örnekleme daha çok yüksek öğrenim görmüş kesimle sınırlı kaldığından benzer çalışmaların diğer eğitim gurubundan kişilerle yapılması;
- Çalışmanın İzmir ve İstanbul illerinde yaşayan LGBTİ+'lara odaklanılmıştır. Benzer çalışmaların başka illerde veya daha kapsayıcı şekilde gerçekleştirilmesi;
- Çalışma kapsamında sadece LGBTİ+ bireyler yer almıştır. Konunun daha kapsamlı bir şekilde irdelenebilmesi için LGBTİ+ ailelerle benzer bir çalışmanın gerçekleştirilmesi;
- Çalışma sonuçlarından hareketle kamu kuruluşlarında eğitici eğitimlerinin verilmesine yönelik girişimci çalışmaların yapılması tavsiye edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, F. ve Ertürk, Y. (2011). Kadınların İnsan Hakları: Uluslararası Standartlar, Kazanımlar, Sorunlar. Serpil Sancar (Der.). *Birkaç Arpa Boyu: 21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Cilt.1.* (ss. 281-305). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Adak, S. (2016). Siyaset ve Toplumsal Cinsiyet. Feryal Saygılıgil. (Der). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (ss.17-33). Ankara: Dipnot Yayınları.
- AGİT. (2015). Nefret Suçlarını Önleme ve Karşılama (AGİT bölgesindeki STK’lar için kaynak kılavuz). Ankara: Kaos GL.
- AGİT. (2015). *Nefret Suçu Yasaları Pratik Kılavuz*. Ankara: Kaos GL.
- Ahmed, S. (2014). *Duyguların Kültürel Politikası*. (Çev. Sultan Komut). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Alacaoğlu, İ. (2014). “Dünyanın En ‘LGBT Dostu’ Ülkeleri”.
- <http://www.kaosgl.org/sayfa.php?id=15795> (Erişim Tarihi: 03.04.2019 saat: 21:55).
- Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çev. Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Altun, H. (2015). Cinsiyetin Toplumsal İnşası ve Ötekilerin Temsilinde Karşı-Hegemonik Bir Alan Olarak Sinemanın Hipotez Belleği. *Toplumsal Cinsiyet ve Medya Temsilleri*. Yavuz, Ş.(der). İstanbul: Heyamola Yayınevi.
- Arat, N. (210). *Feminizmin ABC’Sİ*. Ankara: Say Yayınları.
- Arpacı, M. (2013). Modernitenin Eşiğinde Toplumsal Cinsiyet Rejimi: Pastoral İktidar, Beden Politikaları ve Evlilik. *Doğu Batı* (Sayı: 63): 131-147.
- Başar, K. (2014). Farklı Yönleri ile Cinsel Kimlik: Bedensel Cinsiyet, Cinsiyet Kimliği, Cinsiyet Rolü ve Cinsel Yönelim. *Toplum ve Hekim*. (Sayı ve Cilt: 4-29): 245-251.
- Bayhan, V. (2013). Beden Sosyolojisi ve Toplumsal Cinsiyet. *Doğu Batı* (Sayı: 63): 147-165.
- Bayramoğlu, Y. (2011). Stonewall’dan Onur Yürüyüşüne.... *Cogito*. (Sayı:65-66): 387-395.
- BBC. (21.02.2019). Sırbistan Başbakanı’nın Eşcinsel Partneri Doğum Yaptı. *BBC Türkçe*. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47313910> (Erişim Tarihi: 03.04.2019 saat: 22:36)
- Beauvoir, S. (2010). *Kadın İkinci Cins: Evlilik Çağı*. (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınevi.

- Berber, N. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. Feryal Saygılıgil. (Der). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. (ss. 249-271). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Berghan, S. (2007). *Lubunya: Transseksüel Kimlik ve Beden*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Berghan, S. (2011). Transfeminizm. *Cogito*. (sayı:65-66): 140-149.
- Berghan, S. (2017). *Türkiye'de Trans Kadın Mahpuslar*. Ankara: KAOS GL.
- Berktaş, F. (2014). *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bildirci, R. (210 7 Mart). Eşcinsellik Hastalık Tedavi Edilmeli. Hürriyet Gazetesi. <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/escinsellik-hastalik-tedavi-edilmeli-14031207> .
- Boravali, M. ve Turan, Ö. (2013). Haklar ve Özgürlükler Perspektifinden, Başörtüsü Bir Demokrasi Sorunu. *Doğu Batı* (Sayı: 64): 53-87.
- Butler, J. (2000). *Antigone'nin İddiası Yaşam ve Ölümün Akrabalığı*. (Çev. Ahmet Ergenç). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Butler, J. (2014). *Bela Bedenler*. (Çev. Cüneyt Çakırlar, Zeynep Talay). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Butler, J. (2012). *Cinsiyet Belası*. (Çev. Başak Ertür). İstanbul: Metis.
- Butler, J. (2005). *Kırılgan Hayat*. (Çev. Başak Ertür). İstanbul: Metis.
- Butler, J., Laclau, E., ve Žižek, S. (2005), *Olumsuzluk, Hegemonya, Evrensellik*. (Çev. Ahmet Fethi). İstanbul: Hil Yayınları.
- Butler, J. ve Spivak, G. C. (2010). *Ulus-Devlet Marşını Kimler Söyler?* (Çev. Osman Akınbay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Butler, J. (2007). *Taklit ve 'Toplumsal Cinsiyet'e Karşı Durma*. (Çev. Osman Akınbay). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Butler, J. (2010). Queer-Yoldaşlığı ve Savaş Karşıtı Siyaset. (Çev. Elçin Yılmaz). *Anti-Homofobi Kitabı2*: 19-28.
- Candansayar, S. (2011). Tıbbın (Eş)cinselliğe Bakışı İçin Bir Arkeoloji Denemesi. *Cogito*. (Sayı: 65-66): 149-167.
- Civelek, H. Y. (2013). Kırmızı Kuşağın Kuramsallığı: Ataerkil Söylem ve Anadolu Kırsalında Kadın. *Doğu Batı* (Sayı: 64): 87-123.
- Colebrook, C. (2011). Queer Kuramın Olasılığı Üzerine. *Cogito*. (Sayı: 65-66): 213-228.
- Cornell, R.W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. (Çev. Cem Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Coşar, S. ve Kerestecioğlu Özkan, İ. (2013). Feminizmin Neoliberalizm ile İmtihanı. *Doğu Batı* (Sayı: 64): 21-37.
- Creswell, J.W. (2015). *Nitel araştırma Yöntemleri*. (Çev. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cuascud, T. (31/07/2012). The Challenges of Gay Parenting. <http://mamiverse.com/the-challenges-of-gay-parenting-16620/4/> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).
- Çalışkan, Ö. (2013). Ötekileştirilen Kimliklerin Melezleşmesi: Hebun Lgbt Grubunun Fanzinleri Üzerine Bir Çözümleme. *Doğu Batı*. (Sayı: 64): 123-149.
- Demir, M. (2013). Çevre Olarak Konumlandırılmış Kadını ve Doğayı Birlikte Düşünmek: Ekofeminizm. *Doğu Batı* (Sayı: 63): 11-45.
- Deschamps, C. (2018). Bifobi. (Çev. Melis Tezkan, Okan Urun). Louis-Georges Tin (Der.). *Homofobi Sözlüğü*. (ss. 38-39). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Direk, Z. (2015). Judith Butler: Toplumsal Cinsiyet ve Bedenin Maddeleşmesi. Zeynep Direk (Der.). *Cinsiyetli Olmak*. (ss. 67-85). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Doğan, E. T. (2015). İş Gücü Piyasasında Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığının Sosyal Politika Açısından Değerlendirilmesi. Yıldız Tar (Der.). *Çalışma Hayatında Ayrımcılık* (ss.57-77). Ankara: Kaos GL.
- Donovan, J. (2015). *Feminist Teori: Entelektüel Gelenekler*. (Çev. Aksu Bora, Meltem Ağduk Gevrek, Fevziye Sayılan). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dökmen, Z. Y. (2016). *Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Drie, W. (2012). Çöl Çiçeği. (Çev. H. Gülrû Yüksel). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Duberman, M. (2008). *Stonewall İsyanı*. (Çev. Ceren Günger). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Duman, E. (2017). *Ayrımcılık Yasağı ve Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Raporu*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Durudoğan, H. (2015). Unes Femmes: Kristeva. Psikanaliz ve Kadın. Zeynep Direk (Der.). *Cinsiyetli Olmak*. (ss. 51-67). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Elçik, G. (2016). Beden İki Nokta Üst Üste. Feryal Saygılıgil. (Der.). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. (ss. 187-2013). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Ellis, M.L. (2011). Hastamız Homofobi. *Cogito*. (sayı:65-66): 200-213.
- Engels, F. (2010). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (Çev. Kenan Somer). Akara: Sol Yayınları.
- Ertan, C. (2009). *Türkiye'de Erkeklik İmgesi ve Eşcinsel Kimliği*. (Yüksek Lisans Tezi). Antalya: Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Fine, C. (2010). *Toplumsal Cinsiyet Yanılsaması*. (Çev. Kıvanç Tanrıyar). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Foucault, M. (2007). *Cinselliğin Tarihi*. (Çev. Hülya Uğur Tanrıöver). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Foucault, M. (2011). Herculine Barbin'e Giriş. *Cogito*. (sayı:65-66): 132-140.
- Foucault, M. (2000). *Hapishanenin Doğuşu*. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitabevi.
- Gallop, J. (2013). *Cinsel Tacizle Suçlanan Feminist*. (Çev. Alev Özkazanç). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Goba, M. (22.06.2018). LGBTI Refugees Face Violence, Discrimination And We Need To Help Them Gay. *Star News*. <https://www.gaystarnews.com/article/lgbti-refugees-face-violence-discrimination-and-we-need-to-help-them/#gs.4xyysa> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).
- Genç LGBTİ+ Derneği (2018). *LGBTİ+ Yurt Deneyimleri*. İzmir.
- Gençoğlu Onbaşı, F. (2013). Kadınlar Halk Fırkası: Doğudan Yükselen Işık. *Doğu Batı* (Sayı: 63): 75-93.
- Göregenli, M. (2011). "Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık". <http://secbir.org/images/haber/2011/01/02-melek-goregenli-1.pdf>. (Erişim Tarihi: 27.12.2017).
- Göregenli, M. (2016). *Türkiye'de Özel Sektör Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İntersekslerin Durumu*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Gramsci, A. (2014). *Hapishane Defterleri*. (Çev. Adnan Cemgil). İstanbul: Belge Yayınları.
- Groz, E. (2011). Deneysel Arzu: Queer Öznelliğini Yeniden Düşünmek. *Cogito*. (Sayı:65-66): 7-37.
- Grosz, E. (2015). Bedenleri Yeniden Düşünmek. *KaosQueer+ Dergisi*. (Sayı: 2): 17-35.
- Güler, A., Halıcıoğlu, M.B. ve Taşgın, S. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Güner, U. (2015). Ataerkil Ayrımcılığın Eşcinsel, Biseksüel ve Trans Yaşamlara Yansıması. Yıldız Tar (Der.). *Çalışma Hayatında Ayrımcılık* (ss.23-37). Ankara: Kaos GL.
- Güneş, A. (2016). *Göge Kuşak Lazım*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Güngör, A. (2013). *Öteki Erkekler*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

- Güngör, A., Sulu, B., Mutlu, D. E., Ferhat, D., Çevik, D. A. ve Hun, S. (2014). *Trans Danışma Merkezi Derneği (T-DER) Veri Toplama Raporu: "Yeniden Doğdum"*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Habip, B. (2015). Freud ve Kadınlık. Zeynep Direk (Der.). *Cinsiyetli Olmak*. (ss. 25-35). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Halberstam, J. (2013). *Çuvallamanın Queer Sanatı*. (Çev. İpek Tabur). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Hancıoğlu, F. (2016). Yeni Türkiye’de Muhafazakâr Medya ve Öteki. *Kaos GL*, 147. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Holmes, M. (2011). İnterseks: Tehlikeli Bir Farklılık. *Cogito*. (Sayı:65-66): 99-124.
- Jong, E. (2008). *Uçurumdaki Çiğlik*. (Çev. Tanay Atasoy). Ankara: Abis Yayıncılık.
- Hooks, B. (2014). *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika*. (Çev. Ece Aydın, Berna Kurt, Şirin Özgün, Aysel Yıldırım). İstanbul: bgts Yayınları.
- Irigaray, L. (2014). *Başlangıçta Kadın Vardı*. (Çev. İlknur Özallı, Melike Odabaş). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Jose, A. (2015). *Queer Teori: Bir Giriş*. (Çev. Ali Toprak). İstanbul: Note Bene Yayınları.
- Kandiyoti, D. (2011). Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları: Gelecek İçin Geçmişe Bakış. Serpil Sancar (Der.). *Birkaç Arpa Boyu: 21.Yüzyıla Gिरerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Cilt.1*. (ss. 41-61). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kaos GL (2013). *Heteronormatif Olmayan Bir Sosyal Hizmet İçin*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Kaos GL (2013). *Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığına Karşı Hukuk El Kitabı*. Ankara: Ayrıntı Basımevi
- Kaos GL (2016). *LGBTİ Hakları İnsan Haklarıdır*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Kaos GL ve Pembe Hayat (2016). *Gasteler Bizi Söyler: Medyada Transfobik ve Homofobik Nefret Söylemi Raporu 2016 Nefret, Kalıp Yargı ve Görünmezlik Duvarı*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Kaos GL (2017). *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İçin LGBT Hakları El Kitabı*. Ankara.
- Kaos GL (2018). *Kaos GL 2017 Medya İzleme Raporu*. Ankara.
- Keller, E. F. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve Bilim Üzerine Düşünceler*. (Çev. Ferit Burak Aydar). İstanbul: Metis Yayınları.

- Koray, M. (2011). Küresel Eşitlik Politikalarına Karşı Küreselleşen Kapitalizm. Serpil Sancar (Der.). *Birkaç Arpa Boyu: 21.Yüzyıla Girerken Türkiye’de Feminist Çalışmalar Cilt.1.* (ss. 305-343). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Kovanlıkaya, A. (2015). Kant’ta Cinsiyet Farklılığı. Zeynep Direk (Der.). *Cinsiyetli Olmak.* (ss. 9-25). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Köse, E. (2013). Cinsiyet/Toplumsal Cinsiyet İkiciliği Üzerine Eleştirel Yaklaşımlar Ya Da Doğa Doğal mıdır? *Doğu Batı* (Sayı: 64): 37-53.
- Krikorian, G. (2018). Transfobi. (Çev. Melis Tezkan, Okan Urun). Louis-Georges Tin (Der.). *Homofobi Sözlüğü.* (ss. 395-398). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kuru, S. S. (2011). Yaşanan, Söylenen ve Yazılan: Erkekler Arasında Tutkusal İlişkiler. *Cogito.* (Sayı:65-66): 263-278.
- Lacan, J. (2013). *Fallusun Anlamı.* (Çev. Saffet Murat Tura). İstanbul: Altıkkırkbeş Yayın.
- Lacan, J. (1964). *Psikanalizin Dört Temel Kavramı (Seminer 11. Kitap).* İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Margolis, J. (2012). “O”: *Orgazmın Mahrem Tarihi.* (Çev. Tamer Tosun). İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Merriam B., S. (2015). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber.* (Çev. Selahattin Turan). İstanbul: Nobel Yayınevi.
- Millett, K. (2011). *Cinsel Politika.* (Çev. Seçkin Selvi). İstanbul: Payel Yayınevi.
- Morris, C. G. (2002) *Psikolojiyi Anlamak.* (Çev. H. Belgin Ayvaşık ve Melike Sayıl). Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Nazlı, A. (2008). *Hastalık ve Hasta Bedenin Sosyal İnşası: Meme Kanseri Örneği.* İzmir: İzmir Güven Kitabevi.
- Öner, A. (2015). *Beyaz Yakalı Eşcinseller.* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ördek, K. (2014). *Türkiye’de Trans Kadın Seks İşçilerine Yönelik Şiddet: Görünmezlik ve Cezasızlık Kışkıracında Bir Varoluş Mücadelesi.* Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- Ördek, K. (2016). *Türkiye’de Trans Olmak: Dışlanma, Ayrımcılık ve Şiddet.* Ankara: Şen Matbaa.
- Özbay, C. (2013). Türkiye’de Hegemonik Erkekliği Aramak. *Doğu Batı* (Sayı: 63): 185-205.
- Özdemir, E. (2016). Türkiye Feminist Hareket Örgütlenme Tarihi. Feryal Saygılıgil. (Der). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (ss. 291-325). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Özkazanç, A. (2015). *Feminizm ve Queer Kuram.* Ankara: Dipnot Yayınları.

Özküralıplı, İ. (2016). Queer Teori. Feryal Saygılıgil. (Der). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (ss. 213-231), Ankara: Dipnot Yayınları.

Öztan, E. (2016). Feminist Araştırmalar ve Yöntem. Feryal Saygılıgil. (Der). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (ss. 271-291). Ankara: Dipnot Yayınları.

Palabıyık, A. (2013). Toplumsal Cinsiyete Sosyolojik Bir Yaklaşım: Ortadoğu'nun Halleri. *Doğu Batı* (Sayı: 63): 225-261.

Pembe Hayat LGBTT ve Kaos GL (2016). *Öğretmenler, Aile ve Okul Kışkacına Karşı LGBTİ Öğrencileri Korunmalı!* Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Pembe Hayat LGBTT ve Kaos GL (2017). *Gasteler Bizi Söyler*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.

Pew Research Center (08.08.2017). *Gay Marriage Around the World*. <https://www.pewforum.org/2017/08/08/gay-marriage-around-the-world-2013/> (Erişim Tarihi: 10.04.2019).

Reed, E. (2012). *Kadının Evrimi I: Anaerkil Klandan Ataerkil Aileye*. (Çev. Şemsa Yeğın). İstanbul: Payel Yayımevi.

Reed, E. (2014). *Kadının Evrimi II: Anaerkil Klandan Ataerkil Aileye*. (Çev. Şemsa Yeğın). İstanbul: Payel Yayımevi.

Ritzer, G. (2011). *Modern Sosyoloji Kuramları*. (Çev. Himmet Hülür). Ankara: De Ki Basım.

Rowbotham, S. (2011). *Kadının Gizlenmiş Tarihi*. (Çev. Nilgün Şarman). İstanbul: Payel Yayımevi.

Rubin, G. S. (2014) Cinselliği Düşünmek Cinsellik Politikasına Dair Radikal Bir Kuram Üzerine Notlar. *KaosQueer+ Dergisi*. (Sayı:1): 23-53.

Salan, Z. (2007). *Jogjacarta (Yogyagarta) İlkeleri: Uluslararası İnsan Hakları Mevzuatının Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Alanlarında Uygulanmasına İlişkin İlkeler*. http://www.rightsagenda.org/attachments/479_Yogyakarta%20İlkeleri.pdf (Erişim Tarihi: 22.12.2017).

Sancar, S. (2011). Türkiye'de Kadın Hareketinin Politikası. Serpil Sancar (Der.). *Birkaç Arpa Boyu: 21.Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar Cilt.1*. (ss. 61-121). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Sandoğaç, C. "Queer Teorinin Kısa Tarihi".

<http://www.kaosgldergi.com/dosyasayfa.php?id=1741>. (Erişim Tarihi:20.03.2015).

Sedgwick, E. K. (2013). *Aşk Üzerine Bir Diyalog*. (Çev. Özge Karlık). İstanbul: Ayrıntı.

Selek, P. (2014). *Maskeler Süvariler Gacılar: Ülker Sokak: Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekânı*. Ankara: Ayizi Kitabevi.

Siyah Pembe Üçgen (2012). *80'lerde Lubunya Olmak*. İzmir.

Sözcü Gazetesi (26.05.2017). Lüksemburg'un Eşcinsel Başbakanı'nın Eşi Fotoğrafa Girdi. *Sözcü Gazetesi*. <https://www.sozcu.com.tr/2017/dunya/luksemburgun-escinsel-basbakaninin-esi-fotografa-girdi-1869905/> (Erişim Tarihi: 03.04.2019 saat: 22:28).

SPoD LGBTİ (2014). *Yerel Siyasette LGBTİ Hakları*. İstanbul: Punto Baskı Çözümleri.

Stanley, L. Ve Wise, S. (1996). Feminist Araştırma sürecinde Metot, Metodoloji ve Epistemoloji. (Çev. Füsun Şaşmaz). Serpil Çakır ve Necla Akökçe (Der.) *Farklı Feminizmler Açısından Kadın Araştırmalarında Yöntem*. (ss. 67-99). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Stone, A. (2015). *Feminist Felsefeye Giriş*. (Çev. Yonca Cingöz ve Bilge Tanrısever). İstanbul: Otonom Yayıncılık.

Şah, U. (2011). Türkiye'deki Gençlerin Cinsel Yönelimlere İlişkin Sosyal Temsilleri. *Türk Psikoloji Yazıları*. (Sayı- Cilt: 14 (27):88-99.

Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, Biseksüelliğe ve Transseksüelliğe İlişkin Tanımlamaların Homofobi ve LGBT Bireylerle Tanışıklık Düzeyi ile İlişkisi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*. (Sayı:32-2): 23-49.

Şah, U. (2017). Psikolojide Queer Çalışmaları. *KaosQueer Dergisi*. (Sayı: 6): 42-49.

Şaşman Kaylı, D. (2014). *Kadın Bendeni ve Özgürleşme*. İzmir: İlya İzmir Yayınevi Matbaası.

Şaylan, G. (2009). *Postmodernizm*. Ankara: İmge Kitabevi.

Şeker, B. (2013). *Başkaldıran Bedenler*. İstanbul: Metis Yayınevi.

Şeker, B. (2011). İnterseksüellik ve Cinsiyetin İnşası. *Cogito*. (Sayı:65-66): 124-132.

Şimşek, H. ve Yıldırım, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Putnam Tong, R. (2006). *Feminist Düşünce*. (Çev. Zafer Cirhinlioğlu). İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Taburoğlu, Ö. (2013). Queer Kuramı Yapılaşmamış Kimlikler, Keyfi Cinsiyetler. *Doğu Batı* (Sayı: 64): 9-21.

Tahaoğlu, Ç. (2015). Ayrımcılığın Yasal Dayanakları ve Eşcinsel Memurlar. Yıldız Tar (Der.). *Çalışma Hayatında Ayrımcılık* (ss.97-109). Ankara: Kaos GL.

Tar, Y. (2015). Eşcinsellerin 1 Mayıs'taki İşini Sorgulamaktan Heteroseksizme Karşı Mücadeleye. Yıldız Tar (Der.). *Çalışma Hayatında Ayrımcılık* (ss.5-23). Ankara: Kaos GL.

Tuğ, B. (2016). *Tarih ve Toplumsal Cinsiyet*. Feryal Saygılıgil. (Der). *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları* (ss. 33-51). Ankara: Dipnot Yayınları.

Türk Dil Kurumu (2018). *Güncel Türkçe Sözlük*.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts (Erişim Tarihi: 19.03.2019).

Walters, M. (2005). *Feminizm*. (Çev. Hakan Gür). Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.

Winning, J. (2011). *Lezbiyen Modernizmi: Dolabın İçinde ve Ötesinde Yazmak*. (Çev. Kıvanç Tanrıyar). Hugh Stevens (Der.). *Gey ve Lezbiyen Yazını*. İstanbul: Sel Yayıncılık.

Witting, M. (2013). *Straight Düşünce*. (Çev. Leman Savda Darıcıoğlu ve Pınar Büyükbaş). İstanbul: Sel Yayıncılık.

Woolf, V. (2016). *Orlando*. (Çev. İlknur Özdemir). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınevi.

Yardımcı, S. (2014). *Queer Tahayyül: Cinsiyet Kimliğinde ve Cinsel Yönelimde İkiliğin Ötesi*. *Toplum ve Hekim*. (Sayı- Cilt: 4-29): 296- 301.

Yavuz, Ş. (2015). *Benim Çocuğum Filminin İzleyici Alımlaması*. *Toplumsal Cinsiyet ve Medya Temsilleri*. Yavuz, Ş.(der). İstanbul: Heyamola yayınevi.

Yazıcı, Ç. (2016). *Felsefede Toplumsal Cinsiyet ve Feminizm*. Feryal Saygılıgil. (Der).

Yıldız, E. (2011). *Queer ve Sessizliğin Reddi*. *Cogito*. (Sayı:65-66): 395-411.

Film ve Belgesel

Anderson, J. ve Coolidge, M. (2000). *If These Walls Could Talk 2*. California: Home Box Office.

Black, D.L., Choen, B., Hall, B.A., Horberg, W., Jinks, D. (vd.) (yapımcı). Ve Sant, G.S. (yönetmen). (2008). *Milk*. USA: Ground Swell.

Clayton, J., Greenacre, B., Langan, C., Livingstone, D. (vd.) (yapımcı). Ve Warchus, M. (yönetmen). (2014). *Pride*. Birleşik Kırallık: CBS Films.

France, D., Reed, K. Ve Teodasio, L.A. (yapımcı). Ve France, D. (yönetmen). (2017). *Marsha P. Johnson'ın Yaşamı ve Ölümü*. ABD.

Livingston, J. ve Swimar, B. (yapımcı) ve Livingston, J. (yönetmen). (1990). *Paris Is Burning*. New York: Off White Productions Inc.

Sivil Düşün Projesi. (Yapımcı). ve Sulu B. (yönetmen). (2013). *Dikkat Okulda Trans Var!* Ankara.

EKLER

Ek 1: Gönüllü Onam Formu

T.C
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
ETİK KOMİSYONU
BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

ÇALIŞMANIN ADI: Cinsiyet Ayrımcılığının ve Ötekileştirme Pratiklerinin LGBTİ+'ın Cinsiyet Algısına Etkisi: İstanbul ve İzmir Örneği

Bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Çalışmaya katılıp katılmama kararı tamamen size aittir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını bilgilerinizin nasıl kullanılacağını çalışmanın neleri içerdiğini ve olası yararlarını, risklerini ve rahatsızlık verebilecek konuları anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız. Eğer çalışmaya katılmaya karar verirseniz imzalamanız için size bu Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu verilecektir. Çalışmadan herhangi bir zamanda ayrılmakta özgürsünüz.

ÇALIŞMANIN KONUSU ve AMACI:

Cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri nedeniyle, talepleri, ihtiyaçları görünmez kılınan, toplumsal yaşamda yok sayılan farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden olan kişilerin yaşamak durumunda kaldığı tahakküm ve eşitsiz ilişkilerin görünür kılınması, var olan eşitsizliğin giderilmesine yönelik politikaların uygulanmasında önemlidir. Bu önemden hareketle bu çalışmada, cinsiyet ayrımcılığının ve ötekileştirme pratiklerinin LGBTİ+'ın cinsiyet algısına etkisini tespit etmek amaçlanmıştır.

ÇALIŞMA İŞLEMLERİ:

Bu çalışmaya katılmayı kabul ettiğiniz takdirde; Çalışma sırasında araştırma anketleri dışında herhangi bir görsel veya işitsel cihaz ile kayıt yapılmayacaktır. Çalışmaya sizin dışınızda tahminen 150 kişi katılacaktır. Çalışmanın amacına

ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı altında olmadan, içtenlikle cevaplamanız-istenmektedir.

ÇALIŞMAYA KATILMANIN OLASI YARARLARI NELERDİR?

Toplumsal hayatta var olan farklı cinsiyet kimliklerinin ve cinsel yönelimlerin yok sayılması bu kesimin toplumsal olanaklardan faydalanamamalarına, kendi inisiyatiflerinde, insan onuruna ve değerine uygun bir şekilde yaşamlarına devam etmelerine engel olmaktadır. Bu çerçevede, toplumsal yaşamda, cinsiyet kimliklerine bakılmaksızın her bireyin eşit ve adil bir şekilde yaşayabilmesi için mevcut durumun farklı disiplinlerin bakış açısıyla analiz edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla sosyolojik olarak ayrımcılık, baskılanma, dışlanma ve bireylerin cinsiyet kimlikleri ve yönelimleri nedeniyle ötekileştirilme süreçlerine dair bir analiz, toplumsal yaşamdaki görünmeyen dışlanma ve ötekileştirilme süreçlerinin ortaya çıkarılmasında ve çözüm politikalarının oluşturulmasında önemlidir. Bu çerçevede araştırmaya katılımınız çok kıymetlidir.

KİŞİSEL BİLGİLERİM NASIL KULLANILACAK?

Bu formu kabul ederek araştırmaya katılım için onay vermiş olacaksınız. Bununla birlikte kimlik bilgileriniz çalışmanın herhangi bir aşamasında açıkça kullanılmayacaktır. Doldurduğunuz anketlere ve görüşme sorularına verdiğiniz cevaplar ve araştırma süresince görsel/işitsel cihaz kullanılarak edinilen her türlü bilgi yalnızca bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Bilgileriniz hiçbir kimse ile ya da ticari bir amaç için paylaşılmayacaktır.

SORU VE PROBLEMLER İÇİN BAŞVURULACAK KİŞİLER:

Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bilgiler dışında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya aşağıda iletişim bilgileri verilen kişilere ulaşabilirsiniz.

Adı-Soyadı: Özge ARAYICI

Unvanı: Öğrenci

Kurum: Celâl Bayar Üniversitesi

Telefon: 0554 604 54 70

E-Mail: ozgearayici@gmail.com

Adı-Soyadı: Derya ŞAŞMAN KAYLI

Unvanı: Yrd. Doç. Dr.

Kurum: Celâl Bayar Üniversitesi

Telefon:0506 583 66 53

E-Mail: dsasmankayli@gmail.com

ÇALIŞMAYA KATILMA ONAYI

Bu bilgilendirilmiş olur belgesini okudum ve anladım. Bu araştırmaya katılmayı kabul ediyorum ve bu onay belgesini kendi hür irademle imzalıyorum. Bu onay, ilgili hiçbir kanun ve yönetmeliği geçersiz kılmaz. Araştırmacı saklamam için bu belgenin bir kopyasını çalışma sırasında dikkat edeceğim noktaları da içerecek şekilde bana teslim etmiştir.

ONAY İÇİN KUTUYA TİK ATINIZ

KATILIMINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDERİZ

Ek 2: Anket Formu

CİNSİYET AYRIMCILIĞININ VE ÖTEKİLEŞTİRME PRATİKLERİNİN LGBTİ+'İN CİNSİYET ALGISINA ETKİSİ: İSTANBUL VE İZMİR ÖRNEĞİ ANKET FORMU

Merhaba, Celal Bayar Üniversitesi'nde Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisiyim. İzmir'de ve İstanbul'da yaşayan LGBTİ+'in cinsiyet ayrımcılığının ve ötekileştirme pratiklerinin cinsiyet algısına etkisi üzerine bir çalışma yapıyorum. Ankette isim ve kimlik bilgileriniz alınmayacaktır. Vereceğiniz cevaplar gizli kalacak ve başka kurumlar tarafından paylaşılmayacaktır. Yaklaşık 15-20 dakika sürecek çalışmamıza katılmanız ve deneyimlerinizi bizimle paylaşmanız farklı cinsel yönelimler ve cinsiyet kimliklerinin, cinsiyet ile ilgili düşüncelerini anlamamız ve yaşanan sorunlar için yeni çözüm yolları üretmemiz açısından çok önemlidir. Yardımınız için şimdiden teşekkür ederiz.

1. Cinsiyet kimliğinizi nasıl tanımlıyorsunuz? Lütfen belirtiniz.	
☐ 1() Trans kadın ☐ 2() Trans erkek ☐ 3() İntersex ☐ 4() Kadın ☐ 5() Erkek ☐ 6() Diğer (Belirtiniz).....	

2.Cinsel yöneliminizi nasıl tanımlamaktasınız? Lütfen belirtiniz.	☐ 1() Lezbiyen ☐ 2() Gey ☐ 3() Biseksüel ☐ 4() Heteroseksüel ☐ 5() Diğer.....
--	---

3. Doğum yılınızı belirtiniz:

4. Yaşadığınız ili belirtiniz.....

5. Eğitim durumunuzu belirtiniz.	☐ 1() Okur-yazar değil ☐ 2() İlkokul ☐ 3() Otaokul ☐ 4() Lise ☐ 5() Yüksek okul / Üniversite ☐ 6() Yüksek lisans / Doktora
----------------------------------	---

6.18 yaşına kadar en uzun yaşadığımız yer neresidir?	¹ () İl Merkezi ² () İlçe Merkezi ³ () Bucak veya Köy ⁴ () Yurt dışı	
7. Şu anda bir sosyal güvenceniz var mı?	¹ () Hayır	Evet ise belirtiniz; ² () SGK ³ () Yeşil kart ⁴ () Özel sigorta ⁵ () Diğer (Belirtiniz)
8. Düzenli olarak çalıştığımız gelir getiren bir işiniz var mı ?	¹ () Hayır	² () Evet
<p style="text-align: center;">8. Soruya cevabınız EVET ise;</p> <p>9. İşiniz hangi seçenekte ifade edilmiştir?</p> ¹ () Sanayi, fabrika, inşaat, atölye vb. işyerlerinde çalışan üretim işçisi ² () Tezgahtar, garson, pazarlama gibi işlerde çalışan ³ () Teknik bilgi ve uygulama becerisi gerektiren işlerde çalışan (tekniker, teknisyen, büro işleri vb.) ⁴ () Yanında 3 ve üzeri işçi çalıştıran işveren ⁵ () Yanında 3'ten az işçi çalıştıran işveren ⁶ () Doktor, mühendis, avukat gibi yüksek eğitim gerektiren işler ⁷ () İşçi çalıştırmayan kendi hesabına çalışan esnaf/zanaatkar ⁸ () Düzensiz geliri olan işlerde çalışanlar (İşporta, gündelikçi gibi) ⁹ () Sex işçisi ¹⁰ () Diğer (Belirtiniz)		
<p style="text-align: center;">8. Soruya cevabınız HAYIR ise;</p> <p>10. Neden çalışmıyorsunuz? (Birden fazla seçeneği, işaretleyebilirsiniz.)</p> ¹ () İş bulamadı/İş arıyor ² () Yeni işe başlayacak ³ () Öğrenci ⁴ () Emekli ⁵ () Henüz yaşı küçük ⁶ () İhtiyacı yok ⁷ () Diğer (Belirtiniz)		

A. Aşağıdaki sorularla ilgili görüşlerinizi, yandaki seçeneklerden birini işaretleyerek belirtiniz.	¹Katılıyorum	²Katılmıyorum
11. Erkeklik durumları, toplumsal alanda gelenek-görenekler ile kazanılır.		
12. Erkeğin değerli olmasından hareket edilerek kadınlık durumları tanımlanır.		
13. Cinsiyetin doğuştan geldiğine ve değişmediğine ilişkin kabuller toplum tarafından şekillendirilir.		
14. Cinsiyet ayrımcılığı insan hakları ihlallerini, toplumsal dışlanmayı, ötekileştirmeyi pekiştirmektedir.		
15. Pembe rengin kız çocuğunu, mavi rengin oğlan çocuğunu tanımlaması, cinsiyetin doğuştan kazanıldığına dair toplumsal inancı gösterir.		
16. Kişinin talebi doğrultusunda cinsiyet kimliği belirlenmelidir.		

B. Aşağıdaki soruları, yandaki seçeneklerden birini işaretleyerek cevaplayınız.	¹Katılıyorum	²Katılmıyorum
17. Bireyler cinsiyet kimliğini, toplumsal yaşamda tanımlanan cinsiyet rolleri aracılığıyla fark eder.		
18. Farklı cinsel yönelime sahip olmak toplumsal yaşamın işleyişini tehdit eder.		
19. Toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetle ilişkili bir kavram değildir.		
20. Cinsiyet organı, cinsiyet kimliğinin belirlenmesinde yeterlidir.		
21. Toplumsal yaşamda cinsiyet kimliklerine pozitif ve negatif değer (kadının zayıf, erkeğin güçlü olması gibi) yüklemek ataerkil toplum yapısı için gerekliliktir.		
22. Cinsiyet kimliklerine yüklenen toplumsal değer yargıları nedeniyle, cinsel yönelimlerinden ve cinsiyet kimliklerinden dolayı insanlar maddi ve manevi zararlara maruz kalmaktadır.		

C. Son bir yıl içinde kimliğinizle ve yöneliminizle ilgili yaşamış olabileceğiniz sorunlarla ilgili soruları, işaretleyerek yanıtlayınız.	¹EVET	²HAYIR
23. Cinsel yönelimim tanımlanmış/kabul gören toplumsal cinsiyet rollerine uymaktadır.		
24. Cinsiyet kimliğim düzenli bir işte çalışmama engel oldu.		
25. Cinsiyet kimliğimden veya cinsel yönelimimden dolayı ev kiralarken sorun yaşadım.		
26. Cinsiyet kimliğimin bulunduğu ortamlarda hep kabul edildi.		
27. Cinsiyet kimliğimden dolayı partnerim/sevgilim/eşim ile sorun yaşadım.		

D. Aşağıdaki cümleler hakkındaki görüşlerinizi, yandaki ifadelerden birini işaretleyerek belirtiniz.	¹Katılıyorum.	²Kısmen katılıyorum.	³Katılmıyorum.
28. Cinsiyet, ancak doğuştan gelen biyolojik bir durumdur.			
29. Kişi herhangi bir ameliyat veya operasyon geçirmeden de transseksüel olabilir.			
30. Cinsiyet kimliği için kişinin kendini nasıl tanımladığı esastır.			
31. Cinsiyet kimliği, zamanla değişebilir akışkan bir şeydir.			
32. Toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde cinsiyet kimliği tanımlanmayabilir.			
33. Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet aynı şeydir.			
34. Cinsiyet değişim ameliyatı için hukuki süreçler yeterlidir.			
35. Cinsiyet değişim ameliyatı öncesi psikiyatru gitmek gereklidir.			
36. Trans bir kişi kendini erkek/kadın olmak istediği bireyle özdeşleştirmektedir.			
37. Travesti kelimesi toplum tarafından iyi karşılanmamaktadır.			
38. Travesti cinsel kimliği ifade etmektedir.			
39. Ataerkil toplumsal yaşamda bireyler cinsiyet kimlikliklerini tanımlamak durumundadır.			
40. Cinsiyetlerin birbiri üzerinde baskı, ayrımcılık, eşitsizlik kurmadığı bir toplum modeli mümkündür.			

ANKETE KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER

Ek 3: Görüşme Formu

GÖRÜŞME SORULARI

1. Cinsiyet kimliği size neyi ifade etmektedir? Sizce nedir?
2. Kendinizi tanımladığınız bir cinsiyet kimliği var mı?
3. Bu tanımlamayı yaptığınızda kaç yaşındaydınız? Hayatınızı nasıl etkiledi?
4. Sizce toplumun neden cinsiyet kimliğine ihtiyacı var?
5. Cinsiyet kimliklerinin toplumsal yaşama yansması nasıl oluyor?
6. LGBTİ+ sizce hangi alanlarda ayrımcılığa maruz kalıyor?
7. Uğradığınız bir ayrımcılığı bizimle paylaşır mısınız?
8. Sizce toplumda neden homofobi, bifobi, transfobi var?
9. Bu önyargı ve ayrımcılığın önlenmesi için neler yapılabilir?
10. İnsan hakları konusunda/çerçevesinde, Türkiye’de LGBTİ+’a yönelik yeterince düzenleme ve uygulama mevcut mu?
11. Türkiye’deki LGBTİ+ örgütlenmesini nasıl değerlendirirsiniz?
12. Cinsiyet kimliğine dair düşüncelerinizi şekillendiren şeyler nelerdi?